

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 21 Απριλίου 2024 • Έτος 16° • Αρ. φύλλου 816

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΓΚΙΝΤΕΡ ΦΕΡΧΟΪΓΚΕΝ

Με τον Κληρίδη θα είχε λυθεί το Κυπριακό

Ο Γκίντερ Φερχοϊγκεν, αρμόδιος για τη διεύθυνση της Ε.Ε. το 2004, λέει στην «Κ» τι εκτυλίχθηκε στο Μπούργκενστοκ, για το Σχέδιο Ανάν και πώς η Κύπρος κατέληξε να ενταχθεί στην Ε.Ε. χωρίς την επίλυση του Κυπριακού. Σελ. 7

ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΜΕΤΟΙΚΗΣΕΙΣ

Το ζήτημα είναι παγκύπριο

Το ζήτημα των ψευδομετοικήσεων ψυχοφώρων είναι παγκύπριο, με το υπουργείο Εσωτερικών να προτίθεται να εξετάσει το ενδεχόμενο ποινικών ευθυνών, ενώ τα κόμματα υποδεικνύουν τον ρόλο του κράτους για σωστούς ελέγχους. Σελ. 10

ΡΟΜΠΕΡΤ ΚΕΪΓΚΑΝ

Τίποτε δεν είναι αδιανόητο

Η Ουκρανία δεν διαθέτει αυτά που χρειάζεται για να συνεχίσει τον αγώνα της. Αυτό είναι μια αποτυχία των ΗΠΑ λέει στην «Κ» ο Ρόμπερτ Κέϊγκαν, στέλεχος στο Ινστιτούτο Brookings. Σελ. 18

ΕΛΛΑΔΑ

Η «ννερμία» στο Αιγαίο...

Η «Κ» φέρνει στην επιφάνεια περιστατικά του τελευταίου εξαμήνου που σε γραφειοκρατικό επίπεδο οδήγησαν σε ανταλλαγή οδηγιών προς ναυτιλλομένους σε αέρα και θάλασσα, αλλά και σε τρία αυστηρά διαβήματα της Τουρκίας για ασκήσεις. Σελ. 20

ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ

Κέρδη με αστερίσκους

Τι ζητούσε η Λευκωσία για ευρωτουρκικά και Κυπριακό και τι πήρε

Τη διασύνδεση της λύσης του Κυπριακού με τα ευρωτουρκικά επεδίωκε ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης στη Σύνοδο Κορυφής. Στόχος ήταν να περιληφθεί αναφορά στα Συμπεράσματα, ότι το Κυπριακό θα αποτελούσε «προϋπόθεση» για την υλοποίηση της «νέας

μακρόπνοης ευρωτουρκικής σχέσης», προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα δώρα που προνοείται να παραχωρηθούν προς την Άγκυρα, δεν θα δοθούν εν λευκό, αλλά μόνο μέσα από μία βήμα προς βήμα προσέγγιση προς την κατεύθυνση λύσης του

Κυπριακού. Αυτό όμως δεν έγινε αποδεκτό. Η λύση που δόθηκε συνδέει με ιδιότυπο και ανεπαίσθητο τρόπο τα ευρωτουρκικά με το Κυπριακό, το οποίο από «προϋπόθεση» περιορίζεται σε «μέσο» περαιτέρω ενίσχυσης της ευρωτουρκικής σχέσης. Σελ. 4

ΣΤΟ ΤΟΞΟ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ

Η κλιμάκωση στη Μέση Ανατολή και οι δικλίδες ασφαλείας

Ενας νέος, πιο επικίνδυνος κύκλος έχει ανοίξει στη Μέση Ανατολή με την ευθεία πολεμική αναμέτρηση μεταξύ Ισραήλ και Ιράν. Οι δύο πλευρές έδειξαν να προσπαθούν να αποφύγουν μια ανεξέλεγκτη κλιμάκωση. Ωστόσο, όλες οι ασφαλιστικές δικλίδες που συγκρατούσαν μέχρι πρότινος τη μεταξύ τους ένταση έχουν πια ακυρωθεί. Πώς επηρεάζεται η Κύπρος και ποιες είναι οι επιπτώσεις για τη χώρα στο Μεταναστευτικό. Στη φωτογραφία Ιρανοί μαθητές παρελαύνουν με στρατιωτικές στολές στην Τεχεράνη. Οι εχθροπραξίες Ιράν - Ισραήλ έσπασαν όλους τους άγραφους κανόνες που κρατούσαν τις εύθραυστες ισορροπίες στη Μέση Ανατολή. Σελ. 5, 6, 19, 20

■ Το σενάριο εμπλοκής της Κύπρου που φοβάται η Αθήνα. Σελ. 20

ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Εκτός χρονοδιαγραμμάτων η Α' φάση

Η «Κ» σε μια προσπάθεια να ακτινογραφήσει την πορεία υλοποίησης του περιμετρικού δρόμου Λευκωσίας μίλησε με τον εργοδότη του έργου που είναι τα Δημόσια Έργα, τη

Cyfield, εργολήπτη της Α' φάσης, αλλά και με ειδικούς για προσδιορισμό των επιπτώσεων από τις καθυστερήσεις. Η καθυστέρηση έχει πολλαπλές επιπτώσεις, όπως οι

επιπρόσθετες προϋπολογισμένες δαπάνες, καθώς και κυκλοφοριακές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ο στόχος του 2028 μάλλον παραμένει απλώς ένας στόχος. Σελ. 9

ΣΑΒΒΑΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Να ελεγχθεί ο γενικός ελεγκτής

Να ελεγχθεί η συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή έναντι ανεξάρτητων αξιωματούχων και άλλων προσώπων δηλώνει στην «Κ» ο βοηθός γενικός εισαγγελέας Σάββας Αγγελίδης. Προσθέτει ότι η μόνη διαθέσιμη επιλογή για να αξιολογηθεί αυτή η συμπεριφορά είναι από τους εκ του Συντάγματος καθ' ύλην αρμόδιους. Σελ. 8

ΕΥΡΩΕΚΛΟΓΕΣ

Γιατί θέλουν την εκλογή τους

Τέσσερις υποψήφιοι ευρωβουλευτές, Μιχάλης Χατζηπαντέλα, Σταύρη Καλοψιδιώτη, Χρύσις Παντελίδης και Αλκίς Παπής εξηγούν στην «Κ» τους λόγους για τους οποίους διεκδικούν μια θέση στο Ευρωκοινωνικό βούλαιο. Σελ. 16

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ο κενός χρόνος

Πέρασαν είκοσι χρόνια από τον Απρίλιο του 2004, όταν η Κύπρος, Ε/κ και Τ/κ, εκλήθη να εγκρίνει το Σχέδιο Ανάν. Ακόμη ζούσε η ελπίδα και τα κατεχόμενα μέρη της βόρειας Κύπρου είχαν εν πολλοίς μείνει όπως ήταν τον Ιούλιο του 1974. Σήμερα, είκοσι χρόνια από το δημοψήφισμα, η Κύπρος απ' άκρη σ' άκρη έχει αλλάξει, οι διεθνείς συγκυρίες έχουν μεταβληθεί, είναι σημαντικό λοιπόν να βρεθεί ο τρόπος να ανοίξει επιτέλους ο δρόμος για την επανέναρξη των συνομιλιών, διότι ο χρόνος μόνο σύμμαχός μας δεν είναι.

ΧΡΥΣΗ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟ 2023

Κέρδη 1,1 δισ. ευρώ για τις τράπεζες

Ρεκόρ κερδών κατέγραψαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023. Μια χρονιά η οποία αποδείχθηκε «χρυσή», με τα κέρδη τους να ξεπερνούν το 1,1 δισ. ευρώ. Το 2024 αναμένεται να είναι

και αυτό κερδοφόρο λόγω επιτοκίων, ωστόσο πιθανό να υπάρξει μία μικρή μείωση λόγω του ότι η ΕΚΤ θα αρχίσει να τα μειώνει ελαφρώς. Οικονομική, σελ. 3

ΠΡΟΣΩΠΟ

Στόχος η μουσική να είναι καλή τέχνη

Ο διεθνούς φήμης δεξιοτέχνης του νέου Κουρτού Εργκουνέρ μίλησε στην «Κ» για τη μουσική παράδοση της Ανατολής, την τέχνη της μουσικής και γιατί αυτές οι μελωδίες είναι περισσότερο ευπρόσδεκτες στη Δύση, απ' ό,τι στην Ανατολή. Τέχνες, σελ. 4

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ο Ανδρέας Καραγιάν μιλάει στην «Κ»

Ο ζωγράφος και συγγραφέας Ανδρέας Καραγιάν μιλάει στην «Κ» με αφορμή την αναδρομική έκθεση για το έργο του στο Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού. Λέει πως του αρέσει να διηγείται ιστορίες και πως αυτό είναι μέσα στο DNA του. Τέχνες, σελ. 8

BoC MOBILE APP

Τα πάντα όλα, ΕΔΩ

Σε κάθε επόμενη κίνηση

Τράπεζα Κύπρου

CHRONOMASTER SPORT

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ZENITH

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Αποκάλυψη Τώρα!

«Ξε αυτό το δωμάτιο υπάρχει κρυφή ψήφος!». Η φράση της, κι αν λέχθηκε ψύχραιμα, ήχησε σαν ράπισμα, προκαλώντας ρίγος στις γηραιές κυρίες. Γιατί παρά τον χαμηλό τόνο υπήρχε κάτι ψυχρό στην εκφορά του λόγου της, σαν αιχμηροί κρύσταλλοι πάγου σε σκοτεινό σπήλαιο, που δεν άφηνε περιθώρια αμφισβήτησης. «Έπεα πτερόεντα» ψιθύρισε η Ευγενία η Καλαμαρού αλλά εις μάτην. Τίποτε δεν ήταν ικανό να κλονίσει την επιστημοσύνη της Μελλοντολόγου – Επικοινωνιολόγου Θεογνώσιας (Σίας) Λαμπρινού.

Η Σία άλλωστε δεν προσήλθε στο καρέ απρόσκλητη. Η Ιουλία ζήτησε τα φώτα της, «καθότι ενάμιση μήνα πριν από τις εκλογές βρισκόμαστε σε ένα πολιτικό τοπίο στην ομίχλη». Στην έκτακτη συνάντηση του διευρυμένου καρέ ήταν όλες εκεί: Η φανερή (πλέον) ψηφοφόρος του ΕΛΑΜ Φώφη Κούταλου, η αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού, η Ευγενία η Καλαμαρού του ΔΗΣΥ, η οικολόγος Μαργαρίτα Πεύκου Hazelwood, η Θεοπίστη Θεοδούλου της ΔΗΠΑ, η Λιτώ Περιστέρη Μουσουπέτη της ΕΔΕΚ, η Ρενέ Κυπαρίσιου του ΔΗΚΟ και η «Κόμμα Μου Η Αστική Λευκωσία» χήρα Ουίλσον. Η επικεφαλής της εταιρείας Σία & Σία συνέχισε απότομη...

«**Ας μην** κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας, κοπέλες. Το ΕΛΑΜ δεν θα προκύψει τρίτο κόμμα με διψήφιο αριθμό από παρθενογένεση. Και καλά η Φώφη Κούταλου, ας πούμε ότι ανέκαθεν λοξοκοίταζε δεξιά, είναι βέβαιον όμως ότι υπάρχουν και άλλοι που δεν έχουν το σθένος να το δηλώσουν. Οι διαρροές βεβαίως από τον Συναγερμό δεν είναι μόνο προς μία κατεύθυνση, εξ ου και η σταυροφορία που ανέλαβε η Αννίτα για να επαναπαρτίσει κομματικούς σταυρούς. Εκ παραλλήλου, επιστημονικά ομιλούντες, το αληθινό σύσφιγγο γίνεται στους λεγόμενους

«Έπεα πτερόεντα» είπε χολωμένη η Ευγενία η Καλαμαρού, αμφισβητώντας ευθέως την επιστημοσύνη της Μελλοντολόγου – Επικοινωνιολόγου Θεογνώσιας (Σίας) Λαμπρινού.

μικρούς». «Τουτέστιν;».

«**Τουτέστιν**, το Volt επελαύνει στην αστική Λευκωσία, αντλώντας ψήφους από τους Οικολόγους. Όσο για τη ΔΗΠΑ ανικνεύεται πλέον με ποσοστά νικητίνης στις δημοσκοπήσεις κι αν δηλώνει ο ασνάως αισιόδοξος Καρογιάν ότι το κόμμα του θα λάβει 7,5% συν. Κι εγώ θα ήθελα η εταιρεία μου να λεγόταν Saatchi & Saatchi κι όχι Σία & Σία, αλλά προσαθώ να είμαι στοιχειωδώς σοβαρή. Τέλος, στην κορακοζώπη ΕΔΕΚ, μετά τη συμπερίληψη του παιδεραστή στο ψηφοδέλτιό της κι αν τον αντικατέστησε κακίην κακώς έπειτα από τον σάλο, η επικεφαλί-

δα για το φυλλορόσημα των ποσοστών της είναι: Αυτοκτονώντας ασύστολα! Επιστημονικά ομιλούντες... στο βάθος τοίχοις».

«**Το πολιτικό** τοπίο αλλάζει και οι ψηφοφόροι μετακινούνται, άλλοι φανερά και άλλοι κρυφά, προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Υποθέτω το καρέ δεν αποτελεί... φωτεινή εξαίρεση» είπε η Μελλοντολόγος – Επικοινωνιολόγος Σία κοπώντας ειρηνικά τις κυρίες. «Και τι κάνουμε;» ψέλλισε η Θεοπίστη Θεοδούλου. «Ο καθένας κάνει ό,τι μπορεί. Όπως π.χ. ο υποψήφιος ευρωβουλευτής της ΔΗΠΑ Μαρίνος Κλεάνθους, ο οποίος εξαντλεί την ευρη-

ματικότητα του στα social media, είτε προβάλλοντας τη σκυλίτσα του Ινές είτε ποστάροντας ημίγυμνη φωτογραφία του από καρδιολογία. Ο tempora, ο mores!».

Ενώσω μιλούσε η Σία, η ατμόσφαιρα γινόταν όλο και πιο βαριά. Οι κυρίες κοίταζαν η μία την άλλη χαχούπα, προσπαθώντας να ανικνεύσουν τις ανείπωτες πολιτικές προθέσεις. Με μια τόσο δύσθυμη διάθεση λογικό ήταν να ακούσουν παγερά αδιάφορες τα νέα για τις καινούργιες αφίξεις στο κομματικό σκηνικό... «Τρία νέα κόμματα διεκδικούν την ψηφο μας, κοπέλες. Το ένα λέγεται Κίνηση Ενεργώ, το άλλο Ενεργοί Πολίτες

Ισχυρή Συμμαχία και το τρίτο, με αρχικό την ιδιόσυγκρασιακή (sic) Τσελεστίνα Ντε Πέτρο, ακούει στο ιντερκαδρόικο όνομα: Ακρο-Αριστερή Αντίσταση Κομμουνισμός».

Σε άλλα νέα, κι ενώ γίνεται ο κακός χαμός, με τη Μέση Ανατολή να μοιάζει με πυριτιδοποθήκη έτοιμη να εκραγεί, στον κυπριακό μας μικρόκοσμο... μαινεται ο πόλεμος της Γουορρίζιον! Η Ιουλία, σε μια προπάθεια να ελαφρύνει κάπως το κλίμα, ενημέρωσε το διευρυμένο καρέ για ένα αποκαλυπτικό δημοσίευμα που προκάλεσε αναστάτωση στις σχέσεις Ελλάδας – Κύπρου. «Συναντήθηκε λέει ο Πρόεδρος της

ΕΡΤ με τον Πρόσβη μας στην Αθήνα και του είπε ότι θα μας δώσουν χαμηλή βαθμολογία επειδή το τραγούδι μας απορρίφθηκε πέρσι για να εκπροσωπήσει την Ελλάδα». «Γεγονός;». «Για γεγονός δεν ξέρω, αυτό που σίγουρα ξέρω όμως είναι ότι εδώ ο κόσμος κυριολεκτικά κείτεται έξω από την πόρτα μας και εμείς ξυνόμασε».

«**Αποκάλυψη** Τώρα!» σάρκασε η αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού η οποία ενημερώνεται και από το ελαφρολαϊκό δελτίο. «Υπάρχουν συγγλο-νιστικά νέα κοπέλες. Και δεν αναφέρομαι μόνο στα ύστερα του κόσμου, ότι βρέθηκε η Ομόνοια 29Μ μέσα στα πόδια μας. Αλλά στο θέμα που κάνει την καρδιά της εγχώριας showbiz να κτυπάει δυνατά-τα-τα». «Τουτέστιν;». «Τουτέστιν, το ζεύγος Μαυρίκιος Μαυρίκιου – Ιλάνια Ζήση μοιράστηκε με τους followers του το υπερηχογράφημα της κόρης του, θέτοντας το ακανθώδες ερώτημα: Σε ποιον μοιάζει η Ιωάννα – Μελωδία;». «Το έμβρυο Ιωάννα – Μελωδία;». «Αυτό». «Η κατάσταση είναι πολύ πιο γελιότα από ό,τι νομίζαμε».

«**Επειδή** όμως ως γνωστόν εχθρός του γελίου είναι το γελιοιδέστερο, ιδού και ένα νέο από τη δύσμοιρη την ελληνική Αριστερά» είπε η κόκκινη Κουλλίτσα. «Συναντήθηκε ο Στέφανος Κασσελάκης στη Νέα Υόρκη με τον Αρχιεπίσκοπο Αμερικής Ελπιδοφόρο και ούτε λίγο ούτε πολύ προέβη στην ακόλουθη αποκάλυψη: “Με βάρφισε ο Άγιος Τσαλκιάς με τον πατέρα Κύριλλο και στο νερό σχηματίστηκε ένας σταυρός από το λάδι”». «Θάυμα – θαύμα!» είπε η Καλαμαρού, ανάμεσα σε γέλια και τσογκρίσματα των gin and tonic. «Καιρός ήταν να χαρεί λιγάκι και η δεξιά πτέρυγα του καρέ» κατένευσε η Ιουλία.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

21.4.1934

ΣΥΝΔΑΞΙΜΟΣ: Το ρεπορτάζ των κινήσεων και των αφίξεων ανέφερε χτες τον κατάπλουον εις τον λιμένα της γείτονος της θαλαμηγού «Ερως», της οποίας επέβαιναν ο γνωστός ζήπλουτος βαρώνος Ρότσιλντ. Η άφιξη του πλούτου επιβαίνοντος του «Ερως» υπήρξε πράγματι εις από τους πλέον απρόοπτους συνδυασμούς εξ αφορμής του οποίου πολλοί κατεπλήγησαν. Εν τω μεταξύ η θρυλική θαλαμηγός λικνίζεται εις τα ύδατα του Σαρωνικού ενώ οι συμπολίται θαυμάζουν, εξ αποστάσεως πάντοτε, τον πλούτον και τον «Ερως».

ΕΓΚΑΙΡΩΣ: Η απόφασις της αγγλικής κυβερνήσεως όπως προβή βαθμυδόν εις την ανανέωσιν του εμπορικού της στόλου επικορηγούσα μόνον τους πλοιοκτήτας εκείνους οι οποίοι θα διέλυον τα σκάφη των αντί να τα πωλήσουν εις ξένα ναυτιλίας, στρέφεται αποκλειστικώς εναντίον της ελληνικής ναυτιλίας η οποία εκρησιμοποιεί κατά κανόνα σχεδόν τα παλαιά βρετανικά εμπορικά σκάφη με τα οποία κατόρθωνε να εμφανίζεται σοβαρός παράγων εις τον κανονισμόν των ναυτικών τιμολογίων. Εις το μέτρον τούτο δεν δυνάμεθα βεβαίως ν' αντιτάξωμεν τίποτε, ούτε καν απλήν διαμαρτυρίαν, διότι δικαίωμα παντός κράτους είναι να κανονίζει τα καθ' εαυτώ. Θα έπρεπεν όμως να φροντίσουν από τούδε οι ίδιοι μας ναυτιλιακοί κύκλοι να αντιμετωπίσουν εγκαίρως την κατάστασιν ίνα μη ευρεθούν μίαν ημέραν προ θυρών κεκλεισμένων.

ΠΑΓΙΩΣΙΣ: Αγγέλλεται εκ Τόκιο ότι το υπουργείον των Εξωτερικών δημοσίευσε επίσημον ανακοίνωσιν εν τη οποία τονίζει ότι η Ιαπωνία δεν προτίθητο ποσώς να παραιτηθεί της πολιτικής των ανοικτών θυρών εν Κίνα ούτε και να παραβίαση τας διατάξεις των διεθνών συνθηκών των αφορωσών την Κίνα και την ανεξαρτησίαν αυτής. Αντιθέτως ευνοεί την παγίωσιν της θέσεως της Κίνας και την οικονομικήν αυτήν ευημερίαν, αλλ' η παγίωσις αυτή δύναται να πραγματοποιηθεί διά μόνων των προσπαθειών της Κίνας και ουχι διά των μέτρων των ενδιαφερομένων Δυνάμεων.

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΩΡΑΣ

Influencers της καρδιάς μας

Καμία παραπλήνση δεν έκανα τον Φεβρουάριο του 2023.

Συνειδητά στείλαμε θετικό μήνυμα στην Τουρκία, δήλωσε ο Πρόεδρος. Τι μήνυμα στείλαμε κανένας δεν κατάλαβε αλλά η απορία παραμένει: πήρε άδεια από τον Σιζόπουλο για να στέλνει μηνύματα στον εχθρό; Διότι όπως πάει ο νεαρός μας Νίκος θα πάρει πολύ χαμηλή βαθμολογία στο Πατριδομέτρο του Ενδιάμεσου. Με αγωνία περιμένουμε τη δήλωσιν του Προέδρου για τα 20 χρόνια από την απόρριψη του σχεδίου Ανάν.

Σε πρόσφατη έρευνα του ευρωβαρόμετρου οι Κύπριοι απάντησαν πως θεωρούν ως πιο σημαντικά προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν το Μεταναστευτικό και την Οικονομία. Βέβαια, αν υπήρχε σαν επιλογή στις απαντήσεις είναι δεδομένο πως πολλοί θα απαντούσαν πως περισσότερο απ' όλα τους απασχολεί πόσοος βαθμούσιν θα μας δώσει η Ελλάδα στη Ευρωζώνη. These are the real problems. Άλλη έρευνα αναφέρει πως στα Κατεχόμενα είναι ευρέως διαδεδομένα τα φαινόμενα διαφθοράς και δωροδοκίας (άλλως μίζας). Ωχ Θεέ μου, πόσο πολλά μας ενώνουν τελικά. Βασικά η μόνη διαφορά είναι πως εκείνοι έχουν ψευδοδιαφθορά.

Πρόβλημα με θαύματα δεν αντιμετωπίζουν μόνο στη Μονή Αββακούμ αλλά και στον ΣΥΡΙΖΑ. Σε σημείο που ο Κασσελάκης έκανε την εξής δήλωσιν «το μόνο θαύμα που υπάρχει είναι πως ο ΣΥΡΙΖΑ αναστήθηκε μετά από τόσα που πέρασε»! Επίκαι-

ρη δήλωσιν αν αναλογισθούμε πως πλησιάζει το Πάσχα και η Ανάστασις.

20 Έλληνες ινφλουένσερ –δεν βρίσκεις ανάμεσά τους την ινφλουένσερ της καρδιάς μας Αηπίτα και τον μικρό Νίκο- κλήθηκαν να δώσουν εξηγήσεις για πιθανή παραπλήνση καταναλωτών. Με ξενίζει μόνο που από τις εκατοντάδες των πολιτικών δεν κλήθηκε ποτέ κανένας να λογοδοτήσει για παραπλήνση ψηφοφόρων.

Από την άλλη οι δημοτικές έχουν το μεγάλο ενδιαφέρον. Το ΑΚΕΛ κατεβαίνει ως επί το πλείστον με δεξιούς υποψηφίους, ο νέος ΔΗΣΥ στηρίζει τους μεν υποψηφίους, ο παλαιός

ΔΗΣΥ του Αβέρωφ στηρίζει άλλους, το ΔΗΚΟ κάπου είναι με τους μεν, κάπου με τους ΔΕΝ, ενώ ο μικρός Νίκος στηρίζει τον Κωστάκη του ΔΗΣΥ στην Πάφο, και τον πρώην του ΔΗΣΥ Κίκο στον Στρόβολο και οι δύο απέναντι από υποψηφίους του προεδρικού crash, Νικόλαου. Εγώ πλέον θα αυτοπροσδιορίζομαι ΑΚΕΛικός αποελιστας που δουλεύω στο Δημόσιο, έχω περίπτερο και τελικά μάλλον θα ψηφίσω ΔΗΠΑ. Γιατί εσύ ξέρεις.

Η τουρκοκυπριακή ηγεσία διαμνύει ότι προσδοκεί από την απεσταλμένη των Ηνωμένων Εθνών να διαπιστώσει και επίσημα πως δεν

υπάρχει πλέον κοινό έδαφος ανάμεσα στις δύο πλευρές. Με άλλα λόγια να επισημοποιηθεί πως στο μόνο που συμφωνούμε είναι ότι διαφωνούμε και να ζήσουν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα. Τελικά για ποιο λόγο θέλαμε την απεσταλμένη; Για να λύσουμε το Κυπριακό ή για να κλείσουμε το Κυπριακό;

Και ο ΔΗΣΥ καταθέτει πρόταση νόμου για να γίνει λιγότερο άδικη η όλη κατάσταση με τις κάμερες φωτοεπιήμανσης. Ζητούν λοιπόν όπως τα πρόστιμα γίνουν πιο δίκαια και αναλογικά. Το «αναλογικά» πάντως μου θύμισε κάτι που εφαρμόζεται στο εξωτερικό και προνοεί πρόστιμα ανάλογα με τα εισοδήματα του παραβάτη. Δεν λέω βέβαια πως αυτό είναι η πιο σωστή λύση, ίσως όμως αποτελεί τροφή για σκέψη.

Διότι τα 300 ευρώ για κάποιους είναι ποσό ασήμαντο –μύγα που τους τσίμπησε- αλλά για μερικούς χαμηλομισθούς δημιουργεί θέμα επιβίωσης. Αυτό που πάντως δεν έχει αναλογία, είναι να σπίνεις τις κάμερες μέρη μεσμέρι στον δρόμο της νοικοκυράς προς το σουπερμάρκετ. Κάπου εκεί αντί τα λεφτά να πάνε για φαγητό, πάνε στον Κεραυνό.

Δίπλα μας Ιράν και Ισραήλ παίζουν πόκερ για γερά νεύρα και σαν να μην έφτανε αυτό έχουμε και την επίσκεψη της σκόνης της ερήμου. Το θετικό με τη σκόνη; Θα είναι ελαφρύ το κώμα που θα μας σκεπάσει!

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσεως: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Υπεύθυνος Υλικού: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρπόπουλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Tηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Χαρίζουμε Αγάπη

στον δρόμο για ένα καλύτερο αύριο.

Με κάθε σκανάρισμα της κάρτας **Lidl Plus**
προσφέρουμε 0,20€

και στηρίζουμε την Υπηρεσία Διαχείρισης Κρίσεων
του Κυπριακού Ερυθρού Σταυρού.

Η ενέργεια ισχύει από 15 Απριλίου έως και 4 Μαΐου 2024.

Η ενέργεια πραγματοποιείται σύμφωνα με τις πρόνοιες του Περί Διενέργειας Εράνου Νόμου του 2014 και τη σχετική Άδεια Εράνου με αριθμό Ν.Π 88/2023 που χορηγήθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών.

With every scan of the **Lidl Plus** card **we offer 0,20€**
to the Cyprus Red Cross Society and support
the work of the Immediate Response Service.

The action is valid from April 15th to May 4th 2024.

The activity takes place in accordance with the provisions of the
Cyprus Republic's Fundraising Law of 2014 and the relevant
Fundraising License N.Π 88/2023 issued by the Ministry of Interior.

Κατέβασε το app και κάνε εγγραφή. Περισσότερες πληροφορίες: lidlplus.com.cy

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Η βασική γραμμή πλεύσης του προέδρου Χριστοδουλίδη, τόσο στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις όσο και στη Σύνοδο Κορυφής (17-18 Απριλίου), συνίστατο στη διασύνδεση της λύσης του Κυπριακού με τη «νέα μακρόπνοη ευρωπαϊκή σχέση», όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από το έγγραφο που ετοίμασαν από κοινού ο ύπατος εκπρόσωπος Γιοσέπ Μπορέλ και η Κομισιόν και έβαλαν στο τραπέζι της Ε.Ε., τον περασμένο Νοέμβριο. Όπως μάλιστα πληροφορείται η «Κ», η λέξη-κλειδί, την οποία επεδίωξε να τοποθετήσει στα Συμπεράσματα ο πρόεδρος της Δημοκρατίας και το επιτελείο του, περιστρέφεται γύρω από την έννοια της «προϋπόθεσης». Δηλαδή, ο κ. Χριστοδουλίδης και η στενή του συνεργάτιδα, υφυπουργός Ευρωπαϊκών Θεμάτων Μαριλένα Ραουά επεδίωξαν να περιληφθεί αναφορά στα Συμπεράσματα, σύμφωνα με την οποία το Κυπριακό θα αποτελούσε «προϋπόθεση» για την υλοποίηση της «νέας μακρόπνοης ευρωπαϊκής σχέσης», προκειμένου να διασφαλιστούν ότι τα επτά δώρα που προνοείται να παραχωρηθούν προς την Άγκυρα, στη βάση της νέας αυτής σχέσης, δεν θα δοθούν εν λευκώ, αλλά μόνο μέσα από μία βήμα προς βήμα προσέγγιση προς την κατεύθυνση λύσης του Κυπριακού. Κάτι όμως που δεν έγινε αποδεκτό, καθώς, όπως μας ανέφερε ξένη διπλωματική πηγή, «μια τέτοια αναφορά, με οποιανδήποτε παραλλαγή της λέξης “προϋπόθεση”, θα εργαλειοποιούσε τη νέα ευρωπαϊκή σχέση, θέτοντάς την υπό την αίρεση λύσης του κυπριακού προβλήματος. Κι αυτό δεν ήταν κάτι που θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό» συμπλήρωσε η ίδια πηγή, που μίλησε στην «Κ» υπό την προϋπόθεση τήρησης της ανωνυμίας της.

Η λύση που τελικά δόθηκε, συνδέει με ένα ανάποδο, ιδιότυπο και ανεπαίσθητο τρόπο, τα ευρωπαϊκά με το Κυπριακό, το οποίο από «προϋπόθεση» περιορίζεται σε «μέσο» περαιτέρω ενίσχυσης της ευρωπαϊκής σχέσης. Παράλληλα, το λεκτικό, φροντίζει να παράσχει στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη τη δυνατότητα να τη διαθέσει στο εσωτερικό ακροατήριο και να σώσει το γόπητρό του (face saving), που ήταν προφανώς ο απώτερός του στόχος. Σύμφωνα λοιπόν με τα Συμπεράσματα που εγκρίθηκαν, οι 27 ηγέτες, περιλαμβανομένου και του προέδρου Χριστοδουλίδη, δεσμεύονται «να προωθήσουν τις εργασίες επί των συστάσεων του κοινού εγγράφου» Μπορέλ/Κομισιόν, στο επικεντρωτό του οποίου βρίσκονται τα επτά δώρα που προτείνεται να παρασχεθούν προς την Τουρκία, περιλαμβανομένων και της αναβάθμισης της Τελωνιακής Ένωσης. Όπως ακριβώς ζητούσαν η Άγκυρα και ο Ταγίπ Ερντογάν, με τη στήριξη των Βερολίνου και των Βρυξελλών.

Την ίδια ώρα, τα Συμπεράσματα αναφέρουν ότι «η επικοινωνιακή

στάση της Τουρκίας θα είναι καθοριστική για την ενίσχυση των διαφόρων τομέων συνεργασίας, που προσδιορίζονται στο έγγραφο» Μπορέλ/Κομισιόν. Και στην επόμενη παράγραφο σημειώνουν ότι «από αυτή την άποψη η Ε.Ε. αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην επανένταξη και την πρόοδο των συνομιλιών για τη διευθέτηση του Κυπριακού, για περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας Ε.Ε.-Τουρκίας». Από την αναφορά αυτή καθίσταται σαφές ότι υπάρχει κάποιος είδους σύνδεση, μεταξύ ευρωπαϊκών και Κυπριακών, όχι όμως με την έννοια της «προϋπόθεσης», όπως επεδίωξαν Χριστοδουλίδης-Ραουά και η επικείμενη να διαθέσει στο εσωτερικό η κυπριακή κυβέρνηση, διαστρεβλώνοντας την πραγματικότητα. Δηλαδή, το Κυπριακό όχι μόνο δεν καθίσταται «προϋπόθεση» για τη «νέα μακρόπνοη ευρωπαϊκή σχέση», η οποία, όπως είδαμε πιο πάνω, θα προχωρήσει με την ομόφωνη έγκριση των «27» που συμφώνησαν στην «προώθηση» των εργασιών της. Αλλά από «προ-

ϋπόθεση» διολισθαίνει σε ένα «υποθηριακτικό μέσο» της μακρόπνοης ευρωπαϊκής σχέσης, καθώς όπως αναφέρεται ευκρινώς, ενδεχόμενη πρόοδος στο Κυπριακό θα «ενισχύσει περαιτέρω» την ευρωπαϊκή σχέση. Ως αποτέλεσμα, «με βάση τα υφιστάμενα δεδομένα, η νέα μακρόπνοη ευρωπαϊκή σχέση, εξασφαλίζει μια αυτονομία και έτσι θα προχωρήσει», όπως εξήγησε έγκυρη κοινοτική διπλωματική πηγή, προσθέτοντας ότι «εάν στο μεσοδιάστημα υπάρξει επανένταξη συνομιλιών ή και πρόοδος στο Κυπριακό, τότε θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο (progress on Cyprus issue is not a precondition, on the contrary, it can eventually become an extra boost to the EU-Turkey relations)».

Ασφαλιστικές δικλίδες

Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης εξέφρασε «ιδιαιτέρη ικανοποίηση» για τα Συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής, υποστηρίζοντας ότι υλοποιήθηκε ο στόχος για «ουσιαστική διασύνδεση ευρωπαϊκών-Κυ-

πριακού» και διατυπώνοντας τη θέση ότι «οι εξελίξεις στα ευρωπαϊκά εξαρτώνται από την πρόοδο στο Κυπριακό». Ωστόσο, εάν η Λευκωσία είχε εξασφαλίσει αυτά που υποστηρίζει ο πρόεδρος της Δημοκρατίας ότι πήρε, δεν θα χρειαζόταν να παζαρεύει μέχρι τέλους προκειμένου να εξασφαλίσει ότι η Τουρκία θα «εξασφαλίσει» τη δική της «αυτονομία» (και έτσι θα προχωρήσει), οι οποίες πάντως θεωρούνται αμφιλεγόμενες αποτελεσματικότητες. Ας τις δούμε:

1) Όπως αναφέρουν τα Συμπεράσματα, «το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναθέτει στην COREPER (σ.σ. Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων), σεβόμενο τις αρμοδιότητες άλλων θεσμικών οργάνων, να προωθήσει την εργασία, επί των συστάσεων του εγγράφου» Μπορέλ/Κομισιόν. Το πρώτο σκέλος, αυτό που αφορά την ανάθεση της προώθησης των εργασιών στην COREPER, συνεπάγεται ευθέως εμπλοκή του Συμβουλίου, δηλαδή των κρατών-μελών, καθώς η COREPER αποτελεί την ομάδα εργασίας των Μονίμων Αντιπροσώπων των 27 κρατών-με-

λών της Ε.Ε. Γι' αυτό και η Λευκωσία, με τη στήριξη της Αθήνας, ζήτησε όπως τον πρώτο λόγο στην προώθηση των εργασιών έχει η COREPER, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να φρενάρει τη νέα μακρόπνοη ευρωπαϊκή σχέση. Ωστόσο, όπως πληροφορείται η «Κ», το πρώτο σκέλος της εν λόγω ασφαλιστικής δικλίδας δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτό ως είχε επιδιωχθεί αρχικά, ούτε από το Βερολίνο, αλλά ούτε από τις Βρυξέλλες, καθώς θα εκπαραθύρωνε την Κομισιόν, που εκ της αρμοδιότητάς της θα έπρεπε να έχει τον πρώτο λόγο στην προώθηση της νέας ευρωπαϊκής σχέσης και στη διαβούλευση με την Άγκυρα. Έτσι, και με παρέμβαση της Γαλλίας, περιλήφθηκε μια «ουρά», σύμφωνα με την οποία η ανάθεση της προώθησης των εργασιών στην COREPER, γίνεται «με σεβασμό στις αρμοδιότητες άλλων θεσμικών οργάνων», επαναφέροντας δηλαδή από το παράθυρο την Κομισιόν, η οποία, σε πρακτικό επίπεδο, αναμένεται να έχει το πάνω χέρι στη διαδικασία, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη Λευκωσία και τις επιδιώξεις της.

2) Η δεύτερη «ασφαλιστική δικλίδα» που εξασφάλισε η Λευκωσία, είναι θεωρητικά ισχυρότερη από την πρώτη, αλλά και πάλι είναι αμφιβόλου αποτελεσματικότητας. Τα Συμπεράσματα σημειώνουν ότι η προώθηση των εργασιών της νέας μακρόπνοης ευρωπαϊκής σχέσης, θα γίνει «σύμφωνα με τα προηγούμενα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και κατά σταδιακό, αναλογικό και αναστρέψιμο τρόπο, με την επιφύλαξη πρόσθετης καθοδήγησης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο». Το εν δυνάμει θετικό αναθέτει για τη Λευκωσία, αφορά στην επαναφορά πρόνοιας για «επιπλέον καθοδήγηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου», στο οποίο όλα τα κράτη-μέλη έχουν δικαίωμα βέτο. Ωστόσο, η δυνατότητα ενεργοποίησης της εν λόγω ασφαλιστικής δικλίδας έχει έναν εξαιρετικά μεγάλο βαθμό δυσκολίας, τουλάχιστον με βάση τα σημερινά δεδομένα, καθώς η Λευκωσία θα πρέπει να πείσει τους 26 εταίρους της, για την ανάγκη μιας πρόσθετης καθοδήγησης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Αλλά θέλαμε, κι άλλα μας έδωσαν στη Σύνοδο Κορυφής

Τι επεδίωξε, τι πήρε και τι απώλεσε ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης σε ευρωπαϊκά και Κυπριακά

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης και η υφυπουργός Ευρωπαϊκών Θεμάτων Μαριλένα Ραουά επεδίωξαν να περιληφθεί αναφορά στα Συμπεράσματα, σύμφωνα με την οποία, το Κυπριακό θα αποτελούσε «προϋπόθεση» για την υλοποίηση της «νέας μακρόπνοης ευρωπαϊκής σχέσης». Στη φωτογραφία ο κ. Χριστοδουλίδης με τον Γερμανό καγκελάριο Ολαφ Σολτς.

1) Επανεναρξη όλων των ευρωπαϊκών υψηλών διαλόγων.
2) Συμμετοχή της Τουρκίας σε άτυπες συνόδους των Ευρωπαϊκών ΥΠΕΞ και σύγκληση Συμβουλίου Συνόδου.
3) Επανεναρξη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στην Τουρκία.
4) Επέκταση της ευρωπαϊκής συμφωνίας στο μεταναστευτικό.
5) Διευκόλυνση παροχής ευρωπαϊκών θεωρήσεων διαβατηρίων.
6) Αναβάθμιση της Τελωνιακής Ένωσης.
7) Εγκαθίδρυση ευρωπαϊκής Περιεκτικής Αεροπορικής Συμφωνίας.
Όπως επεσήμανε κοινοτική διπλωματική πηγή με άριστη γνώση του θέματος, «σε πρακτικό επίπεδο, όταν τα ζητήματα αυτά αρχίσουν να προωθούνται προς συζήτηση και απόφαση στις ομάδες εργασίας, εκτιμώ ότι η Λευκωσία δεν θα είναι σε θέση να τα φρενάρει, επιστρατεύοντας το Κυπριακό. Φρονώ», πρόσθεσε, «ότι αυτή η δυνατότητα δεν παρέχεται, ούτε μέσα από τα Συμπεράσματα, αλλά ούτε και μέσα από τις συστάσεις του κοινού εγγράφου Μπορέλ/Κομισιόν, την προώθηση των εργασιών του οποίου ανέκριναν οι ηγέτες όλων των κρατών-μελών, περιλαμβανομένου του προέδρου της Κύπρου, γνωρίζοντας τόσο την ύπαρξη του Κυπριακού, όσο και τη στάση της Τουρκίας επί του Κυπριακού».

ΑΡΘΡΟ / Του ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ

Επιτηδευμένη τρέλα, αδύνατη αυτοσυγκράτηση

Αν και δεν εκτλάσσει, πάντοτε εντυπωσιάζει η ρητορική ομοιότητα των άκρων. Μετά την πυραυλική επίθεση του Ιράν εναντίον του Ισραήλ, στις 13/4/24, Ιρανόσ αξιωματούχος δήλωσε στους Financial Times (15/4/24): «Το μήνυμά του Ιράν ήταν ξεκάθαρο: είμαστε πιο τρελοί από όσο φαντάζεστε». Παρόμοια ήταν η γλώσσα του ακροδεξιού υπουργού της κυβέρνησης Νετανιάχου, Ιταμάρ Μπεν-Γκβίρ, αναφορικά με τα αντίποινα του Ισραήλ: «Για να δημιουργήσει έναν αποτρεπτικό παράγοντα στη Μέση Ανατολή, το Ισραήλ πρέπει να δείξει ότι είναι έτοιμο να τρελαθεί» (Πηγή: dailymail.co.uk, 16/4/24).

Γατί αυτή η εμμονή των ακραίων με την «τρέλα»; Από τη σκοπιά της στρατηγικής είναι ευεξήγητη. Όταν ένας δρων συμπεριφέρεται «τρέλα», επιδίδεται σε κρημνοβασία: φέρνει τον αντίπαλο και τον εαυτό του στην άκρη του γκρεμού, δημιουργώντας τόσο υψηλό κόστος και για τους δύο ώστε, μπροστά στον κίνδυνο της αμοιβαίας πτώσης, να αναγκάσει τον αντίπαλο να υποχω-

ρήσει. Η «τρέλα» υποδηλώνει την απουσία αυτοελέγχου, δηλαδή την αποχή από στενούς υπολογισμούς κόστους-οφέλους: ο δρων είναι διατεθειμένος να αυτοκαταστραφεί προκειμένου να αναγκάσει τον αντίπαλο να ενδώσει. Η στρατηγική αυτή αποδίδει, όταν η μία από τις δύο πλευρές, έχοντας μικρότερη ανοχή στο ρίσκο, τελικά υποχωρήσει. Αν, όμως, και οι δύο πλευρές είναι εξίσου «τρέλες», η αμοιβαία καταστροφή είναι η πιθανότερη κατάσταση.

Η κρημνοβασία είναι μια εξαιρετικά επικίνδυνη στρατηγική στις διεθνείς σχέσεις. Δεν μπορείς να ξέρεις με σιγουριά πόσο «τρέλος» είναι ο αντίπαλος. Στις διακρατικές συγκρούσεις, οι κυβερνήσεις έχουν κόκκινες γραμμές. Ενίοτε αυτές είναι ρητά διατυπωμένες (π.χ. το τουρκικό casus belli στο Αιγαίο), άλλες φορές, όμως, συνάγονται από τη διαχρονική συμπεριφορά του αντιπάλου. Εκεί ελλοχεύουν τα λάθη—εσφαλμένες παραδοχές και ερμηνείες.

Η κυρίαρχη στρατηγική του Ιράν

στη Μέση Ανατολή ήταν η διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων κατά του Ισραήλ μέσω πληρεξουσίων (κυρίως Χεζμπολάχ και Χαμάς). Το Ισραήλ, με την παράνομη επιθεσή του σε κτήριο της ιρανικής πρεσβείας στη Δαμσκό και τη δολοφονία του κορυφαίου στρατηγού Ζαχέντι και έξι ακόμα υψηλόβαθμων Φρουρών της Επανάστασης, την 1/4/24, υπολόγισε λάθος: θεώρησε ότι το Ιράν θα απαντούσε διά των πληρεξουσίων του, όπως στο παρελθόν. Δεν συνέβη. Το Ιράν εξέλαβε την επίθεση στην πρεσβεία του ως προσβολή της εδαφικής ακεραιότητάς του— παραβίαση κόκκινης γραμμής—και απάντησε, για πρώτη φορά, με απευθείας επίθεση από το έδαφός του.

Οι στοχευμένες δολοφονίες είναι εμπειρογμένη τακτική του Ισραήλ (βλ. Time, 4/1/24). Στρατιωτικά χρήσιμη, στο μέτρο που απομειώνει τις ικανότητες του εχθρού, τείνει να υποκαθιστά αστόχαστα τη στρατηγική. Η δολοφονία του Ζαχέντι ήταν πράξη ανευθυνότητας—δεν εντασσόταν σε στρατηγικό σχέδιο. Με την κίνηση αυτή, η κυβέρνηση

Νετανιάχου έφερε το Ισραήλ κοντά στον γκρεμό. Αν το Ιράν δεν απαντούσε στρατιωτικά, θα εμφανιζόταν αδύναμο και αναξίπιστο—μεγα μειονέκτημα στη διεθνή πολιτική. Το Ισραήλ ήδη ανταπέδωσε την ιρανική επίθεση (στις 19/4) και το Ιράν δεσμεύτηκε ότι θα ανταποδώσει. Στον γκρεμό σπάνια πέφτει κανείς απότομα, συνήθως διολισθαίνει.

Ο Νετανιάχου ευνοείται από την κλιμάκωση. Υπόδικος για διαφθορά και υπόλογος για τη μη αποτροπή της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς αλλά και για τις φρικαλεότητες του ισραηλινού στρατού στη Γάζα, αποφεύγει τα ενοχλητικά ερωτήματα για την πιθανή αποστομή (και καταδική) του, και στρέφει αλλού τη διεθνή προσοχή. Ενισχύεται πολιτικά, με τη στήριξη της ρατσιστικής ακροδεξιάς.

Οι σύμμαχοι του Ισραήλ συστήνουν «αυτοσυγκράτηση». Ο πρόεδρος Μπίαντιν το έθεσε εξαιρετικά: έχουν να αποκρούσει με σχεδόν ολοκληρωτική επιτυχία την πυραυλική επίθεση του Ιράν, το Ισραήλ «κέρδισε»: «πάρε τα κέρδη» και φύγε, είπε ο

Μπίαντιν. Αυτό επέβαλε η φωνή της σύνεψης. Το Ισραήλ αναχαιτίσε την ιρανική επίθεση με την κρίσιμη βοήθεια δυτικών και αραβικών κρατών. Εκτός από μεγάλη στρατιωτική-οργανωτική ήταν και διπλωματική επιτυχία. Το αμυνόμενο Ισραήλ κέρδισε ξανά τη διεθνή υποστήριξη απέναντι σε ένα ισλαμοφασιστικό καθεστώς που επιδιώκει την καταστροφή του.

Η ψυχραμική ανάλυση υποδεικνύει στρατηγική υπομονή. Το Ισραήλ δεν χρειαζόταν να αποδείξει την αποτρεπτική του ικανότητα—την έδειξε ήδη, αποκρούοντας την πυραυλική επίθεση και, σε κάθε περίπτωση, αυτή είναι γνωστή. Η διπλωματική οδός ήταν και είναι η φρόνιμη επιλογή: να επιβληθούν επιπρόσθετες κυρώσεις στο Ιράν και να ενισχυθούν οι φιλικές σχέσεις του Ισραήλ με τις αραβικές χώρες.

Αλλά η οδός της φρόνιμης ευθυκρισίας προϋποθέτει ηγέτες με όραμα, σχέδιο και ηθική πυξίδα. «Ενώ αισθάνεστε οργή, μην επιτρέψετε να σας κυριεύσει», είχε σοφά συμβουλευσει την ηγεσία του Ισραήλ

Με προεδρική υπογραφή

Αναντίλεκτα, το μόνο χειροπιαστό αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής στα ευρωπαϊκά είναι η ομόφωνη απόφαση των ηγετών των 27 κρατών-μελών, που όχι μόνο υποδέχθηκαν θετικά το κοινό έγγραφο Μπορέλ/Κομισιόν, αλλά συμφώνησαν «να προωθήσουν τις εργασίες επί των συστάσεων του κοινού εγγράφου». Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης προσεγγίσαμε την προώθηση των εργασιών επί των συστάσεων του εγγράφου, οι οποίες είναι γνωστές από τον περασμένο Νοέμβριο και προσφέρουν στην Τουρκία επτά δώρα σε ισάριθμους πυλώνες. Ας θυμηθούμε τι περιλαμβάνει:

1) Επανεναρξη όλων των ευρωπαϊκών υψηλών διαλόγων.
2) Συμμετοχή της Τουρκίας σε άτυπες συνόδους των Ευρωπαϊκών ΥΠΕΞ και σύγκληση Συμβουλίου Συνόδου.
3) Επανεναρξη της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στην Τουρκία.
4) Επέκταση της ευρωπαϊκής συμφωνίας στο μεταναστευτικό.
5) Διευκόλυνση παροχής ευρωπαϊκών θεωρήσεων διαβατηρίων.
6) Αναβάθμιση της Τελωνιακής Ένωσης.
7) Εγκαθίδρυση ευρωπαϊκής Περιεκτικής Αεροπορικής Συμφωνίας.
Όπως επεσήμανε κοινοτική διπλωματική πηγή με άριστη γνώση του θέματος, «σε πρακτικό επίπεδο, όταν τα ζητήματα αυτά αρχίσουν να προωθούνται προς συζήτηση και απόφαση στις ομάδες εργασίας, εκτιμώ ότι η Λευκωσία δεν θα είναι σε θέση να τα φρενάρει, επιστρατεύοντας το Κυπριακό. Φρονώ», πρόσθεσε, «ότι αυτή η δυνατότητα δεν παρέχεται, ούτε μέσα από τα Συμπεράσματα, αλλά ούτε και μέσα από τις συστάσεις του κοινού εγγράφου Μπορέλ/Κομισιόν, την προώθηση των εργασιών του οποίου ανέκριναν οι ηγέτες όλων των κρατών-μελών, περιλαμβανομένου του προέδρου της Κύπρου, γνωρίζοντας τόσο την ύπαρξη του Κυπριακού, όσο και τη στάση της Τουρκίας επί του Κυπριακού».

Ο κ. Χαριδημος Τσοκούκας είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και αντεπιστέλλον μέλος της Κυπριακής Ακαδημίας Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών. Το βιβλίο του «Leadership as Masterpiece Creation: What Business Leaders Can Learn from the Humanities about Moral Risk-Taking» (με τους C. Spinoso και M. Hancock), κυκλοφορεί από το MIT Press. www.htsoukas.com

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Φυσικό ορίζοντα τις 2 Μαΐου έχει το πακέτο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για στήριξη του Λιβάνου, το οποίο προανήγγειλε από τις Βρυξέλλες ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, αν και κοινοτικές πηγές αποφεύγουν προς το παρόν να επιβεβαιώσουν πως βρίσκεται σε εξέλιξη η προετοιμασία ενός τέτοιου πακέτου, καθώς οι συζητήσεις βρίσκονται σε πρόωρο στάδιο. Το χρονοδιάγραμμα προκύπτει από την κοινή επίσκεψη Φον ντερ Λάιεν - Χριστοδουλίδη στον Λίβανο, την οποία ο ΠτΔ ανακοίνωσε για τις 2 Μαΐου, προγραμματισμός που επιβεβαιώνεται ανεπίσημα από τις Βρυξέλλες, αν και ακόμα δεν έχει ανακοινωθεί επίσημα.

Από την έναρξη του τελευταίου κύματος θαλάσσιων αφίξεων από τον Λίβανο, η συνεννόηση της κυπριακής κυβέρνησης όσον αφορά τα έκτακτα μέτρα για διαχείρισή τους με την αναστολή ή παράταση της εξέτασης αιτήσεων, φαίνεται να έγινε απ' ευθείας με την ίδια την κα Φον ντερ Λάιεν. Μάλιστα στις αρχές αυτής της περιόδου, από την 1η Απριλίου και μετά, υπήρξε δυστοκία στο να υπάρξουν συγκεκριμένες τοποθετήσεις από τους αρμόδιους εκπροσώπους λόγω της πολυπλοκότητας της κατάστασης.

Όπως προκύπτει πάντως από δήλωση της αρμόδιας εκπροσώπου της Κομισιόν την περασμένη εβδομάδα, η αναστολή εξέτασης αιτήσεων ασύλου από Σύρους θεωρείται μεν νόμιμη, αλλά μπορεί να διαρκέσει μάξιμουμ εννέα επιπρόσθετους μήνες σύμφωνα με τη σχετική οδηγία. Την ίδια στιγμή όμως, οι περιπολίες των κυπριακών αρχών ανοικτά του Λιβάνου και η επιστροφή σκαφών που αναχώρησαν από τη χώρα για την Κύπρο, έχουν προκαλέσει κατηγορίες για επαναπροωθήσεις, κάτι που απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο.

Η άλλη λύση την οποία προκρίνει η κυβέρνηση, σε σχέση με το αίτημα επανεξέτασης της ασφάλειας περιοχών της Συρίας ώστε να μπορούν να γίνουν επιστροφές, είναι κάτι που δεν θεωρείται εύκολο καθώς πρέπει να υπάρξει συμφωνία μεταξύ των κρατών-μελών, με την Κύπρο να έχει ξεκινήσει τις προσπάθειες να συγκροτήσει συμμαχία που να ζητήσει να μπει το θέμα στην ατζέντα.

Η τελευταία ανάλυση (Country Guidance, Απρίλιος 2024) του Οργανισμού της Ε.Ε. για το Άσυλο (EUA) για την κατάσταση στη Συρία, σημειώνει πως η ύπαρξη εναλλακτικών στη διεθνή προστασία απαντάται κυρίως στη Δαμασκό μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Πακέτο για τον Λίβανο

Η πρόθεση ενός αυτού πακέτου χρηματοδότησης, είτε την ημέρα της επίσκεψης Φον ντερ Λάιεν - Χριστοδουλίδη, είτε περίεξ αυτής, θα αποτελούσε ένα καλό μήνυμα ως συνέχεια των συμπερασμάτων της συνόδου της 17ης-18ης Απριλίου για τη στήριξη των μεταρρυθμίσεων, του στρατού και της δια-

Ψάχνοντας φόρμουλα στήριξης για Λίβανο

Περίπλοκη εξίσωση και σε αρχικό στάδιο οι προσπάθειες για τη χρηματική στήριξη Ε.Ε. προς τη Βηρυτό

Η παράταση της δυνατότητας της Δημοκρατίας να εξετάζει αιτήσεις προσφύγων από τη Συρία, η οποία στην Κύπρο παρουσιάζεται και εφαρμόζεται ως αναστολή της εξέτασης αιτήσεων, είναι εκ των πραγμάτων προσωρινή και περιορισμένης διάρκειας.

Αν και η Κύπρος μπορεί να ορίσει μονομερώς περιοχές της Συρίας ως ασφαλείς, η Ε.Ε. δεν έχει σχέσεις με το καθεστώς Ασαντ, κάτι που εγείρει το ερώτημα με ποιον ακριβώς θα διαβουλευθεί για τυχόν επιστροφές.

χείρισης των προσφύγων στον Λίβανο. Αυτό είναι κάτι που η Λευκωσία θέλει να δει να συμβαίνει, όμως αποτελεί πολύπλοκη άσκηση λόγω της εύθραυστης κατάστασης του λιβανέζικου κράτους, και του ρόλου που παίζει στο εσωτερικό της χώρας η Χεζμπολάχ.

Σύμφωνα με διπλωματικές πηγές, το πακέτο αυτό θα προσομοιάζει με αντίστοιχα πακέτα όπως το παλαιότερο για την Τουρκία αλλά και πιο πρόσφατα για την Τυνησία και την Αίγυπτο. Η προετοι-

μασία του, ωστόσο, θα χρειαστεί λίγο ακόμα χρόνο ώστε να οργανωθεί σωστά, καθώς υπάρχουν ζητήματα κυρίως για το ποιος εντός του Λιβάνου, μια χώρα με πολλές δυσλειτουργίες στους θεσμούς και προβλήματα διαφθοράς, θα κληθεί να διαχειριστεί τα χρήματα αυτά. Την εξίσωση περιπλέκουν οι ανησυχίες για λόγους ασφάλειας, τις οποίες θα μπορεί να επικαλεστεί ενδεχομένως και το Ισραήλ, λόγω της εμπλοκής της Χεζμπολάχ στη διακυβέρνηση του Λιβάνου.

Οι ίδιες πηγές εκτίμησαν πως η προετοιμασία του πακέτου θεωρείται εφικτή, αν υπάρχει η κατάλληλη πολιτική βούληση. Η κατεύθυνση πάντως που δόθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο την περασμένη Τετάρτη μέσω των Συμπερασμάτων δεν παραπέμπει σε συγκεκριμένο επιπρόσθετο πακέτο, αν και αναγνωρίζει την ανάγκη ισχυρής στήριξης στη χώρα και υπογραμμίζει την προσπάθεια της Ε.Ε. «στη σταθερότητα του Λιβάνου, μεταξύ άλλων μέσω των στήριξης των αναγκών μεταρρυθμίσεων και της ενίσχυσης της υποστήριξης της προς τις λιβανικές

ένοπλες δυνάμεις». Στα Συμπεράσματα γίνεται ακόμα ειδική αναφορά στη στήριξη της Ε.Ε. προς τους «πο ενάλωτους ανθρώπους στον Λίβανο, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των εσωτερικών υποδοχών που έχουν ανάγκη», και στη στήριξη για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της διακίνησης. Επαναλαμβάνει επίσης την ανάγκη «να επιτευχθούν οι συνθήκες για την ασφαλή, εθελοντική και αξιοπρεπή επιστροφή των Σύρων προσφύγων, όπως ορίζεται από την UNHCR (Υπατη Αρχή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες)».

Εννέα ακόμα μήνες

Η παράταση της δυνατότητας της Δημοκρατίας να εξετάζει αιτήσεις προσφύγων από τη Συρία, η οποία στην Κύπρο παρουσιάζεται και εφαρμόζεται ως αναστολή της εξέτασης αιτήσεων, είναι εκ των πραγμάτων προσωρινή και περιορισμένης διάρκειας, όπως προκύπτει από την Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου που συνεχίζει να βρίσκεται σε ισχύ.

Απαντώντας σε σχετικά ερωτήματα της «Κ» την Τρίτη, η αρμόδια εκπρόσωπος της Κομισιόν Ανίτα Χίπερ διευκρίνισε πως η αναστολή εξέτασης αιτήσεων «είναι δυνατή σύμφωνα με τους κανονισμούς για τις διαδικασίες ασύλου, και πράγματι αυτή η παράταση μπορεί να διαρκέσει έως και εννέα μήνες», προσθέτοντας -αλλά- πως «φυσικά θα πρέπει να υπάρχει και επανεκτίμηση της χώρας προέλευσης», αφήνοντας έτσι ανοικτό το παράθυρο για αυτό το θέμα από πλευράς Κομισιόν.

Στη σχετική Οδηγία αναφέρεται πως «τα κράτη-μέλη μπορούν να παρατείνουν την προθεσμία έξι μηνών» που προβλέπεται για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας «για περίοδο που δεν υπερβαίνει τους επιπρόσθετους εννέα μήνες», σε περιπτώσεις που αφορούν μεταξύ άλλων πολύπλοκα νομικά θέματα, τη μη συμμόρφωση του αιτούντα με τις υποχρεώσεις του, ή μια κατάσταση όπου «μεγάλος αριθμός πολιτών τρίτων χωρών ή απάτριδων υποβάλλει ταυτόχρονα αίτηση διεθνούς προστασίας, καθιστώντας στην πράξη πολύ δύ-

σκολη την ολοκλήρωση της διαδικασίας εντός της εξαμηνιαίας προθεσμίας».

Το συμβιβαστικό κείμενο του νέου Κανονισμού για τις Διαδικασίες Ασύλου που εγκρίθηκε πρόσφατα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και βαίνει για επίσημη έγκριση προβλέπει επίσης τη δυνατότητα παράτασης του απαιτούμενου χρόνου (έξι μήνες) για το αν μια αίτηση θα κριθεί εξεταστέα (παράταση ακόμα δύο μηνών) ή για να ολοκληρωθεί η διαδικασία (παράταση ακόμα έξι μηνών) σε περιπτώσεις μεταξύ άλλων μαζικών ταυτόχρονων αφίξεων.

Ποιος μιλά στον Ασαντ;

Όσον αφορά την πρόταση για αλλαγή του ποιες περιοχές στη Συρία θεωρούνται ασφαλείς για επιστροφές (αυτή τη στιγμή η χώρα δεν θεωρείται ασφαλής για επιστροφή προσφύγων), θεωρείται κρίσιμη από τη Λευκωσία όχι μόνο για να της δοθεί η δυνατότητα επιστροφών αιτητών που θεωρεί πως δεν διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο, αλλά και ώστε να αιτιολογείται εμμέσως και ο Λίβανος να αρνηθεί την είσοδο σε Σύρους (κάτι που ενδεχομένως ισχύει και για άλλες επηρεαζόμενες χώρες όπως η Τουρκία).

Η αναφορά, ωστόσο, στα Συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής της Τετάρτης, στην ανάγκη να υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες για «ασφαλή, εθελοντική και αξιοπρεπή επιστροφή» με βάση το πώς τα ορίζει η UNHCR, είναι σύμφωνα με τις ίδιες πηγές ένδειξη πως οι διεθνείς οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα εγείρουν ζητήματα παραβίασης του διεθνούς δικαίου.

Αν και η Κύπρος μπορεί να προχωρήσει σε αυτή την ενέργεια μονομερώς, ορίζοντας περιοχές της Συρίας ως ασφαλείς, η Ε.Ε. δεν έχει σχέσεις με το καθεστώς Ασαντ, κάτι που εγείρει το ερώτημα με ποιον ακριβώς θα διαβουλευθεί για τυχόν επιστροφές. Γι' αυτό και σήμερα δημιουργεί μια συμμαχία με άλλες χώρες που βλέπουν θετικά την ιδέα, και επικρατεί να τη φέρει στο τραπέζι για τη διαμόρφωση μιας κοινής θέσης. Σύμφωνα με δημόσιες δηλώσεις του ΠτΔ και του υπουργού Εσωτερικών, θετικά εκφράζονται Τσεχία και Δανία, καθώς και Ιταλία, Ελλάδα και Αυστρία.

Τα νομικά ζητήματα δεν τελειώνουν εδώ, καθώς όπως επισήμανε την προηγούμενη Κυριακή σε συνέντευξη του στην «Κ» ο καθηγητής Φλόριαν Τράουνερ, ερευνητής σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών (VUB), υπάρχει ιστορικό, μια παράδειγμα στη Γερμανία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, προσπάθειών επιστροφής αιτητών με σημείο εκκίνησης μια «πολιτική ερμηνεία για το τι θα μπορούσε να είναι ασφαλές στη βάση εμπειρογνομόνων και γραφειοκρατών που οδηγεί σε πολιτικές ενέργειες», αλλά που στη συνέχεια ακυρώνεται από τη δικαστική εξουσία όταν «ΜΚΟ και δικηγόροι μεταναστών αμφισβητούν αυτή την πολιτική ερμηνεία, και φτάνουν μέχρι το ΕΔΑΔ».

ΑΡΘΡΟ / Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ

Ποιες ευκαιρίες αναζητεί η Τουρκία στη Μέση Ανατολή

Ο πρόεδρος Ερντογάν πιστεύει ότι σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον που μεταβάλλεται, οι ευκαιρίες για μια διαπεριφερειακή δύναμη, όπως αντιλαμβάνεται την Τουρκία, είναι πολλές. Και έχει αποδείξει περίτρανα στο παρελθόν ότι θεωρεί πως οι κρίσεις μπορεί να μετατρέπονται σε ευκαιρίες για την τουρκική διπλωματία.

Πράγματι, είτε για λόγους συγκυριακούς, είτε κατόπιν σχεδίου η σε συνδυασμό των παραπάνω η Τουρκία έχει καταφέρει σήμερα να βρίσκεται σε πολλά διπλωματικά τραπέζια. Σε κάποια από αυτά ο ρόλος της είναι σημαντικός έως και καταλυτικός, σε άλλα πιο περιορισμένος, ωστόσο αυτή η συνθήκη της δίνει τη δυνατότητα να ελλίσεται διαπραγματευτικά και κυρίως να διατηρεί χαρτιά είτε προς εξαργύρωσε είτε για να αποφεύγει την πίεση που της ασκείται όταν αναπτύσσει ακραίες αντιλήψεις και πολιτικές. Η τουρκική ηγεσία ορθά πιστεύει ότι καλλιεργών-

τας μια κατάσταση αναγκαιότητας ή έστω χρησιμότητας της σε διάφορα διπλωματικά πεδία, ο λόγος και ο ρόλος της αυξάνουν και δεν μπορεί να παραγνωρίζονται οι θέσεις της.

Ελεγαν χαρακτηριστικά Έλληνες στρατιωτικοί που υπηρέτησαν στο ΝΑΤΟ ότι σε κάθε αποστολή της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας οι Τούρκοι συνάδελφοί τους έσπευδαν να δηλώσουν την προθυμία τους για συμμετοχή, ακόμη και σε ρόλο ηγετικό, ειδικότερα, δε, όταν εμπλεκόνταν σε αυτές τις αποστολές μουσουλμανικές χώρες, αλλά όχι μόνο. Στην πάροδο των ετών, η Αγκυρα ανέπτυξε μια διαφορετική στρατηγική κουλτούρα από τη δική μας παίρνοντας ρίσκα επί των στρατιωτικών πεδίων, ακόμη και όταν το διακύβευμα δεν την αφορούσε άμεσα, όταν εμείς δικτάζαμε να συμμετέχουμε σε πρωτοβουλίες που έθεταν σε κίνδυνο, έστω και οριακό, στρατιώτες μας. Αυτό το δόγμα βέβαια αλλάζει εκ

των πραγμάτων με τη διάθεση που επιδείξαμε να συνδράμουμε τους Γάλλους στην περιοχή του Σαχέλ, προτού αυτοί αποσυρθούν, αλλά και με την ανάληψη ηγετικού ρόλου στην ευρωπαϊκή επιχείρηση «Ασπίδες» στην Ερυθρά Θάλασσα.

Όπως και να 'χει, στο μέτωπο της Μέσης Ανατολής η Τουρκία διεκδικεί ρόλο ποντάροντας στην ανάδειξη της σε προστάτιδα δύναμη των μουσουλμάνων, ειδικότερα, δε, των Παλαιστινίων, και στον προεταγμένο των αραβικών κοινωνιών, με τον Ερντογάν, παρότι μι Αραβας, να εξελίσσεται σε έναν από τους πλέον δημοφιλείς πολιτικούς. Η Αγκυρα έχει αποφασίσει να μην ευθυγραμμίζεται με την αμερικανική πολιτική ώστε να μην καταβληθεί η τιμή της συμβιβάζεται με αυτήν και την υπηρετεί, όπως συμβαίνει με πολλές αραβικές ηγεσίες, εκτιμώντας ότι έτσι αποκτά στέρεα ερείσματα στον μουσουλμανικό και αραβικό κόσμο, σε κράτη που θεωρούνται

παρίες, όπως το Ιράν, αλλά και σε οργανώσεις που βρίσκονται στη λίστα των τρομοκρατικών, όπως η Χαμάς, με τους οποίους, όμως, κάποιες στιγμές πρέπει να συνομιλούμε.

Ταυτόχρονα όμως, για να έχει καλυμμένα τα νώτα της, ικανοποιεί τους Αμερικανούς σε σχέση με τη Ρωσία, επί παραδείγματι με τη μερική εν τοις πράγμασι υιοθέτηση των κυρώσεων, κάτι που έχει οδηγήσει σε δραματική μείωση των εμπορικών συναλλαγών με τη Ρωσία τους τελευταίους μήνες. Όπως και με την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στην Ουκρανία, ακόμη και την κατασκευή νέων drones. Παράλληλα, προσεκτικά μιν, διακριτά δε, προκύπτει μια διαφοροποίηση των πολιτικών της Αγκυρας από αυτές της Μόσχας, η οποία εξάλλω καθυστερεί και την εδώ και μήνες επίσκεψη Πούτιν στην Τουρκία. Στην ίδια κατεύθυνση, η Τουρκία «πουλάει» στους Αμερικανούς ότι με τη Ρωσία βρίσκον-

ται σε αντίπαλα στρατόπεδα στη Λιβύη και καλλιεργεί την άποψη ότι η τουρκική διπλωματική και στρατιωτική παρουσία στην αφρικανική ήπειρο αποσκοπεί μεταξύ άλλων και στην ανάσχεση της ρωσικής επιρροής ή έστω διαπραγματεύεται για να τη θέσει ως στόχο της - εφόσον ικανοποιηθεί σε άλλα μέτωπα.

Στον Καύκασο, όμως, η απόσυρση των ρωσικών δυνάμεων δίνει την ευκαιρία στην Τουρκία για πρώτη φορά να αποκτήσει τόσο σημαντική θέση στην περιοχή, διατηρώντας τα δικά της στρατεύματα, σε εφαρμογή σχετικής συμφωνίας με τη Μόσχα.

Εντέλει, αυτό που εμείς θεωρούμε ακραίο και εκτός πλαισίου, κυρίως γιατί είμαστε μια δύναμη του status quo, όπως η ταύτιση με μια τρομοκρατική οργάνωση, η Τουρκία το μετατρέπει σε πλεονέκτημα, που της προσφέρει την ευκαιρία διαμεσολάβησης και συμμετοχής σε μελλοντικές διαπρα-

ματεύσεις. Την τουρκική ηγεσία δεν την ενδιαφέρει τόσο να είναι αξιόπιστη και προβλέψιμη, όσο επιδραστική στις εξελίξεις, «διαβάζοντας» την αδυναμία του αμερικανικού παράγοντα να τις καθορίσει, την πρόθεσή του να αποστασιοποιηθεί (π.χ. από τη Μέση Ανατολή) και τη συνακόλουθη ανάγκη του να βρει στήριγματα για μελλοντικές διευθετήσεις. Η απεμπόληση της αξιοπιστίας, την οποία μεθοδικά εμπεδώνει η Ελλάδα, ενδέχεται να αποδειχθεί σημαντική για το μέλλον. Εντούτοις, συχνά η χρησιμότητα ενός δρώντος είναι υπέρτερη της φερεγγυότητας του. Μακροπρόθεσμα, πάντως, η εμπιστοσύνη είναι βασικό συστατικό επιτυχίας, γι' αυτό η Αγκυρα προσπαθεί να διατηρήσει ψήγματα έναντι της Ουάσινγκτον.

Ο Κ. Κωνσταντίνου Φίλης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Υποθέσεων (IGA) και καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος.

Η Κύπρος εν μέσω γεωπολιτικών εξελίξεων

Ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Λευκωσία εν μέσω των πολεμικών εξελίξεων στη Μέση Ανατολή

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Ο πόλεμος στη Γάζα, η αναμέτρηση -διά αντιπροσώπων- Ιράν-Ισραήλ και Ιράν-Δύσης στην περιοχή για δεκαετίες και η πρόσφατη κορύφωση, που αλλάζει το παράδειγμα της σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή, με τα απευθείας πυραυλικά χτυπήματα της Τεχεράνης επί ισραηλινού εδάφους, όχι μόνο επιταχύνουν τις εξελίξεις σε ένα από τα πιο ταραγμένα υποσυστήματα στην περιοχή αλλά αλλάζουν το συγκρουσιακό παράδειγμα, επιστρέφοντάς μας σε εποχές που θυμίζουν τη δεκαετία του '70 και τον Πόλεμο του «Γιομ Κιπούρ», ο οποίος άλλαξε άρδην το διεθνές και περιφερειακό σύστημα.

Η Κύπρος, το ανατολικότερο γεωγραφικά κράτος-μέλος της Ε.Ε. εγγύς της περιοχής των χωρών ΜΕ-ΝΑ, εισέρχεται σε μια στάση αναμονής, με αυξημένη επαγρύπνηση και προετοιμασίες, δεδομένου ότι δυνητικά επηρεάζεται με πολλούς τρόπους από τις εξελίξεις.

Το πώς η Κύπρος πλοηγείται σε αυτό το ρευστό συγκρουσιακό περιβάλλον της Μέσης Ανατολής αποκτά ενδιαφέρον προεκτάσεις δεδομένου του timing στην πιο κρίσιμη καμπή αναζήτησης άρσης του αδιέξοδου στο Κυπριακό, ενώ έχει και συγκεκριμένες προκλήσεις σε ευαίσθητους τομείς όπως η ασφάλεια, το Προσφυγικό-Μεταναστευτικό, η αναζήτηση ενεργού διπλωματικού ρόλου και η διαχείριση κρίσεων, τόσο σε κρατικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ευρωπαϊκών χωρητικότητας.

Η βασική πρόκληση

Η Κύπρος, σύμφωνα με την επίσημη θέση της στο άτυπο έκτακτο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων

της Ε.Ε. της 16ης Απριλίου για την κατάσταση στη Μέση Ανατολή, γνώση της οποίας έχει η «Κ», δείχνει να προσλαμβάνει όσα τεκταίνονται στην περιοχή και στον άξονα της κλιμακωτής αντιπαράθεσης Ιράν-Ισραήλ σε μια αντιληψη που επικοινωνεί σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο το μήνυμα πως η κλιμάκωση στη Μέση Ανατολή την καθιστά «μαλακό υπογάστριο» ("soft underbelly") της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περιοχή. Το εν λόγω concept έχει τρεις άξονες:

- Τη δυνητική στοχοποίησή της

Σημαντική είναι η διάσταση του ρόλου που θα κληθεί να διαδραματίσει η Κύπρος μέσω των εδαφών της σε περίπτωση που η κλιμάκωση Ιράν-Ισραήλ εκτονωθεί στον Λίβανο.

δεδομένου πως το Ιράν έχει διακηρύξει τη στοχοποίηση μη ισραηλινών στρατιωτικών εγκαταστάσεων στην περιοχή, λαμβάνοντας υπόψη πως το περασμένο Σάββατο στην απόκρουση της πυραυλικής επίθεσης στην Τεχεράνη συμμετείχαν και άλλα κράτη (ΗΠΑ, Η.Β., Γαλλία, Ιορδανία, Σαουδική Αραβία).

- Τη διάσταση της χρήσης των βρετανικών, κυρίως, βάσεων που διαχρονικά συμμετέχουν (και συμμετείχαν πρόσφατα) στην ιδιότυπη αυτή απευθείας κλιμάκωση Ιράν-Ισραήλ και

- Την πάντα υπαρκτή στοχοποίηση της Κύπρου λόγω εγγύτητας

Σύμφωνα με καλά ενημερωμένες πηγές της «Κ», η Κύπρος προετοιμάζεται για όλες τις πραγματικές προκλήσεις που θα προκύπτουν από μια γενικευμένη ανάφλεξη στην περιοχή ή την υπερχειλίσει τους επί κυπριακού εδάφους.

δεδομένου πως σε μια διαχείριση κρίσης με στρατιωτικό αποτόπωμα υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο «λάθος υπολογισμού» ή «τακτικής αποτυχίας», μιας και στην τρέχουσα συγκυρία στην περιοχή πετούν αρκετά αεριωθούμενα (βαλλιστικοί πυραυλοι, πυραυλοι επιφάνειας, drones).

Οι πραγματικές προκλήσεις

Τόσο η ανάληψη ρίσκου όσο και καλά ενημερωμένες πηγές που μίλησαν στην «Κ» αναφέρουν πως η Κύπρος προετοιμάζεται για όλες τις πραγματικές προκλήσεις που θα προκύπτουν από μια γενικευμένη ανάφλεξη στην περιοχή ή την υπερ-

χειλίσει τους επί κυπριακού εδάφους. Τόσο το παράδειγμα του 2019, όπου ένας πυραυλος, S-200, της συριακής αεράμυνας που στόχευε ένα μαχητικό της ισραηλινής πολεμικής αεροπορίας, κατέληξε στον... Πενταδάκτυλο όσο και τα πρόσφατα παραδείγματα (2015 Λάρνακα, 2021 Λευκωσία) του ιρανικού αποτυπώματος της ισλαμικής σιτικής τρομοκρατίας (υπόθεση Νηρκίς Αμμωνίας που συνδέονταν με τη Χεζμπολά, υπόθεση Αζέρου φερόμενου τρομοκράτη επί ισραηλινών στόχων) υπενθυμίζουν τη σημαντική διάσταση της ασφάλειας και των παράπλευρων απωλειών (π.χ. κάποιο «αδέσποτο projectile»)

και επί τούτου υπάρχει τόσο η αντιληψη όσο και η εφαρμογή αυξημένων μέτρων.

Η διάσταση της χρήσης των Βρετανικών Βάσεων μπορεί μεν, συνήθως υβριδικά, να δημιουργεί το ιδεολογικοποιημένο αφήγημα της «άμεσης εμπλοκής της Κύπρου στον πόλεμο στη Μέση Ανατολή» ωστόσο αποτελεί μια διαχρονική πραγματικότητα μεταπολεμικά στον 20ό αιώνα. Ενδεικτικά, και για σκοπούς σύγκρισης, δύο ζεύγη μαχητικών της RAF έδρασαν το περασμένο Σάββατο πάνω από τον εναέριο χώρο αραβικών χωρών στην περιοχή για να αντιμετωπίσουν ιρανικά πλήγματα. Σε μια μέση ημέρα διεξαγωγής του πολέμου του «Γιομ Κιπούρ», διάρκειας δύομισι εβδομάδων, στο αποκορύφωμα του Ψυχρού Πολέμου, ο αντίστοιχος αριθμός ήταν δεκαπλάσιος. Σε κάθε περίπτωση, στο ερώτημα «αν η Κύπρος πινδυνεύει» η απάντηση είναι πως δεν θα πρέπει ούτε να εφραυχάζει αλλά, σε καμιά περίπτωση, να μην αποτελεί και αντικείμενο πρόκλησης πανικού. Δεδομένου του ιστορικού του 2019 με τον S-200 και πως η ισραηλινή πολεμική αεροπορία διεξάγει μια καμπάνια αεροπορικών πληγμάτων εναντίον ιρανικών στόχων επί συριακού εδάφους που χρονολογείται τουλάχιστον από το 2014-2015 το ενδεχόμενο επανάληψης ενός τέτοιου σκηνικού είναι μεν ρεαλιστικό αλλά παράλληλα και σπάνιο.

Επιπλέον και σε τεχνικό επίπεδο η απόσταση Ιράν-Κύπρου είναι τεράστια, οι βαλλιστικοί πυραυλοι και τα drones δεν πετούν ακριβώς σε υψόμετρα επιβατικών πτήσεων, ενώ η πλειοψηφία των καταρριψέων των ιρανικών πληγμάτων έγινε, πολύ μακριά από την Κύπρο, εκτός του εθνικού εναερίου χώρου του

Ισραήλ. Τέλος, σημαντική είναι η διάσταση του ρόλου που θα κληθεί να διαδραματίσει η Κύπρος μέσω των εδαφών της σε περίπτωση που η κλιμάκωση Ιράν-Ισραήλ εκτονωθεί στον Λίβανο σε ένα σενάριο επανάληψης του πολέμου Ισραήλ-Χεζμπολάς του 2006. Επί τούτου, τόσο το σχέδιο «Εοτία» βρίσκεται σε υψηλή ετοιμότητα (tier 3) όσο και η αρμόδια υπηρεσία διαχείρισης κρίσεων του υπουργείου Εξωτερικών.

Και το προσφυγικό

Η διάσταση του Προσφυγικού-Μεταναστευτικού, με αυξημένες ροές παράτυπων αφίξεων δια θαλάσσης από τον Λίβανο, επανέρχεται ως πρόκληση για την Κυπριακή Δημοκρατία ωστόσο υπήρξε και πριν από την πρόσφατη κλιμάκωση Ιράν-Ισραήλ. Η αντίληψη πέραν των διμερών διαστάσεων Κ.Δ.-Λιβάνου και της υπό εξέλιξη προαθήσεως (δεύτερη επίσκεψη του προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, από κοινού με την κ. Φων ντερ Λάιεν στον Λίβανο τον Μάιο) για εξεύρεση φόρμουλας συγκράτησης των ροών είναι πως το μοναδικό σενάριο που θα πολλαπλασιάσει την πίεση προς την Κύπρο στο πλαίσιο της τρέχουσας κρίσης θα ήταν ένας πλήρης πόλεμος.

Δηλαδή, ουσιαστικά, η επανάληψη ενός σεναρίου 2006 όπου το Ισραήλ θα εισέβαλλε στο έδαφος του Λιβάνου για να αναμετρηθεί στρατιωτικά σε μια γενικευμένης φύσης σύγκρουση με τη Χεζμπολά, κακό σενάριο που θα εκτόνωνε την αναμέτρηση Ισραήλ-Λιβάνου όχι μόνο στο πλαίσιο της απευθείας σύγκρουσης, αλλά και στη γενικότερη πραγματικότητα του πολέμου Ισραήλ-Χαμάς, που ξεκίνησε μετά την 7η Οκτωβρίου.

ΑΡΘΡΟ / Του ΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Γιατί το Ιράν δεν είναι εύκολος αντίπαλος

Η αντιπαράθεση Ισραήλ - Ιράν πλέον απειλεί με ολοκληρωτική αποσταθεροποίηση την ευρύτερη Μέση Ανατολή. Η ιρανική πυραυλική επίθεση συνιστά αλλαγή παραδείγματος στο στρατηγικό περιβάλλον της περιοχής, αφού ήταν η πρώτη φορά που η Τεχεράνη δεν ενήργησε μέσω των «αντιπροσώπων» της.

Δεν ήταν πάντα έτσι τα πράγματα. Πριν από την ιρανική επανάσταση του 1979, η οποία ανέτρεψε το καθεστώς του Σάχη, οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες ήταν στενές. Ο κοινός αντίπαλος ήταν η αραβική καθεστώτα που είχαν ενστερνιστεί την ιδεολογία του παναραβισμού. Η άνοδος του Αγιατολάχ Χομεϊνί οδήγησε σε πλήρη ανατροπή της καθεστωκίας τάξης στο Ιράν, αλλά η σχέση με το Ισραήλ δεν διατάραχθηκε. Η ισραηλινή πλευρά παρέιχε κρίσιμη υποστήριξη στην ιρανική αεροπορία κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Ιράκ τη δεκαετία του 1980. Η Ισλαμική Δημοκρατία στράφηκε ανοικτά εναντίον του εβραϊκού κράτους τη δεκαετία του 1990, όταν ενίσχυσε ακόμη περισσότερο το αντάρτικο της Χεζμπολάς στο κατεχόμενο από τους Ισραηλι-

νούς νότιο κομμάτι του Λιβάνου.

Η εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003 άλλαξε συθέμελα τους περιφερειακούς συσχετισμούς ισχύος. Αμερικανικά στρατεύματα εγκαταστάθηκαν στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, ενώ ενισχύθηκε η στρατιωτική συνεργασία με τις αραβικές μοναρχίες του Περσικού Κόλπου. Ακόμη και το γειτονικό Αζερμπαϊτζάν, για δικούς τους λόγους, εμβάθυνε τη στρατιωτική του συνεργασία με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ. Όλα έδειχναν ότι η στρατηγική περικύκλωση του Ιράν αποσκοπούσε στην αλλαγή καθεστώτος στην Τεχεράνη, όπως εξάλλου δήλωναν ανοικτά νεοσυντηρητικοί αξιωματούχοι της διοίκησης Μπους.

Η συνέχεια είναι λίγο ή πολύ γνωστή σε όλους. Η αμερικανική κατοχή του Ιράκ έδωσε την ευκαιρία στο ιρανικό καθεστώς να θέσει υπό την κηδεμονία του ένα μεγάλο κομμάτι της πλειοψηφικής σιτικής κοινότητας στην πολύπαθη χώρα. Η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεϊν αποδείχθηκε μια στρατηγικά κοντόφθαλμη ενέργεια που τελικά ωφέλησε μόνο την Τεχεράνη. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί ότι η Δύση έχει διαχρονικά υποτιμήσει

το ισλαμικό καθεστώς της Τεχεράνης για δύο λόγους.

Πρώτον, η σύζευξη θρησκείας και πολιτικής που υπάρχει στο Ιράν γίνεται αντιληπτή ως μια αναχρονιστική παραδοξότητα. Στην πραγματικότητα πρόκειται για το μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα της ιρανικής πλευράς. Η Τεχεράνη έχει κατορθώσει να εργαλειοποιήσει συμπαιγείς σιτικές κοινότητες στον Λίβανο, στο Ιράκ και στην Υεμένη, ενώ διατηρεί σημαντικά ερείσματα ανάμεσα στους καταπιεσμένους σιτες της Σαουδικής Αραβίας, του Μπακρέν, του Αφγανιστάν και του Πακιστάν. Η Χεζμπολά, οι ιρακινές σιτικές πολιτοφυλακές και οι Χούθι στην Υεμένη προστατεύουν τα ιρανικά συμφέροντα, όπως προβλέπει το δόγμα της προωθημένης άμυνας που εκπόνησε ο εμβληματικός στρατηγός Κασέμ Σουλεϊμάνι.

Δεύτερον, η τεχνολογική υπεροχία της Δύσης και του Ισραήλ δημιουργεί μια αίσθηση υπερηφίας έναντι του Ιράν που είναι επικίνδυνη. Μια χώρα-κληρονόμος της περσικής αυτοκρατορίας, η οποία παράγει τη δική της στρατηγική σκέψη, δεν πρέπει να λογίζεται ως ένας εύκολος αντίπαλος. Λόγω των δυτικών κυ-

ρώσεων, η Τεχεράνη έχει επενδύσει στη στρατιωτική καινοτομία. Σήμερα, το επίλεκτο Σώμα των Φρουρών της Επανάστασης διαθέτει τις δυνατότητες να κλείσει τα Στενά του Ορμούζ και να ανεβάσει τις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου σε πρωτοφανή επίπεδα. Επίσης, το ιρανικό καθεστώς δύναται να επιτεθεί με μη επανδρωμένα αεροκχήματα, πλοία επιφανείας και υποβρύχια εναντίον στρατιωτικών βάσεων και κρίσιμων ενεργειακών εγκαταστάσεων σε γειτονικές χώρες. Από τα παραπάνω εξάγεται, λοιπόν, το συμπέρασμα ότι μια στρατιωτική ενέργεια μεγάλης κλίμακας εναντίον του Ιράν είναι παρακινδυνευμένη και μπορεί να οδηγήσει σε ανεξλέγχτες καταστάσεις.

Από εκεί και πέρα υπάρχουν δύο επιλογές για τη Δύση σε ό,τι αφορά τη διαχείριση του ιρανικού προβλήματος. Η πρώτη επιλογή είναι η ανάσχεση της Τεχεράνης με ένα συνδυασμό διπλωματικών, στρατιωτικών και οικονομικών μέτρων. Δεν θα είναι η πρώτη φορά που θα επιχειρηθεί κάτι τέτοιο. Τη δεκαετία του 1990, η διοίκηση Κλίντον εκπόνησε το δόγμα της διπλής ανάσχεσης εναντίον του Ιράκ και του

Ιράν, που έπληξε τελικά μόνο το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν στη Βαγδάτη. Το ίδιο προσπάθησε να κάνει και ο πρόεδρος Τραμπ την περίοδο 2017-2021, πάλι χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Η περαιτέρω απομόνωση της Τεχεράνης θα τη ρίξει νομοτελειακά στην ασφυκτική αγκαλιά της Μόσχας και του Πεκίνου, που καταδοκούν.

Η δεύτερη επιλογή είναι μια διαπραγμάτευση εν ευθέτω χρόνω με το ιρανικό καθεστώς, όταν θα έχει ξεκινήσει η φάση της αποκλιμάκωσης ανάμεσα στην Τεχεράνη και την Ιερουσαλήμ. Μια τέτοια προοπτική σίγουρα δεν είναι επιθυμητή σε συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους της Αμερικής και του Ισραήλ που έχουν ιδεολογικοποιήσει την αντιπαράθεση με το Ιράν. Ωστόσο, μια διαπραγμάτευση μπορεί να αποφέρει ένα απτό θετικό αποτέλεσμα, όπως έδειξε η πετυχημένη σύνταξη της πυρηνικής συμφωνίας του 2015 μεταξύ του Ιράν και των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, συν τη Γερμανία. Το καθεστώς της Τεχεράνης νιώθει μεγαλύτερη ανασφάλεια από ό,τι αντιλαμβάνονται πολλές κυβερνήσεις στη Δύση. Γι' αυτόν τον λόγο,

άλλωστε, το Ιράν έχει προσπαθήσει να αναπτύξει πυρηνικά όπλα.

Οποια μορφή και να έχει η ισραηλινή αντίδραση στην πρόσφατη πυραυλική επίθεση, το Ιράν θα παραμείνει μια μεγάλη περιφερειακή δύναμη. Στόχος της αμερικανικής και της ευρωπαϊκής στρατηγικής δεν μπορεί να είναι ούτε η ανατροπή του ιρανικού καθεστώτος ούτε ο εκδημοκρατισμός της χώρας. Τέτοιες τεκτονικές αλλαγές δεν μπορούν να επιβληθούν από ξένες κυβερνήσεις, όπως έδειξε το φιάσκο του Αφγανιστάν. Στόχος πρέπει να είναι η επιστροφή στη διπλωματία και στον διάλογο με σεβασμό στο διεθνές δίκαιο που έχει παραβιαστεί από όλες τις πλευρές. Η θέση της Ελλάδας είναι αυτή που αρμόζει στην κρισιμότητα των στιγμών. Η Αθήνα συντάσσεται με την Αμερική, την Ε.Ε. και το Ισραήλ επειδή αυτό επιτάσσει το εθνικό συμφέρον. Στηρίζουμε τους συμμάχους και εταίρους μας με την προσδοκία ότι θα κάνουν και αυτοί το ίδιο όταν χρειαστεί.

Ο κ. Μάνος Καραγιάννης είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Reader in International Security στο King's College London.

DUOMAX

ΠΑΡΑΚΕΤΑΜΟΛΗ 500mg ΙΒΟΥΠΡΟΦΑΙΝΗ 150mg

ΑΝΑΛΓΗΤΙΚΟ / ΑΝΤΙΦΛΕΓΜΟΝΩΔΕΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΝΟ

ΠC MEDOCHEMIE 1-10 Κωνσταντινουπόλεως, 3011 Λεμεσός, Κύπρος, Τηλ: +357 25 867600, e-mail: office@medochemie.com www.medochemie.com

20 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ

Συνέντευξη στη ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

«Εμπιστευόμουν πλήρως τον Γλαύκο Κληρίδη και πιστεύω πως αν ήταν ο ίδιος στην εξουσία θα είχαμε καταλήξει σε λύση. Μόνο που η θητεία του έληξε και είχαμε τον Τάσο Παπαδόπουλο, ο οποίος είχε διαφορετική άποψη και ήταν ξεκάθαρος για όλο το ζήτημα. Γνώριζα από την αρχή της θητείας του ότι δεν μπορούσαμε να υπολογίζουμε στη δική του προσωπική στήριξη» λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο τότε αρμόδιος για την διεύρυνση της Ε.Ε. πρόεδρος Γκίντερ Φερχόιγκεν, με αφορμή τα 20 χρόνια από το δημοψήφισμα του Σχεδίου Ανάν. Ο κ. Φερχόιγκεν ανοίγει τα καρτιά του για το τι εκτυλίχθηκε στο Μπούργκενστοκ, το παρασκάνιο, για το πως ακριβώς η Κύπρος κατέληξε να ενταχθεί στην Ε.Ε. χωρίς την επίλυση του Κυπριακού και για ποιο λόγο ένωσε εξαπατημένος.

–Πίσω στο 2004, μετά και την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν από την ε/κ πλευρά δηλώσατε εξαπατημένος από την κυπριακή κυβέρνηση και κατ' επέκταση από τον Τάσο Παπαδόπουλο. Υπήρξε κάποια εκ των προτέρων δέσμευση για στήριξη του Σχεδίου;

–Και ναι και όχι.

–Ανλαδή;

–Θα πρέπει να ξεκινήσουμε από το 1999. Η κατάσταση τότε ήταν ιδιαίτερα περίπλοκη καθώς ένας αριθμός κρατών-μελών της Ε.Ε. εξέφραζε την άποψη ότι η ένταξη της Κύπρου δεν θα μπορούσε να γίνει χωρίς προηγουμένως να υπάρξει επίλυση του Κυπριακού. Ανάμεσα σε αυτές τις χώρες ήταν και η Γερμανία. Με την αλλαγή της κυβέρνησης στη Γερμανία, άλλαξε και η θέση της για την Κύπρο. Εγώ τότε είχα πει πως θα έπρεπε να δράσουμε αντιστροφή. Να πείσουμε δηλαδή την Τουρκία ότι είμαστε πρόθυμοι να δεχτούμε την Κύπρο εντός της Ε.Ε., αν η Ελλάδα και οι Ε/κ είναι εποικοδομητικοί και συνεργάσιμοι στην προσπάθεια εξεύρεσης λύσης. Και η πραγματικότητα είναι ότι πριν από το 1999 όλοι πίστευαν πως το πρόβλημα ήταν η Τουρκία. Κανένας δεν πίστευε ότι θα είχαν πρόβλημα οι Ε/κ. Συνεπώς το ερώτημα ήταν πώς να κάνουμε την Τουρκία να αντιληφθεί πως θα ήταν προς το συμφέρον της να δεχτεί την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. χωρίς να υπάρξει προηγουμένως λύση του Κυπριακού.

Σίγουρα δεν ήταν προς το συμφέρον της Τουρκίας να δει την Κυπριακή Δημοκρατία να εντάσσεται ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. χωρίς τη λύση του Κυπριακού, γιατί σε ένα τέτοιο σενάριο οι Ε/κ θα μπορούσαν να μπλοκάρουν τις φιλοδοξίες της Τουρκίας για την Ε.Ε. μια για πάντα. Η λύση ήταν να δώσουμε στην Τουρκία το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας, με το ισχυρό κίνητρο να λυθεί το Κυπριακό. Οι

“

Είπα στον Κόφι Ανάν «πότε θα καλέσουμε τα εμπλεκόμενα μέρη να καθίσουν στο τραπέζι να συζητήσουμε και να καταλήξουν σε κάποιες συναινέσεις; Και αν χρειαστεί θα πρέπει να τους πεις να μείνουν στο δωμάτιο χωρίς να πιουν, να φάνε, μέχρι να βρουν λύση».

Ο Γλαύκος Κληρίδης μου υποσχέθηκε προσωπικά πως «η διαπραγματευτική διαδικασία για την επίλυση του Κυπριακού δεν θα αποτύχει εξαιτίας της στάσης των Ε/κ. Εμείς θα τη στηρίξουμε». Όμως, όταν το Σχέδιο κατατέθηκε, ήταν ήδη εκτός εξουσίας...

τόχρονα μέλος της Ε.Ε. δεν προκάλεσε προβλήματα σε άλλα κράτη-μέλη;

–Οχι. Αυτό βεβαίως μου θυμίζει μια ενδιαφέρουσα ιστορία με τον Ραούφ Ντενκτάς. Έλεγε, πως δεν θα έχει το κουράγιο η Ε.Ε. να δεχτεί μια διαιρεμένη χώρα, ούτε το κου-

πολιτικές συγκυρίες ωστόσο τότε δεν ήταν οι καλύτερες. Είχαμε τον Ραούφ Ντενκτάς στο πηδάλιο της τ/κ πλευράς, ο οποίος παρουσίαζε απίστευτο πείσμα και τον Μπουλέντ Ετζεβίτ, πρωθυπουργό στην Άγκυρα, ο οποίος κατείχε την ίδια θέση όταν έγινε η τουρκική εισβολή το 1974. Η άποψη του ήταν ότι δεν υπήρχε κυπριακό πρόβλημα και πως το Κυπριακό το έλυσε τότε. Εξαιτίας αυτής της πολιτικής κατάστασης χάσαμε τρία χρόνια. Στο τέλος του 2002, ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις βρίσκονταν στο τελικό στάδιο. Το Συμβούλιο της Ευρώπης στην Κοπεγχάγη το 2002 διαπίστωσε ότι οι Ε/κ ήταν εποικοδομητικοί και συνεργάσιμοι και ότι η τουρκική πλευρά δεν ήταν τόσο συνεργάσιμη. Συνεπώς η απόφαση ήταν πολύ εύκολη. Μέσα σε λίγα λεπτά αποφασίσαμε να προχωρήσουμε με την ενταξιακή πορεία της Κύπρου με την προϋπόθεση πως το τουρκικό μέρος θα ακολουθούσε μόλις βρισκόταν λύση. Βεβαίως η πιθανότητα εξεύρεσης ειρηνικής λύσης δεν ήταν στα χέρια της Ε.Ε. αλλά στα χέρια των Ηνωμένων Εθνών. Γι' αυτό τον λόγο, δεν είμαι σε θέση να σχολιάσω αν οι προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών ήταν επαρκείς. Θυμάμαι

πολύ καλά όμως ότι ως Ε.Ε. έπρεπε να στηρίζουμε οικονομικά τα Ηνωμένα Έθνη, τόσο με εξοπλισμό όσο και με τεχνολογία. Προσπαθήσαμε να συντονίσουμε τις διαπραγματεύσεις, για την ενταξιακή πορεία της Κύπρου, και τα Ηνωμένα Έθνη τις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού.

Η υπόσχεση του Κληρίδη –Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, υπήρξε εκ των προτέρων δέσμευση από την πλευρά μας;

–Προφανώς υπήρξε εκ των προτέρων δέσμευση. Η ε/κ πλευρά υποσχέθηκε πως θα στηρίξει τις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Ο Γλαύκος Κληρίδης μου υποσχέθηκε προσωπικά πως «η διαπραγματευτική διαδικασία για την επίλυση του Κυπριακού δεν θα αποτύχει εξαιτίας της στάσης των Ε/κ. Εμείς θα τη στηρίξουμε». Όμως όταν το σχέδιο κατατέθηκε ήταν ήδη εκτός εξουσίας...

–Αυτό είχε υπονοήσει και ο Τάσος Παπαδόπουλος τότε, ότι ο ίδιος δεν ήταν στην εξουσία τότε. Συνεπώς ο κ. Κληρίδης έδωσε εκ των προτέρων διαβεβαιώσεις;

–Δεν ήταν κάτι επίσημο, ήταν όμως θέμα εμπιστοσύνης. Εμπιστευόμουν πλήρως τον Γλαύκο Κληρίδη και πιστεύω πως αν ήταν ο ίδιος στην εξουσία θα είχαμε καταλήξει σε λύση. Μόνο που η θητεία του έληξε και είχαμε τον Τάσο Παπαδόπουλο, ο οποίος είχε διαφορετική άποψη και ήταν ξεκάθαρος για το όλο ζήτημα. Γνώριζα από την αρχή της θητείας του ότι δεν μπορούσαμε να υπολογίζουμε στη δική του προσωπική στήριξη.

–Τότε για ποιο λόγο αναφέρατε πως εξεπλήξε όλους η κίνηση του να απορρίψει το Σχέδιο Ανάν;

–Ηλιθία ότι μία τελική κοινή προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών, της Ε.Ε., των δύο κοινοτήτων και των εγγυητριών χωρών θα ήταν αρκετά για να αλλάξουν τη στάση του. Και η αλήθεια είναι πως υπήρξε μία τελική προσπάθεια να λυθεί το πρόβλημα κατά τη σύνοδο της Ελβετίας στο Μπούργκενστοκ με την παρουσία όλων των εμπλεκόμενων μερών. Ήταν μία μυστική συνάντηση χωρίς την παρουσία των ΜΜΕ. Παρ' όλ' αυτά, πριν από την έναρξη της συνόδου, ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε στον Κόφι Ανάν ότι δεν θα μπορούσε να δεχτεί το σχέδιο

–Αν ήταν άλλο πρόσωπο στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας, θεωρείτε πως θα είχαμε διαφορετικά αποτελέσματα;

–Είναι πιθανό. Όπως είπα, εμ-

Ο Γκίντερ Φερχόιγκεν με αφορμή τα 20 χρόνια από το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν μιλάει στην «Κ» για τις τότε διαπραγματεύσεις και την ενταξιακή πορεία της Κύπρου.

Ο ΓΚΙΝΤΕΡ ΦΕΡΧΟΪΓΚΕΝ ΣΤΗΝ «Κ»

Με τον Κληρίδη θα είχε λυθεί το Κυπριακό

Στο Μπούργκενστοκ δεν έγιναν καθόλου διαπραγματεύσεις, καθώς ο Τ. Παπαδόπουλος είχε ξεκαθαρίσει από την αρχή πως δεν δέχεται το Σχέδιο

επίλυσης του Κυπριακού. Συνεπώς γνωρίζαμε από την αρχή ότι ήταν λίγο πολύ μία ανώφελη διαδικασία. Ο λόγος ήταν πολύ ξεκάθαρος. Υπήρξε σοβαρή διαφωνία μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των Ε/κ σχετικά με τη δομή της διακυβέρνησης. Πιστεύω πως ο Τάσος Παπαδόπουλος ανησυχούσε ότι θα παραχωρείτο πολλή εξουσία στην τουρκική πλευρά και θα είχαν πολλά επιρροή στη διακυβέρνηση. Το πολιτικό ερώτημα ήταν: ίσα δικαιώματα και για τις δύο κοινότητες ή παραχώρηση δικαιωμάτων μειονότητας για τους Τ/κ;

–Τι ακριβώς συνέβη στο Μπούργκενστοκ;

–Οχι πολλά πράγματα. Διαπραγματεύση, με την έννοια ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς θα βρίσκονταν σε ένα δωμάτιο και θα μιλούσαν, θα κατέθεταν προτάσεις και νέες εισηγήσεις, προσπαθώντας να καταλήξουν σε κάποιους συμβιβασμούς, δεν έγινε ποτέ. Ήταν απλώς συζητήσεις.

Φημολογία για Καρπασία –Υπήρξε η φημολογία ότι χάσαμε την ευκαιρία να διαπραγματευτούμε και να κερδίσουμε την Καρπασία. Ισχύει;

–Δεν αποκλείω αυτό το ενδεχόμενο. Θα μπορούσε να είναι στο τελικό πακέτο συζητήσεων και συμβιβασμών αλλά δεν φτάσαμε τόσο μακριά. Στο τέλος, ο Κόφι Ανάν αποφάσισε πως τα Ηνωμένα Έθνη θα έπρεπε να αυξήσουν την πίεση στις δύο πλευρές. Τους παρουσίασε ένα πακέτο, ένα νέο σύνταγμα, πολλούς νόμους μέσα σε εκατοντάδες σελίδες. Ήταν η προσέγγιση του «take it or leave it» χωρίς τη δυνατότητα αλλαγών. Το σχέδιο προνοούσε τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και στις δύο κοινότητες και γνωρίζετε καλά το αποτέλεσμα. Οι Τ/κ το δεχθήκαν οι Ε/κ το απέρριψαν και η συνθήκη ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. θα υπογραφόταν λίγες μέρες μετά...

–Υπήρξε οποιαδήποτε συνεννόηση με τα πολιτικά κόμματα της ε/κ πλευράς;

–Οχι, ο συννομιλητής μου ήταν πάντοτε ο πρόεδρος και η κυβέρνηση του.

–Είχε γίνει μία συζήτηση τότε για το γεγονός ότι επιθυμούσατε να μιλήσετε για το Σχέδιο Ανάν και δεν σας επιτράπηκε από τα ε/κ ΜΜΕ. Ισχύει;

–Δεν θυμάμαι κάτι τέτοιο, ήταν πολύ έντονες οι στιγμές τότε και έχουν περάσει και 20 χρόνια. Το Κυπριακό ήταν ένα γεγονός που προκαλούσε παγκοσμίως τεράστιο ενδιαφέρον, καθώς αφορούσε μία σύγκρουση που απασχολούσε την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο για δεκαετίες. Υπήρξε μία συζήτηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο φυσικά, όμως το αποτέλεσμα ήταν ξεκάθαρο. Η Συμφωνία ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. ήταν έτοιμη και δεν υπήρχε τρόπος να αλλάξει τότε. Κανείς, ωστόσο, για να είμαστε ειλικρινείς, δεν εισηγήθηκε ότι υπό τις παρούσες συνθήκες η Κύπρος δεν θα έπρεπε να ενταχθεί ως κράτος-μέλος στην Ε.Ε. Το αποτέλεσμα ήταν αποδεκτό, σίγουρα όχι με ενθουσιασμό, αλλά αποδεκτό.

Δεν ήταν λάθος η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. τότε

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

–Συνεπώς, το γεγονός ότι η Κύπρος ήταν διαιρεμένη και ταυ-

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

–Συνεπώς, το γεγονός ότι η Κύπρος ήταν διαιρεμένη και ταυ-

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

–Θεωρείτε λάθος την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. όπως έγινε τότε;

–Οχι, καθόλου. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν αφορά αποκλειστικά τη δυτική Ευρώπη, είναι για όλους. Η Συνθήκη λέει πως κάθε ευρωπαϊκό έθνος που είναι πρόθυμο να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις, μπορεί να κάνει αίτηση. Αυτό ήταν ξεκάθαρο και για την Κύπρο που είναι ευρωπαϊκή χώρα και η οποία έχει υψίστης στρατηγικής σημασίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Θα πρέπει ωστόσο να σας πω ότι για μένα προσωπικά, η γεωστρατηγική σημασία δεν είναι το κυρίαρχο. Σε ό,τι αφορά τις διαπραγματεύσεις, η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κοινοβούλιο της Κύπρου ήταν πολύ εποικοδομητικοί και με μεγάλη επιτυχία κατάφεραν να εντάξουν τον ευρωπαϊκό νόμο στο σύστημα της Κύπρου.

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

«Ένας υγιώς σκεπτόμενος άνθρωπος απαιτεί να ακολουθηθεί η μόνη διαδικασία που υπάρχει για να ελεγχθεί η συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή έναντι ανεξάρτητων αξιωματούχων και άλλων προσώπων στη δημόσια σφαίρα», δηλώνει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο βοηθός γενικός εισαγγελέας Σάββας Αγγελίδης. Ερωτηθείς ποια είναι η ενδεδειγμένη διαδικασία, απαντά ότι υπό τις περιστάσεις η μόνη διαθέσιμη επιλογή για να αξιολογηθεί αυτή η συμπεριφορά είναι από τους εκ του Συντάγματος καθ' ύλην αρμόδιους, ήτοι τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου στο πλαίσιο εκδίκασης αίτησης για να κριθεί τι συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά για σκοπούς απόλυσης.

–Στη γραπτή δήλωσή σας, μετά την ανακοίνωση της Αρχής κατά της Διαφθοράς, κάνετε λόγο για μερική απόβλωση και ικανοποίηση για τον διασυρμό που πέρασε ο θεσμός και τον εξευτελισμό που πέρασατε προσωπικά, χωρίς να υπήρχε πραγματικό αντικείμενο μετά από ανώνυμες (επώνυμες) καταγγελίες με διάφορα κίνητρα πίσω από αυτές. Γιατί αναφέρεστε σε μερική ικανοποίηση; Δεν αισθάνεστε πλήρως δικαιωμένος;

–Η μερική ικανοποίηση παραπέμπει στο γεγονός ότι με δηλώσεις, ανακοινώσεις και αναλύσεις πριν αλλά κυρίως αμέσως μετά την ανακοίνωση της απόφασης της Αρχής –και δυστυχώς μέχρι και σήμερα– κάποιοι επιχειρούν να διατηρήσουν στο προσκήνιο μια εικόνα που τεχνικώς καλλιέργησαν και που όντως εξευτελίζει τόσο εμένα προσωπικά αλλά και διασύρει τον θεσμό που υπηρετώ. Αυτό που ανέμενα ήταν να υπάρχει σεβασμός στην απόφαση της Αρχής από όλους, κάτι που στη θεωρία επικυρώθηκε αλλά στην πράξη όχι.

–Τι εννοείτε;

–Εννοώ ότι ο γενικός ελεγκτής και ο εκπρόσωπος Τύπου της Ελεγκτικής Υπηρεσίας, χωρίς να έχουν αρμοδιότητα, αναλύουν την απόφαση, αναφέρουν θεωρητικά ότι σέβονται την απόφαση αλλά προχωρούν και σχολιάζουν είτε την απόφαση, λέγοντας ότι θα μπορούσε να είναι πιο συγκεκριμένη και να επεκταθεί κάπως και να ήταν πιο αναλυτική, είτε τις καταγγελίες, με ανεπιτήρητες αναφορές για το πρόσωπό μου και αφήνοντας σαφέστατες αιχμές ότι δεν αποκλείεται να υπάρχει κατάχρηση εξουσίας από εμένα.

–Γιατί αναφέρεστε σε ανώνυμες –επώνυμες καταγγελίες;

“

Ο γενικός εισαγγελέας είναι ο αρμόδιος για διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και με βάση το Σύνταγμα έχει την αρμοδιότητα να προωθήσει τέτοια διαδικασία.

–Η διαβίβαση μιας ανώνυμης καταγγελίας δεν εξυπακούεται και υιοθέτηση του περιεχομένου της. Αντίθετα, είναι προφανές ότι ο διαβιβάζων έχει έναν και μοναδικό ρόλο, αυτόν της διαβίβασης με ασφαλή τρόπο. Από την άλλη, το μένος που εκδηλώνεται στις διάφορες ανακοινώσεις και δημόσιες δηλώσεις του γενικού ελεγκτή και της Υπηρεσίας του, αλλά και η άμεση αντίδρασή του αμέσως μετά την απόφαση της Αρχής, αναλύοντας το περιεχόμενο της ανώνυμης καταγγελίας, υποστηρίζοντας αυτήν και με λεπτομέρειες, είναι σαν να ταυτίζονται με αυτές και λαμβάνουν θέση επί των ισχυρισμών. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που εύλογα συμπεραίνει κά-

ΣΑΒΒΑΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ, βοηθός γενικός εισαγγελέας

Να ελεγχθεί η συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή, αν είναι ανάρμοστη

Η μόνη διαθέσιμη επιλογή είναι να αξιολογηθεί από τους εκ του Συντάγματος καθ' ύλην αρμόδιους, ήτοι τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου

«Ο γενικός ελεγκτής και ο εκπρόσωπος Τύπου της Ελεγκτικής, χωρίς να έχουν αρμοδιότητα, αναλύουν την απόφαση της Αρχής [...], αφήνοντας σαφέστατες αιχμές ότι δεν αποκλείεται να υπάρχει κατάχρηση εξουσίας από εμένα».

ποιος ότι ναι μεν είναι ανώνυμες καταγγελίες, αλλά ο διαβιβάζων, ο οποίος δεν έχει αρμοδιότητα να τις διερευνήσει, με τη συμπεριφορά του και τις πράξεις του έχει ταυτιστεί με αυτές και καταλήγουν οι καταγγελίες να υποστηρίζονται ένθερμα από επώνυμους.

–Γιατί λέτε ότι είναι ωσάν να ταυτίζεται με αυτές;

–Αυτό που ισχύει, κατά την άποψή μου, προκύπτει από την επιχειρηματολογία του μετά την απόφαση που εξέδωσε η Αρχή σε καταγγελία που ήταν απλώς διαβιβαστής. Την ίδια ώρα που αναφέρει ότι δεν λέει ότι ο κύριος Αγγελίδης είναι ένοχος οποιουδήποτε αδικήματος, προχωρά

και επιχειρηματολογεί δίνοντας την εντύπωση ότι ταυτίζεται με αυτές. Αναφέρει ότι οι πολίτες είναι σωστό να γνωρίζουν τα πραγματικά γεγονότα, γιατί είναι αυτοί που θα αξιολογήσουν. Δηλαδή υποθέτε ότι έχουμε κατ' αναλογία μία ποινική υπόθεση εναντίον ενός κατηγορούμενου. Μετά το τέλος της ακροαματικής διαδικασίας, το δικαστήριο απαλλάσσει τον κατηγορούμενο και ο κατηγορούμενος προχωρά να αναλύσει εκ νέου τη μαρτυρία δημόσια για να αξιολογηθεί εκ νέου το ζήτημα της ενόχής του κατηγορούμενου από τους πολίτες. Αυτό είναι πρωτόγνωρο και, μεταξύ πολλών άλλων, παραβιάζει το τεκμήριο της αθωότητας.

–Ποια είναι τα κίνητρα στα οποία αναφέρεστε στην ανακοίνωσή σας;

–Από τη θεσμική μου θέση αποφασίζω για θέματα που προφανώς επηρεάζουν τρίτους. Εάν ανατρέξει κάποιος στην ουσία των συγκεκριμένων καταγγελιών εύλογα αντιλαμβάνεται ότι η προσπάθεια και ο στόχος ήταν να πληγεί το όνομα και η αξιοπρέπεια μου αλλά και η αμφισβήτηση των εξουσιών που έχουμε με βάση το Σύνταγμα. Ως εκ τούτου, θεωρώ ότι θέλει μεγάλη προσοχή ο τρόπος αξιολόγησης των καταγγελιών, γιατί πολύ εύκολα μπορούν, κατά τα άλλα ορθές και αναμενόμενες διαδικασίες εξέτασης των καταγγελιών, να αφοπλίσουν τις εξουσίες που έχουμε και να δια-

βρώσουν την υπόληψή μας στην κοινωνία.

–Γιατί αναφέρεστε σε διασυρμό και εξευτελισμό;

–Πρώτο, θεωρώ ότι η Νομική Υπηρεσία θα πρέπει να είναι σε πολύ στενή συνεργασία με την Αρχή κατά το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα τόσο στην αποστολή της Αρχής όσο και για αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαφθοράς. Εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να λειτουργήσει απρόσκοπτα η συνεργασία από τη στιγμή που η Αρχή καλείται να ερευνηθεί καταγγελίες εναντίον προσώπων, για παράδειγμα εναντίον εμού ή άλλων λειτουργών του ποινικού τομέα της Νομικής Υπηρεσίας, που αποφασίζουν για την ποινική δίωξη ή μη κατηγορουμένων. Το αποτέλεσμα τέτοιας φύσεως καταγγελιών και οι πραγματικές συνέπειες αυτών θεωρώ είναι ο διασυρμός του θεσμού. Δεύτερο, είναι εξευτελισμός να καλούμαι να συμβουλευτώ καθημερινά τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, υπουργούς, και να λαμβάνω αποφάσεις για τις πλέον σοβαρές υποθέσεις που απασχολούν τη δημόσια σφαίρα και συνάμα να είμαι κάτω από συνεχή διερεύνηση μετά από καταγγελίες.

–Από την άλλη όμως, τι θα μπορούσε να γίνει; Υπήρχαν καταγγελίες, διαβιβάστηκαν στην Αρχή και διερευνήθηκαν.

–Ξεκαθαρίζω ότι ούτε ασυλία έχουμε ούτε πρέπει να δοθεί η εντύπωση ότι δεν ελεγχόμαστε. Δυστυχώς, όμως, η αίσθησή μου είναι ότι με μεγάλη ευκολία και χωρίς να αποκαλύπτονται ουσιαστικοί λόγοι, καταχωρούνται καταγγελίες, γιατί υπάρχει διαφωνία σε μια απόφαση ή επηρεάζονται συμφέροντα τρίτων. Είναι σε αυτό το σημείο που στρέφω την προσοχή στους αρμόδιους να διασφαλίσουν ότι δεν τυχάνει εκμετάλλευση και κατάχρησης η όλη διαδικασία.

–Έχετε κάποιο παράδειγμα γι' αυτό που λέτε;

–Δεν θα ήταν ορθό να κάνω αναφορά σε παραδείγματα από τη στιγμή που δεν γνωρίζω εάν η Αρχή ολοκλήρωσε τις έρευνές της, πλην όμως γνωρίζω ότι γίνονται καταγγελίες απλώς γιατί αποφάσιζε τις Νομικής Υπηρεσίας ότι δεν ικανοποιούνται συστατικά στοιχεία ενός αδικήματος για προώθηση μιας υπόθεσης, είτε αναστέλλουμε μία υπόθεση είτε γιατί αποφασίστηκε να εντάξουμε κατηγορούμενους στο πρόγραμμα προσαρτίας μαρτύρων. Στην ουσία, τίθεται ελαφρά τη καρδιά σε αμφισβήτηση η άσκηση των εξουσιών μας από άτομα που επηρεάζονται από τις αποφάσεις μας.

Στην ουσία επιβεβαιώνει την ταύτισή του με την ανώνυμη καταγγελία

–Ο γενικός ελεγκτής υποστηρίζει ότι είχε καταγγελίες και τις διαβίβασε στην αρμόδια αρχή. Τι έπρεπε να κάνει κατά την άποψή σας;

–Πολύ απλά έπρεπε να διαβίβαζε αυτές στην αρμόδια αρχή και να μην ασχολείτο δημόσια όχι μόνο για το γεγονός ότι διαβίβαζε αυτές τις καταγγελίες αλλά και να ταυτίζεται με αυτές, να υποστηρίζει αυτές και μετά την απόφαση να δημιουργεί εκ νέου αμφισβήτηση για το πρόσωπό μου, με αποκορύφωμα να αναφέρει ρητά ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ύπαρξης κατάχρησης εξουσίας. Αυτό σημαίνει ότι ο ίδιος αναφέρει ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να διέπραξα ποινικό αδίκημα, εφόσον η κατάχρηση εξουσίας είναι ποινικό αδίκημα, ανεξάρτητα εάν η Αρχή αποφάσιζε κάτι διαφορετικό.

–Ένα από τα επιχειρήματα του γενικού ελεγκτή αναφορικά με την ανακοίνωση της Αρχής είναι ότι για τις δύο πρώτες καταγγελίες το λεκτικό είναι σαφές: «δεν διαπιστώνεται η ύπαρξη οποιουδήποτε αδικήματος διαφθοράς», ενώ για την τρίτη καταγγελία αναφέρεται ότι «δεν υπάρχει επαρκής μαρτυρία για την ύπαρξη αδικημάτων διαφθοράς» και ότι αυτό δεν αποκλείει το ενδεχόμενο κατάχρησης εξουσίας που απλώς δεν ήταν δυνατό να στοιχειοθετηθεί.

–Θεωρώ ότι η ανάλυση που επιχειρεί να δώσει ο γενικός ελεγκτής παραβιάζει σωρεία νομικών αρχών, ξεφεύγει από συμπεριφορές που

αναμένεις από έναν αξιωματούχο, καθώς επίσης και από έναν κατά τα άλλα διαβιβαστή μιας καταγγελίας. Επιχειρεί να τεκμηριώσει ότι δεν αποκλείεται να διέπραξα το αδίκημα της κατάχρησης εξουσίας λόγω κατ' ουσία σύγκρουσης συμφερόντων. Επίσης, η περαιτέρω επιχειρηματολογία που στην ουσία προβάλει για το «σπάνιο όνομα» του κατηγορούμενου, για την εκπροσώπηση στο «πρόσφατο παρελθόν», για «πολύ σοβαρό κακούρηγμα» υπονοώντας το αδίκημα που αναστάζει, για τη «σχέση» μου με το πρώην δικηγορικό γραφείο μου, την εργασία της συζύγου μου, για το μη σοβαρό και τεκμηριωμένο τρόπο που αποφασίζονται ποινικές αναστολές και το ανέλεγκτο του γενικού εισαγγελέα, στην ουσία επιβεβαιώνει την ταύτισή του με την ανώνυμη καταγγελία αλλά και την έλλειψη αντικειμενικότητας.

–Το ερώτημα που εύλογα πλέον προκύπτει είναι πώς μπορεί να λήξει η διεκυστική διαδικασία σε Νομική και Ελεγκτική Υπηρεσία;

–Δεν υπάρχει κανένας ανταγωνισμός για επικράτηση της Νομικής Υπηρεσίας έναντι της Ελεγκτικής Υπηρεσίας. Είμαστε δύο ανεξάρτητες Υπηρεσίες της Δημοκρατίας με εντελώς διαφορετικές αρμοδιότητες. Αυτό που κατά την άποψή μου πρέπει να ξεκαθαρίσει, μέσα από την ενδεδειγμένη διαδικασία, είναι το ζήτημα σε σχέση με τη συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή. Και αυτή η συμπεριφορά δεν περιορίζεται στα

«Από την πρώτη στιγμή του διορισμού μου γνώριζα ότι δεν θα παραμείνω στην υπηρεσία μέχρι την ηλικία αφηρητότητός μου».

γεγονότα που αφορούν τις δηλώσεις του εναντίον εμού για τις καταγγελίες στην Αρχή. Θεωρώ ότι ένας υγιώς σκεπτόμενος άνθρωπος απαιτεί να ακολουθηθεί η μόνη διαδικασία που υπάρχει για να ελεγχθεί η συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή έναντι ανεξάρτητων αξιωματούχων και άλλων προσώπων στη δημόσια σφαίρα. Δεν πρέπει να λησμονούμε τις νομικές αρχές που υπάρχουν και με ευλάβεια θα πρέπει να τηρούνται από όλους. Κανείς δεν είναι υπεράνω του Συντάγματος και των Νόμων.

–Ποιο είναι το ζήτημα που πρέπει να ξεκαθαρίσει με τη συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή;

–Το ζήτημα που πρέπει να ξεκαθαρίσει κατά πόσο αυτή η συμπεριφορά από έναν αξιωματούχο είναι ανάρμοστη. Είναι γεγονός ότι υπάρχουν συγκεκριμένες

πράξεις, δηλώσεις και ενέργειες του κ. Μιχαηλίδη που στοχοποιούν άλλους θεσμούς και κρατικούς αξιωματούχους και αναπόφευκτα προκαλούν συνεχώς διάβρωση της εμπιστοσύνης του κοινού προς τους θεσμούς. Επίσης, οι κατ' εξακολούθηση αναφορές του για κατάχρηση εξουσίας από αξιωματούχους και λειτουργούς της δημόσιας υπηρεσίας, αλλά και αναφορές για συγκάλυψη παρανομιών από πλευράς του γενικού εισαγγελέα και εμένα ως βοηθού γενικού εισαγγελέα εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους να περιέλθουν τα αξιώματα και οι θεσμοί σε ανυποληψία αλλά και προκαλούν συνταγματική κρίση. Δυστυχώς, ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει κάποιες ενέργειες του γενικού ελεγκτή είναι η παρέμβασή του στις αρμοδιότητες άλλων αρχών

και υπηρεσιών και η έλλειψη αντικειμενικότητας, αυτοσυγκράτησης, αυτοελέγχου και σεβασμού, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται δυσμενώς η ευρύτητα και αποτελεσματική λειτουργία του κράτους.

–Ποια είναι η μόνη και ενδεδειγμένη διαδικασία στην οποία αναφέρεστε για να ελεγχθεί η συμπεριφορά του γενικού ελεγκτή;

–Προσπάθησα να σκιαγραφήσω από τη μία τον τρόπο που ο γενικός ελεγκτής απόκλιτα και συνειδητά ενεργεί εναντίον προσώπων, συμπεριλαμβανομένου και εμού προσωπικά, και από την άλλη να οριοθετήσω τη ζημία που προκαλεί αυτή του η συμπεριφορά. Υπό τις περιστάσεις η μόνη διαθέσιμη επιλογή για να αξιολογηθεί αυτή η συμπεριφορά είναι από τους εκ του Συντάγματος καθ' ύλην αρμόδιους, ήτοι τα μέλη του Δικαστικού Συμβουλίου στο πλαίσιο εκδίκασης αίτησης για να κριθεί τι συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά για σκοπούς απόλυσης.

–Έχει ληφθεί σχετική απόφαση;

–Δεν θεωρώ δεοντολογικά ορθό να προτρέξω με ανακοίνωση ή ειδηση ότι αποφασίστηκε η καταχώρηση αίτησης για να κριθεί τι συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά για σκοπούς απόλυσης του γενικού ελεγκτή.

–Ο γενικός ελεγκτής έχει εκφράσει τη θέση ότι δεν μπορεί ο γενικός εισαγγελέας να αρχίσει διαδικασία

παύσης του και ότι και αυτό θα κριθεί στο δικαστήριο.

–Δεν έχω πρόθεση να μπω σε δημόσιο διάλογο για ζητήματα που προφανώς και θα είναι επίδικα σε μια τέτοια ενδεχόμενη διαδικασία. Γενικά όμως αναφέρω το αυτονόητο, το οποίο καθιερώθηκε και από τη νομολογία, ότι ο γενικός εισαγγελέας είναι ο αρμόδιος για διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος και με βάση το Σύνταγμα έχει δικαίωμα να προωθήσει τέτοια διαδικασία.

–Στο ενδεχόμενο μιας τέτοιας διαδικασίας, αν το δικαστήριο δεν αποφασίσει παύση του γενικού ελεγκτή, θα παραιτηθείτε;

–Από την πρώτη στιγμή του διορισμού μου γνώριζα ότι δεν θα παραμείνω στην υπηρεσία μέχρι την ηλικία αφηρητότητός μου, που είναι η ηλικία των 68 ετών. Θεωρώ ότι τα αξιώματα δίνουν την ευκαιρία να προσφέρεις στην κοινωνία. Ταυτόχρονα, πιστεύω ότι θητεία για χρονική περίοδο 8-10 χρόνων είναι υπέρ το δέον ικανοποιητική για να αποδώσεις και να πετύχεις κάποιους στόχους. Η θέση μου είναι ότι από τη στιγμή που ακολουθείται μια καθ' όλα νόμιμη αλλά και η μόνη διαθέσιμη διαδικασία για να ελεγχθεί η συμπεριφορά του κ. Μιχαηλίδη, τυχόν αποτυχία σε ενδεχόμενη αίτηση δεν εξυπακούεται και παραιτήσθαι μου. Από την άλλη, εθελούσια αποχώρησα σε οποιοδήποτε χρονικό στάδιο κάποιου προσώπου από ένα αξίωμα είναι και θα πρέπει να είναι πάντοτε ένα ανοικτό ενδεχόμενο.

Τον ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Στους χειρισμούς των αρμόδιων κρατικών αρχών, μετά τον σάλο για τις ψευδομετοικήσεις ψηφοφόρων, είναι πλέον στραμμένη η προσοχή, καθώς ολοκληρώθηκε από τις Επαρχιακές Διοικήσεις η διαδικασία εξέτασης των ενστάσεων, οι οποίες σε αυτή την εκλογική διαδικασία τοπικών εκλογών ακολουθούν το παράδειγμα των αιτήσεων αλλαγής διεύθυνσης – αλλά και ως συνεπακόλουθο των πρώτων, παρουσιάζοντας αυξημένους αριθμούς όσο ποτέ άλλοτε, συγκεκριμένα 3.560 συνολικά και ανά το παγκύπριο. Το υπουργείο Εσωτερικών προτίθεται να εξετάσει πολύ σύντομα το ενδεχόμενο ποινικών ευθυνών, ενώ τα κόμματα υποδεικνύουν τον ρόλο του κράτους για σωστούς ελέγχους και για τιμωρία όσων διέπραξαν ποινικό αδίκημα. Μάλιστα, παραθέτουν τη δική τους θέση των πραγμάτων γύρω από το όλο ζήτημα που προέκυψε με τις ψευδομετοικήσεις, εστιάζοντας στο παράδειγμα του Δήμου Λακατάμιας, όπου υπήρξε η μεγαλύτερη αντίδραση και μετά από 1.130 αιτήσεις μετοικήσεων, έγιναν περίπου 230 ενστάσεις, για να γίνουν αποδεκτές από την Επαρχιακή Διοίκηση Λευκωσίας οι μισές. Την ίδια ώρα φάνηκε ότι το ζήτημα είναι παγκύπριο, καθώς ανακινήθηκε από πλευράς υπουργείου Εσωτερικών και για περιπτώσεις όπως τα δημοτικά διαμερίσματα Μέσα Γειτονιάς, Κάτω Πολεμιδιών, Ύψωνα και Πέγγεις. Επίσης ο Δήμος Πάφου και η κοινότητα Φοινοῦ. Όλες οι ενστάσεις εξετάστηκαν από τους οικείους επάρχους και 1.461 ενστάσεις ή ποσοστό 41%, εγκρίθηκαν, ενώ 2.099 ενστάσεις ή ποσοστό 59%, απορρίφθηκαν.

Ελεγχος για καταγγελίες

Θα προβούμε σε καταγγελίες στην Αστυνομία για εξοφθαλμες απάτες και δόλο που θα διαφανούν, δήλωσε στην «Κ» ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών, Ελίκκος Ηλία, τονίζοντας παράλληλα ότι υπάρχουν ενδείξεις ότι οι παράνομες μετοικήσεις ψηφοφόρων κατευθύνθηκαν από συγκεκριμένα κόμματα και υποψηφίους. «Εκοντας υπόψη διάφορα περιστατικά, κάποια εκ των οποίων ιδιαίτερα σοβαρά, τα οποία είδαν και το φως της δημοσιότητας, καθώς και τις διατάξεις του άρθρου 103 του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου, σύμφωνα με τις οποίες, κάθε πρόσωπο που εν γνώσει του παρέχει ψευδή πληροφορία σε σχέση με τη σύνταξη του εκλογικού καταλόγου ή σε οποιαδήποτε έρευνα που γίνεται από τον Έπαρχο ή σκόπιμα αρνείται να δώσει οποιεσδήποτε πληροφορίες, είναι ένοχο ποινικού αδικήματος, το υπουργείο Εσωτερικών έχει ζητήσει από τους επάρχους όπως καταγράψουν όλες τις περιπτώσεις για τις οποίες δύναται να στοιχειοποιηθεί υπόθεση, για να διαβιβαστούν το συντομότερο δυνατόν στον γενικό εισαγγελέα της Δημοκρατίας για αξιολόγηση και λήψη μέτρων» σημείωσε. Ο γενικός διευθυντής είπε ότι πιθανόν η διερεύνηση να μην ολοκληρωθεί μέχρι τον 9 Ιουνίου, δεδομένου ότι απαιτείται χρόνος για την τεκμηρίωση.

Αλλοίωση αποτελέσματος

Στο κρίσιμο ερώτημα, το οποίο απασχολεί αυτή τη στιγμή ορισμένους υποψηφίους και τα επίτελά τους, εάν μετά τις ενστάσεις και τις καταγγελίες που δέχθηκαν οι Επαρχιακές Διοικήσεις για ψευδείς δηλώσεις διεύθυνσης (καφετέριες, υπεραγορές, κατοικίες φίλων και γνωστών, αλλά και οικόπεδα, είναι αναφορές που είδαν το φως της

Η επόμενη μέρα μετά το ζήτημα των ψευδομετοικήσεων

Οι ενέργειες των αρχών και οι τοποθετήσεις ΑΚΕΛ - ΔΗΣΥ για τη Λακατάμια

Στο ερώτημα εάν το κράτος είναι σε θέση να διαβεβαιώσει ότι, μετά τον έλεγχο των ενστάσεων, έχει αποτρέψει το ενδεχόμενο αλλοίωσης αποτελέσματος, από πλευράς υπουργείου Εσωτερικών είναι παραδεκτό ότι αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι παράνομες μετοικήσεις ψηφοφόρων κατευθύνθηκαν από συγκεκριμένα κόμματα και υποψηφίους, δήλωσε ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών, Ελίκκος Ηλία.

δημοσιότητας), το κράτος είναι σε θέση να διαβεβαιώσει ότι, μετά τον έλεγχο των ενστάσεων με τα εργαλεία που αξιοποίησε, έχει αποτρέψει το ενδεχόμενο αλλοίωσης αποτελέσματος, από πλευράς υπουργείου Εσωτερικών έγινε παραδεκτό ότι αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί. «Προσπαθούμε στο πλαίσιο της νομοθεσίας να εφαρμόσουμε τον νόμο. Έγιναν οι έρευνες από τους επάρχους, εξετάστηκαν και οι ενστάσεις που υποβλήθηκαν, μία προς μία, όπου προβλέπει η νομοθεσία, ακριβώς, για να διασφαλίσει την εγκυρότητα του εκλογικού

καταλόγου. Δεν μπορώ να πω ότι αποκλείονται λάθη στον εκλογικό κατάλογο ή ότι όλες οι περιπτώσεις είναι τέλειες. Αλλά δεν παρατηρείται διαφορά με προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Η μόνη διαφορά είναι οι αριθμοί» δήλωσε στην «Κ» ο έφορος εκλογών, Μενέλαος Βασιλείου. Ανέφερε συγχρόνως ότι τα εργαλεία, με τα οποία αξιολόγησαν τις ενστάσεις, ήταν ως επί το πλείστον η τηλεφωνική επικοινωνία, σε συνδυασμό με τη βάση δεδομένων του αρχείου πληθυσμού, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις που κρίθηκε αναγκαίο, έγιναν και επιτόπιοι έλεγχοι.

Ενδεχόμενο καλπονοθείας

Απαντώντας στο κατά πόσο ενδέχεται να υπάρξει καλπονοθεία εξαιτίας των μετακινήσεων ψηφοφόρων, ο κ. Ηλία είπε πως αυτό εξαρτάται από τη διαφορά στο αποτέλεσμα της εκλογικής διαδικασίας. «Αν για παράδειγμα σε έναν Δήμο έχουμε εκλογή με δύο ψήφους διαφορά, τότε ο υποψήφιος που θα χάσει έχει κάθε δικαίωμα να διερευνήσει περισσότερο το θέμα» δήλωσε. Συγχρόνως παρέπεμψε

στο παράδειγμα της εκλογής του δημάρχου Λεμεσού στις προηγούμενες δημοτικές εκλογές, όταν ο τέως δήμαρχος Ανδρέας Χρίστου, μαζί με υποστηρικτές του κατέθεσαν στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού αίτηση για επανακαταμέτρηση των ψήφων, μετά την εκλογή του νυν δημάρχου Λεμεσού, Νίκου Νικολαΐδη με διαφορά εννέα μόλις ψήφων. Σχολιάζοντας δημόσιες αναφορές, όπως της υποψήφιας δημάρχου Λακατάμιας, Φωτούλας Χατζήπαπα, ότι μετά από έλεγχο ενστάσεων και στοιχειοθέτηση, ενδεχομένως να δηλώθηκαν οικίες υποψηφίων ως ψευδείς διεύθυνσεις ψηφοφόρων, κάτι που συνιστά, σημείωσε, ποινικό αδίκημα, και από μέρους του ψηφοφόρου και από μέρους του υποψηφίου, ο κ. Ηλία σημείωσε ότι για να διερευνηθεί ένα τέτοιο ζήτημα η Αστυνομία απαιτείται χρονικό διάστημα μηνών και δεν μπορούν να κινηθούν ενέργειες έναντι ενός υποψηφίου, επειδή καταγγέλθηκε στην Αστυνομία. «Εάν ένας υποψήφιος πιστεύει και έχει αποδείξεις ότι ένας ανθυποψήφιος έκανε αυτές τις ενέργειες, μπορεί να το αναφέρει δημόσια κι

αυτός αποφασίσουν οι ψηφοφόροι τι θα επιλέξουν» πρόσθεσε.

Νομοθετικές αλλαγές

Για τον κ. Βασιλείου προέχει η επικαιροποίηση του νομικού πλαισίου, που θα απασχολήσει τον διάλογο του υπουργείου με τα κόμματα την περίοδο μετά τις εκλογές, ώστε να λάβη κατά τον έλεγχο των αιτήσεων αλλαγής διεύθυνσης, αλλά και των ενστάσεων, να αποτρέπονται στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Και η επιστράτευση της τεχνολογίας για ακριβή έλεγχο των στοιχείων θα μπορούσε να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. «Πρέπει να επικαιροποιηθεί το νομικό πλαίσιο πρώτα απ' όλα και η τεχνολογία έρχεται σε δεύτερη φάση, για το πώς θα βοηθήσει στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου» σχολίασε. Σύμφωνα με τον κ. Ηλία, η εικόνα που παρουσιάστηκε φέτος σε σχέση με τις μαζικές υποβολές αιτήσεων αλλαγής διεύθυνσης στις Επαρχιακές Διοικήσεις, μαζί και την τελευταία στιγμή από κοινοτικά στελέχη, όπως τόνισε, με αποτέλεσμα να καταστεί αδύνατη η μία προς μία εξέταση των αιτήσεων από τους λειτουργούς, θα ληφθεί υπόψη, για να γίνουν νομοθετικές αλλαγές μετά τις εκλογές. Για το ίδιο θέμα, ο υπουργός Εσωτερικών ανέφερε δημόσια την Πέμπτη ότι υπάρχει μια σκέψη, εφόσον αυτό είναι εφικτό, να υποβάλλονται πιο νωρίς οι αιτήσεις, ούτως ώστε να υπάρχει το περιθώριο να εξετάζονται έγκαιρα, σε περίπτωση που υπάρξει ξανά τόσο μεγάλος αριθμός μετακινήσεων και ενστάσεων. Σε σχέση με τις συνέπειες για κοινοτάρες, που ήδη έχει ή θα διαφανεί, ότι πιστοποιήσαν ψευδείς διεύθυνσεις, ο γενικός διευθυντής του υπουργείου Εσωτερικών ζήτησε πίστωση χρόνου λόγω προετοιμασιών για τις εκλογές. «Θα επιστρέψουμε, θα αναλύσουμε τα δεδομένα, και με βάση τη νομοθεσία θα στραφούμε εναντίον τους, με τη συνδρομή της Νομικής Υπηρεσίας», ανέφερε.

1.461 ενστάσεις ή ποσοστό 41%, εγκρίθηκαν από τους επάρχους, ενώ 2.099 ενστάσεις ή ποσοστό 59%, απορρίφθηκαν.

ΔΗΣΥ Καμία κομματική ανάμειξη

«Δεν είναι οι υποψήφιοι ή τα κόμματα που υπογράφουν ποιοι πολίτες θα μεταφερθούν και πού, συνεπώς δεν υπάρχει κομματική ανάμειξη», αναφέρθηκε στην «Κ» από πλευράς ΔΗΣΥ. «Την ίδια ώρα ζητούμε αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας και των διαδικασιών από τις αρμόδιες αρχές του κράτους» σημείωσε ο εκπρόσωπος Τύπου του κόμματος, Ονούφριος Κουλλά, κάνοντας λόγο για τον αναγκαίο έλεγχο από το υπουργείο Εσωτερικών στο αν δικαιούται ή όχι κάποιος πολίτης να υποβάλει αίτηση μετοίκησης, όπως και στο αν μία ένσταση είναι βάσιμη ή όχι. «Ούτε με τους εκφοβισμούς των κομμάτων πρέπει να εγκρίνεται ή να απορρίπτεται μία αίτηση, ούτε και με οποιεσδήποτε άλλες σκοπιμότητες του κάθε κρατικού υπαλλήλου ή επάρχου», συμπλήρωσε. Ερωτήθηκε εάν απασχολεί τον ΔΗΣΥ η φωτογράφιση συγκεκριμένων υποψηφίων του κόμματος στον Δήμο Λακατάμιας, για μαζικές μετοικήσεις, με αναφορές από πλευράς ΑΚΕΛ, ότι αριθμός αυτών είναι ψευδείς, ο κ. Κουλλά απάντησε «καθόλου», διότι, επανέλαβε, δεν είναι με την υπογραφή του κάθε υποψηφίου που γίνεται η αίτηση μετοίκησης. «Υπογράφει ένας δημόσιος και πρέπει να κάνει έλεγχο το κράτος. Πιστοποιούν οι κοινοτάρες της κάθε εννοίας. Να ελεγχθούν και αυτοί. Και όλοι να κάνουν σωστά τη δουλειά τους» συμπλήρωσε. Κάνοντας ένα πολιτικό σχόλιο, ανέφερε ότι «όλα αυτά που κάνει το ΑΚΕΛ, δεικνύουν ότι φοβάται πάρα πολύ, διότι φαίνεται ότι ο δικός μας υποψήφιος έχει αναπτύξει μεγάλη δυναμική μέσα στη Λακατάμια». Συμπλήρωσε ότι το ΑΚΕΛ «προφανώς έχει ανησυχίες σοβαρά στο περιορισμένο έργο που έχει κάνει και τη δυσαρέσκεια που υπάρχει στους δημότες της Λακατάμιας. Απέναντι στην υποψήφια του ΑΚΕΛ φαίνεται να αναπτύσσει δυναμική ένας νέος, δυναμικός υποψήφιος, όπως ο Λουκάς Ελευθερίου».

ΑΚΕΛ

Οργανωμένη προσπάθεια

Για οργανωμένη προσπάθεια αλλοίωσης και νόθευσης του εκλογικού αποτελέσματος στη Λακατάμια, έκανε λόγο από πλευράς ΑΚΕΛ, ο επαρχιακός γραμματέας Λευκωσίας και βουλευτής Κερύνειας, Χρίστος Χριστόφιας. Μιλώντας στην «Κ» είπε ότι υπάρχουν εξοφθαλμες περιπτώσεις. «Εμείς καταθέσαμε σχεδόν 300 ενστάσεις, οι οποίες είναι ένας πολύ μεγάλος αριθμός για το εκλογικό σώμα. Αν αύριο κριθεί τι ποιος θα εκλεγεί δήμαρχος στις λίγες ψήφους, δεν μπορεί να κριθεί από κόσμο που δεν είναι πραγματικά δημόσιον στη Λακατάμια. Έχω την εντύπωση ότι εγκρίθηκαν περίπου οι μισές ενστάσεις, που δεν είναι αμελητέος αριθμός» σημείωσε, για να προσθέσει ότι «δεν

παύει όμως το πολιτικό θέμα να είναι εκεί. Δηλαδή, το να φτάνουμε στο σημείο πλέον –και είναι πρωτοφανές αυτό– με τόσο οργανωμένο και μαζικό τρόπο να γίνονται ψευδείς δηλώσεις από κόσμο που κατοικεί κάπου που δεν κατοικεί, μόνο και μόνο για να πετύχει κάποιος τον εκλογικό του στόχο, αυτό είναι όντως αλλοίωση και νόθευση των εκλογών, είναι πλήγμα στη δημοκρατία». Στην παρούσα φάση, σημείωσε, είναι θέμα της Νομικής Υπηρεσίας, του γενικού εισαγγελέα και της Αστυνομίας, εάν θα κάνουν περαιτέρω έρευνα αυτεπάγγελτα και ακολουθηθούν οι διαδικασίες που προβλέπει η νομοθεσία. «Οι καταγγελίες μας είναι εκεί, κατατεθειμένες» τόνισε.

ΗΑΝΚΟΟΚ
driving emotion

KAPODISTRIAS
AUTOMOTIVE PARTS

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΔΙΑΝΟΜΕΑΣ

ΧΡ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ & ΥΙΟΙ ΛΤΔ
Καντάρας 54, Καιμακλί, 1037 Λευκωσία - Κύπρος
sales@chrkapodistriass.com, T. 22348600

Το φάρμακο, το χαλλούμι και η κυπριακή οικονομία

Του ΔΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

Οι κυπριακές εξαγωγές στηρίζονται εν πολλοίς τις τελευταίες δεκαετίες σε δύο προϊόντα: στα φάρμακα και στα χαλλούμια. Σύμφωνα και με τα τελευταία στοιχεία (Απρίλιος 2024) της Στατιστικής Υπηρεσίας για τις εξαγωγές εγχώρια παραγόμενων προϊόντων, στην πρώτη θέση βρίσκονται τα ορυκτά καύσιμα, στη δεύτερη τα φαρμακευτικά προϊόντα με €355,6 εκατ. (από €270,01 εκατ. το 2018) και στην τρίτη το χαλλούμι.

Όσον αφορά στο χαλλούμι παρακολουθούμε χωρίς έκπληξη κάθε επόμενο επεισόδιο της χαμένης αξιοπρέπειας ενός εθνικού προϊόντος, αφού ακόμα δεν αποφασίστηκε ή δεν συμφωνήθηκε ποιο είναι το πρότυπο γι' αυτό καθαυτό το παραδοσιακό προϊόν. Από την άλλη, το φάρμακο ως βιομηχανικό προϊόν εξακολουθεί να κρατά σταθερά τα νηπία ως ένας από τους σημαντικότερους τομείς με τεράστια συμβολή στην οικονομία, και στην Υγεία.

Η ανάπτυξη της φαρμακευτικής βιομηχανίας τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες έγινε πρωτίστως με ιδιωτική πρωτοβουλία και με ελάχιστη κρατική στήριξη, φτάνοντας σε αυτά τα εντυπωσιακά αποτελέσματα. Η εγχώρια βιομηχανία υπήρξε πρωτοπόρος στις χώρες της περιοχής, έχοντας τη διορατικότητα να αντιληφθεί το όφελος της παραγωγής γενόσημων, κυρίως, φαρμακευτικών προϊόντων. Σήμερα, προκύπτουν νέες ανάγκες και δεδομένα στην παγκόσμια αγορά φαρμάκων και χώρες όπως η Ελλάδα αντιλαμβάνονται το τι μπορεί να προσφέρει το φάρμακο σε μια εθνική οικονομία. Η ελληνική κυβέρνηση έχει θέσει ως στόχο να γίνει η Ελλάδα σημείο αναφοράς για τη φαρμακευτική βιομηχανία και ο πρωθυπουργός επαναλαμβάνει την πρόθεση της Ελλάδας να ενισχύσει τη θέση της στον τομέα. Ως αποτέλεσμα της οργανωμένης κυβερνητικής προσπάθειας, μέσα στην πενταετία 2017-2022 η ελληνική βιομηχανία κατάφερε να διπλασιάσει την αξία των παραγόμενων φαρμακευτικών προϊόντων από €953 εκατ. το 2017 σε €1,87 δισ. το 2022!

Η ελληνική κυβέρνηση με δημιουργική φαντασία και απλά εργαλεία, βολήθηκε στην ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας και κατάφερε να προσελκύσει επενδύσεις εντυπωσιακού μεγέθους (εκατοντάδων εκατομμυρίων) ακόμα και από τους «γίγαντες» του τομέα. Οι επενδύσεις αυτές δεν αφορούν μόνο στην αύξηση της παραγωγικής δυνατότητας γενόσημων, αλλά και πρώτων υλών, προϊόντων βιοτεχνολογίας κ.ά. Παράλληλα, εν-

Η εστίαση στη φαρμακευτική βιομηχανία μπορεί να προσφέρει μακροπρόθεσμη οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη.

σχύεται η έρευνα και η καινοτομία στον φαρμακευτικό τομέα, μέσα από τη στήριξη του ισχυρού ερευνητικού δυναμικού της χώρας. Χρησιμοποίησαν επίσης το Clawback (την επιστροφή χρηματικού ποσού από τις φαρμακευτικές εταιρείες προς το Δημόσιο) ως αναπτυξιακό εργαλείο, δημιουργώντας 53 επενδυτικά σχέδια.

Το οργανωμένο σχέδιο της ελληνικής κυβέρνησης έχει οδηγήσει στην μετατροπή της βιομηχανικής ζώνης της Τρίπολης σε ευρωπαϊκό hub φαρμάκων με 10 νέα εργοστάσια και 56 γραμμές παραγωγής, 14 νέες ερευνητικές δομές και κάποιες χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας. Το εξαιρετικό σημαντικό σε αυτή τη στρατηγική είναι ότι είδαν τη μεγάλη εικόνα της φαρμακευτικής αγοράς και των αναγκών σε φάρμακα και κυρίως πρώτες ύλες σε διεθνές επίπεδο. Ειδικά για τις πρώτες ύλες, που μέχρι τώρα η Ευρώπη εξαρτάται κυρίως από την Ινδία και την Κίνα. Πέραν του παραδείγματος της Ελλάδας αξίζει να αναφερθεί και η περίπτωση της Δανίας, η οποία κατάφερε με την ανάπτυξη ενός προϊόντος (GLP-1 αγωνιστές για τον διαβήτη και την απώλεια βάρους) που έγινε παγκόσμιο blockbuster να ξεπεράσουν οι εξαγωγές φαρμάκων το ίδιο το ΑΕΠ της χώρας.

Κύπρος και φαρμακευτική βιομηχανία

Η Κύπρος, διαθέτοντας ήδη μια ισχυρή βάση στην παραγωγή και

εξαγωγή φαρμάκων, έχει τη δυνατότητα να εξελίξει περαιτέρω αυτόν τον τομέα για να ενισχύσει την οικονομία της. Η εστίαση στη φαρμακευτική βιομηχανία μπορεί να προσφέρει μακροπρόθεσμη οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τη διεθνή θέση και την εικόνα της χώρας ως κέντρου καινοτομίας και υψηλής τεχνολογίας. Οι αναφορές στην Ελλάδα απλώς αποτελούν παράδειγμα, και σε καμία περίπτωση δεν τίθεται θέμα να «το κάνουμε όπως η Ελλάδα» (μάλλον το αντίθετο γίνεται αφού η ανάπτυξη της βιομηχανίας στην Κύπρο προηγήθηκε κατά πολύ της Ελλάδας). Το μεγάλο ζητούμενο είναι να υπάρξει οργανωμένη και ολοκληρωμένη πολιτική για το φάρμακο (ανθρώπινα και κτηνιατρικά) και στοχευμένη, μη γενική και αδύναμη προσέλκυση επενδύσεων, εκμεταλλευόμενοι τη δική μας δυναμική και πλεονεκτήματα.

Ο καταρτισμός μιας φαρμακευτικής πολιτικής απαιτεί:

• Αναγκαίες Αλλαγές στο Ρυθμιστικό Πλαίσιο και τη Νομοθεσία: Η θέσπιση ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού ρυθμιστικού πλαισίου είναι ουσιώδης για την προστασία της δημόσιας υγείας και την πρόωθηση της καινοτομίας. Το πρώτο βήμα είναι η δημιουργία της Ανεξάρτητης Φαρμακευτικής Αρχής, θέμα το οποίο χρονίζει από το 2010. Δυστυχώς το μοντέλο λειτουργίας της φαρμακορρυθμιστικής αρχής στην Κύπρο είναι δεσμευμένο σε απαρχαιωμένες και πολυδιασπασμέ-

νες δομές και πρότυπα δεκαετιών '60-'70, όπως είναι οι φαρμακευτικές υπηρεσίες. Ο εκσυγχρονισμός των δομών προφανώς δεν μπορεί να γίνει με τον «κυπριακό τρόπο».

• Η ενίσχυση των δραστηριοτήτων Έρευνας και Ανάπτυξης μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων φαρμάκων και θεραπειών, καθιστώντας την Κύπρο κέντρο φαρμακευτικής καινοτομίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο χωρεί η δημιουργία πολιτικής για διεξαγωγή κλινικών μελετών στην Κύπρο και αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού των νοσοκομείων. Ειδικά για τον ΟΚΥΠΥ αυτό θα αποτελούσε πλούσια πηγή εσόδων.

• Οργανωμένη προσέλκυση επενδύσεων. Φυσικά αυτό είναι σε άμεση συνάρτηση με τον εκσυγχρονισμό του ρυθμιστικού πλαισίου και της απόδειξης ότι υπάρχει μια ανεξάρτητη και υπεράνω σκοπιμοτήτων Αρχή (η οποία ελέγχει αποτελεσματικά βάσει των διεθνών προτύπων και την κρατική αποθήκη φαρμάκων).

• Ενίσχυση της Διαφάνειας: Η ενίσχυση των μηχανισμών διαφάνειας και λογοδοσίας είναι κρίσιμη για την προστασία των επενδυτών και την εμπιστοσύνη του κοινού.

Τα οφέλη
Η ενίσχυση και ανάπτυξη της φαρμακευτικής βιομηχανίας μπορεί να προσφέρει σημαντικά οφέλη σε μια χώρα όπως η Κύπρος. Αναλυτικότερα:

• Αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ): Η φαρμακευτική βιομηχανία είναι υψηλής

αξίας, συμβάλλει σημαντικά στο ΑΕΠ μιας χώρας μέσω της παραγωγής, της εξαγωγής φαρμάκων και άλλων συναφών προϊόντων.

• Δημιουργία ειδικευμένων θέσεων εργασίας.

• Ενίσχυση του εξαγωγικού τομέα: Τα φάρμακα αποτελούν ήδη το δεύτερο σε εξαγωγές προϊόν της Κύπρου. Η περαιτέρω ανάπτυξη της βιομηχανίας αυτής μπορεί να αυξήσει τις εξαγωγές, βελτιώνοντας το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

• Προσέλκυση ξένων επενδύσεων, οι οποίες φέρνουν κεφάλαιο, τεχνολογία και πρόσβαση σε διεθνή δίκτυα.

• Καινοτομία και τεχνολογική ανάπτυξη.

• Μεγαλύτερη αυτάρκεια της κυπριακής αγοράς σε φάρμακα και απεξάρτηση από άλλους παράγοντες όπως χώρες της Ασίας για την παραγωγή πρώτων υλών.

• Επέκταση της παραγωγής σε νέα προϊόντα, πέραν των γενόσημων όπως π.χ. τα βιομοιοειδή (biosimilars), αλλά και πρώτων υλών ή κατ' ανάθεση παραγωγή για λογαριασμό μεγάλων εταιρειών του εξωτερικού.

Συμπεράσματα

Η Κύπρος, με την ενίσχυση της φαρμακευτικής βιομηχανίας και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, έχει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί σε ένα σημαντικό κέντρο καινοτομίας στην περιοχή. Η ανάληψη δράσης από την κυπριακή κυβέρνηση για την αναθεώρηση του ρυθμιστικού πλαισίου και της νομοθεσίας είναι επιτακτική για την επίτευξη αυτών των στόχων. Με την κατάλληλη πολιτική και τις απαραίτητες ρυθμιστικές αλλαγές, η Κύπρος μπορεί να εξασφαλίσει μια δυναμική, σταθερή και βιώσιμη φαρμακευτική βιομηχανία που θα συμβάλει στην οικονομική της ανάπτυξη και στην ενίσχυση της διεθνούς της θέσης. Η κυβέρνηση οφείλει να δει με την απαραίτητη σοβαρότητα τη μεγάλη εικόνα του φαρμάκου διεθνώς και να ενισχύσει τον τομέα, ο οποίος αθόρυβα και σταθερά συνεισφέρει στην οικονομία.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο των φαρμάκων είναι σαφές και αυστηρό, και τα πρότυπα ποιότητας δεδομένα, χωρίς να τίθεται συνεχώς θέματα αλλαγών σε αυτά, όπως στο χαλλούμι, καθιστώντας τη φαρμακευτική βιομηχανία τον σταθερό σύμμαχο της κυπριακής οικονομίας.

Ο Δρ Χρήστος Πέτρου είναι αναπληρωτής καθηγητής, πρόεδρος Τμήματος Επιστημών Υγείας, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.

ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ / Γράφει ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Είκοσι χρόνια από το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν. Πενήντα χρόνια από το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή. Μεσαλάβησαν τριάντα χρόνια από το 1974 ως το 2004, τριάντα χρόνια που για τους πρόσφυγες έμοιαζαν αιώνες, για εκείνα τα πρόσωπα που έχασαν δικούς τους ανθρώπους είχαν περάσει με χιλίες δύο δυσκολίες.

Θυμάμαι ακόμα εκείνες τις μέρες... είκοσι χρόνια πριν, επιφυλακή, περιορισμός εξόδων... είναι επικίνδυνες ημέρες μάς έλεγαν στην πρωινή αναφορά, στο στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, όπου υπηρετούσα τη θητεία μου. Όσοι είστε εξοδούχοι σε μικρές ομάδες, αποφεύγετε την παλιά πόλη, μη συζητάτε πολιτικά στα καφέ, μην έρχεστε σε αντεγκλήσεις με Κύπριους. Λίγοι πάντως ήταν εκείνοι που το Σάββατο βγήκαν εξοδούχοι. Περιορισμός την Κυριακή, επιστροφή το μεσημέρι. Ήταν πονηρές οι μέρες. Υπερβολές τα περισσότερα... μπορεί και εμείς να καταλαβαίναμε λίγα. Σχέδιο Ανάν, Τούρκοι, Άρυνας, ο φωτισμένος Πενταδάκτυλος, αντιαεροπορικά, μία περίεργη ψυχία ακόμα και στο ανυπόφορο ΚΑΨΙΜΙ της μονάδας.

Για έναν περίεργο λόγο όσα ακούγαμε στην πρωινή αναφορά, μόλις σκοτεινίαζε έπαιρναν άλλο βάρος. Η αλήθεια είναι ότι γνωρίζαμε λίγα, κάποιοι συζητάγαμε αν η Κύπρος είναι ελληνική ή τουρκική, αν είναι καλό το Σχέδιο Ανάν, σάμπως και το καταλαβαίναμε. Συζητήσεις βέβαια σύντομες... που κατέληγαν στο ότι αν λυθεί το Κυπριακό θα απολυθούμε ή όχι; Κάποιοι μάλιστα για να επιρρώσει τη γνώμη του ότι αν οι Κύπριοι πουν «Ναι» άρχισε να

τραγουδάει το «Δεν Ξαναίνω / χυμό Λανίτη / γιατί θα είμαι / πια στην Κρήτη!»...

Τελικά δεν λύθηκε το Κυπριακό, κι για κάμποσους μήνες ακόμα συνεχίσαμε να

πίνουμε χυμό Λανίτη, και ύστερα άλλος για Χίο τράβηξε και άλλος για την Κρήτη. Πέρασαν είκοσι χρόνια από τότε. Είκοσι χρόνια από τότε που ο φίλος Μένιος με πήγε στην Πύλα, για να δω πώς ζουν στο

ίδιο χωριό Ε/κ και Τ/κ, στο οδόφραγμα του Αγίου Δομετίου, για να δω την ουρά των αυτοκινήτων. Είκοσι χρόνια...

Σήμερα, 21 Απριλίου 2024 και ο Πενταδά-

Είκοσι χρόνια μετά που η λύση δεν ήρθε ακόμα, είκοσι χρόνια μετά, που ελάχιστοι έμειναν να ελπίζουν, ακόμα, περπατώντας στους συνοικισμούς βλέπω και ακούω ανθρώπους που θωρούν όρομα τα χωρικά τους.

κυλος μοιάζει ανίκανος να αποσείσει τους εισβολείς, μα πώς να τα καταφέρει, όταν ξεκουφίζεται, από τους εκκαφεείς των επιχειρηματιών γης της άλλης πλευράς. Στη Χάρτζια, στη Βασιλεία, στον Άγιο Επίκτητο, στη Λάπηθο, και αλλού πληγώνεται οσημέρα ο Πενταδάκτυλος και οι πολιτικοί μας δίνουν τον δικό τους αγώνα... μα δεν ξέρω αν ποτέ άκουσαν για κάποιον με το όνομα Ονήσιλος. Δεν ξέρω αν ποτέ είδαν ή αισθάνθηκαν μέλισσες να τουςτσιμπούν... Δεν είδα επίσης ποτέ κανέναν να φρυάξει. Μάνες και πατεράδες, άσημων ανδρών μόνο είδα να κλαίει και να ολοφύρονται. Γυναίκες άσημων ανδρών, μετά θάνατον αγάλματα και χαράγματα, είδα μόνο να κλαίει γοερά.

Ψάχνοντας τη μνήμη στα Κατεχόμενα, μα και στα χωριά της Πάφου, πολλές φορές πιάνω τον εαυτό μου να ακούει ποδοβολητά και φωνές, όχι δεν είναι από τη μεσημεριανή παράκρουση, είναι που έχω στο μυαλό μου τους στίχους του Καρυωτάκη «Όταν ακούσεις ποδοβολητά λύκων, ο Θεός μαζί σου! Ξαπλώσου χάμου με μάτια κλειστά και κράτησε την πνοή σου».

Είκοσι χρόνια μετά που η λύση δεν ήρθε ακόμα, είκοσι χρόνια μετά, που ελάχιστοι έμειναν να ελπίζουν, ακόμα, περπατώντας στους συνοικισμούς βλέπω και ακούω ανθρώπους που θωρούν όρομα τα χωρικά τους. Γυναίκες και άνδρες που δοξάζουν τον Θεό που τα κατάφεραν. Και είτε από τα Κατεχόμενα, είτε από τους συνοικισμούς, φεύγοντας έχω πάντα την απορία, άραγε ποιος ποτέ θα πει ένα συγγνώμη σε αυτούς που τα έχασαν όλα, και μόνο το όρομα τους έμεινε;

Για μία θέση στο Ευρωκοινοβούλιο

Υποψήφιοι ευρωβουλευτές: Οι λόγοι διεκδίκησης και οι στόχοι που θέτουν

Της ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο **πρώην** υπουργός Υγείας και υποψήφιος του ΔΗΣΥ Μιχάλης Χατζηπαντέλα, η νομικός-διεθνολόγος μέλος της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ και υποψήφια του κόμματος για τις ευρωεκλογές Σταύρη Καλοψιδιώτη, ο βουλευτής του ΔΗΚΟ και υποψήφιος ευρωβουλευτής Χρύσης Παντελίδης και ο αναπληρωτής πρόεδρος του Κινήματος Οικολόγων και υποψήφιος Άλκης Παπής εξηγούν τους λόγους για τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν στις αποφάσεις του Ευρωκοινοβουλίου, αν αναλογιστεί κανείς τον μικρό αριθμό εκπροσώπων που έχει η χώρα.

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΕΛΑ
Υποψήφιος ευρωβουλευτής ΔΗΣΥ

Επιθυμία μου είναι να συμβάλω στην κοινή προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας ζωής κάθε πολίτη.

ΣΤΑΥΡΗ ΚΑΛΟΨΙΔΙΩΤΗ
Υποψήφια ευρωβουλευτής ΑΚΕΛ

Η Ε.Ε. χρειάζεται ένα θετικό παράδειγμα ειρήνευσης σε μια περιοχή που φλέγεται και σε μια Ευρώπη που ξαναζεί συνθήκες ανασφάλειας.

ΧΡΥΣΗΣ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ
Υποψήφιος ευρωβουλευτής ΔΗΚΟ

Είναι σημαντικό να ενισχυθεί το ΔΗΚΟ, για να μπορέσουμε να δυναμώσουμε την Κύπρο στην Ευρώπη. Και εξίσου σημαντικό είναι να μην ενισχυθεί η Ακροδεξιά.

ΑΛΚΗΣ ΠΑΠΗΣ
Υποψήφιος ευρωβουλευτής Κίνημα Οικολόγων - Συνεργασία Πολιτών

Εμείς πιστεύουμε στην εκλογή ενός πράσι-νου ευρωβουλευτή από την Κύπρο. Γιατί μπορεί να κάνει τη διαφορά.

1

Γιατί διεκδικείτε μία θέση στο Ευρωκοινοβούλιο;

2

Ποια πιστεύετε ότι είναι σήμερα η μεγαλύτερη πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη;

3

Ποια είναι τα θέματα που αφορούν την Κύπρο και θα προσπαθήσετε να αναδείξετε σε περίπτωση εκλογής σας στο Ευρωκοινοβούλιο;

4

Οι έξι ευρωβουλευτές που μπορεί να εκλέξει η Κύπρος πιστεύετε ότι μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο στις αποφάσεις του Ευρωκοινοβουλίου, αν αναλογιστεί κανείς τον μικρό αριθμό εκπροσώπων;

1 Αποφάσιμα να διεκδικώ εκλογή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με την πεποίθηση ότι η Κύπρος μπορεί και πρέπει να έχει ισχυρή φωνή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συμβάλλοντας, παρά το μικρό της μέγεθος, ως χρήσιμη συμμετοχή και όχι ως ουραγός στη διαμόρφωση πολιτικών και αποφάσεων που επηρεάζουν την καθημερινότητα όλων μας. Προσωπικά δεν αντιλαμβάνομαι την πολιτική ως επάγγελμα. Για μένα η πολιτική είναι το βήμα για να είμαι ωφέλιμος και χρήσιμος για τον τόπο. Θεωρώ σημαντικό εφόδιο τις εμπειρίες που αποκόμισα ως υπουργός Υγείας σε μια εξαιρετικά δύσκολη περίοδο για τη χώρα. Θέλω να πιστεύω ότι μετατρέψαμε την πανδημική κρίση σε ευκαιρία για μία καλύτερη Δημόσια Υγεία για όλους. Στόχος μου είναι να συμβάλω στο μέτρο των δικών μου δυνατοτήτων στη βελτίωση της ποιότητας ζωής κάθε πολίτη. Θα πρέπει άπαντες να έχουμε κατά νου ότι η Ευρώπη δεν είναι μακριά. Η Κύπρος είναι η γειτονιά μας, αλλά η Ευρώπη είναι το μεγάλο μας σπίτι. Εκεί όπου λαμβάνονται αποφάσεις και διαμορφώνονται πολιτικές που επηρεάζουν τον καθένα από εμάς. Άρα η ψήφος στις ευρωεκλογές είναι πιο σημαντική από ό,τι μπορεί να πιστεύουν οι περισσότεροι.

2 Η διαχείριση του μεταναστευτικού και κυρίως η αντιμετώπιση του ως πρόβλημα ολοκληρώσεως της Ε.Ε. προβάλλει σήμερα ως η σημαντικότερη πρόκληση για την Ευρώπη. Το νέο σύμφωνο που ενέκρινε το Ευρωκοινοβούλιο για τη μετανάστευση και το άσυλο στις 10 Απριλίου, με την υιοθέτηση δέκα νομοθετικών κειμένων, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς την ορθή κατεύθυνση. Κατά την προσωπική μου άποψη, παρά το ότι η συμφωνία είναι θετική, είναι μείζονος σημασίας να παραμείνουμε διεκδικητικοί. Η Κύπρος, ως χώρα πρώτης εισδοχής, επιβάλλεται να διεκδικήσει ακόμα περισσότερα. Σε αυτό το πλαίσιο είναι σημαντικό να συνεχίσουμε να κινούμαστε μεθοδικά, με συνέπεια και αξιοπιστία, αναζητώντας παράλληλα συνεργασίες για την προώθηση των θεσμών μας.

3 Σε ό,τι με αφορά θα εργαστώ για να έχει η χώρα μας καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτικών σε σημαντικά θέματα όπως η οικονομία, το μεταναστευτικό, αλλά και η υγεία. Για την ακρίβεια, το κόστος ζωής που πλήττει τα νοικοκυριά σε όλη την Ευρώπη. Για τη στήριξη της γεωργίας και των αγροτών. Επιθυμία μου είναι να συμβάλω στην κοινή προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας ζωής κάθε πολίτη.

4 Οι αριθμοί προφανώς δεν μας ευνοούν, αλλά δεν μπορούμε να τους αλλάξουμε. Αυτά είναι τα δεδομένα και με αυτά πρέπει να λειτουργήσουμε εντός του πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εκείνο που πρέπει να διασφαλιστεί είναι ότι η παρουσία των ευρωβουλευτών μας θα είναι δυναμική, συνεχής, συνεπής και αξιόπιστη, γιατί με αυτόν τον τρόπο θα είναι ωφέλιμη και αποδοτική για τον τόπο μας.

1 Ανέκαθεν είχα την πεποίθηση ότι η πολιτική είναι ο χώρος επαφής ανάμεσα στους πολίτες και τους θεσμούς του κράτους, είτε ενός υπερεθνικού οργανισμού όπως η Ε.Ε. Το μέσο που μας επιτρέπει να διεκδικούμε μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας την ολοκλήρωση ενός κοινωνικού συμβολαίου που επιτάσσει τη δικαιοσύνη και αδιάλειπτη προσφορά στον άνθρωπο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνει καθημερινά πολυποίκιλες αποφάσεις, που συχνά παραγνωρίζουν ότι επηρεάζουν σε υπερθετικό βαθμό το περιεχόμενο των πολιτικών που ακολουθούν τα κράτη-μέλη άρα και τη ζωή μας. Αναντίλεκτα λοιπόν, το Ευρωκοινοβούλιο συνιστά ένα χώρο πολιτικής δράσης και διεκδίκησης, άρρηκτα συνδεδεμένο με το τοπικό μας γίγνεσθαι. Αυτή είναι μια εμπειρία την οποία κουβαλώ βιωματικά από το 2004 όταν είχα εργαστεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Και η οποία έχει εδραιωθεί μέσα από την αδιάλειπτη έκτοτε συμμετοχή μου στον τομέα ευρωπαϊκής πολιτικής του ΑΚΕΛ και τη σύζησή της με την ενεργό πολιτική δράση, την καθημερινή ενασχόληση με το Κυπριακό, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη νομική επιστήμη, τις κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις που εδραϊώνονται. Και εξηγεί την απόφασή μου για συμμετοχή στο ψηφοδέλτιο του ΑΚΕΛ – ΑΡΙΣΤΕΡΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ.

2 Δεν υπάρχει μονοσήμαντη απάντηση. Αρκεί να αναλογιστούμε πως η εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. επηρεάζει την πραγματική οικονομία των κρατών-μελών. Χρειάζεται ένας ευρύς αναπροσανατολισμός πολιτικών, με επίκεντρο τις αρχές και αξίες που θεωρητικά προσβέβει. Ασφαλώς, για να γίνει αυτό, η πιο άμεση προτεραιότητα είναι η αλλαγή πορείας πλεύσης και η ειρηνευτική συνδρομή στην προσπάθεια τερματισμού του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και της γενοκτονίας που συντελείται στη Γάζα από την ακροδεξιά κυβέρνηση του Ισραήλ. Η Ε.Ε. πρέπει να καταστεί επιτέλους μια κοινότητα προώθησης του διεθνούς δικαίου, όχι της υπόθαλψης καταστροφικών πολέμων. Αλλά και μια κοινότητα πρόσπισης της κοινωνικής συνοχής, της βιώσιμης, δίκαιης και ανθρωποκεντρικής ανάπτυξης στο σύνολο των κρατών-μελών και στη διεθνή κοινότητα. Βασικός πυλώνας της οποίας βεβαίως, είναι και η αντιμετώπιση του περιβάλλοντος ως κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.

3 Αναμφίβολα, πρώτιστη προτεραιότητα είναι η εδραίωση της αντίληψης ότι η επίλυση του Κυπριακού, στη βάση της συμφωνημένης λύσης, πέρα από αναγκαιότητα για το σύνολο του κυπριακού λαού, θα είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη και για την ίδια. Η Ε.Ε. χρειάζεται ένα θετικό παράδειγμα ειρήνευσης σε μια περιοχή που φλέγεται και σε μια Ευρώπη που ξαναζεί συνθήκες ανασφάλειας. Στο κάρδο των προτεραιοτήτων είναι βέβαια και το μεταναστευτικό/προσφυγικό, όπου πρέπει επιτέλους να κατισχύσουν το διεθνές δίκαιο και η αλληλεγγύη.

4 Η απάντηση έρχεται μέσα από τη διαχρονική δράση του ΑΚΕΛ. Με δύο ευρωβουλευτές, από το 2004, έχουμε να επιδείξουμε αποτελέσματα σε ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, δικαιωμάτων, περιβάλλοντος. Και κυρίως στο Κυπριακό. Η συνεπής δράση και η πολιτική αξιοπιστία είναι τα χεύριμα της ουσιαστικής πολιτικής παρέμβασης που επιτρέπει συνεργασίες – και παρότι είναι αντικειμενικά δύσκολοι οι συσχετισμοί – φέρνουν και αποτελέσματα.

1 Με μία φράση, για να δυναμώσουμε την Κύπρο στην Ευρώπη. Βγαίνω μπροστά σε ακόμα μία μάχη του Δημοκρατικού Κόμματος ακριβώς γιατί πιστεύω πως το Ευρωκοινοβούλιο είναι ένα πολιτικό πεδίο, όπου μπορούμε να δυναμώσουμε την Κύπρο στην Ευρώπη και να εργαστούμε για διεκδίκησης ελευθερίας και σωστής, βιώσιμης λύσης του Κυπριακού, για προστασία της δημοκρατίας από τους νοσταλγούς της Χούντας, τους λαϊκιστές και τους ακραίους, και για ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης προς όφελος όλων των ανθρώπων.

2 Η επιβίωση της και η περαιτέρω εδραίωση του ρόλου της, τόσο στην επικράτεια της, όσο και διεθνώς. Δυστυχώς, ο πλανήτης βιώνει αυτή την περίοδο μια πρωτοφανή ένταση κι ένα αναδυόμενο αναθεωρητισμό ρόλων και επιρροών. Ο δυτικός κόσμος, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ΗΠΑ, δοκιμάζονται από την επεκτατικότητα της Ρωσίας του Πούτιν, από τη ραγδαία ανάπτυξη μεγάλων χωρών της Ασίας, όπως η Κίνα και η Ινδία, και από την επιθετικότητα και τη γενικότερη θρησκευτική επιρροή χωρών όπως το Ιράν. Μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις, είναι προφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να θωρακιστεί και να ενδυναμωθεί, προκειμένου να διατηρήσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που έχει για δεκαετίες.

3 Ξεκινώ ως κυρίαρχο θέμα την ανάγκη κοινής, ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας. Όχι μόνο για τους λόγους που ήδη ανέφερα, αλλά, πρωτίστως, γιατί είμαστε μια μικρή χώρα, ημικατεχόμενη για 50 χρόνια και απειλούμενη διαρκώς από την Τουρκία και ευρισκόμενη στην πρώτη γραμμή των –οργανωμένων από διακινητές– ροών αιτητών ασύλου, που συνθέτουν σήμερα ένα από τα πλέον σοβαρά ζητήματα της Κύπρου και της κρατικής μηχανής. Επιπρόσθετα, θα επικεντρωθώ και στα θέματα που σχετίζονται με την οικονομία και τα χρηματοοικονομικά, με στόχο την υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας μας, αλλά και ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και την καλύτερη δυνατή κοινωνική στήριξη όσων τη χρειάζονται.

4 Ασφαλώς. Όσο και αν είναι μικρός ο αριθμός των Κύπριων ευρωβουλευτών, μπορούν κάλλιστα να διαδραματίσουν –και διαδραματίζουν– ρόλο στις αποφάσεις του Ευρωκοινοβουλίου, πρωτίστως μέσα από τις πολιτικές ομάδες όπου συμμετέχουν. Για παράδειγμα, το Δημοκρατικό Κόμμα συμμετέχει στη δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα, αυτή των Δημοκρατών και Σοσιαλιστών (S&D), και αποδεδειγμένα μπορεί να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, κυρίως για όσα αφορούν την πατρίδα μας. Επομένως, είναι σημαντικό να ενισχυθεί το Δημοκρατικό Κόμμα, επαναλαμβάνω, για να μπορέσουμε να δυναμώσουμε την Κύπρο στην Ευρώπη. Και εξίσου σημαντικό είναι να μην ενισχυθεί η Ακροδεξιά, η οποία κινείται στο περιθώριο των ευρωπαϊκών θεσμών και δεν μπορεί να διαδραματίσει οποιοδήποτε θετικό ή αποτελεσματικό ρόλο.

1 Οι ευρωεκλογές αποτελούν ευκαιρία για την ανάδειξη των πράσινων πολιτικών, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τα μεγάλα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Ως αναπληρωτής πρόεδρος του Κινήματος, η διεκδίκηση θέσης στο Ευρωκοινοβούλιο αποτελεί αυτονόητη και συνειδητή πράξη ευθύνης. Ταυτόχρονα, θεωρώ ότι κατέχω στον ύψιστο βαθμό την απαιτούμενη εμπειρία και επάρκεια για να ανταπεξέλθω, τόσο στη μάχη των ευρωεκλογών, όσο και στην εκπροσώπηση στο Ευρωκοινοβούλιο σε περίπτωση επιτυχίας του Κινήματος.

2 Η πράσινη, λειτουργική, μετάβαση με τρόπο που να αποδίδεται κλιματική και κοινωνική δικαιοσύνη. Δυστυχώς, η επικράτηση και η εφαρμογή νεοφιλελεύθερων και ακραίων συνταγών εντός της Ε.Ε. μάς έχουν οδηγήσει στα σημερινά αδιέξοδα: διευρυνση κοινωνικών ανισοτήτων, φτωχοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού, ακρίβεια, ασυδοσία θεσμών, αδιαφάνεια σε σημαντικές αποφάσεις, διαπλεκόμενη εταιρειοκρατία και απουσία ενός συλλογικού οράματος. Σε αντίθεση, τα πράσινα ευρωπαϊκά κόμματα προτείνουν την υλοποίηση ενός πράσινου και κοινωνικά δίκαιου προγράμματος που απαντά στην κλιματική κρίση και εξασφαλίζει πραγματική ευμερτία σε όλους: στήριξη αυτών που πλήττονται από την ακρίβεια, προσιτή στέγαση, ασφαλή και φθηνά τρόφιμα, πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, αποτελεσματική δημόσια παιδεία, αξιοπρέπεια στις ηλικίες της τρίτης νεότητας, χρηστή διοίκηση, ρύθμιση και εποπτεία των αγορών, και άλλα πολλά.

3 Οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης στην Κύπρο σε συνδυασμό με το λανθασμένο μοντέλο ανάπτυξης χειροτερεύουν την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου, η οποία δεν διαθέτει κερσαία σύνορα με την Ευρώπη, απαιτούνται αυξημένοι πόροι και ευρωπαϊκή αλληλεγγύη ώστε να υλοποιήσουμε το σχέδιο για κοινωνική δικαιοσύνη. Απαιτείται ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή πολιτική στο θέμα της μετανάστευσης ώστε οι χώρες υποδοχής, όπως η Κύπρος, να τυγχάνουν ουσιαστικότερης στήριξης και αλληλεγγύης. Η κατοχή της Κύπρου από την Τουρκία και η συνεχιζόμενη παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα πρέπει να αναδεικνύεται σε κάθε ευκαιρία. Απαιτείται η εδραίωση της θέσης ότι η λύση του Κυπριακού θα σέβεται το ευρωπαϊκό κεκτημένο και θα απαλλάσσει οριστικά τη χώρα μας από την κατοχική δύναμη.

4 Ναι, μπορούν. Τα προηγούμενα δύο χρόνια εκπροσώπησα το Κίνημα σε όλες τις τηλεδιασκεύσεις του Ευρωπαϊκού Πράσινου Κόμματος όπου διαμορφωνόταν το Ευρωπαϊκό Πράσινο Μανιφέστο. Διαπίστωσα ότι η ενεργός συμμετοχή με την κατάθεση γραπτών προτάσεων και εισηγήσεων, οι θέσεις και οι τοποθετήσεις στη διάρκεια του διαλόγου, συμβάλλουν αποφασιστικά στο να κερδίσει κάποιος τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη των Ευρωπαίων συναγωνιστών του και κατ'επέκταση να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις διαμορφούμενες αποφάσεις. Γι' αυτό και εμείς πιστεύουμε στην εκλογή ενός πράσινου ευρωβουλευτή από την Κύπρο. Γιατί μπορεί να κάνει τη διαφορά.

20 χρόνια μετά

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Είκοσι χρόνια φέτος από το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν, την ιστορική αυτή συγκυρία, το momentum της οποίας χάσαμε οριστικά. Και όταν λέω πως ήταν μια συγκυρία ιστορική, δεν εννοώ πως το σχέδιο ήταν τέλει, ουδέποτε άλλωστε θα ερχόταν ενώπιόν μας τέλει σχέδιο, όσο και αν επιμένουν οι «υπερπατριώτες» πολιτικοί μας να βαυκαλίζονται τον κόσμο, τροφοδοτώντας τα τραύματα και τις ελπίδες του προς αυτή την κατεύθυνση. Όταν λοιπόν λέω πως η συγκυρία ήταν ιστορική, αναφέρομαι στην υποστήριξη του Σχεδίου από τον διεθνή παράγοντα, στην κατοχύρωσή του μέσω των ευρωπαϊκών θεσμών, στη δυναμική αντίδραση των Τουρκοκυπρίων εναντίον του Ντενκτάς, και στο γεγονός πως η εμπιστοσύνη μεταξύ των Ε/κ και Τ/κ ήταν στην καλύτερη της εκδοχή. Και τώρα, 20 χρόνια μετά και στη χειρότερη φάση του Κυπριακού, μόνο να αναλογιστούμε πώς θα ήταν η χώρα και πόσο πρόσφυγες θα ήταν στα σπίτια τους, αν αποδεχόμασταν το Ανάν αρκεί για να αντιληφθούμε πού μας οδήγησε η απόρριψή του.

Οι «υπερπατριώτες», ωστόσο, εξακολουθούν να εθελοτυφλούν. Είναι ενδεικτικό ότι πέρυσι τέτοια εποχή ο κ. Χρύσιππος Παντελίδης «γιόρταζε» το «Μεγάλο όχι» με μια ανάρτηση στην οποία έλεγε πως «η απόφαση του 76% των Κυπρίων διέσωσε την Κύπρο και απέτρεψε την υποβάθμιση της σε τουρκικό προτεκτοράτο», προσπερνώντας βέβαια τη μεγάλη πιθανότητα σημαντικού μέρους αυτού του 76% να κατέληξε στην απόρριψη για λόγους που δεν είχαν να κάνουν με το περιεχόμενο ή τις δυνατότητες του Σχεδίου. Και αναφέρομαι βέβαια στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα που υπήρχε τότε και η οποία διαχώριζε τους πολίτες σε «πατριώτες» και «προδότες» και απέτρεπε τη σφαιρική και δίκαιη πληροφόρηση της κοινής γνώμης για το σχέδιο, με αποτέλεσμα να παραμένει ακόμα μετέωρο το ερώτημα, κατά πόσο η απόρριψη του Ανάν ήταν συνειδητή επιλογή ή προϊόν πολιτικής χειραγώγησης. Αποκαλυπτική άλλωστε ήταν η περιγραφή του κ. Παπαπέτρου πέρυσι σε ένα podcast όπου είπε ξεκάθαρα πως «επρόκειτο για περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης και πως μόνο μια φωνή ακουγόταν και οποιαδήποτε άλλη φωνή τασσόταν υπέρ, έπρεπε να σπλωθεί, να συκοφαντηθεί και να παρουσιαστεί σαν προϊόν προδοσίας ή εξαγοράς». Είναι μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα των συναισθηματικών «εκβιασμών» και των καθοδηγούμενων «ερμηνειών» που κλήθηκε ο κόσμος να αποφασίσει τι θα ψηφίσει, και γι' αυτό κανένας ακόμα δεν έχει λογοδοτήσει από όσους δημιούργησαν ή ανέχτηκαν τη «δαιμονοποίηση» του «ναϊ». Και δεν είναι μόνο οι «υπερπατριώτες» που οφείλουν λογοδοσία. Είναι και οι άλλοι, οι οποίοι εν μια νυκτί αποφάσισαν να πουν «όχι» για να τιμηθούν τούτοις.

Όπως αποκάλυψε ο κ. Άντρος Κυπριανού, ένας από τους λόγους της απότομης μεταστροφής τους ήταν ότι «αιωρείτο η απειλή πως ο Παπαδόπουλος θα παρατείτο σε περίπτωση που υιοθετείτο το ναι και πως σε τέτοιο ενδεχόμενο θα ζητείτο από τον Χριστόφια να υπογράψει το σχέδιο ως πρόεδρος της Βουλής, ένα σχέδιο που δεν είχε διαπραγματευτεί ο ίδιος». Είπε επίσης πως «φωβήθηκαν ότι το ναι του ΑΚΕΛ θα οδηγούσε σε έναν εθνικό διχασμό». Εξαιτίας δηλαδή της πολιτικής δειλίας του ΑΚΕΛ να αρθεί στο ύψος της ιστορικής εκείνης συγκυρίας, προτίμησαν οι κατά τ' άλλα υπέρμαχοι της λύσης να αφεθεί το Ανάν έρμαιο της περιρρέουσας ατμόσφαιρας των «υπερπατριωτών», όπου οποιαδήποτε φωνή τασσόταν υπέρ, καταστούν κόμηματα. Γεγονός που το παραδέχτηκε και ο ίδιος ο κ. Κυπριανού λέγοντας χαρακτηριστικά πως όντως δεν υπήρχε ανοχή στη διαφορετική άποψη και πως «η δαιμονοποίησή της ήταν μια μελανή σελίδα στην ιστορία της κυπριακής πολιτικής ζωής». Είκοσι χρόνια μετά, και κανένας δεν ανάλαβε ποτέ την ευθύνη για αυτή τη μελανή σελίδα, η οποία οδήγησε στο να χάσουμε μια ιστορική συγκυρία. Ούτε οι μεν, που τάχα μου «διέσωσαν την Κυπριακή Δημοκρατία», ενώ στην ουσία χειραγώγούσαν την κοινή γνώμη, ούτε οι δε, οι οποίοι ήθελαν τάχα να αποτρέψουν τον εθνικό διχασμό, ενώ την ίδια ώρα ανέχονταν να δαιμονοποίηση του «ναϊ»!

elenixenou11@gmail.com

Επισκέπτες στον κήπο Nezu Shrine του Τόκιο θαυμάζουν αζαλέες σε πλήρη άνθηση. Περίπου 100 τύποι 3.000 αζαλέων προσελκύουν χιλιάδες επισκέπτες κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ Azalea που πραγματοποιείται από τις 30 Μαρτίου έως τις 30 Απριλίου 2024.

Βάρκες στη δίνη της κάλπης

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Την ώρα που η κατάσταση στον Λίβανο εκτροχιάζοταν με τα πλοία των προσφύγων που κατέφθαναν στην Κύπρο να αυξάνονται, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας ανακοίνωνε μέσω του προσωπικού του λογαριασμού στο «Χ» ότι θα προχωρήσει σε αναστολή της εξέτασης αιτήσεων ασύλων προσώπων συριακής καταγωγής. Ο πρόεδρος είχε προκαταβάλει πως θα ληφθούν μέτρα που δεν θα αρέσουν, τόσο εντός όσο και εκτός, ασχέτως αν λίγες μέρες πριν από τις δημοσιοποιημένες από το «Χ» αποφάσεις του, είχε προηγηθεί μία έκτακτη επίσκεψή του στον Λίβανο διακειμήλιος της κρίσης, εγείροντας ερωτήματα για το ποιόν απειλεί. Τον Λίβανο που οι πρόσφυγες στο εσωτερικό του φτάνουν τα 2 εκατομμύρια ή την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Την απόφαση αναστολής χαιρέτισε πρώτο το ΕΛΑΜ, με βουλευτή του ακροδεξιού κόμματος να υπογραμμίζει πως το ΕΛΑΜ δικαιώνεται, καθώς ο πρόεδρος της Δημοκρατίας υιοθετεί τις θέσεις του και κατ' επέκταση αποδεικνύει όπως έλεγε πως οι προτάσεις που καταθέτει το ΕΛΑΜ είναι και ρεαλιστικές, αλλά και εφαρμόσιμες. Μόνο που τη θέση αυτή επικροτούσαν και τα συγκυβερνώντα κόμματα, τα οποία κατά τα άλλα προειδοποιούσαν πως ψήφος στο ΕΛΑΜ ισούται με ψήφο στην ξενοφοβία, τον ρατσισμό και τον φασισμό. Δεν ήταν μόνον οι Ζαχαρίας Κουλιός και Χρύσανθος Σαββίδης, που κάποιον τους έδωσαν το ακαταλόγηστο, να ρέπουν σε ανέξοδο λαϊκισμό, απλουστεύσεις και ρατσιστικά παραληρήματα. Το χαιρέτισε αμέσως και ο γενικός γραμματέας του ΔΗΚΟ Άθως Αντωνιάδης, χαρακτηρίζοντας την ίσως «την πιο σοβαρή και καθοριστική απόφαση για το μεταναστευτικό εδώ και χρόνια». Η Κυπριακή Δημοκρατία, εξηγούσε ο κ. Αντωνιάδης, θα προστατεύσει ως οφείλει αυτούς που κέρδισαν ασύλο, δεν είναι όμως έρμαιο, ούτε ξεφραγο αμπέλι.

Η «ίσως πιο σοβαρή απόφαση για το μεταναστευτικό» δεν απαντούσε στο πώς αυτό θα απέτρεπε την άφιξη νέων πλοιαρίων. Θα μπορούσε για παράδειγμα η απόφαση αναστολής εξέτασης μέσω Χ να αποτρέψει το ξεφραγο αμπέλι; Θα απέτρεπε τα πλοία; Όμως αν για παράδειγμα η προεκλογική δέσμευση ήταν να επιπεύσει η νέα κυβέρνηση την εξέταση των αιτήσεων, η αναστολή δεν σήμαινε και αυτοακύρωση για όσα ο Νίκος Χριστοδουλίδης

δεσμεύτηκε προεκλογικά; Δεν ακύρωνε όλους εκείνους τους λόγους για τους οποίους πανηγύριζε λίγους μήνες πριν; Δεν θα σήμαινε τελικώς όλο αυτό και αύξηση του αριθμού των προσφύγων; Όμως το ζήτημα δεν ήταν το πρακτικό κομμάτι, αλλά –κυρίως– το ηθικό. Κανένα κράτος δεν μπορεί να διαχωρίζει αιτητές βάσει της καταγωγής τους με αρνητικό τρόπο. Υπάρχουν διεθνείς συμβάσεις που διέπουν το προσφυγικό, υπάρχουν και ηθικοί κώδικες.

Αυτοί οι ηθικοί κώδικες είναι που δοκιμάστηκαν τις τελευταίες μέρες. Όχι με το πυροτέχνημα αναστολής εξέτασης αιτήσεων, αλλά με όσα ακούγονται στο παρασκήνιο ότι η Κύπρος προωθεί τα pushbacks. Ο υπουργός Εσωτερικών Κωνσταντίνος Ιωάννου θέλησε να καταδείξει πως διαφέρει από τον προκατόχό του, Νίκο Νουρή. Είχε φροντίσει να παραδεχτεί δημοσίως ότι το περιβόητο συρματοπλέγμα ήταν πολιτικά επικίνδυνο. Ο κ. Ιωάννου είναι συνήθως λαλίστατος, όταν θέλει να κερδίσει πόντους για τις πολιτικές του αποφάσεις, κάνοντας τη μία δημοσιογραφική διάσκεψη μετά την άλλη. Σήμερα που οι φήμες για pushbacks εντεινόνται, σήμερα που η αξιοπιστία της χώρας και η ηθική της υπόσταση κρίνεται, δεν είπε κουβέντα. Σήμερα, δεν επιθυμεί λέει να σχολιάσει αν γίνονται ή όχι pushbacks.

Το μεταναστευτικό δεν λύνεται ούτε με συνθηματολογία, ούτε με συναισθηματισμό, ούτε όμως ριχνοντας νερό στον μύλο του ρατσισμού. Δεν λύνεται εκβιάζοντας τους απειλημένους. Λύνεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, διεκδικώντας καταμερισμό των προσφυγικών ροών ανάμεσα στα κράτη-μέλη, λαμβάνοντας υπόψη και τα νέα δεδομένα και τις νέες γεωπολιτικές προκλήσεις.

Από τέτοιου είδους κρίσεις κανείς δεν κερδίζει μακροπρόθεσμα. Ίσως κάποιος παροδικά στην κάλπη. Και επειδή τις τελευταίες ώρες βλέπουμε υποψήφιους του ενδιάμεσου χώρου, να λένε με ευκολία πως υποστηρίζουν τα pushbacks, να συναγωνίζονται σε συνθηματολογία, σε ξενοφοβία και λαϊκισμό το ΕΛΑΜ, καλό θα ήταν μαζί με τις βεβαιότητες που κουβαλούν στα τηλεοπτικά πάνελ για το μεταναστευτικό, να εξηγήσουν τις επόμενες μέρες και ποια τελικά είναι η διαφορά που έχουν είτε σε θέμα ρητορικής είτε σε θέμα επικινδυνότητας από το ΕΛΑΜ.

economidoum@kathimerini.com.cy

Μια άσκηση μνήμης

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Ηταν αλλόκοτη η σωπή των παιδιών. Ούτε αδιαφορία, ούτε θυμός, ούτε άρνηση. Απλώς αλλόκοτη. Σαν σφουγγάρι που απορροφά τις λέξεις κι έπειτα τις στραγγίζει, στάλα-στάλα, σαν να μη θέλει να επιστρέψει τίποτε. Αν δεν φοβόμουνα ότι θα μεγάλωνα η αναμεταξύ μας απόσταση, θα τους έλεγα για τις «Λέξεις» του ποιητή που σε γραπώνουν κατ' ευθείαν στο συναίσθημα. «Ξερίζωσε από μέσα μου όλες τις λέξεις, δώσε τους μια όποια σημασία κι ύστερα προσπάθησε να τις βάλεις πάλι με μια δική σου τάξη μέσα μου». Έτσι ξεκινά ο Λεύκιος Ζαφειρίου. Κι έπειτα ξεκύνονται ορμητικά οι στίχοι: «Ωστόσο εγώ θα επιμένω να λέω την ελευθερία ελευθερία, τον φόνο φόνο, την ενοχή ενοχή, μ' ένα πείσμα τρελό που σκαλίζει στον τοίχο τ' όνομά του με τα νύχια».

Κακώς δεν είχα το θάρρος να ισοροπήσω στο τεντωμένο σκοινί της ποίησης. Αυτό σκεφτόμουν στον δρόμο της επιστροφής. Επέλεξα να τους οδηγήσω σε μονοπάτια βατά. Με οδήγη το πεζό κείμενο: «1974 – Μια άσκηση μνήμης». Γι' αυτό το θέμα μου ζήτησαν να μιλήσω στο σχολείο. Με οδήγη το μυθιστόρημά μου «Τρεις σκάλες Ιστορία» και με αφορμή τα 50 χρόνια από εκείνο το καλοκαίρι. Είχαν προηγηθεί τα παιδιά, που τραγούδησαν και χόρεψαν και ερμήνευσαν μια εποχή που γνωρίζουν μόνο από αφηγήσεις. Κι ύστερα άκουσαν με σεβασμό τη συγκλονιστική μαρτυρία της Χαρίτας Μάντολης, η οποία πλήρωσε αυτή τη μακρά βασανιστική πορεία με το αίμα της ψυχικής της. Κι ύστερα αφογκράστηκαν τον από τις αιχμαλωσίες από άντρες που «σκάλισαν στον τοίχο τ' όνομά τους με τα νύχια».

Η ιστορική αλήθεια νικάει κατά κράτος τη μυθοπλασία. Αυτό είναι μοιραίο να συμβεί, είπα στα παιδιά. Απ' την άλλη, η λογοτεχνία του τραύματος είναι ένας δρόμος που οδηγεί πιο κοντά στην αλήθεια. Για όσους τουλάχιστον θέλουν να μάθουν, να νιώσουν, να καταλάβουν, τι έγινε σε τούτον τον τόπο μόνοι αιώνια πριν. Στο δικό μου το βιβλίο κυρίαρχη φιγούρα είναι μια γυναίκα που βιάστηκε εκείνο το καλοκαίρι. Ξανά και ξανά. Ωστόσο δεν είναι ένα βιβλίο μονάχα για τον βιασμό, τους είπα. Αλλά για τη μνήμη. «Η μνήμη, κύριο όνομα των θλίψεων, ενικού αριθμού, μόνον ενικού αριθμού και άκλιτη. Η μνήμη, η μνήμη, η μνήμη». Ο Πλινθυστικός Αριθμός, με το ποιητικό νυστέρι της Κικής Δημουλά. Έτσι όπως κοιτούσαν σιωπηλά, με διάχυτη την καχυποψία των νιάτων τους, προτίμησα και πάλι να βαδίσω σε πιο ρεαλιστικά μονοπάτια. Τους είπα λοιπόν για το πρόσφατο ταξίδι μου στη Λάμπθο και την αδυναμία να βρω τους δρόμους που οδηγούσαν στις πατριάσεις των πρώων μου. Μεσολάβησαν μονάχα έξι χρόνια από τότε που έκανα την έρευνα και είναι σαν να πέρασαν άλλα τόσα. Ο χρόνος αποδεικνύεται αδυσώπητος. Το καταλαβαίνεις όταν διασχίσεις τον κάμφο για ν' ανέβεις στον Πενταδάκτυλο. Όλα αυτά τα κτήρια. Και το τζαμί. Κι έπειτα η άναρχη ανάπτυξη κατά μήκος της ακτογραμμής. Εκεί που κάποτε ήταν τα περβόλια τώρα είναι κακόγουστα κτίσματα. Ένας τόπος αγνώριστος.

Μια άσκηση μνήμης είναι η επίγνωση της πραγματικότητας. Κάτι που δεν είναι χρήσιμο μόνο για τα παιδιά, αλλά και για τους επαγγελματίες της πολιτικής. Σκέφτομαι ότι θα ήταν χρήσιμο αν μια μέρα, αντί να συνεδριάζει το Εθνικό, να έμπαιναν όλοι σε ένα λεωφορείο και να πήγαιναν απάναντι. Επιδιώκω επιστροφή σε μέρη άλλου γνόμφου που τώρα πα είναι ένας άλλος τόπος. Ούτε αυτό όμως το είπα στα παιδιά. Δεν ήταν η ώρα άλλωστε για πολιτικολογίες. Αρκέστηκα να σημειώσω πως δεν πρέπει να μας φοβίζει η γνώση της Ιστορίας. Κι ότι δεν πρέπει να συγχέουμε την επιθυμία μας για ειρηνική λύση με την υποχρέωση να παραμείνει η μνήμη ζωντανή.

Υ.Υ. Την περασμένη Τετάρτη είχα την τιμή να συμμετάσχω στην Ημερίδα του Λυκείου Ιδαλίου για τα 50 χρόνια από το πραξικόπημα και την εισβολή. Μια εξαιρετική εκδήλωση, για την οποία αξίζουν πολλά συγχαρητήρια τόσο στα παιδιά, όσο και στην καθηγήτριά τους Ρένα Γιαβρή που είχε την γενική επιμέλεια.

stavros.christodoulou@gmail.com

Η συντριβή της ελκρινείας διά στόματος Προέδρου

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Πριν καν ολοκληρωθεί η Σύνοδος Κορυφής, τα τηλεφώνηνα πήραν φωτιά. Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης και στενοί του συνεργάτες σπύναραν ένα αφήγημα περί «τεράστιας επιτυχίας», κάνοντας λόγο για «πρωτοφανή διασύνδεση του Κυπριακού και των ευρωτουρκικών σχέσεων». Ακολούθησαν τίτλοι και πανηγυρισμοί, ενώ όπως πληροφορείται η «Κ», το προεδρικό επιτελείο ετοίμασε και υπόμνημα τριών σελίδων προς τα συγκυβερνώντα κόμματα, ώστε να κινηθούν στην ίδια γραμμή και να γεισθούν κάθε ενδεχόμενη διαφορετική εκτίμηση. Στο αφήγημα Χριστοδουλίδη, συνέδραμε ακούσια και η Άγκυρα, προβαίνοντας σε εντονότερες αντιδράσεις για το κείμενο Συμπερασμάτων και προειδοποιώντας ότι «δεν θα δεχθεί ποτέ» διασύνδεση του Κυπριακού και των ευρωτουρκικών σχέσεων. Κάτι που ερμηνεύθηκε, με τον πλέον απλό τρόπο, ότι αφού η Άγκυρα φωνάζει, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης πρέπει να έχει πετύχει!

Η πραγματικότητα είναι αρκούντως διαφορετική. Τόσο ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης όσο και η Άγκυρα έπαιξαν το δικό τους επικοινωνιακό παιχνίδι. Ο μεν πρόεδρος ως εϊθισται με επίκεντρο το εσωτερικό ακροατήριο, η δε Τουρκία επίσης ως εϊθισται για να διεκδικήσει ακόμη περισσότερο απ' όσα εξασφάλισε στη Σύνοδο Κορυφής. Ας δούμε τι καταγράφουν τα Συμπεράσματα για τη «διασύνδεση» και τι εξασφάλισε ο κάθε πλευρά:

• Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναθέτει στην Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων, COREPER, σεβόμενο τις αρμοδιότητες θεσμικών οργάνων (σ.σ. Κομισιόν) να προωθήσει τις εργασίες για τις συστάσεις του κοινού εγγράφου Μπορέλ/Κομισιόν. Δηλαδή, να προωθήσει τη νέα μακρόπνοη ευρωτουρκική σχέση που πρότειναν από κοινού ο ύπατος εκπρόσωπος και η Κομισιόν, τον περασμένο Νοέμβριο, περιλαμβανομένων και των επτά δώρων που εισηγήθηκαν να παρασχεθούν προς την Τουρκία, μεταξύ των οποίων και της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης. Σημειώνεται ότι οι συστάσεις Μπορέλ/Κομισιόν προνοούν την

παραχώρηση των επτά δώρων προς την Τουρκία, χωρίς καμιά διασύνδεση με τη λύση του Κυπριακού. Η υιοθέτηση λοιπόν του εγγράφου Μπορέλ/Κομισιόν και η απόφαση για προώθησή του, με την υπογραφή των «27», περιλαμβανομένου του προέδρου Χριστοδουλίδη, αποτελεί αδιαμφισβήτητο κέρδος για την Τουρκία.

• Στη συνέχεια, τα Συμπεράσματα αναφέρουν ότι «η επικοινωνιακή στάση της Τουρκίας θα είναι καθοριστική για την ενίσχυση των διαφόρων τομέων συνεργασίας, που προσδιορίζονται στο έγγραφο Μπορέλ/Κομισιόν. Και στην επόμενη παράγραφο σημειώνεται ότι «από αυτή την άποψη η Ε.Ε. αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην επανέναρξη και την πρόοδο των συνομιλιών για τη διευθέτηση του Κυπριακού, για περαιτέρω ενίσχυση της συνεργασίας Ε.Ε.-Τουρκίας». Από τις δύο αυτές αναφορές προκύπτει ευθέως ότι η λύση του Κυπριακού δεν τίθεται ως προϋπόθεση για τη νέα μακρόπνοη ευρωτουρκική σχέση και τα επτά δώρα. Αντίθετα, η νέα ευρωτουρκική σχέση καθίσταται «δεδομένη» μέσα από τα Συμπεράσματα, ενώ το Κυπριακό, από

«προϋπόθεση» που μας είχε υποσχεθεί ο κ. Χριστοδουλίδης, μεταβάλλεται και διολισθαίνει με τη δική του υπογραφή, στο «μέσο», που θα συμβάλει στην περαιτέρω ενίσχυση της δεδομένης πλέον μακρόπνοης ευρωτουρκικής σχέσης. Άρα, η ευρωτουρκική σχέση θα προχωρήσει βρέξει-χιονίσει και εάν παρεμπιπτόντως έχουμε έναρξη συνομιλιών ή πρόοδο στο Κυπριακό, τότε θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο. Αυτή είναι η «διασύνδεση» στην ορθή της διάσταση και όχι αυτή που σπύναραν ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης και το επιτελείο του.

• Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης δεν επιβεβαίωσε την περί διεκδικητικότητας φήμη του, ούτε στο ζήτημα διορισμού μιας ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για να στηρίξει τις προσπάθειες επανέναρξης συνομιλιών και να συμβάλει στη λύση του Κυπριακού. Δηλαδή, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, που συναινέσει στην προώθηση της νέας ευρωτουρκικής σχέσης, «έξευσε» να διασφαλίσει παράλληλα τον διορισμό «ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο». Παρά το γεγονός ότι αποτελούσε

τη «σημεία» του, την οποία προφανώς έχει πλέον υποστείλει.

Σε κάθε περίπτωση και επί της ουσίας, το κείμενο Συμπερασμάτων δεν προσεγγίζει καν το μοτίβο του προέδρου Χριστοδουλίδη σύμφωνα με το οποίο «η νέα ευρωτουρκική σχέση περνά μέσα από το Κυπριακό». Αντίθετα, θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι, με βάση τις χειρισμούς Χριστοδουλίδη, «οι ευρωτουρκικές σχέσεις περνούν πλέον έξω από το Κυπριακό».

Όλα αυτά που έγιναν στη Σύνοδο Κορυφής δεν εμπόδισαν πάντως τον πρόεδρο της Δημοκρατίας να εκφράσει και δημοσίως «ιδιαίτερη ικανοποίηση» για τα Συμπεράσματα, διατυπώνοντας τον ισχυρισμό ότι υλοποιήθηκε ο στόχος για «ουσιαστική διασύνδεση ευρωτουρκικών-Κυπριακού». Οι εξελίξεις στα ευρωτουρκικά, εξαρτώνται από την πρόοδο στο Κυπριακό, ισχυρίστηκε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος μπορεί να μην έχει κερδίσει τη μάχη της Συνόδου, αλλά έχει αναμφισβήτητα κερδίσει τη μάχη εναντίον της ελκρινείας!

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Οι γνωστοί και οι γνώστες

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Διαβάζω μερικά από τα ονόματα στη λίστα των ευρωβουλευτών που εκπροσώπησαν την Ελλάδα την περίοδο 1984-89: Ευάγγελος Αβέρωφ, Παρασκευάς Αυγερινός, Ιωάννης Μπούτος, Ευθύμιος Χριστοδούλου, Δημήτριος Ευρυγένης, Μαριέττα Γιαννάκου, Μανώλης Γλέζος, Λεωνίδας Κύρκος, Παναγιώτης Λαμπρίδης, Γεώργιος Μαύρος, Σπύρος Πλασκοβίτης, Γιώργος Ρωμαιοί, Γεώργιος Αναστασοπούλου, Ιωάννης Τζούνης. Είχαν βέβαια τοποθετηθεί υποψήφιοι με λίστα. Προφανώς, γιατί δεν μπορού να φανταστώ μερικούς από αυτούς τους καταξιωμένους Έλληνες να μπορούν να περάσουν τη διαδικασία του κυνηγιού του σταυρού.

Από την άλλη, ήταν άνθρωποι που μπορούσαν να σταθούν με μεγάλη άνεση στην Ευρώπη και να υποστηρίξουν τα ελληνικά συμφέροντα χρησιμοποιώντας ευρωπαϊκά επιχειρήματα, όχι επικριρήματα εσωτερικής κατανάλωσης.

Δεν διακατέχομαι από ιδιαίτερη νοσταλγία για τα παρελθόν του ελληνικού πολιτικού συστήματος και γνωρίζω καλά πόσο μπορεί να ξεγελάσει τον ανυποψίαστο η πατίνα του χρόνου. Άνθρωποι που μοιάζουν σήμερα γίγαντες μπορεί να ήταν ανθρωπάκια στην πραγματικότητα και να τους διασώζει η έλλειψη επικοινωνιακής ψευδοοικειότητας στην εποχή τους. Ασφαλώς βοηθάει και η σύγκριση με το τι συζητάμε σήμερα και ποιοι θα καθίσουν στα έδρανα όπου κάθισαν... Γιατί παλιότερα, ακόμη και όταν επελέγησαν γνωστοί καλλιτέχνες, μας εκπροσώπησαν ο Ξαρχάκος και η Μούσχουρη.

Καταλαβαίνω ότι η κοινωνία μας έχει αλλάξει και ότι ζούμε στην εποχή του TikTok στην πολιτική. Αναρωτιέμαι, όμως, αν ήταν απολύτως σωστή η απόφαση που ελήφθη το 2014 για να εκλέγονται με σταυρό οι ευρωβουλευτές. Ναι, είναι πολύ πιο δημοκρατικό, πιο υγιές, πιο... Από την άλλη, στο σημερινό αδυσώπητο επικοινωνιακό περιβάλλον, τι πιθανότητες

έχει ο άξιος τοπικός άρχοντας, εθελοντής, πανεπιστημιακός, διπλωμάτης, αυτοδημιούργητος επιχειρηματίας ή τεχνοκράτης απέναντι σε περσόνες και αθλητές;

Η Ευρώπη θα λάβει εξαιρετικά κρίσιμες αποφάσεις τα επόμενα χρόνια. Αποφάσεις που θα είναι καθοριστικές για τα ελληνικά συμφέροντα, γιατί θα αφορούν την άμυνα, τις διεθνείς σχέσεις της Ε.Ε. και άλλα ζωτικά ζητήματα. Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο δεν είναι μια ένα όργανο-σφραγίδα. Διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων και στον έλεγχο της Κομισιόν. Θέλει ως χώρα ευρωβουλευτές που έχουν κατάρτιση, άποψη για τα γενικότερα ζητήματα και μπορούν να αναπτύξουν σχέσεις και συμμαχίες με συναδέλφους τους. Σε καμία περίπτωση δεν θέλει, για λόγους καθαρά εθνικού συμφέροντος, εκείνους που περιμένουν να πάει Πέμπτη για να γυρίσουν πίσω και τους οποίους βρίσκεις μόνο με Έλληνες συνομιλητές σε ελληνικά στέκια στις Βρυξέλλες ή στο Στρασβούργο.

Θα μπορούσε, ενδεχομένως, να έχει βρεθεί και συμφωνηθεί ένα μεικτό σύστημα λίστας και σταυρού, κάτι σαν ψηφοδέλτιο Επικρατείας για την Ευρωβουλή. Θα είχε διασφαλιστεί έτσι η εκπροσώπηση της χώρας από κάποιους που γνωρίζουν τα θέματα σε βάθος.

Ο,τι έγινε έγινε, πάντως, και θα είναι πολύ δύσκολο, αν όχι αδύνατο, για οιονδήποτε στο μέλλον να αλλάξει το σύστημα εκλογής ευρωβουλευτών. Επειδή όμως το ζήτημα είναι σοβαρό, στο χέρι μας είναι να κάνουμε εμείς τουλάχιστον το καθήκον μας, ως ψηφοφόροι. Να διαβάσουμε κανένα βιογραφικό, να βάλουμε στην άκρη το ποιον «ξέρουμε» και να δώσουμε τον σταυρό μας σε όσους θα εκπροσωπήσουν στην Ευρώπη. Με άλλα λόγια, να διασφαλίσουμε ότι θα διασωθούν από την επικοινωνιακή καταιγίδα που θα ακολουθήσει και μερικοί που υπό κανονικές συνθήκες δεν έχουν καμία ελπίδα να εκλεγούν.

Με γκριζο φόντο

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Επειτα από μία ανταλλαγή οξύτατων ενίοτε ανακοινώσεων, κυρίως στο επίπεδο των υπουργείων Αμύνης Ελλάδος και Τουρκίας, αναφορικά με την ελληνική πρωτοβουλία δημιουργίας «θαλασσιού περιβαλλοντικού πάρκου» στο Αιγαίο, ανακοινώθηκε ότι η από καιρού αναμενόμενη επίσκεψη του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στην Αγκυρα θα πραγματοποιηθεί στις 13 Μαΐου. Κάποιοι ανέπνευσαν με ανακούφιση και κάποιοι άλλοι στην Αθήνα ανησυχούν μήπως ο κ. Μητσοτάκης υπερβεί τα εσκαμμένα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Αλλά αυτό αποτελεί περίπου μόνιμη επώδη όταν μετά μία περίοδο ελληνοτουρκικής κρίσεως, διαφορετικής εντάσεως κάθε φορά, ακολουθεί συνάντηση στο ανώτατο επίπεδο.

Της συναντήσεως των ηγετών Ελλάδος και Τουρκίας προηγείται η πρώτη επίσκεψη του Τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Ουάσινγκτον, στις 9 Μαΐου, κατόπιν προσκλήσεως του Αμερικανού ομολόγου του Τζο Μπάιντεν, ύστερα από μακρά περίοδο εντάσεως των σχέσεων Ουάσινγκτον και Αγκυρας.

Η «σύμπτωση» αυτή είναι ευπρόσδεκτη από τον κ. Μητσοτάκη, που εξ αρχής προσέβλεπε στην ευεργετική διαμεσολάβηση του Αμερικανού προέδρου. Αλλά και ο ρόλος της Τουρκίας έχει ενισχυθεί προσφάτως σε αυτήν την πλοκή ασταθής περιοχής γης από τον εκλεγμένο η Αγκυρα αποτελούσε στόχο επικρίσεων της Δύσεως.

Παρεμπιπτόντως, προ πενήτημέρου ο κ. Ερντογάν δήλωσε ότι συντόμως θα ανακοινωθεί η ημερομηνία επισκέψεως στην Αγκυρα

του Ρώσου προέδρου Πούτιν, η οποία τοποθετείται πλέον στα τέλη Απριλίου ή στις αρχές Μαΐου. Με τον πόλεμο Ρωσίας - Ουκρανίας να έχει εισέλθει σε φάση δυσμενή εν σχέσει με τις προσδοκίες της Δύσεως, η συνάντηση των κ. Πούτιν και Ερντογάν αποκτά ευρύτερο ενδιαφέρον. Παράλληλα, ο κ. Ερντογάν είναι ο μόνος από τους συμμεμάχους της Ουάσινγκτον που διατηρεί επαφή με τους ηγέτες του Ιράν. Εκ των πραγμάτων η Τουρκία κατέστη στην παρούσα συγκυρία ο μόνος διαύλος επικοινωνίας με τους δύο «θανάσιμους εχθρούς» της Δύσεως. Εκ παραλλήλου δε ο κ. Ερντογάν είναι ο μόνος επικριτής του Ισραηλινού πρωθυπουργού Νετανιάχου και ως εκ τούτου ο μόνος εκφραστής του αισθήματος του ισλαμικού κόσμου. Κάτι σημαίνουν όλα αυτά, που θα φροντίσει ασφαλώς να αξιοποιήσει ο κ. Ερντογάν όταν συνομιλήσει με τον κ. Μπάιντεν. Το πόσο επιτυχής θα είναι σε αυτήν του την προσπάθεια μένει να αποδειχθεί εν καιρώ.

Η ελληνοτουρκική επαναπροσέγγιση για την οποία εργάσθηκε η Ουάσινγκτον ξεκίνησε με δεδομένο ότι οι δύο χώρες διατηρούν τις θέσεις τους επί όλων των θεμάτων της ελληνοτουρκικής περιπλοκής. Ο κ. Μητσοτάκης την Τετάρτη αναγνώρισε ότι η βελτίωση των διμερών μας σχέσεων «είναι αναμφισβήτητη». Και στη συνέχεια χαρακτήρισε «παντελώς αδικαιο-λόγητη» την αντίδραση της Τουρκίας στην εξαγγελία δημιουργίας θαλασσιού πάρκου με περιβαλλοντικό χαρακτήρα». Τελείως διαφορετικά είναι η αντίληψη της Αγκυρας. Αυτό δεν θα εμποδίσει την πραγματοποίηση της συναντήσεως κορυφής. Μόνον που εκ των πραγμάτων οι συνομιλίες θα έχουν και κάποια απόκλιση του γκρι.

Ο Ελύτης και τα τραπεζοκαθίσματα

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ηταν στη δεκαετία του ενενήντα, αν δεν με απατά η μνήμη μου, όταν είχαν κυκλοφορήσει οι πρώτες εκδόσεις κλασικών ελληνικών λογοτεχνικών μεταφρασμένων στη δημοτική. Παπαδιαμάντης, Βιζυηνός και οι λοιποί είχαν μεταγραφεί από λογοτέχνες στο ιδίωμα της εποχής. Το επιχείρημα ήταν άκρως δημοκρατικό. Θα πρέπει να δώσουμε τη δυνατότητα στις νεότερες γενιές να έχουν πρόσβαση στους νεοέλληνες κλασικούς. Το γκερίσμα ήταν ανάλογο με τον εκσυγχρονισμό της Αθήνας όπου τα κλασικά τοπίασμα, εστιατόρια, καφενεία, ακόμη και πλατείες καταστρέφονταν για να προσαρμοστούν στη ζωή της νέας πόλης, σε πεζοδρόμια γεμάτα τραπεζοκαθίσματα. Ομως τότε, όταν η λεγόμενη «προοδευτική» νοοτροπία είχε κτυπήσει ως ιός ακόμη και τους κλασικούς φιλολόγους πολλοί αξιολόγοι συγγραφείς, όπως ο Μέννης Κουμανταρέας, είχαν υποστηρίξει το γκερίσμα. Το γκερίσμα δεν είχε την ίδια επιτυχία με την εξάλειψη των τραπεζοκαθισμάτων. Το οικονομικό όφελος δεν ήταν το ίδιο. Είχε όμως ιδεολογικό αντίκρισμα. Την παραδοχή ότι οι νεότερες γενιές δεν μιλούν την ίδια γλώσσα

με τους κλασικούς. Και δεν αναφέρομαι στην αρχαία γραμματεία. Αναφέρομαι σε κείμενα που γράφτηκαν εκατό χρόνια πριν.

Πριν από δύο ή τρία χρόνια κυκλοφόρησε, ως προσφορά από μια μεγάλη εφημερίδα, η Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης του Φινλέϊ σε μετάφραση Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη. Έργο κλασικό που κυκλοφορεί από το Ιδρυμα της Βουλής των Ελλήνων. Πλαν όμως η προσφορά της εφημερίδας είχε και ένα επιπλέον μπόνους. Ο Παπαδιαμάντης μετέφρασε το έργο στα δικά του ελληνικά. Οι σύγχρονοι εκδότες του μετέφρασαν τη μετάφραση του Παπαδιαμάντη στα ελληνικά του 21ου αιώνα. Μετάφραση εις την δευτέρα - δεν ξέρω πώς λέγεται αυτό. Παγκόσμια πρωτοτυπία.

Ένας φίλος μου επισήμανε προ ημερών ότι κυκλοφορούν έργα των Ελλήνων κλασικών συγγραφέων σε «απλοποιημένα ελληνικά» και ευσύνοπτες εκδόσεις. Πανελλόπι Δέλτα, Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Παπαδιαμάντης, Βιζυηνός «Ποιος ήταν ο οφινάς του αδελφού μου». Απευθύνονται σε όσους μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα. Θεμιτό ή όχι δεν ξέρω. Εκείνο που ξέρω είναι ότι με τον τρόπο που

διδάσκονται τα ελληνικά στη Μέση Εκπαίδευση κάλλιστα θα μπορούσαν να διαδοθούν και στα Ελληνικά της. Αν συνεχίσουμε έτσι τα ελληνικά θα διδάσκονται στα παιδιά μας με τους όρους της δεύτερης γλώσσας. Τι εννοώ; Έχει ο μαθητής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επαφή με τη γλώσσα του Παπαδιαμάντη ή του Βιζυηνού; Ή μήπως την θεωρεί απόξενη σε σχέση με τα ελληνικά που του διδάσκουν, κι αυτά που μιλάει στην καθημερινότητά του; Με δύο λόγια: το πρόβλημα της εκπαίδευσης, εκτός των άλλων, είναι ότι έχει περιορίσει το ιστορικό βάθος της ελληνικής γλώσσας στα τελευταία πενήντα ή εξήντα χρόνια. Κι ότι αποκόψει τις νεότερες γενιές από την προοπτική της αρχαιότερης γλώσσας του Πολιτισμού μας. Το μεγαλείο των σύγχρονων Ελλήνων κλασικών είναι ότι έχτισαν γέφυρες με το ιστορικό βάθος της γλώσσας μας. Αφήστε μας με τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και τους συνδικαλιστές. Δεν ενδιαφέρον κανένα εκτός απ' αυτούς που ενδιαφέρον. Αφήστε μας με τα ιδεολογήματα περί δημοτικής και καθαρεύουσας. Η ελληνική γλώσσα είναι μία. Και έχει έναν πλούτο αντίστοι-

χο με τη μακραιώνη επιβίωσή της. Μπορείτε να βρείτε μέθοδο για να περάσετε αυτόν τον πλούτο στις νεότερες γενιές; Να μια πραγματική μεταρρύθμιση της παιδείας.

Αν όχι, σε λίγα χρόνια από σήμερα, τα ελληνικά θα διδάσκονται ως δεύτερη γλώσσα στους Έλληνες. Και μακάρι η πρώτη να είναι τα αγγλικά. Το πιθανότερο είναι να επικρατήσει το υβριδικό ιδιόλεκτο των «γκρίκλις», αφού τα κοινωνικά δίκτυα έχουν μεγαλύτερη επιδραστικότητα από τη σχολική τάξη. Μην ανησυχείτε. Τιποτε φοβερό. Θα είναι δύσκολη η συνεννόησή μας. Λες και σήμερα είναι εύκολη.

Ας μην κοροϊδευόμαστε. Η γλώσσα είναι υπαρκτική αξία για μας. Αντίστοιχη με τα συνόρα μας. Ομως ενώ ξεδεύουμε δισεκατομμύρια για την προστασία των συνόρων μας, δεν ξεδεύουμε ούτε ένα δράμι για την προστασία της γλώσσας μας. Η πρώτη γραμμή άμυνας είναι η παρακαταθήκη της λογοτεχνίας μας. «Όπου και να θολώνει ο νους σας μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό και μνημονεύετε Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη», όπως έγραψε ο Ελύτης.

theodoropoulos@kathimerini.gr

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

«Του Απριλίου η λιακάδα»

Του **ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΑΝΤΟΥΛΑ**

■ **ΕΧΑΣΤΕ** τα αυτά που ξέρατε. ■ «Περισσότερον από όλους» καταστρέφουν την γλώσσα οι ποιητάι! Αυτοί «κάμνουν το μεγαλύτερο κακόν, διότι ασκούν επίδραση και αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση», εκτιμούν οι Απριλιανοί οι οποίοι εγγράμματοι τους συνέδραμαν στη διατύπωση των γλωσσικών τους αντιλήψεων και στις αξιολογήσεις των ελληνικών τους.*

Αν ωστόσο είχαμε στοιχειώδη εντιμότητα θα ομολογούσαμε ότι ο πνευματικός μας κόσμος (και ο λαός μας) δεν απάντησε ούτε σε αυτή ούτε σε κάποια άλλη απρέπεια της δικτατορίας με την έκταση που θα θέλαμε ή αυτή που παρουσιάζουμε. Ο Αλέκος Παναγούλης υπήρξε εξαίρεση που επιβεβαίωσε τον κανόνα των πολλών που κοιτάζαν τις δουλιές τους, αφηρόντας άλλους να βγάλουν το φίδι από την τρύπα. Το φίδι, εντέλει, κατάπε τον Παναγούλη, αλλά αυτό είναι θέμα άλλου σημειώματος.

Σημερινό θέμα είναι η δικτατορία που δεν ήταν, κατά την κρίση μου, η αρχή αλλά η απόληξη μιας πορείας που ξεκίνησε λίγο νωρίτερα. Στον Γράμμο, ευτυχώς, νίκησε ο εθνικός στρατός και δεν γνωρίζαμε την κακοτυχία, λόγου χάριν, της Αλβανίας. Ήταν όμως διάτρητη η νίκη, αφού το μετεμφυλιακό κράτος συνέχισε τον Εμφύλιο με άλλους όρους, χωρίζοντας τους Έλληνες σε εθνικόφρονες και μιάσματα! Πώς να κωρέσουν όλοι

στον ίδιο τόπο; Κάποιοι πλειυρώναν στα ξερονήσια προς σωφρονισμό, κάποιοι συμπλήρωναν δλώσεις κοινωνικών φρονιμάτων προς διορισμό και πολλοί πήραν των ομμάτων τους για τις φάμπρικες της Γερμανίας και του Βελγίου τις στοές.

Η Επταετία, ως κορύφωση της

«Ελλάς πυρ! Ελλήνων πυρ! Χριστιανών πυρ! / Τρεις λέξεις νεκρές». Η 21η Απριλίου τούς έδωσε τη χαριστική βολή. Η Μεταπολίτευση, όντας πολυτεχνίτιοσα, απλώς αμέλησε τον ενταφιασμό τους.

ψυχροπολεμικής διευθέτησης που μας κατέτασε στη σωστή πλευρά της Ιστορίας, δηλαδή στον ελεύθερο κόσμο, ήρθε να λερώσει όλα εκείνα που στο όνομά τους οι πραξικοπηματίες αναζητούσαν ερείσματα για να κρύψουν την ένδειά τους σε ιδέες και αισθήματα. «Ελλάς - Ελλήνων - Χριστιανών!» Και εργολάβων επίσης. Επτά χρόνια έκοβαν βόλτες μεπατρίδες και γυψαδούροι ανά την επικράτεια με ένα μυστέρι ανά κείρας και όπου βρίσκονταν κόρευαν τσάμικα! Πόση Ελλάδα απέμεινε από τόσο καρναβαλικό

τσιμέντωμα; Μα, όση αφηρναν οι ρεβεράντζες με τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και τον Εμβέρ Χότζα! Και η διοικούσα Εκκλησία, όταν δεν την απορροφούσαν οι σπουδές της, από κοντά ως δεκανίκι του καθεστώτος λιβανίζοντας την εθνοσωτήριο και τα εξαπτέρυγά της!

Η θυσία της Κύπρου αποδείχθηκε μια καλή αφορμή για να εκδηλώσει το πανελλήνιο -μεσούνητος κάποιου Ιουλιού- την όψημη αγάπη του για τον κοινοβουλευτισμό και να γυρίσει την πλάτη σε όλα όσα διέσχε ο Επταετία. Μπορεί η αποχωντοποίηση να μην πήγε και πολύ μακριά, αλλά οι απελευθερωτές σφουγγάρισαν με επιμέλεια όλα τα απόνερα του γαλλικού Μάη! Οι πετροπέρδικες και τα ανδρόνια που κελαιδούσαν με ανθρώπινη λαλίτσα «ωρέ Γιώργο Παπαδόπουλε» εισήχησαν και πέρασαν στα αζήτητα. Η ελευθεριότητα του αρτιφανούς ροκ μας έφερεν πλησιέστερα στη νέα μεγάλη στόχευση της χώρας και των χωρικών: τη δοχή στην ΕΟΚ, στην οποία φαντασθήκαμε ότι θα μας δεξιώσαν ως προπάτορες, ενώ οι εταίροι μάς έβλεπαν σαν φτωχούς κι εξ αγχιστείας συγγενείς. Το πέρασμα στον... σοσιαλισμό, που ξέπλυνε σπόικα και κομμακ, δεν απέδωσε την «Ελλάδα στους Έλληνες», όπως είπα, αλλά τα κρατικά ταμεία στα ετήσια των αφισκοκαλλιτών. Δεν ελευθερώθηκε η Κερύνεια, κόρτασαν όμως αστακομακαρονάδες οι μικρομεσαίοι.

Σε όλη τη Μεταπολίτευση οι όποιες επικλίσεις στην Ελλάδα και στις αξίες της πλούσαν παράταιρα και γεννούσαν, στην καλύτερη περίπτωση, υποψίες. Σήμερα προσαρράξαμε σε μια λιγότερη ή περισσότερο ομολογημένη αρνησιπατρία. Αυτή ακριβώς η αποστρόφη έδωσε χώρο στο να ανηήσει μια τεμεέ νεοεθνικοφροσύνη που είναι πολύ πλούσια σε ρητορείες και καταπλάσματα, αλλά το ίδιο φτωχή σε περιεχόμενο με αυτήν που προηγήθηκε.

Ωστόσο, δεν συντρέχουν λόγοι ανησυχίας για τη πολιτεύση μας. Καμιά φαιδρότητα δεν φαίνεται ικανή να διαταράξει την καταναλωτική δημοκρατία μας.

«Ελλάς πυρ! Ελλήνων πυρ! Χριστιανών πυρ! / Τρεις λέξεις νεκρές».

Η 21η Απριλίου τούς έδωσε τη χαριστική βολή. Η Μεταπολίτευση, όντας πολυτεχνίτιοσα, απλώς αμέλησε τον ενταφιασμό τους.

* Στην έκδοση «Εθνική Γλώσσα» του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, Αθήνα 1973, δεν υπάρχει όνομα συγγραφέα - είναι η πρώτη έκδοση της «Εταιρείας των Φίλων του Λαού». Είναι νομίζω βέβαιη η υποψία του κ. Ν. Σαραντάκου («Όταν η χούφτα γλωσσολογεί») ότι έχει βάλει το χέρι του και άνθρωπος που ξέρει γράμματα. Τα παραθέματα είναι από τις σελίδες 156-157.

Ο κ. Θεόδωρος Παντούλας είναι συγγραφέας.

Μια πρωτοφανής κλιμάκωση

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο κύκλος της αντιπαράθεσης Ιράν-Ισραήλ κατέστη τις τελευταίες δύο εβδομάδες πρωτοφανής. Όχι μόνο ως απότοκο του εξαμηνου πολέμου της Γάζας και της ανεπίτρεπτης καταστροφής της η του ακήρυχτου πολέμου τριών δεκαετιών μεταξύ των δύο χωρών διά αντιπροσώπων σε ολόκληρη την περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά γιατί το Ιράν, αυτή τη φορά, άλλαξε τη δομή της συγκρούσης και για ένα χτύπημα των Ισραηλινών στο σύμπλεγμα της πρεσβείας τους στη Δαμασκό απάντησε απευθείας. Αυτή η εξέλιξη μπορεί μεν να εντάσσεται στον μηχανισμό κλιμάκωσης (με στρατιωτικό αποτύπωμα) της τρέχουσας συγκυρίας και να είναι κορυφωτική, είναι όμως και αποκαλυπτική. Αρκεί κανείς να αναλογιστεί πως η Ιορδανία, που το 1967 οι στρατιώτες της έδιναν σκληρές οδομαχίες στην Ιερουσαλήμ εναντίον Ισραηλινών για την κατάληψη της ιερής πόλης, το περασμένο Σάββατο κατέρριπταν ιρανικά drones πριν αυτά περάσουν στον εναέριο χώρο του Ισραήλ.

Ο πόλεμος στη Γάζα, Χαμάς-Ισραήλ επιτάχυνε μέσα σε έξι μήνες όσα δεν συνέβησαν στο συγκρουσιακό περιβάλλον ολόκληρου του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής εντός δεκαετιών συγκρούσεων στον 20ό αιώνα. Υπενθύμισε πως η ιστορία των αραβοϊσραηλινών συγκρούσεων – που καθόρισαν το Μεσανατολικό ζήτημα μετά το 1948 – έχει πλέον αντικατασταθεί από μια ιρανοϊσραηλινή σύγκρουση και πως σε ολόκληρη την περιοχή διαμορφώνεται ένα σχήμα «Ισραήλ-αραβικά κράτη εναντίον Ιράν». Ένα σχήμα τύπου «Iran VS the rest» – με ό,τι αυτό συνεπάγεται κυρίως για το ζήτημα της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους, διεθνώς αναγνωρισμένου. Θα περάσουν τουλάχιστον μερικές δεκαετίες μέχρι να εν λόγω σχήμα να εμπειροδοτηθεί – όπως ακριβώς ιστορικά, μετά το 1979, Ισραήλ και Αίγυπτος όχι μόνο σύναψαν ειρήνη αλλά όρισαν τη νέα αρχιτεκτονική ασφάλειας στη Μέση Ανατολή – σε ένα σχήμα που επιβιώνει μέχρι σήμερα. Η Κύπρος παρακολουθεί και τα όσα τεκταινούνται στη Μέση Ανατολή μετά την 7η Οκτωβρίου και προσπαθεί να «πλευήσει» εντός αυτών των φουρτουνασμένων θαλασσών έχοντας όχι μόνο την εγγύτερη γεωγραφικά θέση για ολόκληρη την Ε.Ε., αλλά αντιλαμβανόμενη και το πλέγμα συνεπειών και υπερχείλισεων που θα μπορούσαν, δυνητικά, να τη σκεπαστούν. Ο διπλωματικός λογαριασμός, βέβαια, δεν έχει ακόμη ετοιμαστεί ώστε να διαφανεί αν το ταμείο που θα κάνει στο τέλος θα έχει θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο.

Το σημαντικότερο ωστόσο μάθημα από τις εξελίξεις δεν έχει να κάνει, μόνο, με τα διπλωματικά οφέλη, τις σχέσεις με τα κράτη της περιοχής ή ορθές πρωτοβουλίες όπως ο ανθρωπιστικός διάδρομος της «Αμάλθειας». Συνδέεται αμιγώς με την επιτάχυνση των εξελίξεων στην περιοχή από όπου η Λευκωσία – με το Κυπριακό άλυτο – μπορεί να αντλήσει μαθήματα για το πώς τόσο η σύγκρουση με στρατιωτικούς όρους επανέρχεται ως μέσο επίλυσης χρόνιων άλυτων προβλημάτων (και το βλέπουμε στη περίπτωση του Μεσανατολικού) όσο και αναφορικά με τον πρωτοφανή τρόπο που αλλάζουν τα δεδομένα. Φανταστείτε το παράδειγμα της Ιορδανίας που αναφέρθηκε ως άνω, ως προς την αναγνώριση της «ΤΑΒΚ» σε αντιστοιχία ή τα όσα ο ίδιος ο Τατάρ αναφέρει «για έναν πυροβολισμό από στρατιώτη στη νεκρή ζώνη». Τα επόμενα χρόνια πολλά θα αλλάξουν μέχρι να δούμε – πιθανότατα – πτυχία που ωστόσο απευχόνται όλοι – μια... δική μας πρωτοφανή κλιμάκωση.

Το σημαντικότερο ωστόσο μάθημα από τις εξελίξεις δεν έχει να κάνει, μόνο, με τα διπλωματικά οφέλη, τις σχέσεις με τα κράτη της περιοχής ή ορθές πρωτοβουλίες όπως ο ανθρωπιστικός διάδρομος της «Αμάλθειας». Συνδέεται αμιγώς με την επιτάχυνση των εξελίξεων στην περιοχή από όπου η Λευκωσία – με το Κυπριακό άλυτο – μπορεί να αντλήσει μαθήματα για το πώς τόσο η σύγκρουση με στρατιωτικούς όρους επανέρχεται ως μέσο επίλυσης χρόνιων άλυτων προβλημάτων (και το βλέπουμε στη περίπτωση του Μεσανατολικού) όσο και αναφορικά με τον πρωτοφανή τρόπο που αλλάζουν τα δεδομένα. Φανταστείτε το παράδειγμα της Ιορδανίας που αναφέρθηκε ως άνω, ως προς την αναγνώριση της «ΤΑΒΚ» σε αντιστοιχία ή τα όσα ο ίδιος ο Τατάρ αναφέρει «για έναν πυροβολισμό από στρατιώτη στη νεκρή ζώνη». Τα επόμενα χρόνια πολλά θα αλλάξουν μέχρι να δούμε – πιθανότατα – πτυχία που ωστόσο απευχόνται όλοι – μια... δική μας πρωτοφανή κλιμάκωση.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Μετανάστες συγκεντρώνονται στα σύνορα με τις Ηνωμένες Πολιτείες, στο Σιουδάδ Χουάρες του Μεξικού. Περίπου 400 μετανάστες κατάφεραν να περάσουν τον φράχτη μεταξύ Χουάρες και Ελ Πάσο στις 18 Απριλίου.

«Αυτοκράτορες» με βούλα

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Ο πρόεδρος του Ισραήλ Ισαάκ Χέρτζογκ υποστήριξε πως «προστατεύουμε την Ευρώπη από αυτή την αυτοκρατορία του κακού και είναι καιρός να γίνει σαφές αυτό. Είναι καιρός ο κόσμος να αντιμετωπίσει αυτή την αυτοκρατορία του κακού στην Τεχεράνη» (Πηγή: 15/4, Sky News/ΑΠΕ-ΜΠΕ).

Τα γεγονότα δεν επιβεβαιώνουν τον πρόεδρο Χέρτζογκ. Εν συντομία: Στις 14/7/15 οι «Έξι» (ΗΠΑ, Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, Κίνα, Μ. Βρετανία) και το Ιράν συμφώνησαν σε περιορισμό της πυρηνικής ισχύος της Τεχεράνης με αντάλλαγμα την άρση των κυρώσεων που επέβαλαν στην Τεχεράνη το Σ.Α. του ΟΗΕ και οι ΗΠΑ. Ιστορικό επίτευγμα με τη σφραγίδα του Αμερικανικού προέδρου Μ. Ομπάμα και του Ιρανού προέδρου Χ. Ρουχάνι με την πλήρη συμμετοχή των ΥΠΕΣ Τ. Κέρι και Τ. Ζαρίφ. Το «επιτευγμένο» πυρηνικό του πρόγραμμα από τους 6+1, Ιράν, μπορούσε να συμβάλει στην επίλυση προβλημάτων στην περιοχή. Το Ιράν στήριζε αδιέξοδες πολιτικές στη Μ. Ανατολή (Χεζμπολάχ στον Λίβανο, Χούθι στην Υεμένη).

Από την ηλεκτρονική έκδοση του Reuters-14/7/15: Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μ. Ομπάμα υποστηρίζει ότι «η συμφωνία αποτελεί ευκαιρία για αλλαγή στην περιοχή. Η συμφωνία προσφέρει μια ευκαιρία να κινηθούμε προς αυτή την κατεύθυνση. Πρέπει να την αδράξουμε». Ο πρόεδρος του Ιράν Χ. Ρουχάνι λέει ότι «νέοι ορίζοντες δημιουργούνται με επίκεντρο τις κοινές προκλήσεις...». Ο ΥΠΕΣ του Ιράν Τ. Ζαρίφ

πιστεύει ότι «είναι μια ιστορική στιγμή... αρχίζουμε ένα νέο κεφάλαιο ελπίδας». Σαν να είναι σήμερα: ο (και τότε) Ισραηλινός πρωθυπουργός Β. Νετανιάχου έκανε τα πάντα για να ακυρώσει τη συμφωνία. Ο Μ. Ομπάμα δήλωσε ότι θα ασκήσει βέτο αν το Κογκρέσο μπλοκάρει τη διαδικασία επικύρωσης της συμφωνίας. Ένα παράθυρο για τη συνεργασία στην περιοχή άνοιξε. Γιατί όμως έκλεισε; Κάτω από την πίεση του Νετανιάχου και του εβραϊκού λόμπι, ο Ν. Τραμπ έβγαλε τις ΗΠΑ από τη συμφωνία των «6συν1». Τι έκαναν οι Ιρανοί; Στις επόμενες εκλογές έβγαλαν πρόεδρο τον σκληροπυρηνικό Μ. Αχμεντινεζάν! Πριν, ο σπουδαίος διπλωμάτης Τ. Ζαρίφ ελυσόμενος ανάμεσα σε συμπληγάδες (αγιατολλάχ vs μετριοπαθείς) κατάφερε να ανοίξει παράθυρο στη διεθνή ζωή για τη χώρα του.

«Αυτοκράτορες» της οπισθοδρομίας. Με ονόματα: Όταν ο Νετανιάχου γελιοποιούσε τον μετριοπαθή ηγέτη της Παλαιστινιακής Αρχής, Μ. Αμπάς, διαλύοντας τις διαπραγματεύσεις για επίλυση του Μεσανατολικού το 2014, βοήθησε με έργα την τυχοδιωκτική Χαμάς να παίξει τον πιο άθλιο ρόλο στην ιστορία της με την επίθεση στις 7/10. Πιο ισραηλινικά: ο πρωθυπουργός του Ισραήλ Γιτζάκ Ράμπιν υπέγραψε τη συμφωνία ειρήνευσης στο Όσλο μαζί με τον Γ. Αραφάτ. Ο Β. Νετανιάχου, τότε ηγέτης της αντιπολίτευσης, «ήταν ο πρωταγωνιστής σε δύο διαδηλώσεις, όπου ανάμεσα στα συνθήματα του πλήθους κυριαρχούσε το: «Θάνατος στον Ράμπιν». Τον Ιούλιο του 1995, ο Νετανιάχου ήταν επικεφαλής μιας στημένης νεοκρίσης πομπής στην οποία προηγείτο

ένα μαύρο φέρετρο. Στις 4/11/95 ο Γιτζάκ Αμίρ, ένας 25χρονος Εβραίος, φανατικός ορθόδοξος και εθνικιστής δολοφόνησε τον πρωθυπουργό της χώρας του – «Ήθελα να δολοφονήσω τον πρωθυπουργό και να αλλάξω την πορεία των συμφωνιών. Ήθελα είτε να τον αφήσω παράλυτο ή, αν δεν υπήρχε άλλη εναλλακτική, να πεθάνει», είπε (Πηγή: Έθνος, 4/11/23). Ο Ι. Χέρτζογκ δεν εργάστηκε για να επικρατήσουν οι Ράμπιν, αλλιώς θα πρόσχε την παρακαταθήκη του ήρωα της ειρήνης: «Σας λέμε σήμερα με δυνατή και καθαρή φωνή: αρκετά αίμα και δάκρυα. Αρκετά!»

Πύραυλοι από το Ιράν κτύπησαν το Ισραήλ. Ισραηλινοί πύραυλοι κτύπησαν ιρανικό έδαφος. Οι ΗΠΑ μπλόκαραν απόφαση του Σ.Α. των Η.Ε. που προέβλεπε «πλήρη συμμετοχή» του Παλαιστινιακού Κράτους στα Η.Ε. (19/4). Κανονικό χάος. Αλλά την πραγματική επιστροφή στο χάος την έφερε η ακύρωση της συμφωνίας για το Πυρηνικό Πρόγραμμα του Ιράν από το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Την επιστροφή στο χάος την έφερε η αδιάλυκτη στάση του Β. Νετανιάχου, απόρριψη της θέσης των Η.Ε. για λύση από δύο κράτη, συν οικισμοί. Την επιστροφή στο χάος τη διευκόλυνε η έλλειψη διορατικότητας, και σε επίπεδο Ε.Ε. Αν δεν στηριχθεί ο Μαχμούτ Αμπάς (διπλωματικά, οικονομικά κλπ.), αν η Παλαιστινιακή Αρχή δεν είναι και δεν φαίνεται ως ο παίκτης της ειρήνης, η «Χαμάς» και οι «πληρεξούσιοι» θα είναι οι πληρεξούσιοι της κλιμάκωσης.

Σήμερα ο ηγέτης της ισραηλινής αντιπολίτευσης Γκιφφ Λαπίντ μοιάζει μια φωνή της λογικής. Στις 15/4 οι

δηλώσεις του: «Ο κ. Νετανιάχου και η κυβέρνησή του έχουν εξελιχθεί σε υπαρξιακή απειλή για το Ισραήλ. Βρισκόμαστε στην Ουάσιγκτον την περασμένη εβδομάδα για συναντήσεις με ολόκληρη την κυβέρνηση. Είναι σοκαρισμένοι από την κυβέρνηση αυτή: από την έλλειψη υπευθυνότητας, από την έλλειψη επαγγελματισμού, από την κακή διαχείριση».

Η Κύπρος εδώ και οκτώ χρόνια αναπτύσσει συνεργασίες με το Ισραήλ, μια χώρα με την οποία έχει τελείως αντίθετα συμφέροντα. Το Ισραήλ (κατ' ακρίβεια ο Β. Νετανιάχου) ευνοεί τη μη επίλυση του Κυπριακού, θεωρώντας ότι έτσι παραμένει ως ρήγμα στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας. Γέμισε την κατεχόμενη Κύπρο με ισραηλινές εταιρείες/επενδυτές/αγοραστές ε/κ γης. Ενδιαφέρεται μόνο για τα εθνικά του συμφέροντα, στρατιωτικές ασκήσεις στο κυπριακό έδαφος. Τα πάντα για τον Β. Νετανιάχου είναι η επιβολή των όρων του για μη λύση στο Μεσανατολικό.

Η Κύπρος ακολουθώντας μια πολιτική χωρίς αρχή, μέση και τέλος, σπαταλά δυνάμεις ως «εξαπτερυγο» του Ισραήλ και κάνει πανηγυρικά (EastMed, θαλάσσιες ζώνες, Τριμερείς). Από την άλλη, δεν αξιοποιεί τα ευρωπαϊκά εργαλεία που είναι στη διάθεση ενός κράτους-μέλους, για να λύσει το Κυπριακό, όπως λ.χ. έκανε η Ιρλανδία με τη συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής. Η Κύπρος, ο μεγάλος χαμένος από μια «φιλία», κομμένη και ραμμένη στο μέτρα Νετανιάχου.

www.larkoslarkou.org.cy

Τι είναι διασύνδεση, τι μη διασύνδεση και τι τ' ανάμεσό της;

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗΣ

Το σπινάρισμα που επικυρώθηκε από πλευράς κυβέρνησης ενόψει της υιοθέτησης των συμπερασμάτων για τις σχέσεις Ε.Ε.-Τουρκίας ήταν προφανές, και μια προσπάθεια ακραίου φουσκώματος μιας εξελίξης που υπό τις περιστάσεις μπορεί να θεωρηθεί μια κάποια συμβολή στην προσπάθεια διασύνδεσης των ευρωτουρκικών-Κυπριακών. Οι δύο αναφορές, στην παραπομπή των ευρωτουρκικών και στο τραπέζι των κρατών-μελών αντί μόνο στην ατζέντα της Κομισιόν, και στη σημασία που έχει το Κυπριακό στο πλαίσιο των ευρωτουρκικών, δεν αποτελούν την απόλυτη διασύνδεση που θέλησε να παρουσιάσει η κυβέρνηση.

Αναλόγως οπτικές μπορούν να θεωρηθούν ακόμα και αρνητικές εξελίξεις καθώς ο ρόλος των τεχνικών υπηρεσιών που θα προ-

χωρήσουν τις ευρωτουρκικές σχέσεις παραμένει πέρα και παράλληλα του πολιτικού ρόλου των κρατών-μελών, και καθώς το Κυπριακό καταγράφεται ως κάτι που θα βοηθήσει τις ευρωτουρκικές σχέσεις αν προχωρήσει, παρά ως προϋπόθεση για αυτές. Ωστόσο, δεδομένου πως δεν είναι καλό για τη διπλωματική πρακτική και την ψυχική μας υγεία να επιμένουμε στο ανέφικτο, πρέπει να δούμε τι καταγράφεται στα Συμπεράσματα, τι είναι θετικό, και να κάνουμε τα πλάνα μας ανάλογα για τα επόμενα βήματα. Αν, ως χώρα, έχουμε στρατηγική για το πώς (αν) συνδέουμε τα ευρωτουρκικά με το Κυπριακό, και δεν κάνουμε απλά τακτικές κινήσεις για το εσωτερικό ακροατήριό.

Το να μην υπάρξει καμία εξέλιξη των ευρωτουρκικών σχέσεων όσο το Κυπριακό παραμένει άλυτο είναι ανέφικτο. Κανένα κράτος-μέλος της Ε.Ε. δεν θα παραμερίσει τα επόμενα συμπεράσματά του για λόγους

Η εμπλοκή των κρατών-μελών στην εφαρμογή της οποίας «θετικής ατζέντας» περιπλέκει τη διαδικασία κατά τρόπο που μπορεί να αξιολογήσει η Λευκωσία.

αρχής, και οι Βρυξέλλες δεν θα βάλουν τα πάντα στον πάγο. Ήδη πρέπει να είμαστε ευχαριστήμενοι για το ότι η πλήρης εξομάλυνση των σχέσεων Ε.Ε.-Τουρκίας είναι αδύνατη με άλυτο το Κυπριακό, και να ευχόμαστε παρά τις περί του αντιθέτου ενδείξεις η προοπτική ένταξης να αναβιώσει. Γιατί ήδη βλέπουμε πόσο χειρότερα είναι τα πράγματα όσο τα ευρωτουρκικά παραμένουν όσο «brain dead» ήταν κατά την τότε δήλωση Μακρόν το

ΝΑΤΟ. Η εμπλοκή των κρατών-μελών στην εφαρμογή της οποίας «θετικής ατζέντας» (και η δυνατότητα μπλοκαρίσματος πολιτικών αποφάσεων), περιπλέκει τη διαδικασία κατά τρόπο που μπορεί να αξιοποιηθεί η Λευκωσία, αν και η Κομισιόν διατηρεί - φυσικά - τις αρμοδιότητές της. Ο σεβασμός των αρμοδιοτήτων των θεσμών της Ε.Ε. ήταν η τελευταία προσθήκη στο κείμενο (μάλλον για να αποφυγή αδιέξοδα). Είχε προηγηθεί στο προηγούμενο προσχέδιο η παραπομπή του θέματος στους μόνιμους αντιπροσώπους ταυτόχρονα και την απόλειψη της διευκρίνησης πως η καθοδήγηση για τα επόμενα βήματα θα γινόταν «αν χρειαστεί».

Ήταν μια διαβούλευση που έγινε σε μεγάλο βαθμό μεταξύ Κύπρου και Γερμανίας, και αυτό, το ότι έγινε κάποια διαβούλευση, είναι θετικό. Μέχρι και την προηγούμενη Σύνοδο Κορυφής, η Γερμανία προωθούσε συμπεράσματα για τα ευρωτουρκικά

θέλοντας να μην υπάρξει στρατηγική συζήτηση, κάτι που είχε εννοηθεί τη Λευκωσία, με αξιωματικούς να συνδέουν την προθυμία αυτή με την πρόσφατη έγκριση της ένταξης της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ. Πάντως στις διαβουλεύσεις που έγιναν επί του προσχεδίου φαίνεται πως η κυπριακή πλευρά δεν επέμεινε στο όνειρο του απεσταλμένου της Ε.Ε., αν και είχαν γίνει βολιδοσκοπήσεις σε διπλωματικό επίπεδο την προηγούμενη περίοδο.

Η Κύπρος πάσχει από δύο (τουλάχιστον) προβλήματα όσον αφορά το Κυπριακό σε επίπεδο Ε.Ε. Από τη μια, στη ζυγαριά το Κυπριακό δεν βαρύνει περισσότερο από τα εθνικά κοινοτικά συμφέροντα. Οι άλλες χώρες και οι Βρυξέλλες έχουν κάθε λόγο να συμβάλουν εκεί που μπορούν και τις συμφέρει για την περιφερειακή σταθερότητα και το μέλλον των ευρωτουρκικών, όμως δύσκολα θα κάνουν επιπρόσθετη προσπάθεια, εκτός και αν υπάρξει

κρίση, όπως έγινε την περίοδο των γεωεργασιών της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο ή στα γεγονότα στην Πύλα.

Από την άλλη, τα να μην αλλά διαδοχικών κυβερνήσεων, τα κολήματα πολλών με το 2004 και τα κόπια του Τάσσου Παπαδόπουλου, με αποκορύφωμα την άτακτη φυγή του Νίκου Αναστασιάδη στην πιο κρίσιμη στιγμή στο Κραν Μοντανά, κρατούν την αξιοπιστία μας (στο Κυπριακό) κάπως χαμηλά.

Το ότι είχαμε ένα κάποιο αποτέλεσμα, με το Κυπριακό να παίζει κάποιο ρόλο στα Συμπεράσματα, είναι κάτι έστω αξιοπρεπές για την Κύπρο, και θα μπορούσε να γίνει ένα πρώτο βήμα. Δυστυχώς όμως, είναι το πρώτο βήμα όχι προς τη λύση, αλλά για να βγούμε από την τρύπα στην οποία βύθισε το Κυπριακό το ελληνοκυπριακό πολιτικό προσωπικό.

ykakouris@gmail.com

Υποπτες φιλανθρωπίες

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

«Κάν' το καλό και ριζ' το στο γιάλο...» έλεγαν οι πρόγονοί μας, ακολουθώντας ουσιαστικά τα λόγια του Χριστού, «μη γνώτω η αριστερά τι ποιεί η δεξιά σου...». Με απλά λόγια, η προσφορά και η φιλανθρωπία, δεν έχουν καμία σχέση με τη διαφήμιση και την έπαρση της εξουσίας. Η Αγία Γαβριηλίδα έλεγε ότι «η σπουδαιότερη φιλανθρωπία είναι να μιλάς καλά για τους ανθρώπους», για να συμπληρώσει ότι «δίνοντας χαρά στους άλλους, εσύ την νιώθεις πρώτα». Όλα αυτά βεβαίως σε επίπεδο ηθικής και χριστιανικής συμπεριφοράς.

Η Πολιτεία, όταν προσφέρει επιδόματα προς τους αναξιοπαθούντες και ειδικότερα το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, το κάνει πρώτα και κύρια για να διασφαλίσει την κοινωνική τάξη. Με άλλα λόγια, αν δεν προσφέρει το «ΕΕΕ», οι πενιχρότεροι θα αναγκαστούν να κλέψουν και τότε το κόστος της καταδίωξης από την Αστυνομία, θα είναι πολύ λαπλάσιο. Αν αφήσει τους φτωχούς να ζητιανεύουν, τότε θα «χαλάσει» η καλή εικόνα, οι πλούσιοι δεν θα αισθάνονται καλά, αλλά και οι τουρίστες ή οι επιχειρηματίες θα κλειστούν σε πολυτελείς δομές, θα αποφεύγουν τις φτωχογειτονιές, είτε για επισκέψεις, είτε για επενδύσεις και τελικά όλοι θα είναι χαμένοι. Τα κριτήρια της Πολιτείας, για την παροχή επιδομάτων, δεν έχουν να κάνουν με τα κριτήρια της Εκκλησίας, έστω και αν στο τέλος της ημέρας το αποτέλεσμα πολλές φορές είναι το ίδιο.

Πριν από μερικές μέρες έγινε ένας μικρός χαμός στην Επιτροπή Θεσμών της Βουλής, για τον περίφημο «Ανεξάρτητο Φορέα Κοινωνικής Στήριξης», ένα ταμείο στο Προεδρικό Μέγαρο, το οποίο θεσμοθετήθηκε το «δύσκολο» 2014, για στήριξη των άπορων φοιτητών και το οποίο διαχειρίζεται η πρώτη κυρία. Η ιστορία της στήριξης αναξιοπαθούντων ανθρώπων, απευθείας από το Προεδρικό Μέγαρο, ξεκίνησε φανερά από την Έλση Χριστόφι, ακολούθησε η Άντρη Αναστασιάδου και σήμερα συνεχίζεται από τη Φιλίππα Καρσερά Χριστοδουλιδίδη. Το ξεχωριστό σε αυτή την περίπτωση είναι ότι ο θεσμός αυτός αποτελεί ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα και τα έσοδά του προέρχονται από φιλανθρωπίες.

Από εδώ ξεκινά ο προβληματισμός, αν θα πρέπει να λειτουργεί ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα στο Προεδρικό Μέγαρο, όταν υπάρχει αρμόδιο υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας και λειτουργούν ένα σωρό άλλοι θεσμοί, για στήριξη των άπορων φοιτητών. Φυσικά κανένας δεν μπορεί να ζητήσει την κατάρ-

τηση ενός φιλανθρωπικού ιδρύματος. Ωστόσο, υποπτες εισφορές του παρελθόντος, στον εν λόγω Φορέα, προκάλεσαν και προκαλούν αντιδράσεις. Απορρή στάθηκαν εισφορές από «υπόπτους» ξένους, οι οποίοι πριν από μερικά χρόνια πρόσφεραν εκατοντάδες χιλιάδες ευρώ στον Φορέα και την επομένη έλαβαν διαβατήρια, ή ικανοποιήθηκαν άλλα αιτήματά τους. Στην Επιτροπή Θεσμών συζητείται πρόταση νόμου βουλευτών για δημοσιοποίηση όλων των εισφορών στον Φορέα, από 500 ευρώ και άνω, στο πρότυπο των εισφορών προς τα κόμματα. Ο προβληματισμός είναι μεγάλος, αφού ακόμη και η πρώτη κυρία εκτιμά ότι με τη δημοσιοποίηση θα αποθαρρυνθούν οι πλούσιοι και θα προτιμούν άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα, για να λαμβάνουν έτσι και αλλιώς τις φοροαπαλλαγές.

Πίσω από όλα αυτά κρύβονται οι προθέσεις των ανθρώπων, το βασικό κριτήριο με τον οποίο κρίνει και ο Θεός. Αν η Φιλίππα Καρσερά Χριστοδουλιδίδη κινείται με το αγνό κριτήριο της προσφοράς προς τους αδύναμους συνανθρώπους μας, με όπλο τη θέση της, ως πρώτη κυρία, είναι θεμιτό και άγιο το έργο της. Αν όμως το κριτήριο της πρώτης κυρίας είναι να «μαζεύει» ψήφους για τις εκλογές του 2028 και τη βελτίωση της εικόνας του συζύγου της, τότε το έργο της, είναι ταπεινό και ανάξιο λόγου. Στο μυαλό έρχονται οι μεγάλοι δωρητές του περασμένου αιώνα, όπου τα ονόματά τους στολίζουν ακόμη πολλά δημόσια κτίρια. Η αγαθή εικόνα των ανθρώπων αυτών, πολλές φορές δεν συνάδει με τη ζωή και το έργο τους, αφού η πλειονότητα ήταν τοκογλύφοι και άκρως ανήθικοι. Απομυζούσαν το αίμα και τις περιουσίες χιλιάδων, κατά κανόνα πολύτεκνων ανθρώπων, οι οποίοι ζούσαν περιμένοντας τη βροχή, για να μπορούσαν να έχουν ένα κομμάτι ψωμί στο σπίτι τους. Αλλά όταν οι ανομίες έδειχναν τα δόντια τους, τότε για ένα σακί αλεύρι, για λίγα ψωμιά, εξαφανίζονταν περιουσίες και σπίτια ολόκληρα. Και τότε ξεκινούσαν οι φοβερές κατάρτες, οι οποίες βασανίζουν ακόμη τους απογόνους των τοκογλύφων.

Πέραν από όλα αυτά, υπάρχουν και τα σοφά λόγια του αγίου Πατριάρχη Σερβίας Παύλου, τα οποία καθορίζουν και πλαίσιο της αληθινής φιλανθρωπίας: «Το μεγαλύτερο εμπόδιο στη ζωή είναι ο φόβος. Το χειρότερο συναίσθημα είναι το μίσος. Το μεγαλύτερο λάθος είναι να τα παρτάς. Το καλύτερο δώρο είναι η συγχώρεση. Η μεγαλύτερη δύναμη είναι η Πίστη. Το πιο όμορφο πράγμα είναι η Αγάπη...».

kapaarispan@yahoo.gr

Η καταπολέμηση του εθνολαϊκισμού έχει κόστος

Του δρος ΕΥΡΥΠΙΔΗ ΣΤ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ

Σε δύο περιοχές της Ευρώπης μετά τις ανακατατάξεις στα Βαλκάνια, παρέμεινε ανοικτή «μιαύρη τρύπα» από άποψη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, στην Υπερδνειστερία και στο Κόσοβο. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, πέρα από πολιτικές σκοπιμότητες ή διακρατικές συγκρούσεις, αποφάσισε να επιδιώξει την κάλυψη αυτού του κενού δικαίου, όχι μόνο για την προστασία των Κοσοβάρων αλβανικής καταγωγής αλλά κυρίως για τον σεβασμό του πληθυσμού της περιοχής.

Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο ανατέθηκε στην Επιτροπή Πολιτικών Υποθέσεων η εκπόνηση σχετικής έκθεσης (Report), την οποία ανέλαβε η επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας και μέλος της Επιτροπής κ. Ντόρα Μπακογιάννη.

Στόχος είναι η αποτύπωση της κατάστασης και η επιβολή όρων και προϋποθέσεων για την είσοδο της Οντότητας του Κοσόβου στο Συμβούλιο της Ευρώπης, εφόσον βέβαια αποφασίσει κάτι τέτοιο το Συμβούλιο Υπουργών, που έχει και την αποκλειστική αρμοδιότητα. Οι όροι που τέθηκαν από την έκθεση δεν είναι άλλοι από αυτούς που έθετε όλα τα προηγούμενα χρόνια η σεβική κυβέρνηση προς το Κόσοβο και τη

διεθνή κοινότητα, προκειμένου να προστατέψει τα δικαιώματα της σεβικής κοινότητας στο Κόσοβο, χωρίς δυστυχώς αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα:

1. Η ανάκτηση από το ιστορικό σεβικό μοναστήρι Visoki Decani της παρανόμως απαλλοτριωμένης έκτασης των 24 εκταρίων, περίπου 2.500 στρέμματα.

2. Ο έλεγχος της νομιμότητας των απαλλοτριώσεων της περιουσίας των σεβικών δήμων και κοινοτήτων και των Σέρβων ιδιω-

τών. Δεν είναι δυνατόν η ψηφοθηρία κάποιων να υπονομεύει ακόμα και μια πατριωτική προσέγγιση και στάση, απομονώνοντας διεθνώς την Ελλάδα.

3. Η επίτευξη της δημιουργίας Ενωσης των Σεβικών Δήμων και η αποκατάσταση των διοικήσεών τους.

4. Η εδραίωση συστηματικής επικοινωνίας και διαλόγου μεταξύ Πρίστινας και Βελιγραδίου.

Η πίεση για την ψήφιση της έκθεσης είχε ως αποτέλεσμα να

επιλυθεί το πρώτο θέμα του μοναστηριού και να αναληφθούν ισχυρές δεσμεύσεις για τα υπόλοιπα τρία, που θα μπορούσαν να επισπευσθούν πριν από τη σχετική συζήτηση στο Συμβούλιο Υπουργών. Να σημειωθεί ότι επί 12 χρόνια δεν είχε γίνει κανένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Υπέρ ψήφισαν 131 μέλη της Συνέλευσης, ενώ κατά ψήφισαν μόνο 29 και απείχαν 11.

Με την εξέλιξη αυτή δεν αναγνωρίζεται ένα κράτος, όπως εσφαλμένα ισχυρίζονται κάποιοι. Αλλωστε δεν έχει καμία τέτοια αρμοδιότητα το Συμβούλιο της Ευρώπης και πολύ περισσότερο δεν έχει αρμοδιότητα η Επιτροπή ή η Κοινοβουλευτική Συνέλευση. Αυτό που θα συμβεί, αν το Συμβούλιο Υπουργών πιάσει πριν αποδεχθεί —αν αποδεχθεί— την έκθεση, είναι η επέκταση της αρμοδιότητας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Κόσοβο, κάτι που θα προστατέψει αποτελεσματικότερα τα ανθρώπινα δικαιώματα 1,8 εκατ. ανθρώπων και κυρίως των Σέρβων, ασκώντας πολύ μεγαλύτερη πίεση στην τοπική κυβέρνηση για να επιβάλει τους όρους που μάταια επιδίωκε να πετύχει τα προηγούμενα χρόνια μόνη της η σεβική πλευρά.

Τέλος είναι απαράδεκτο κά-

ποιοι, που δεν γνωρίζουν και όλες τις διαστάσεις, να συνδέουν το Κόσοβο με την Κύπρο, όπου είναι διεθνώς ξεκαθαρισμένο ότι είχαμε παράνομη εισβολή και κατοχή, όπου η αυθαιρεσία των Τούρκων κατακτητών στιγμήστικε τόσο με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ όσο και με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων π.χ. Απόφαση Λοϊζίδου. Ακόμα πιο απαράδεκτο είναι η συζήτηση να συνδέεται με την ελληνική Θράκη, όπου είναι σαφής η εθνική κυριαρχία της Ελλάδας και η οικοδόμηση από την Ελληνική Δημοκρατία ενός πρότυπου Ανοικτής Κοινωνίας θετικών διακρίσεων που αποτελεί «Σχολείο Δημοκρατίας» για όλα τα Βαλκάνια και την Ευρώπη.

Ο εθνολαϊκισμός έχει και όρια. Δεν είναι δυνατόν η ψηφοθηρία κάποιων να υπονομεύει ακόμα και μια πατριωτική προσέγγιση και στάση που θεμελιώνεται σε συγκεκριμένες αδιαπραγμάτευτες εθνικές παραδοχές απομονώνοντας διεθνώς την Ελλάδα και αποδυναμώνοντας έτσι τη διπλωματική φαρέτρα της εθνικής εξωτερικής μας πολιτικής.

Ο κ. Ευριπίδης Στ. Στυλιανίδης είναι βουλευτής Ροδόπης Νέας Δημοκρατίας, αν. καθηγητής Νομικής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΗΣΤΙΑ

Ο κόσμος μετά τον πόλεμο Ισραήλ – Ιράν

Η ιδέα του να παίζεις με την καταστροφή, να φλερτάρεις με τον θάνατο, να «ζεις επικινδύνως», να καις το κερί της ζωής σου και από τις δυο μεριές είναι μια τάση την οποία η ανθρωπότητα γνωρίζει σε ατομικό επίπεδο. Θα μπορούσαμε άραγε να ισχυριστούμε το ίδιο και σε συλλογικό επίπεδο; Τι είναι άραγε όλα αυτά τα θεολογικο-μυθολογικά αφηγήματα για το «τέλος του κόσμου», τον «κατακλυσμό» του Δευκαλίωνα, το Ragnarök της σκανδιναβικής μυθολογίας ή τη χριστιανική «αποκάλυψη»;

Πάντοτε η ανθρωπότητα όταν βρισκόταν σε ηθική και πολιτική κρίση κατασκεύαζε μυθεύματα αναπαράστασης του τέλους της. Ανήσυχος για ένα αύριο που δεν θα ξημέρωνε, οι διάφοροι πολιτισμοί έβλεπαν στη φανταστική αλληλουχία των γεγονότων στα αποκαλυπτικά τους ιερά κείμενα το τέλος να περιγράφεται γλαφυρά, σαν να το ζούσαν ήδη. Το βέβαιο είναι ότι όσο κι αν μια τέτοια υπόθεση βιώνεται με διαφορετικούς τρόπους

σε ατομικό επίπεδο, συλλογικά οι πολιτισμοί οριοθετούσαν με αυτόν τον τρόπο το ίδιο τους το μέλλον. Μήπως σήμερα η οικουμένη βρίσκεται σε ένα ήδη χαμένο παιχνίδι με τον αυτοκαταστροφικό εαυτό της;

Το 1958, ο Καρλ Γιάπερς δημοσίευσε ένα από τα πλέον σημαντικά για την εποχή μας βιβλία με τίτλο: «Η ατομική βόμβα και το μέλλον της ανθρωπότητας». Στην εισαγωγή του θέτει ήδη το θεμέλιο της σκέψης του: «η ατομική βόμβα, δημιούργησε μια εντελώς νέα κατάσταση στην ιστορία της ανθρωπότητας, φέρνοντάς την αντιμέτωπη με την αναπόφευκτη ενάλια λύση: είτε όλη η ανθρωπότητα θα καταστραφεί, είτε ο άνθρωπος θα μετασχηματιστεί την ηθικοπολιτική του κατάσταση». Η καινοφανής εμπειρία της ατομικής βόμβας, συνεχίζει ο Γιάπερς, δεν μεταμορφώνει μόνο το όραμα του μέλλοντός μας. Ταυτόχρονα κρωματίζει με ένα ιδιαίτερα σκοτεινό φως τη μυθολογική μας παρακαταθήκη. Αν κατά το παρελθόν, οι διάφοροι πολιτισμοί, όπως ο χριστιανικός, δημιούργησαν φαντα-

σμαγορικές ιστορίες για το τέλος του κόσμου, η ανθρωπότητα σήμερα, για πρώτη φορά στην ιστορία της, δύναται πραγματικά, υλικά, να εκμηδενίσει τον εαυτό της. Ο Γιάπερς φαίνεται να πίστευε ότι αυτή η δυνατότητα, όταν γίνει συνείδηση των εθνών και των κυβερνήσεών τους, θα σηματοδοτήσει «μια καμπή στην ιστορία της ανθρωπότητας». Σχεδόν εβδομήντα χρόνια αργότερα, στη γεωπολιτική κατάσταση του σήμερα, η πραγματικότητα της αυτοκαταστροφής της ανθρωπότητας όχι μόνο δεν συνετίζει τα έθνη, αλλά φαίνεται να έχει μετατραπεί σε ένα καθήμερινό σχολείο. Μοιάζει η ίδια η ιδέα του «τέλους» να έχει ήδη ενσωματωθεί στην πλαγιακή πολιτική συνείδηση, αλλά όχι με τον θετικό τρόπο που έλπιζε ο Γιάπερς. Μοιάζει η ανθρωπότητα σήμερα να λέει: «Ας τελειώσουμε λοιπόν!». Σαν μια πρωτοφανής ιστορική κούραση να έχει συνεπάρει τους λαούς, κουρασμένους από τις ατελείωτες προσπάθειες να δώσουν οριστικές απαντήσεις στις πολιτικές τους απορίες. Αυτό τουλάχιστον αποπνέουν οι όλο και πιο συχνές, οι

όλο και πιο κοντά στη Δύση πολεμικές συρράξεις, οι οποίες, αρχόμενες από τη βάρβαρη εισβολή των Ρώσων στην Ουκρανία, εμπεριέχουν ανοικτά και απροκάλυπτα άρματα πυρηνικού ολέθρου.

Πολλοί είναι οι λόγοι για τους οποίους το Ισραήλ και η νυν κυβέρνηση του θα προχωρήσουν σε αποφασιστικά χτυπήματα κατά αεροπορικών βάσεων, βάσεων εκτόξευσης πυραύλων, στρατοπέδων εκπαιδευσης τρομοκρατών και πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν. Όσο κι αν Ευρωπαίοι και Αμερικανοί εύχονται την αποφυγή της κλιμακώσεως του πολέμου και εργάζονται προς αυτή την κατεύθυνση, η πολιτική τους κατάσταση τους έχει ήδη ξεπεράσει.

Τόσο η άνοδος των εθνικιστικών κομμάτων στην Ευρώπη όσο και η διαφαινόμενη νίκη Τραμπ στις επερχόμενες αμερικανικές εκλογές προδίδουν μια άλλη πολιτική συνείδηση στη Δύση. Το φιλελεύθερο οικοδόμημα ενός ειρηνικού κόσμου σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία πλέον καταρρέει. Αν σε κάτι ελπίζει ο ισραηλινός πρωθυπουργός είναι στη συσπείρωση της Δύσης

υπέρ του Ισραήλ και την αμέριστη υποστήριξη των ανερχόμενων Ρεπουμπλικανών στο πεδίο του πολέμου. Η υποστήριξη αυτή εδράζεται τόσο στο μένος του πρώην προέδρου κατά του Ιράν όσο και σε θεολογικο-θρησκευτικές αναπαραστάσεις των νεοχριστιανικών προτεσταντικών σεκτών που στηρίζουν την υποψηφιότητα Τραμπ. Οι σέκτες αυτές έχουν συνδέσει φανταστικά το τέλος του Ισραήλ με το τέλος του κόσμου και αγωνίζονται με όλες τους τις δυνάμεις να μη συμβεί κάτι τέτοιο. Δεν είναι γνωστό με ποιους στη Δύση συνομιλούσε η ιρανή κυβέρνηση όταν, απειλούμενη από την εσωτερική πολιτική κατάσταση, εξαπέλυσε την πυραυλική επίθεση στο Ισραήλ. Ίσως να τους υποσχεθηκε μια χωρίς θύματα, μετρίου μεγέθους επίθεση. Το λάθος του καθεστώτος των Μουλάδων ήταν να πιστεύουν ότι οι κρυφί συνωμωπτες τους ήταν σε θέση να συγκρατήσουν την οργή του Ισραήλ, κάτι που δεν είναι τελικά σε θέση να κάνουν.

Τα αλυσιδωτά γεγονότα που ξεκίνησαν από την ύπουλη και κτηνώδη επίθεση της Χαμάς κατά αμά-

χων Ισραηλινών ειρηνιστών πυροδότησαν την αρχή του τέλους του Ιρανικού θεοκρατικού καθεστώτος. Το τι είδους επίθεση θα κάνει το Ισραήλ και με τι ένταση, θα φανεί στο άμεσο μέλλον. Όλα όμως δείχνουν πως θα επιχειρήσει ένα καιρίο χτύπημα για να εξουδετερώσει οριστικά την απειλή των Ιρανών Μουλάδων.

Τι θα ακολουθήσει; Το βέβαιο είναι ότι τα παιδιά μας προετοιμάζονται από τα διάφορα παιδευτικά τους μέσα για έναν μετα-αποκαλυπτικό ορίζοντα. Παίζοντας διαδικτυακά πολεμικά παιχνίδια, όπως το Fortnite, δεν φαντάζονται απλώς τους εαυτούς τους να παίζουν πόλεμο, όπως έκαναν κάποτε τα αγόρια και κάποια κορίτσια στις γειτονιές. Βλέπουν το avatar τους στο πεδίο μιας διαδικτυακής σκηνής πολέμου. Βιώνουν στο έπακρο την αγωνία της μάχης, την κίνηση στο πεδίο, τον παρεσττικό στρατηγικό σχεδιασμό μιας συλλογικής άμυνας ή επίθεσης.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστός είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

KATHIMERINI

green agenda

CYPRUS SUMMIT

The ESG conference

Hilton Nicosia, 20 May 2024

POWERED BY

FAMELINE HOLDING GROUP

BOOK TICKET
digitalagency.com

PRESENTED BY

SUPPORTED BY

CENTRAL BANK OF CYPRUS
EUROSYSTEM

PLATINUM SPONSORS

Bank of Cyprus

HELLENIC BANK

EUROBANK

Cyprus

ALPHA BANK

AstroBank

GOLD SPONSOR

DARK HORSE

SILVER SPONSOR

ENERGY PARTNER

A PROJECT ENDORSED BY

Συνέντευξη στον ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ

Γεννήθηκε στην Αθήνα, γιος κορυφαίου ιστορικού με αντικείμενο την Αρχαία Ελλάδα, ειδικού στην ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ο Ρόμπερτ Κέιγκαν δεν ακολούθησε όμως (μόνο) τον ακαδημαϊκό δρόμο του πατέρα του. Εργάστηκε στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ επί Ρέιγκαν ως σύμβουλος του Τζορτζ Σουλτς, προτού καταλήξει στο Brookings και, ως τακτικός αναλυτής, στην Washington Post. Πριν από λίγες ημέρες συμμετείχε στο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών και μίλησε για την αμερικανική δημοκρατία, τα διλήμματα της Δύσης και τον πόλεμο στην Ουκρανία. Εδώ δημοσιεύεται ένα μέρος της συζήτησης στη σκηνή του συνεδρίου.

— Στο γνωστό σας βιβλίο υποστηρίζετε ότι «η ζούγκλα αναπτύσσεται ξανά», αποτελώντας απειλή για ολόκληρο το μεταπολεμικό φιλελεύθερο σύστημα. Σας ανησυχεί πραγματικά αυτό σήμερα, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη γεγονότα όπως αυτά στην Ουκρανία, αλλά και την άνοδο της Κίνας;

— Η ζούγκλα πάντα αναπτύσσεται ξανά. Έχουμε ζήσει μια μοναδική εποχή στην ανθρώπινη Ιστορία, όπου η δημοκρατία και τα ατομικά δικαιώματα τυγχάνουν σεβασμού και βιώσαμε έναν τεράστιο οικονομικό πλούτο, που εκτείνεται από τον 20ό αιώνα μέχρι σήμερα. Επίσης, ο κόσμος έχει γνωρίσει μια παρατεταμένη περίοδο ειρήνης όσον αφορά τις μεγάλες συγκρούσεις μεταξύ ισχυρών εθνών. Ωμως, είναι καλό να θυμόμαστε ότι αυτή είναι μια σπάνια περίπτωση στην Ιστορία. Στην πραγματικότητα, θεωρώ ότι δεν είναι μια φυσική συνθήκη. Για να συνεχίσουμε να έχουμε αυτόν τον κόσμο, πρέπει να τον δημιουργούμε συνεχώς και ενεργά. Σαν να φροντίζουμε έναν κήπο για να μην παραδοθεί στον έλεγχο της φύσης, λέει ο Ρόμπερτ Κέιγκαν.

Να φροντίσουμε τον κόσμο όπως έναν κήπο

«Ο κόσμος έχει γνωρίσει μια παρατεταμένη περίοδο ειρήνης όσον αφορά τις μεγάλες συγκρούσεις μεταξύ ισχυρών εθνών. Για να συνεχίσουμε να έχουμε αυτόν τον κόσμο, πρέπει να τον δημιουργούμε συνεχώς και ενεργά. Σαν να φροντίζουμε έναν κήπο για να μην παραδοθεί στον έλεγχο της φύσης», λέει ο Ρόμπερτ Κέιγκαν.

Κάναμε κι εμείς λάθη

— Πιστεύετε ότι η Δύση επέδειξε κάποια αλαζονεία στις δεκαετίες που ο κόσμος ήταν μονοπολικός; Υπήρξε κάποια ύβρις ως προς τους χειρισμούς της σε περιπτώσεις όπως το Ιράκ, την περίοδο μετά την 11η Σεπτεμβρίου, τους πτηθέντες του Ψυχρού Πολέμου;

Οι ΗΠΑ δεν είναι μια τέλεια χώρα. Κάνουμε λάθη. Αν και, κοιτάζοντας τις άλλες χώρες και την Ιστορία τους, πιστεύω πως ούτε αυτές είναι τέλειες. Έχουμε πέσει σε παγίδες, όπως το Ιράκ ή το Βιετνάμ. Αυτό πηγάζει από μια αίσθηση παγκόσμιας ευθύνης, που μπορεί να οδηγήσει είτε σε κακές είτε σε καλές αποφάσεις. Είναι, όμως, η ίδια αίσθηση παγκόσμιας ευθύνης που οδήγησε τις ΗΠΑ να υπερασπιστούν συμμάχους και να στείλουν στρατεύματα, με πρωτοφανείς τρόπους σε όλη την Ιστορία. Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο τελείωσε ο Ψυχρός Πόλεμος, δεν κατηγορώ τη Δύση. Φυσικά, κάποιοι Ρώσοι είναι δυσαρεστημένοι, όπως ήταν δυσαρεστημένοι κάποιοι Γερμανοί μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τέτοιες είναι οι συνέπειες της ήττας. Τώρα παρακολουθούμε την προσπάθεια της Ρωσίας να ανακτήσει έναν παραδοσιακό ηγεμονικό ρόλο στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη. Αλλά δεν έχει πραγματικά τη δύναμη, τουλάχιστον προς το παρόν, να το πετύχει αυτό. Έτσι, η στρατηγική της είναι ουσιαστικά να ελπίζει στη δική της δύση ή ενίοτε και να τη σπέρνει.

Η Δύση παραμένει πιο δυνατή από Κίνα και Ρωσία

— Είναι οι ΗΠΑ και η Δύση σε παρακμή; Γεννηθήκατε στην Ελλάδα, οπότε, λαμβάνοντας υπόψη την κληρονομιά του πατέρα σας, εάν τον ρωτούσατε εάν οι ΗΠΑ και η Δύση βρίσκονται εκεί που ήταν η Αθήνα το 322 π.Χ., πώς θα απαντούσε ο αυτός; Πιστεύω ότι θα απαντούσε διαφωνώντας με την έννοια της παρακμής. Από τη δική μου οπτική, τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι μακροχρόνια και δεν αποτελούν ένδειξη παρακμής, αλλά μάλλον μιας συνεχιζόμενης ασθένειας εντός του αμερικανικού συστήματος. Η διεθνής δομή εξακολουθεί να ευνοεί τις δημοκρατίες. Οι διατλαντικές σχέσεις βρίσκονται σήμερα σε υψηλό σημείο και η σχέση της Αμερικής με τους Ασιάτες συμμάχους της είναι πολύ καλή αυτές τις μέρες. Τελικά, αυτή η συλλογική δύναμη της Ευρώπης, της Ανατολικής Ασίας, των Ηνωμένων Πολιτειών είναι μεγαλύτερη συλλογική δύναμη από την Κίνα και τη Ρωσία.

Ο Ντόναλντ Τραμπ προσέρχεται στο δικαστήριο του Μανχάταν την Τρίτη, για την πολυκροτη υπόθεση της Στόρμι Ντάνιελς. «Εκείνο που του λείπει είναι κάτι που είχε κάθε πρόεδρος πριν από αυτόν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δηλαδή μια αίσθηση του ρόλου της Αμερικής στο σύστημα, μια αίσθηση εγγύτητας με τους συμμάχους. Δεν έχει καμία εγγύτητα με κανέναν στην προσωπική του ζωή και σίγουρα όχι στη διπλωματική του ζωή», εξηγεί ο Ρόμπερτ Κέιγκαν, εκφράζοντας την ανησυχία του για τις διεθνείς συνέπειες μιας πιθανής επανεκλογής Τραμπ.

Ρόμπερτ Κέιγκαν

Στέλεχος στο Ινστιτούτο Brookings, αναλυτής στην Washington Post

Μπορεί να δούμε μέχρι και απόσχιση πολιτειών

Τα σενάρια εμφύλιου διχασμού μετά τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ δεν είναι πια αδιανόητα

να μια αποτυχία των Ηνωμένων Πολιτειών και, σε κάποιο βαθμό, όλων εκείνων που προσπάθησαν να τη βοηθήσουν. Και είναι πολύ ατυχές, διότι υπήρχαν πραγματικά ερωτήματα σχετικά με τη βιωσιμότητα του καθεστώτος Πούτιν τον πρώτο χρόνο. Όμως, για διάφορους λόγους, και σίγουρα επειδή αρνήσαμε να εξασφαλίσουμε το είδος του οπλισμού που χρειαζόταν η Ουκρανία, δώσαμε στη Ρωσία την ευκαιρία να ξαναμπει στο παιχνίδι. Δεν νομίζω πάντως ότι είναι δεδομένη η κατάρτιση. Αλλάστε, τι σημαίνει νίκη; Δεν θα κάνω εικασίες για το αν η Ουκρανία θα πρέπει να παραχωρήσει το Ντονμπάσκ. Δεν βρίσκεται σε αυτό το σημείο η Ουκρανία αυτή τη στιγμή. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για τελική φάση, αλλά τι θα λέγατε να κάνουμε αυτό που πρέπει αυτή τη στιγμή; As δώσουμε στην Ουκρανία μια ευκαιρία να αντέξει. Διότι σε κάποιο σημείο η Ρωσία πρέπει επίσης να λάβει υπόψη της το κόστος που επιβαρύνεται, τις αμέτρητες ζωές που επηρεάζονται από αυτό. Δεν ξέρω αν μπορούν να συνεχίσουν επί αόριστον.

— Οπότε πιστεύετε ότι ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος, με την Κίνα για παράδειγμα;

— Δεν νομίζω ότι είναι αναπόφευκτος. Το «αναπόφευκτος» είναι μεγάλη λέξη. Προφανώς, θα υπάρξει συνεχής πίεση και ένταση ανάλογα με την πορεία που θα αποφασίσει να ακολουθήσει η Κίνα, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Πιστεύω ότι μπορεί να αποτραπεί επιτυχώς στην Κίνα, αν εκείνοι που πρέπει να την αποτρέψουν είναι αποφασισμένοι να το κάνουν. Και επίσης πιστεύω ότι η Κίνα μπορεί να ενθαρρυνθεί να κινηθεί προς την κατεύθυνση της αύξησης του πλούτου της, της αύξησης της ευημερίας του λαού της και ίσως να αποθαρρυνθεί από ένα είδος αταβιστικής επιθυμίας για εδάφη, ακόμη και εδάφη που θεωρεί ότι της ανήκουν.

— Είναι πραγματικά δύσκολο να δούμε πώς μπορεί η Ουκρανία να κερδίσει τον πόλεμο. Με τις τελευταίες εξελίξεις —προβλήματα με το ηλεκτρικό ρεύμα, κωλυσιεργία του Κογκρέσου όσον αφορά τη βοήθεια— βλέπετε κάποια θετική κατάληξη από τη σκοπιά του Ζελένσκι;

— Οι πόλεμοι είναι απρόβλεπτοι. Όπως και η πολιτική τους. Η Ουκρανία, τώρα, δεν διαθέτει αυτά που χρειάζεται για να συνεχίσει τον αγώνα της. Αυτό εί-

να μια αποτυχία των Ηνωμένων Πολιτειών και, σε κάποιο βαθμό, όλων εκείνων που προσπάθησαν να τη βοηθήσουν. Και είναι πολύ ατυχές, διότι υπήρχαν πραγματικά ερωτήματα σχετικά με τη βιωσιμότητα του καθεστώτος Πούτιν τον πρώτο χρόνο. Όμως, για διάφορους λόγους, και σίγουρα επειδή αρνήσαμε να εξασφαλίσουμε το είδος του οπλισμού που χρειαζόταν η Ουκρανία, δώσαμε στη Ρωσία την ευκαιρία να ξαναμπει στο παιχνίδι. Δεν νομίζω πάντως ότι είναι δεδομένη η κατάρτιση. Αλλάστε, τι σημαίνει νίκη; Δεν θα κάνω εικασίες για το αν η Ουκρανία θα πρέπει να παραχωρήσει το Ντονμπάσκ. Δεν βρίσκεται σε αυτό το σημείο η Ουκρανία αυτή τη στιγμή. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για τελική φάση, αλλά τι θα λέγατε να κάνουμε αυτό που πρέπει αυτή τη στιγμή; As δώσουμε στην Ουκρανία μια ευκαιρία να αντέξει. Διότι σε κάποιο σημείο η Ρωσία πρέπει επίσης να λάβει υπόψη της το κόστος που επιβαρύνεται, τις αμέτρητες ζωές που επηρεάζονται από αυτό. Δεν ξέρω αν μπορούν να συνεχίσουν επί αόριστον.

— Οπότε πιστεύετε ότι ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος, με την Κίνα για παράδειγμα;

— Δεν νομίζω ότι είναι αναπόφευκτος. Το «αναπόφευκτος» είναι μεγάλη λέξη. Προφανώς, θα υπάρξει συνεχής πίεση και ένταση ανάλογα με την πορεία που θα αποφασίσει να ακολουθήσει η Κίνα, αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Πιστεύω ότι μπορεί να αποτραπεί επιτυχώς στην Κίνα, αν εκείνοι που πρέπει να την αποτρέψουν είναι αποφασισμένοι να το κάνουν. Και επίσης πιστεύω ότι η Κίνα μπορεί να ενθαρρυνθεί να κινηθεί προς την κατεύθυνση της αύξησης του πλούτου της, της αύξησης της ευημερίας του λαού της και ίσως να αποθαρρυνθεί από ένα είδος αταβιστικής επιθυμίας για εδάφη, ακόμη και εδάφη που θεωρεί ότι της ανήκουν.

— Είναι πραγματικά δύσκολο να δούμε πώς μπορεί η Ουκρανία να κερδίσει τον πόλεμο. Με τις τελευταίες εξελίξεις —προβλήματα με το ηλεκτρικό ρεύμα, κωλυσιεργία του Κογκρέσου όσον αφορά τη βοήθεια— βλέπετε κάποια θετική κατάληξη από τη σκοπιά του Ζελένσκι;

— Οι πόλεμοι είναι απρόβλεπτοι. Όπως και η πολιτική τους. Η Ουκρανία, τώρα, δεν διαθέτει αυτά που χρειάζεται για να συνεχίσει τον αγώνα της. Αυτό εί-

σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Εκείνο, όμως, που του λείπει είναι κάτι που είχε κάθε πρόεδρος πριν από αυτόν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δηλαδή μια αίσθηση του ρόλου της Αμερικής στο σύστημα, μια αίσθηση ευθύνης, μια αίσθηση εγγύτητας με τους συμμάχους. Ο Τραμπ δεν έχει καμία εγγύτητα με κανέναν στην προσωπική του ζωή και σίγουρα όχι στη διπλωματική του ζωή.

— Τι συνέβη στο παλιό πεφωτισμένο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα; Ακόμη και ο Ντικ Τσέινη μου φαίνεται πολύ πεφωτισμένος.

— Πήραν τα βουνά. Η κυριαρχία και η επιθετικότητα του κινήματος Τραμπ μέσα στο κόμμα έχουν ενσταλάξει φόβο, αναγκάζοντας τα πρόσωπα να συμμορφωθούν. Αυτή η συμμόρφωση επεκτείνεται ακόμη και σε στοχαστές, δεξιμένους σκέψης και διανοούμενους, οι οποίοι καταλήγουν να δικαιολογούν και να εκλογικεύουν την τρέχουσα κατάσταση των πραγμάτων.

— As εμβαθύνουμε στον Τραμπ ως φαινόμενο, διότι ακόμη κι αν πτωθεί, η επιρροή αυτή είναι πιθανό να παραμείνει. Πόσο συνδέεται η ανησυχία των λευκών, η white anxiety, με το φαινόμενο Τραμπ;

— Συνδέεται απόλυτα. Νομίζω ότι ο Τραμπ έχει αξιοποιήσει το φαινόμενο αυτό. Ολοι γνωρίζουν ότι υπάρχει. Εξάλλου, υπήρχε σε όλη την αμερικανική Ιστορία. Η ανησυχία των λευκών ήταν βασικό χαρακτηριστικό της αμερικανικής

κούς πολιτικής εξουσίας, ακόμη και την εποχή της δουλείας. Και τώρα νομίζω ότι επέστρεψε. Ο Τραμπ, όμως, έχει επωφεληθεί από αυτό, αλλά και το έχει υποκινήσει. Το έκανε και αποδεκτό και νόμιμο. As μην ξεχνάμε ότι κατέβηκε στην πρώτη του εκστρατεία, το 2012, ως υπέρμαχος της λευκής υπεροχής. Εβαλε υποψηφιότητα με βάση τη συνωμοσία για τον Ομπάμα, δηλαδή ότι ο πρώτος μαύρος Αμερικανός πρόεδρος δεν είναι πραγματικά Αμερικανός. Ο Τραμπ αποτελεί το έμβλημα του χριστιανικού εθνικισμού στην Αμερική. Οι ευαγγελιστές είναι απόλυτα με το μέρος του.

— Πιστεύετε ότι η άνοδος της woke κουλτούρας λειτουργεί ως πολλαπλασιαστής ή ενισχυτής της απίχνης του Τραμπ;

— Στην Αμερική υπήρχε πάντα η woke κουλτούρα, η κουλτούρα της αφύπνισης. Δεν είναι νέο φαινόμενο. Παρόμοια συναισθήματα ανησυχίας των λευκών έχουν αναδυθεί σε όλη την Ιστορία, ιδίως έπειτα από σημαντικά γεγονότα, όπως η απόφαση Brown v. Board of Education, το 1954, που αφορούσε τον διαχωρισμό στα σχολεία. Η ίδια ανησυχία των λευκών υπήρχε και στη μετεμφυλιακή περίοδο. Πρόκειται για ένα διαρκές φαινόμενο. Δεν μου αρέσει η λέξη woke. Προκαλεί ποικίλους συνειρμούς. Όμως, υπήρξε μια εποχή, για παράδειγμα στα τέλη του 19ου αιώνα, όπου οι Ιρλανδοαμερικανοί απεικονίζονταν σε εθνικές γελοιογραφίες ως πθηκοειδή πλάσματα με ένα μουγκάλι ουσίκι στο ένα χέρι κι ένα ρόπαλο στο άλλο, οι Ιταλοαμερικανοί αντιμετωπίζονταν σαν σκουπίδια και όλες αυτές οι ομάδες χρησιμοποιούντο να αμερικανικό σύστημα πρώτα για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και στη συνέχεια για να απαιτήσουν σεβασμό. Και ένα μεγάλο μέρος του woke είναι να ζητάς τον σεβασμό. Τώρα μπορεί αυτό να παρατραβήξει; Ναι. Μπορεί να μετατραπεί σε γλωσσικό έλεγχο; Είναι η κουλτούρα της ακύρωσης (cancel culture) γελούια; Ναι. Αλλά νομίζω ότι αυτά τα πράγματα είναι και αυτοδιορθούμενα. Δεν θα έπρεπε να ανησυχούμε τόσο για το γεγονός ότι οι Αφροαμερικανοί θέλουν να τυγχάνουν ισότητας, όχι μόνο ενώπιον του νόμου, αλλά και στην κοινωνία. Δεν δέχομαι το επιχειρήμα «η Αριστερά με ανάγκασε να υποστηρίξω έναν φασίστα δικτάτορα».

— Ποιος θα κερδίσει τις εκλογές;

— Αν έπρεπε να πω, θα έπρεπε να πω τη νίκη του Μπάιντεν. Ωστόσο, δεν αισθάνομαι καθόλου σίγουρος, διότι βλέπω σημαντικές πιθανότητες για μια νίκη του Τραμπ. Και πιστεύω ότι θα ήταν καταστροφικό αν εκλεγόταν ο Τραμπ.

— Αν κερδίσει ο Τραμπ, βλέπετε πιθανότητες για εμφύλιες διαμάχες; Κι αν ο Μπάιντεν κερδίσει με πολύ μικρή πλειοψηφία, βλέπετε το ενδεχόμενο εμφύλιου πολέμου;

— Αν ο Μπάιντεν κερδίσει με οποιαδήποτε διαφορά, ακόμη και με 3 ή 4 μονάδες, ο Τραμπ θα δηλώσει ότι υπήρξε νοθεία, όπως έκανε ακόμη και στις εκλογές που κέρδισε το 2016. Και το ερώτημα είναι, τι θα κάνει το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα; Δεδομένου του ελέγχου που ασκεί ο Τραμπ, πιθανότατα το Κόμμα θα υποστηρίξει τους ισχυρισμούς του περί εκλογικής απάτης. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε διάφορα σενάρια, ένα από τα οποία είναι η απόσχιση των πολιτειών, ειδικά σε συντριπτικά ρεπουμπλικανικές πολιτείες όπως το Τέξας. Δεν είναι αδιανόητο οι κυβερνήτες και οι νομοθέτες αυτών των πολιτειών να αρνηθούν να αναγνωρίσουν τη νομιμότητα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Τώρα, τι σημαίνει αυτό; Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα μπορούσε να αντιδράσει διακόπτοντας τη χρηματοδότηση ή λαμβάνοντας άλλα μέτρα, αλλά είναι αβέβαιο πώς θα χειριζόταν ο Μπάιντεν μια τέτοια κατάσταση. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια πολύ αβέβαιη και δυνητικά σταθερή κατάσταση, συμπεριλαμβανομένων της πιθανότητας μιας συνομοσπονδίας ρεπουμπλικανικών πολιτειών, που απορρίπτουν την ομοσπονδιακή εξουσία.

MICHAEL M. SANTIAGO/POOL VIA REUTERS

Η απάντηση του Ισραήλ

Ταυρίδα

Καταρρίφθηκαν ισραηλινά drones στη γύρω περιοχή

Ισφαχάν

Πύραυλος έπληξε αεροπορική βάση

Πού εστιάζει το βλέμμα της Αθήνα

Η **Άμεση** εμπλοκή του Ιράν σε κυνήματα κατά του Ισραήλ προσθέτει έναν ακόμη παράγοντα ανασφάλειας στα ούτως ή άλλως προβληματικά δεδομένα που έχει να διαχειριστεί η ελληνική εξωτερική πολιτική το τελευταίο χρονικό διάστημα. Πέρα από τον προφανή κίνδυνο διάχυσης της σύγκρουσης σε περίπτωση απευθείας περαιτέρω κλιμάκωσης μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, στην Αθήνα γίνονται υπολογισμοί για την πιθανότητα δευτερογενών επιπτώσεων σε οικονομικό επίπεδο, μέσω πιθανής νέας ενεργειακής κρίσης ή και μείωσης του τουρισμού.

Η Ελλάδα διατηρεί την ίδια σιγαλή και κάποιες ισορροπίες πολύ συγκεκριμένες. Προφανώς η σχέση με το Ισραήλ έχει στρατηγικό χαρακτήρα, ο οποίος ξεφεύγει κατά πολύ από τα τεκταινόμενα στη Μέση Ανατολή και συνδέεται με την Ανατολική Μεσόγειο και, βεβαίως, και με τις ψυχρές σχέσεις Αγκυρας - Ιερουσαλήμ σ' αυτή τη φάση. Ωστόσο, την ίδια στιγμή στην Αθήνα δεν επιθυμούν να διαταράξουν τις επαφές που υπάρχουν με την Τεχεράνη, που παρά τα προβλήματα παραμένουν λειτουργικές. Υπενθυμίζεται ότι τον περασμένο Ιανουάριο ο 19χρονος δόκιμος πλοίαρχος που επέβαινε σε πλοίο που κατασχέθηκε από τους Φρουρούς της Επανάστασης στον Περισκό Κόλπο, επαναπατρίστηκε ταχύτατα (εντός μιας εβδομάδας), με τις ιρανικές αρχές να είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμες με την Αθήνα πάνω σε ένα ζήτημα ανθρωπιστικό, το οποίο ωστόσο θα μπορούσε η Τεχεράνη να είχε εκμεταλλευτεί εντελώς διαφορετικά.

Η Αθήνα προφανώς δεν συμμετείχε στη δημιουργία της ομπρέλας πάνω από τον ισραηλινοεναέριο χώρο, ωστόσο έχει μια διακριτή παρουσία στα ανοιχτά του Λιβάνου (με τη φρεγάτα «Σπέτσαι» στην επιχείρηση UNIFIL), στην Ερυθρά Θάλασσα (με τη φρεγάτα «Υδρος») και με μια πυροβολαρχία «Ρατίο» που προστατεύουν κρίσιμες υποδομές στη Σαουδική Αραβία. Μικρή, αλλά υψηλής αξίας είναι η παρουσία αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων στην Ιορδανία. Πρόκειται για παρουσία που αποδεικνύει έμπρακτα το ενδιαφέρον της Ελλάδας για μια περιοχή της γειτονίας της, δίχως την ίδια στιγμή να εμπλέκεται με κάποιον τρόπο στη σύγκρουση, παρά μόνο στο πλαίσιο δραστηριοτήτων προστασίας πλοίων η ευαίσθητων στόχων.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΝΕΔΟΣ

Παιδιά ορθόδοξων Εβραίων παρακολουθούν από το παράθυρο προετοιμασίες για το Πάσχα, ο εορτασμός του οποίου αρχίζει αύριο. Η ατμόσφαιρα, ωστόσο, με τις επιχειρήσεις στη Γάζα σε εξέλιξη, τους ομήρους στα χέρια της Χαμάς και τους ιρανικούς πυραύλους να χαράζουν τον ουρανό, προφανώς και δεν μπορεί να είναι εορταστική.

Το παιχνίδι των πυραύλων

Ισραήλ και Ιράν έκαναν ένα βήμα πίσω από την άβυσσο, αλλά ο κίνδυνος ανάφλεξης παραμένει

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Τον Οκτώβριο του 1962 η ανθρωπότητα βρέθηκε πιο κοντά από κάθε άλλη φορά στο ενδεχόμενο πυρηνικού ολοκαυτώματος με την κρίση των πυραύλων, στην Κούβα. Υστερα από 13 ημέρες διήμερης αγωνίας, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ έκαναν από ένα βήμα πίσω, επιλέγοντας να συνεχίσουν τον Ψυχρό Πόλεμο χωρίς να τον μετατρέψουν σε θερμό. Εδώ και τρεις εβδομάδες, μια δεύτερη «κρίση των πυραύλων» κυριαρχεί στη διεθνή σκηνή, με πρωταγωνιστές το Ισραήλ και το Ιράν. Η αρχή έγινε με τη φονική επίδρομή των Ισραηλινών εναντίον του ιρανικού προξενείου στη Δαμασκό, κλιμακώθηκε με τη θεαματική, αλλά ατετέλεστη απάντηση των Ιρανών, που εκτόξευσαν πάνω από 300 drones, Κρουζ και βαλλιστικούς πυραύλους εναντίον του Ισραήλ και συνεχίστηκε προχθές με τα περιορισμένα ισραηλινά πλήγματα στο Ισφαχάν, στην Ταυρίδα και στη Συρία. Αν προσθέσει κανείς ότι από τις δύο αντιπαλές πλευρές η μία, το Ισραήλ, κατέχει πυρηνικά όπλα και η άλλη, το Ιράν, διεξάγει ένα αμφιλεγόμενο πυρηνικό πρόγραμμα, η αναλογία με τα του 1962 κάνει κάτι από την υπερβολή της.

Παρότι είναι νωρίς για τελικά συμπεράσματα, η υποβάθμιση της ισραηλινής ανταπάντησης και από τα δύο στρατόπεδα μάλλον δείχνει ότι επιθυμούν να ρίξουν τους τόνους ώστε να αποφύγουν τον επαπειλούμενο περιφερειακό πόλεμο. Σε κάθε περίπτωση, η κρίση των 19 ημερών θα αφήσει πίσω της μια εκπληκτικά ασταθή Μέση Ανατολή, έχοντας ήδη ακυρώσει όλους τους κανόνες και τις ασφαλιστικές δικλίδες που γνωρίζαμε.

Τα ταμπού σπάνε

Μέχρι την 1η Απριλίου, το Ισραήλ βρισκόταν σε ασύμμετρο πόλεμο χαμηλής έντασης κατά

της Ισλαμικής Δημοκρατίας, με δολοφονίες στρατιωτικών και πυρηνικών επιστημόνων, έχοντας χαράξει με σαφήνεια δύο κόκκινες γραμμές, η υπέρβαση των οποίων θα οδηγούσε σε ανοικτό πόλεμο: το να φτάσει το Ιράν στο κατώφλι της κατασκευής πυρηνικής βόμβας και το να τεθεί μείζονα απειλή κατά της εθνικής ασφάλειας του Ισραήλ από τους περιφερειακούς συμ-

και εκθροίς ότι δεν είναι «κάρτιν τίγρη», η Τεχεράνη βομβάρδισε μια αεροπορική βάση του Ισραήλ στο Νεβατίμ, στην έρημο Νεγκέβ, μόλις 30 χιλιόμετρα από τον πυρηνικό αντιδραστήρα της Ντιμόνα, ενώ ο ουρανός της Ιερουσαλήμ φωτιζόταν από τα εκχρηστικά βλήματα και τους αμυντικούς πυραύλους, με τους κατοίκους της να τρέχουν πανικόβλητοι στα υπόγεια καταφύγια.

Μπορεί το Ιράν να είχε ειδοποιήσει μέσω αραβικών κρατών για την επικείμενη επίθεση 72 ώρες νωρίτερα (με πόσες λεπτομέρειες δεν έχει γίνει σαφές). Μπορεί η επίθεσή του να μην προκάλεσε κανένα θύμα, ούτε ιδιαίτερα σοβαρές ζημιές, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των βλημάτων ανακαταστάθηκε από την ισραηλινή αεράμυνα, με τη βοήθεια ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας και Ιορδανίας. Ωστόσο το μήνυμα είχε σταλεί και το Ισραήλ δεν μπορούσε παρά να αντιδράσει.

Παρέμβαση Μπρίντεν

Όπως γράφτηκε στον διεθνή Τύπο, στο πρώτο πολεμικό συμβούλιο του Ισραήλ, ενώ η επίθεση του Ιράν βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη, όλοι οι στρατηγοί (ο υπουργός Αμυνας Γιάβ Γκάλαντ από το Λικούντ, αλλά και οι κεντρικοί Μπένι Γκαντς και Γκάζι Αϊζενκοτ) ζήτησαν άμεση και δυναμική στρατιωτική απάντηση. Αυτή τη φορά, όμως, ήταν ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου εκείνος που είχε πιο κρύο αίμα (κάτι στο οποίο θα βοήθησε και η 25λεπτη τηλεφωνική συνομιλία του με τον Τζο Μπρίντεν), δικαιώνοντας τον αφορισμό του Κλεμάνσο ότι «ο πόλεμος είναι πολύ σοβαρό πράγμα για να τον εμπιστευόμαστε στους στρατιωτικούς». Παραδόξως, ο Ισραηλινός πρωθυπουργός βρήκε στήριγμα στον ηγέτη του υπερορθόδοξου κόμματος Σας, Αριε Ντέρι.

Αν και περιορισμένη, η απάντηση του Ισραήλ την Παρα-

σκευή ήταν απολύτως συμμετρική: έπληξε μια σημαντική αεροπορική βάση του Ιράν στο Ισφαχάν, κοντά σε εγκαταστάσεις του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος, χωρίς να προκαλέσει θανάτους ή μεγάλες καταστροφές. Ταυτόχρονα, έπληξε ιρανικούς στόχους στη Συρία και, το κυριότερο, στην Ταυρίδα του ιρανικού Αζερμπαϊτζάν. Σημειώ- τει ότι το Ιράν αντιμετώπιζε

πυρηνικών όπλων.

Από την πλευρά του, το Ιράν αποδεικνύει ότι αποτελεί βασικό γεωπολιτικό παίκτη στην περιοχή και ελπίζει ότι θα διαπραγματευτεί εκ νέου, από ενισχυμένη θέση, με τις ΗΠΑ για το πυρηνικό του πρόγραμμα και τις κυρώσεις. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτή τη βδομάδα απείλησε για πρώτη φορά δημόσια ότι μπορεί να αλλάξει «πυρηνικό δόγμα», δηλαδή να στραφεί στην κατασκευή πυρηνικών όπλων.

Οι χαμένοι από το σπирάλ της βίας και της αντεκδίκησης είναι πρώτα απ' όλα οι Παλαιστίνιοι και ακολούθως ολόκληρη η Μέση Ανατολή. Ο Νετανιάχου γιατί η Γάζα, που εξελίσσεται σε διπλωματικό και πολιτικό Βατερλώ, φεύγει προσωρινά έστω από το προσκήνιο, ενώ η σύγκρουση με την Τεχεράνη του χαρίζει τη στήριξη της Δύσης και δημιουργεί ελπίδες ότι το αμερικανοίσρα-

αυτονομιστικά κινήματα στις περιοχές των Αζερών (όπως και των Κούρδων), ενώ το Ισραήλ έχει αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις με το κράτος του Αζερμπαϊτζάν, το οποίο στήριξε στρατιωτικά στην πρόσφατη σύγκρουση με την Αρμενία για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, κάτι που δείχνει ότι η σύγκρουση Ιράν - Ισραήλ απειλεί να αποσταθεροποιήσει όχι μόνο την ευρύτερη Μέση Ανατολή, αλλά και τον Καύκασο.

Σε έναν πρώτο απολογισμό, οι πρωταγωνιστές της σύγκρουσης - δύο ανασφαλή καθεστώτα, υπό εσωτερική και διεθνή πίεση, που ωθούνται σε ολοένα και πιο ακραίες θέσεις - έχουν λόγους να αισθάνονται ικανοποιημένοι. Ο Νετανιάχου γιατί η Γάζα, που εξελίσσεται σε διπλωματικό και πολιτικό Βατερλώ, φεύγει προσωρινά έστω από το προσκήνιο, ενώ η σύγκρουση με την Τεχεράνη του χαρίζει τη στήριξη της Δύσης και δημιουργεί ελπίδες ότι το αμερικανοίσρα-

πλινο σχέδιο για ένα «αραβικό ΝΑΤΟ» με αιχμή εναντίον του σιτικού Ιράν, θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα.

Από την πλευρά του, το Ιράν αποδεικνύει ότι αποτελεί βασικό γεωπολιτικό παίκτη στην περιοχή και ελπίζει ότι θα διαπραγματευτεί εκ νέου, από ενισχυμένη θέση, με τις ΗΠΑ για το πυρηνικό του πρόγραμμα και τις κυρώσεις. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτή τη βδομάδα απείλησε για πρώτη φορά δημόσια ότι μπορεί να αλλάξει «πυρηνικό δόγμα», δηλαδή να στραφεί στην κατασκευή πυρηνικών όπλων.

Η Γάζα σε δεύτερη μοίρα

Οι χαμένοι από το σπирάλ της βίας και της αντεκδίκησης είναι πολύ περισσότεροι. Πρώτα απ' όλα οι Παλαιστίνιοι, ειδικά της Γάζας, που βλέπουν το δράμα τους να περνάει σε δεύτερο πλάνο, αν και βρισκείται στο κέντρο όλων των κρίσεων στη Μέση Ανατολή. Επειτα, οι αραβικές χώρες, που απειλούνται να χάσουν κάθε αυτοτέλεια και να μετατραπούν σε πεδία αναμέτρησης εξωτερικών δυνάμεων (Ισραήλ, Ιράν, Τουρκία, ΗΠΑ, Ρωσία) στα δικά τους εδάφη.

Τέλος, ο Αμερικανός πρόεδρος Τζο Μπρίντεν, ο οποίος ανέβηκε στην εξουσία με στρατηγική επιλογή να αποσύρει τις ΗΠΑ από τις συγκρούσεις της ευρύτερης Μέσης Ανατολής (από τη Συρία μέχρι το Αφγανιστάν) ώστε να ενισχύει τα βασικά του μέτωπα με την Κίνα και τη Ρωσία. Αντί γι' αυτό παρασύρεται, εν μέσω μιας δύσκολης προεκλογικής περιόδου, σε καινούργιες μεσανατολικές περιπέτειες χωρίς ημερομηνία λήξης και με μεγάλο εσωτερικό πολιτικό κόστος, όπως έδειξε η βάρβαρη αστυνομική επιδρομή εναντίον φοιτητικής κατάληψης υπέρ της Παλαιστίνης στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, που θύμισε τις ταραγμένες δεκαετίες του '60 και του '70.

Στέλεχος του Πολεμικού Ναυτικού κατά τη διάρκεια της άσκησης «Αίλιψ 2024». Η τουρκική πλευρά διατυπώνει ενστάσεις σχεδόν κάθε φορά που διενεργούνται στρατιωτικά γυμνάσια στο Αιγαίο, επαναλαμβάνοντας τους ισχυρισμούς περί υποτιθέμενης αποστρατιωτικοποίησης των νησιών.

Ο χαρτοπόλεμος των διαβημάτων

Οι ισχυρισμοί που διατυπώνει η Αγκυρα καθ' όλο το διάστημα της «νηνεμίας» στο Αιγαίο για τις κινήσεις των ελληνικών δυνάμεων

Του ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ

Το τελευταίο εξάμηνο η σχεδόν μηδενική παραβατικότητα στον εθνικό εναέριο χώρο και τον χώρο ευθύνης εναέριας κυκλοφορίας της Αθήνας (FIR) οδήγησε συχνά στην παρερμηνεία της τοποθέτησης «στον πάγο» από πλευράς Αγκυρας των πάγιων απόψεών της για το Αιγαίο. Η «Κ» φέρνει σήμερα στην επιφάνεια ορισμένα περιστατικά του τελευταίου εξαμήνου που σε γραφειοκρατικό επίπεδο (υπουργείου Εξωτερικών και αρμόδιων στρατιωτικών αρχών) οδήγησαν σε ανταλλαγή όχι μόνο οδηγιών προς ναυτιλλομένους σε αέρα και θάλασσα (NOTAM και NAVTEX),

αλλά και σε τρία αυστηρά διαβήματα της Τουρκίας για ασκήσεις και δραστηριότητες των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων εντός περιοχών ευθύνης της Αθήνας. Όπως η «Κ» είχε έγκαιρα αναδείξει, η επιστροφή της Τουρκίας στον διπλωματικό «χαρτοπόλεμο» άρχισε να καταγράφεται λίγο πριν από τα Χριστούγεννα της περασμένης χρονιάς.

Για τις πτήσεις

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έγγραφα στοιχεία που βρίσκονται εις γνώση της «Κ», στις 21 Νοεμβρίου 2023 η Αγκυρα κατηγόρησε την Ελλάδα (σε ρηματική διακοίνωση που επιδόθηκε στον Έλληνα πρέ-

σβη) ότι δύο τουρκικά αεροσκάφη εγκλωβίστηκαν από ελληνικά μαχητικά. Η ελληνική πλευρά απάντησε ότι τα μαχητικά απλώς προχώρησαν σε αναγνώριση τουρκικών αεροσκαφών που κατά πάγια τακτική επιχειρούσαν σε περιοχή εντός FIR Αθηνών δίχως να καταθέσουν σχέδιο πτήσης. Είναι ενδιαφέρον ότι εκείνη την ημερομηνία η ελληνική πλευρά δεν έχει καταγράψει παρά παραβάσεις κανόνων εναέριας κυκλοφορίας όχι από τουρκικά μαχητικά, αλλά από αεροσκάφη ναυτικής συνεργασίας τύπου ATR-72 και CN-235 και ένα UAV, στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο. Ένα δεύτερο διάβημα επιδόθηκε στην ελληνική πλευρά τον

Φεβρουάριο, όπου καταγράφονταν σε μια λίστα συνολικά επτά περιπτώσεις υποτιθέμενης παραβίασης του τουρκικού εναέριου χώρου. Σε τέσσερις από αυτές τις περιπτώσεις οι Τούρκοι κατήγγειλαν τα ελληνικά αεροσκάφη ενώ αυτά πετούσαν εντός εθνικού εναέριου χώρου. Στην πρώτη περίπτωση 2,5 ναυτικά μίλια νοτιοανατολικά της Καλολιμνίου, και στις υπόλοιπες τρεις περιπτώσεις 2,5 ν.μ. έως 3 ν.μ. νοτιοανατολικά της Σάμου, εντός, μάλιστα, του περασμένου Ιανουαρίου.

Το τρίτο αυστηρό διάβημα που επιδόθηκε αφορούσε ασκήσεις, τόσο στρατιωτικές όσο και δραστηριότητες της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος, σε περιοχές από τον Έβρο μέχρι το Καστελλόριζο, όπου διατυπώνονταν όλες οι θέσεις της Αγκυρας. Ανάμεσα στις περιπτώσεις που οι Τούρκοι ανέδειξαν περιλαμβανόταν φυσικά το καθεστώς υποτιθέμενης αποστρατιωτικοποίησης των νησιών του Ανατολικού και του Βορείου Αιγαίου (ονομαστικά Λέρος, Κως, Σάμος, Ικαρία, Κάλυμνος, Λειψοί, Πάτμος, Νίσυρος, Λήμνος, Σαμοθράκη, Λέσβος, Χίος, Ρόδος, Κάρπαθος, Καστελλόριζο, Τήλος, Χάλκη, Νίσυρος, Ψαρά, Άγιος Ευστράτιος). Και αυτές οι αιτιάσεις καταγράφηκαν με αφορμή μια σειρά ασκήσεων των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, εν προκειμένω του Πολεμικού Ναυτικού (Π.Ν.), όπως η «Τρίαινα».

Σε όλους τους σχετικούς ισχυρισμούς της τουρκικής πλευράς γινόταν επίκληση και στο μνημόνιο Παπούλια - Γιλμάζ, το οποίο, βεβαίως, όπως είναι γνωστό δεν περιλαμβάνει περιοχές εκτός Αιγαίου, όπως και δραστηριότητες μη στρατιωτικές, δηλαδή του Λιμενικού και της Αστυνομίας. Οι Τούρκοι, για παράδειγμα, εξέφρασαν την ενόχλησή τους για δύο NOTAM (A3832/23 και A4559/23) με τις οποίες η ελληνική Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) δέσμευε για λογαριασμό του Δ' Σώματος Στρατού περιοχή πάνω από τη Θράκη για δοκιμές πτήσεως UAV του Στρατού Ήερās. Εν ολίγοις η Αγκυρα αμφισβήτησε τη δυνατότητα της Αθήνας να δεσμεύει χώρο για πτήσεις πάνω από εθνικό έδαφος. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε

πολύ κοντινή απόσταση, στην Ανατολική Θράκη, υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση τουρκικών UAV τύπου Bayraktar, τα οποία αξιοποιούνται για αποστολές συλλογής πληροφοριών, ως εκ τούτου η ελληνική απόφαση για σταδιακή ανάπτυξη ανάλογων δυνατοτήτων στην ένθεν πλευρά του Έβρου αποτελεί επί της ουσίας αντίμετρο.

Τον περασμένο Δεκέμβριο και τον Ιανουάριο οι Τούρκοι αντέδρασαν ακόμη και για την κοινή άσκηση την οποία πραγματοποιήσαν αεροσκάφη της Πολεμικής Αεροπορίας (Π.Α.) με νατοϊκά μαχητικά, στο πλαίσιο αποστολών αστυνόμευσης του εναέριου χώρου κρατών-μελών του Βορειοατλαντικού Συμφώνου και απολύτως ενταγμένων στη ρουτίνα της Συμμαχίας. Οι Τούρκοι επανέλασαν, επίσης, και στο ζήτημα του χώρου τον οποίο διεκδικούν ως Τερματική Περιοχή Ελέγχου (Terminal Control Area) για το αεροδρόμιο του Νταλαμάν, στην επαρχία των Μούγλων, στον Κεραμεικό Κόλπο, απέναντι από τη

Η τουρκική πλευρά αντέδρασε ακόμη και για δύο NOTAM της ΥΠΑ με τις οποίες δέσμευε περιοχή πάνω από τη Θράκη για δοκιμαστικές πτήσεις UAV του Στρατού.

Ρόδο. Κατά τις τουρκικές διαμαρτυρίες, ο τρόπος που είναι διαμορφωμένο το FIR Αθηνών προκαλεί προβλήματα στην εναέρια κυκλοφορία αυτού του μικρού αεροδρομίου που εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο την τουριστική κίνηση στα νοτιοδυτικά παράλια της Μικράς Ασίας. Προφανώς κάτι τέτοιο δεν ισχύει, ενώ, επιπροσθέτως, τμήμα του αεροδρομίου εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και από την τουρκική αεροπορία, όχι βέβαια στον βαθμό που αυτό συνέβαινε πριν από το 2000.

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η αρμόδια διεύθυνση ελληνοτουρκικών (Α4) του υπουργείου Εξωτερικών, και βεβαίως στη συ-

νεία η πρεσβεία της Ελλάδας στην Αγκυρα, απάντησε με τον δέοντα τρόπο. Ωστόσο, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αρκετοί έμπειροι διπλωμάτες διαρωτώνται για πόσο καιρό ακόμη μπορεί αυτή η στείρα αποτύπωση απόψεων να συνεχίζεται, δίχως, μάλιστα, να υπάρχει κάποια εξέλιξη. Είναι πλέον σαφές από τον τρόπο που οδεύουν οι συζητήσεις ότι τόσο η Αθήνα όσο και η Αγκυρα είναι ικανοποιημένες (σε διαφορετικό βαθμό) με την τρέχουσα έλλειψη έντασης επί του πεδίου. Ωστόσο, στην Αθήνα δεν είναι λίγοι όσοι ανησυχούν ότι σε επόμενη φάση η Αγκυρα απλώς θα επιστρέψει στις διεκδικήσεις, προβάλλοντας τον χρόνο που άφησε να περάσει δίχως προβλήματα ως απόδειξη καλής θέλησης. Η ένταση με την οποία η Αγκυρα αντέδρασε και η βαρύτητα την οποία εξακολουθεί να αποδίδει στο ζήτημα των θαλάσσιων πάρκων στο Αιγαίο Πέλαγος που προαναγγέθηκαν από την Αθήνα, απειλώντας μάλιστα ότι δεν θα τα επιτρέψει, είναι στοιχεία ενδεικτικά του τρόπου με τον οποίο η τουρκική κυβέρνηση προσεγγίζει την τρέχουσα φάση στα ελληνοτουρκικά.

Κανονικά οι επαφές

Πάντως οι προγραμματισμένες επαφές δεν έχουν μετατεθεί. Την εβδομάδα που πέρασε, διοικητές μονάδων από την ελληνική και την τουρκική πλευρά του Έβρου επισκέφθηκαν στρατόπεδα της αντίπερα όχθης, στο πλαίσιο των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE). Οι κύριες συζητήσεις για τα MOE θα γίνουν αύριο στην Αθήνα, και την επόμενη εβδομάδα θα ακολουθήσουν και οι επαφές στο πλαίσιο της θετικής ατζέντας. Η συνάντηση του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη με τον πρόεδρο της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην Αγκυρα θα πραγματοποιηθεί τελικώς τη 13η Μαΐου. Είναι, πάντως, σε κάθε περίπτωση ενδιαφέρον για την Αθήνα ότι της συνάντησης Μητσοτάκη - Ερντογάν θα έχει προηγηθεί, εκτός απόρούπο, η επίσκεψη του προέδρου της Τουρκίας στον Λευκό Οίκο, όπου έχει να συζητήσει πέρα πολλά με τον πρόεδρο των ΗΠΑ Τζο Μπάιντεν.

ΕΚΤΟΣ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ

Ελληνικοί φόβοι για οικονομία και Κύπρο

Του Κ. Π. ΠΑΠΑΔΟΧΟΥ

Η «μεγάλη εικόνα» της κρίσης στη Μέση Ανατολή, που πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος να μετεξελιχθεί σε περιφερειακή σύγκρουση και οι μικρότερες –αλλά επίσης ιδιαίτερα σημαντικές– της πορείας των ελληνοτουρκικών, καθώς και των σχέσεων με τα Τίρανα στον απόηχο της συμμετοχής του Φρ. Μπελέρη στο ευρωπαϊκό σχέδιο της Ν.Δ., βρίσκονται στο μικροσκοπικό της Αθήνας.

Αναφορικά με το μπρα ντε φερ μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, κυρίαρχη εκτίμηση –μετά και το προχθεσινό «ήπιον» πλήγμα κατά της Τεχεράνης– είναι πως θα παραμείνει σε μεγάλο βαθμό «ελεγχόμενο» λόγω και των πιέσεων που ασκούνται από την Ουάσιγκτον στον Μπ. Νετανιάχου. Πάντως, ακόμη κι αν υπάρξει σε δεύτερο χρόνο μεγάλη κλιμάκωση, παρότι η Αθήνα έχει στρατιωτική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή, θεωρείται βέβαιο πως θα παραμείνει εκτός κάρδου, ενώ το ίδιο δεν μπορεί να προσεξοφληθεί για την Κύπρο, καθώς οι βρετανικές βάσεις στην περιοχή θα μπορούσαν να αποτελέσουν στόχο της Τεχεράνης. Αντιθέτως, φόβοι εκφράζονται στην Αθήνα για τις επιπτώσεις μιας ευρύτερης ανάφλεξης στη Μέση Ανατολή στα πεδία της οικονομίας, του τουρισμού και στο μεταναστευτικό. Στα ελληνοτουρκικά, η νέα περίοδος ρητορικής έντασης που πυροδοτεί η Τουρκία με αφορμή τα θαλάσσια πάρκα υπογραμμίζει τα πεπερασμένα όρια της ελληνοτουρκικής προσέγγισης, παρά την προγραμματισμένη επίσκεψη του Κυρ. Μητσοτάκη στις 13 Μαΐου στην Αγκυρα. Υπό αυτή

την έννοια, το Μέγαρο Μαξίμου αξιολογεί ως σημαντικό το γεγονός ότι στη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε. την περασμένη εβδομάδα επαναβεβαιώθηκε πως η «εποπτεία» των ευρωτουρκικών σχέσεων θα παραμείνει αρμοδιότητα των κρατών-μελών και άρα της Ελλάδας και της Κύπρου. Αναφορικά, τέλος, με τα Τίρανα είναι σαφές πως το «μπαλάκι» βρίσκεται και πάλι στο γήπεδο του Εντι Ράμα. Πάντως, η συμμετοχή του Φρ. Μπελέρη στο ευρωπαϊκό σχέδιο της Ν.Δ. ενδεχομένως αποτελεί και παράθυρο ευκαιρίας για στροφή του Άλβανου πρωθυπουργού, καθώς δημιουργούνται νέα δεδομένα στο «επίδοκο», που εξαρχής ήταν ο Δήμος Χειμάρρας, αφού ο εκλεγμένος δήμαρχος θα μετακομίσει στις Βρυξέλλες. Παράλληλα, το γεγονός ότι ένας ευρωβουλευτής θα βρίσκεται εντός φυλακής εγείρει ένα πρόσθετο ζήτημα για τη λειτουργία του κράτους δικαίου στην Αλβανία, που ο Ράμα καλείται να αντιμετωπίσει. Σε κάθε περίπτωση, μέχρι να αποσαφηνιστούν οι κινήσεις των Τιράνων η απειλή του βέτο στην ευρωπαϊκή πορεία της Αλβανίας θα παραμείνει από την Αθήνα στο τραπέζι.

Η στροφή του ΣΥΡΙΖΑ

Το πρώτο βήμα «μετακίνησης» του ΣΥΡΙΖΑ σε «μη αριστερές» θέσεις στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, υπό τον Στέφανο Κασσελάκη, έγινε τον περασμένο Δεκέμβριο με την υπερψηφίση των αμυντικών δαπανών του

Μαχητικά αεροσκάφη που συμμετείχαν στην πολυεθνική αεροπορική άσκηση «Ηνίοχος 2024» πετούν πάνω από την παραλία της Βοϊδοκοιλιάς στη Μεσσηνία την Πέμπτη. Ακόμη κι αν υπάρξει μεγαλύτερη κλιμάκωση στη Μέση Ανατολή, σε ό,τι αφορά το στρατιωτικό σκέλος, θεωρείται βέβαιο πως η Ελλάδα θα παραμείνει εκτός κάρδου.

προϋπολογισμού. Η σημασία που του αποδόθηκε δεν ήταν μεγάλη, καθώς στην επικαιρότητα κυριαρχούσαν οι εσωκομματικές εντάσεις στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ενώ πολλοί συνέδεσαν την επιλογή με την επιρροή που ασκεί στον πρόεδρο του ΣΥΡΙΖΑ, ο Δημ. Αποστολάκης. Όμως, η συνέχεια τους διέψευσε, καθώς η στροφή του ΣΥΡΙΖΑ στα θέματα εξωτερικής πολιτικής είναι σημαντική και είναι προφανές πως φέρει την προσωπική σφραγίδα του Στ. Κασσελάκη.

Υπενθυμίζεται πως το τελευταίο διάστημα ο πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ έχει, μεταξύ άλλων, πλέ-

ξει το εγκώμιο του ΝΑΤΟ αναφερόμενος σε «αμυντική ιερή συμμαχία» και χαρακτηρίσει χρήσιμο εργαλείο τον φράχτη στον Έβρο, ενώ μέσω ανακοίνωσης η Κομμουνιστική καταδίκασε την επίθεση του Ιράν κατά του Ισραήλ, χωρίς αναφορές στη Γάζα, ασχέτως εάν στη συνέχεια υπήρξε αναδίπλωση λόγω των εσωκομματικών αντιδράσεων. Τι συνεπάγεται η επιλογή Κασσελάκη να διαφοροποιηθεί από πάγιες προσεγγίσεις της Αριστεράς, σε μια περίοδο μάλιστα που ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει τις δεσμεύσεις της κυβερνητικής ευθύνης; Αναμφισβήτητη υπηρετεί την προσπάθεια μετακι-

νησης του κόμματος προς τον χώρο του Κέντρου. Παράλληλα, όμως, είναι σαφές πως οι θέσεις του Στ. Κασσελάκη δεν περνούν απαρατήρητες ούτε στο εσωτερικό της χώρας ούτε από τις μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και την Ουάσιγκτον, που επιθυμούν τη «συνέχεια» και την απουσία πολιτικών αντιπαραθέσεων στο πεδίο εξωτερικής πολιτικής, σε μια περίοδο κατά την οποία ο ρόλος της Ελλάδας είναι αναβαθμισμένος λόγω της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία και της ανάφλεξης στη Μέση Ανατολή.

Πρακτικά, όπως αναφέρουν στελέχη της Κομμουνιστικής, ο Στ. Κασσελάκης άρχισε να παίζει σε ένα γήπεδο που έως τώρα μονοπωλούσε ο Κυρ. Μητσοτάκης και μάλιστα χωρίς ουσιαστικό πολιτικό κόστος: οι περισσότεροι ψηφοφόροι του ΣΥΡΙΖΑ που έχουν ψηλά στην ατζέντα τους τα θέματα εξωτερικής πολιτικής εκτιμάται πως μετακινήθηκαν στη Νέα Αριστερά και το ΚΚΕ, ενώ τα «νέα» κοινά στα οποία πρωτίστως απευθύνεται η ιεραρχούν πολύ χαμηλά.

Πώς διαβάζει τα γκάλοπ το ΠΑΣΟΚ

Δυνατά θεωρείται στη Χαριλάου Τρικούπη η «ανατροπή» και η ανάκτηση της δεύτερης θέσης από το ΠΑΣΟΚ στις επτά εβδομάδες μέχρι τις ευρωεκλογές, αν και η σημασία της ανόδου του ΣΥΡΙΖΑ το τελευταίο διάστημα δεν υποτιμάται. Στο ΠΑΣΟΚ σημειώνουν πως παρά το δημοσκοπικό προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ η διαφορά μεταξύ των δύο κομμά-

των κινείται στα όρια του στατιστικού λάθους, ενώ εστιάζουν και σε τρία επιμέρους στοιχεία:

Πρώτον, το ΠΑΣΟΚ σε όλες τις έρευνες της κοινής γνώμης καταγράφει αύξηση των ποσοστών του, έναντι των εθνικών εκλογών του περασμένου Ιουνίου, ενώ, αντιθέτως, η Δ.Α. και ΣΥΡΙΖΑ σημειώνουν πτώση.

Δεύτερον, όπως υποστηρίζουν, πραγματικό «σημείο εκκίνησης» για τον Στ. Κασσελάκη δεν ήταν η εκλογή του τον περασμένο Σεπτέμβριο που ακολουθήθηκε από τη διπλή διάσπαση, αλλά το πρόσφατο συνέδριο στο οποίο ουσιαστικά «επικράτησε» έναντι των αμφισβητιών του και του Αλέξη Τσίπρα. Υπ' αυτή την έννοια είναι λογικό ο ΣΥΡΙΖΑ να ακολουθεί τώρα την ανοδική πορεία που είχε καταγράψει και ο Ν. Ανδρουλάκης τους πρώτους μήνες μετά την εκλογή του στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, αλλά είναι θέμα χρόνου να σταθεροποιηθεί σε χαμηλότερα επίπεδα.

Τρίτον, στην εκτίμηση πως η συμμετοχή του ευρωπαϊκού ελέγχου του Γ. Μανιάτη, που έχει σαφή κεντρικά χαρακτηριστικά, λειτουργεί, τουλάχιστον μερικώς, ως ανάχωμα στις διαρροές προς τους Δημοκράτες του Ανδρέα Λοβέρδου, που κατά τον πρώτο μήνα της παρουσίας τους στην πολιτική σκηνή εμφανίστηκαν να αντλούν ψηφοφόρους τόσο από τη Ν.Δ. όσο και από το ΠΑΣΟΚ. Αντιθέτως, «αγκάθι» αποτελεί ότι ο Ν. Ανδρουλάκης, παρά τις παρεμβάσεις του τελευταίου διαστήματος, με σημαντικότερη την πρωτοβουλία για κατάθεση πρότασης νομοφών, παραμένει χαμηλά στο ερώτημα της καταλληλότητας για την πρωθυπουργία.

ΕΙΔΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΥΓΕΙΑ & ΕΥΕΞΙΑ

- Φάσια, η μεγάλη άγνωστη
- Σακχαρώδης διαβήτης και καρδιά
- Μαθήματα μακροζωίας από την Κρήτη
- Το παζλ κάνει καλό στο μυαλό

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Την Κυριακή 28 Απριλίου μαζί με την ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Συνέντευξη στον
ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ

«Η Λευκορωσία είναι ένα κρίσιμο «κεφάλαιο» για τον Πούτιν, αλλά και ο πιο αδύναμος κρίκος του», υποστηρίζει στην «Κ» η εξόριστη πολιτικός και ηγέτις της λευκορωσικής αντιπολίτευσης, Σβετλάνα Τικανόφσκαγια. Στο περιθώριο της συμμετοχής της στο 9ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών, η πολέμιος του Λευκορώσου προέδρου Αλεξάντερ Λουκασένκο σκιαγραφεί στην «Κ» την κατάσταση που επικρατεί στη Λευκορωσία. Με τον σύζυγό της Σεργκέι φυλακισμένο, η ίδια ανέλαβε να αναμετρηθεί με τον Λουκασένκο στις προεδρικές εκλογές του 2020, με τον τελευταίο να λαμβάνει 81,04% και να σχηματίζει εκ νέου κυβέρνηση και την Τικανόφσκαγια να δηλώνει πως η ίδια κέρδισε με τουλάχιστον 60% των ψήφων. Το κύρος των εκλογών αμφισβητήθηκε, βέβαια, από διεθνείς παρατηρητές...

– Κυρία Τικανόφσκαγια, με βάση τη δήλωσή σας ότι «οι τύχες της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας είναι αλληλένδετες», πώς εκτιμάτε την εξέλιξη του πολέμου;

– Νομίζω ότι αυτό και το επόμενο έτος θα είναι καθοριστικά, όχι μόνο για την Ουκρανία αλλά και για τη Λευκορωσία. Οι τύχες των χωρών μας είναι πράγματι αλληλένδετες, όχι μόνο λόγω της κοινής μας Ιστορίας και των κοινών μας αξιών, αλλά και λόγω της τρέχουσας γεωπολιτικής κατάστασης. Η πλήρης νίκη της Ουκρανίας και η εγκαθίδρυση μιας δημοκρατικής Λευκορωσίας αποτελούν αμφοτέρως κρίσιμα βήματα προς την κατεύθυνση της διασφάλισης της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή. Οι δικτάτορες ελπίζουν ότι οι δημοκρατίες θα κουρασθούν με τη Λευκορωσία και την Ουκρανία και ότι ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα τα πράγματα θα επιστρέψουν στη συνθησιμένη κατάσταση. Ο δημοκρατικός κόσμος θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι οι δικτάτορες δεν μπορούν να κατευναστούν. Μπορούν μόνο να πολεμηθούν!

Η Ουκρανία πρέπει να ανακτήσει όλα τα εδάφη της. Και πρέπει να υποστηρίξουμε την Ουκρανία σ’ αυτό. Αν κάνουμε έναν συμβιβασμό εδώ, θα ενθαρρύνουμε μόνο τον Πούτιν. Πρέπει να αποδυναμώσουμε τον Πούτιν και τον Λουκασένκο. Επίσης, η Λευκορωσία πρέπει να είναι ελεύθερη. Αν η Λευκορωσία παραμείνει υπό δικτατορία θα αποτελεί μια συνεχή απειλή για την Ουκρανία και ολόκληρη την Ευρώπη.

Σβετλάνα Τικανόφσκαγια, ηγέτις της λευκορωσικής αντιπολίτευσης

Δεν κατευνάζεις τους δικτάτορες. Τους πολεμάς

Αν ο Πούτιν χάσει τη Λευκορωσία, θα αποδυναμωθεί και στο ουκρανικό μέτωπο

Η Σβετλάνα Τικανόφσκαγια μπροστά από τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης. Η ηγέτις της λευκορωσικής αντιπολίτευσης συμμετείχε πρόσφατα στο 9ο Οικονομικό Φόρουμ των Δελφών. «Θέλουμε να επιστρέψει η Λευκορωσία στην Ευρώπη, όπου ιστορικά ανήκει. Αυτό σημαίνει δέσμευση στις δημοκρατικές αξίες, στο κράτος δικαίου και στα ανθρωπίνια δικαιώματα. Το καθεστώς έχει περάσει δεκαετίες απομονώνοντας τη χώρα μας από τον δυτικό κόσμο. Θέλουμε να αποκαταστήσουμε αυτές τις σχέσεις», λέει στην «Κ».

“
Ο Λουκασένκο έχει δεθεί με τα αφεντικά του στο Κρεμλίνο. Έχει εγκαταλείψει την κυριαρχία μας για να διατηρήσει την εξουσία του και δεν νοιάζεται για τον λαό μας.”

Χωρίς τη Λευκορωσία ο Πούτιν δεν είναι σε θέση να αλλάξει την κατάσταση στην Ουκρανία και δεν θα μπορεί να εξαπολύσει επιθέσεις στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Λευκορωσία είναι ένα κρίσιμο «κεφάλαιο» για τον Πούτιν, αλλά και ο πιο αδύναμος κρίκος του. Αν αντιστρέψουμε την κατάσταση στη Λευκορωσία – και είμαι σίγουρη ότι αυτό είναι εφικτό – θα μπορούσε να αλλάξει ολόκληρη την πορεία των γεγονότων, να αποδυναμώσει τον Πούτιν και να βοηθήσει την Ουκρανία να κερδίσει.

– Από το 2020 ο σύζυγός σας Σεργκέι παραμένει στη φυλακή, ενώ εσείς ζείτε εξόριστη

στη Λιθουανία και την Πολωνία. Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση στη Λευκορωσία;

– Παραμένει τραγική, με το καθεστώς Λουκασένκο να συνεχίζει και να αυξάνει ακόμη περισσότερο την ανελέητη καταστολή εναντίον του λαού μας. Κάθε μέρα άνθρωποι συλλαμβάνονται για τις παραμικρές πράξεις διαμαρτυρίας – ακόμη και για μια απλή δωρεά προς την Ουκρανία ή επειδή κάνουν «like» στα μέσα κοινωνικών δικτύων.

Δεν έχω κανένα νέο από τον σύζυγό μου για περισσότερο από ένα χρόνο – κρατείται στην απομόνωση, όπως και πολλοί άλλοι. Δεν ξέρω καν αν είναι ζωντανός. Οι συνθήκες για τους πολιτικούς

κρατουμένους είναι τρομακτικές, με αναφορές για βασανιστήρια, απάνθρωπη μεταχείριση και έλλειψη ιατρικής περίθαλψης.

Μόλις αυτή την εβδομάδα, άλλος ένας κρατούμενος που είχε κρατηθεί για προσβολή του Λουκασένκο πέθανε στη φυλακή. Ήταν ο έκτος θάνατος από μου που κρατείται για πολιτικούς λόγους. Πολλοί ακόμη μπορεί να πεθάνουν αν δεν δράσουμε αποφασιστικά.

– Το 2023 ένα δικαστήριο της Λευκορωσίας σας καταδίκασε ερήμην σε 15 χρόνια φυλάκιση, με τον Λουκασένκο να κάνει προκλητικές δηλώσεις εναντίον σας. Ήθελα να ρωτήσω,

έχετε δεχθεί απειλές;

– Καταλαβαίνω ότι η δουλειά μου ενέχει προσωπικό κίνδυνο, αλλά οι κίνδυνοι είναι πολύ μεγαλύτεροι αν δεν κάνουμε τίποτα. Δεν σκέφτομαι τον εαυτό μου, αλλά όσους βρίσκονται μέσα στη χώρα και κινδυνεύουν συνεχώς. Δυστυχώς, η απειλή της βίας, συμπεριλαμβανομένων των αποπειρών δολοφονίας, είναι μια πραγματικότητα. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να αναγνωρίσει αυτές τις πράξεις ως αυτό που είναι, δηλαδή προσπάθειες ενός αυταρχικού καθεστώτος να καταστείλει τις δημοκρατικές φιλοδοξίες του λαού της Λευκορωσίας.

– Οι στενές επαφές του Λουκασένκο με τον πρόεδρο Πούτιν δημιουργούν την αίσθηση ότι δρα υπό τις διαταγές του. Πιστεύετε ότι η κυβέρνηση της Λευκορωσίας λαμβάνει άμεσες εντολές από τη Μόσχα;

– Ο Λουκασένκο έχει δεθεί με τα αφεντικά του στο Κρεμλίνο. Έχει εγκαταλείψει την κυριαρχία μας για να διατηρήσει την εξουσία του και δεν νοιάζεται για τον λαό μας – νοιάζεται μόνο για τα δικά του συμφέροντα. Η υποστήριξη της Ρωσίας επέτρεψε τη συνεχιζόμενη καταπίεση του καθεστώτος στο εσωτερικό της Λευκορωσίας και δημιουργήσε νέες απειλές εναντίον των γειτόνων μας. Η Ρωσία αρνείται το δικαίωμά μας να υπάρχουμε ως κυρίαρχος λαός, αλλά σε αντίθεση με την Ουκρανία βρήκε έναν πρόθυμο αρωγό στο καθεστώς Λουκασένκο, το οποίο πολεμάει ακόμη και τη λευκορωσική γλώσσα.

– Κοιτάζοντας μπροστά, θα θέλατε να προσχωρήσει η Λευκορωσία στην ευρωπαϊκή οικογένεια και στο ΝΑΤΟ;

– Έχουμε κάνει μια ξεκάθαρη ευρωπαϊκή επιλογή – θέλουμε να επιστρέψει η Λευκορωσία στην Ευρώπη, όπου ιστορικά ανήκει. Αυτό σημαίνει δέσμευση στις δημοκρατικές αξίες, στο κράτος δικαίου και στα ανθρωπίνια δικαιώματα. Το καθεστώς έχει περάσει δεκαετίες απομονώνοντας τη χώρα μας από τον δυτικό κόσμο. Θέλουμε να αποκαταστήσουμε αυτές τις σχέσεις. Η εμπλοκή σε ουσιαστικό διάλογο με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις ευρωπαϊκές χώρες, η ενεργός συμμετοχή σε πλαίσια περιφερειακής συνεργασίας και η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων ευθυγραμμισμένων με τα ευρωπαϊκά πρότυπα αποτελούν βασικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή. Βλέπουμε την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως μακροπρόθεσμο στόχο.

Ρόμπερτ Κάπλαν, συγγραφέας, αναλυτής γεωπολιτικής

Πώς ο Πούτιν συνδέει Ουκρανία και Μέση Ανατολή

Ο νέος ρόλος του Ιράν στους σχεδιασμούς του Κρεμλίνου και η στρατηγική της «παγκόσμιας αναμέτρησης»

Συνέντευξη στον
ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ

Είναι ο συγγραφέας που υποστήριξε πως «η γεωγραφία μας εκδικείται» και πως «πρέπει να σκέφτεσαι τον πόλεμο, μόνο έτσι είσαι σε ετοιμότητα». Η «Κ» συνάντησε τον διακεκριμένο γεωπολιτικό αναλυτή Ρόμπερτ Κάπλαν και κάτοχο της έδρας Robert Strausz-Hupé στο Ινστιτούτο Ερευνας Εξωτερικής Πολιτικής (FPRI) στη «βιβλιοθήκη» του 9ου Οικονομικού Φόρουμ των Δελφών μετά την ομιλία του. Ο Ρόμπερτ Κάπλαν εντάσσεται στην ομάδα των αναλυτών που συμφωνούν πως βιώνουμε εδώ και καιρό μια παγκόσμια αναταραχή της ισορροπίας δυνάμεων, με τον ίδιο να δηλώνει καυστικά ότι «απλώς τώρα μπήκε στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων».

«Έχουμε έναν πόλεμο στην Ουκρανία, ο οποίος είναι ο μεγαλύτερος πόλεμος στην Ευρώπη από το 1945, είναι πολύ μεγαλύτερος από τους πολέμους της δεκαετίας του 1990 στα Βαλκάνια, οι οποίοι ήταν μεταξύ μικρότερων δυνάμεων και ουσιαστικά ενεργοποίησαν μόνο τις δυτικές ελίτ. Αυτοί

“
Οι Ευρωπαίοι έχουν αρχίσει να προετοιμάζονται για τη «μεγάλη επιστροφή» Τραμπ. Μπορείτε να το δείτε αυτό από την πρόσθετη βοήθεια προς την Ουκρανία.”

οι πόλεμοι δεν διεισδυσαν πολύ στο δυτικό κοινό».

«Σήμερα», εξηγεί, «έχουμε τον πόλεμο στη Γάζα και, προφανώς, έχουμε τη συνεχιζόμενη αύξηση των εξοπλισμών στην Ασία με την αγορά πυραυλικών υποβρυχίων υψηλής τεχνολογίας. Οπότε, δεν υπάρχει διεθνής κοινότητα. Αυτό

Ο Ρόμπερτ Κάπλαν είναι κάτοχος της έδρας Robert Strausz-Hupé στο Ινστιτούτο Ερευνας Εξωτερικής Πολιτικής (FPRI).

που υπάρχει είναι μια ισορροπία ισχύος μεταξύ πολλών κρατών και περιοχών. Τις περισσότερες φορές αυτή η ισορροπία λειτουργεί αποτρεπτικά. Άλλες φορές, όμως, δεν λειτουργεί ή κάποιος έχει κάνει λάθος υπολογισμό, οπότε οδηγούμαστε στη βία. Νομίζω ότι σε αυτό το σημείο βρισκόμαστε τώρα. Το

να πιστεύουμε ότι υπάρχει μια διεθνής κοινότητα είναι σχεδόν σαν να λέμε ότι ο ΟΗΕ μπορεί να διαχειριστεί τον κόσμο ή κάτι τέτοιο, κάτι που δεν μπορεί να συμβεί».

Ο Κάπλαν επισμαίνει πως η αντιπαράθεση μεταξύ Ισραήλ και Ιράν «φέρει την Μέση Ανατολή, ενώ προηγουμένως ο Πούτιν είχε μια ισορροπημένη πολιτική μεταξύ του Ισραήλ και των γειτόνων του». Οπως αναφέρει ο συγγραφέας, «ο Νετανιάχου συνθήριζε να καυχείται για το πόσο καλή ήταν η σχέση του με τον Πούτιν. Αυτό έχει αλλάξει μετά τον πόλεμο στην Ουκρανία. Η Ρωσία ανακάλυψε έναν νέο ρόλο για το Ιράν, καθώς στο διεθνές τοπίο (ο Πούτιν) συγχωνεύει τη Μέση Ανατολή με την Ευρώπη, δηλαδή τον πόλεμο στην Ουκρανία με τη σύγκρουση στη Μέση Ανατολή και την καθιστά περισσότερο παγκόσμια αναμέτρηση».

Μιλώντας για την Τουρκία, ο Κάπλαν εξηγεί τις συνέπειες που έχει η μακρά παραμονή του Ερντογάν στην εξουσία. «Φανταστείτε τον Ντόναλντ Τραμπ να διοικούσε την Αμερική για 22 χρόνια», τονίζει. «Ποια θα ήταν η κατάσταση

του υπουργείου Δικαιοσύνης και του Στέιτ Ντιπάρτμεντ; Ο Ερντογάν έχει πραγματικά ακρηστεύσει πολλούς τουρκικούς θεσμούς. Ομως, στις πρόσφατες εκλογές αποδυναμώθηκε και πλέον μπορούμε να προσβλέπουμε σε έναν κόσμο μετά τον Ερντογάν. Το ερώτημα είναι, πώς θα είναι η Τουρκία την επόμενη μέρα; Θα είναι τόσο αδύναμοι οι θεσμοί που θα έχουμε μια πολύ ασταθή δημοκρατία; Ή θα ανακάμψει γρήγορα υπό έναν δυναμικό ηγέτη; Δεν ξέρω, αλλά είναι σαφές ότι πρέπει να ξεκινήσουμε να σκεφτόμαστε έναν κόσμο μετά τον Ερντογάν».

Ο Κάπλαν εκτιμά ότι ο Ερντογάν έχει ακολουθήσει «πολύ συνειδητά μια νεοοθωμανική πολιτική στη Μέση Ανατολή. Για την ακρίβεια, το ίδιο έκανε και ο Τουργκούτ Οζάλ, ο οποίος είναι ο πραγματικός εφευρέτης του «νεοοθωμανισμού». Ο Ερντογάν έχει ευθυγραμμιστεί, όχι με τα μετριοπαθή συντητικά αραβικά καθεστώτα, αλλά με τα ριζοσπαστικά στοιχεία. Ξέρετε, δεν έχει πολλούς φίλους στον αραβικό κόσμο, παρά την εξωστρέφειά του, επειδή έκανε αυτόν τον λάθος υπολογισμό να στοιχιστεί με ριζο-

σπαστικές δυνάμεις». «Θυμάμαι μια εποχή», λέει, «στη δεκαετία του 1980, όταν ζούσα στην Ελλάδα, όπου η Ελλάδα και το Ισραήλ είχαν τρομερά άσχημες σχέσεις υπό τον Παπανδρέου. Ήταν σχεδόν σαν δύο εχθρικές χώρες. Αυτή η εποχή έχει τελειώσει. Κι αυτό έχει να κάνει με το φυσικό αέριο στην ανατολική Μεσόγειο».

Τι θα αλλάξει στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, αν επιβεβαιωθούν οι προβλέψεις για επανέκλογη του Τραμπ; «Αν ο Τραμπ επιστρέψει, η εφαρμογή έστω και μιας από τις θέσεις του θα αποδυναμώσει την Ευρώπη. Δεν πρόκειται να είναι ένας συνεπής, δυναμικός υποστηρικτής της Ευρώπης με τον τρόπο που ήταν όλες οι αμερικανικές κυβερνήσεις. Οι Ευρωπαίοι έχουν αρχίσει να προετοιμάζονται για τη “μεγάλη επιστροφή”. Μπορείτε να το δείτε αυτό από την πρόσθετη βοήθεια προς την Ουκρανία. Πλέον, μιλάνε για αύξηση των αμυντικών τους προϋπολογισμών και για την ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεών τους. Ολα αυτά έχουν να κάνουν με την “τιμολόγηση” μιας πιθανής νίκης του Τραμπ».

Αστυνομικοί για όλες τις δουλειές

Εργάζονται ως διανομείς και εργάτες σε μετακομίσεις, αλλά συχνά και ως ιδιωτικοί φύλακες. Οι μαύρες βάρδιες των ενστόλων που έφερε στο φως το δυστύχημα στον Πειραιά

Του ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Είχαν συμφωνήσει για το ημερομίσθιο, στα λόγια. Θα πραγματοποιούσαν διαδοχικές μετακομίσεις στην Αθήνα, η δουλειά θα κρατούσε πάνω από 10 ώρες. Όταν έφτασε, όμως, η στιγμή της πληρωμής ο εργοδότης του έδωσε 30 ευρώ λιγότερα. Το δέχτηκε, δεν είχε άλλη επιλογή. Κανονικά, ως αστυνομικός της ομάδας Δ.Α.Σ. δεν έπρεπε να βρίσκεται εκεί και να συμπληρώνει μεροκάματα εκτός υπηρεσίας σε παράλληλη απασχόληση.

Ο ειδικός φρουρός, όμως, λέει ότι η «μαύρη εργασία» ήταν για τον ίδιο μονόδρομος. Το 2014 πήρε στεγαστικό δάνειο, οι μηνιαίες δόσεις του οποίου πλέον ξεπερνούν τα 500 ευρώ. Οι δικές του καθαρές απολαβές, ανάλογα με το πόσα πενήνθμερα ή νυχτερινές βάρδιες του αναλογούν τον μήνα, μετά βίας ξεπερνούν τα 1.000 ευρώ. Έχει μικρό παιδί, η σύζυγός του δεν έχει μεγάλο εισόδημα, υπάρχουν οικονομικές υποχρεώσεις στις οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν αλλιώς.

«Όταν μπαίνεις στο Σώμα ξέρεις πόσα θα παίρνεις ως χαμηλόβαθμος, δεν έχεις αυταπάτες. Όταν δημιουργείς, όμως, οικογένεια οι απαιτήσεις ανεβαίνουν δυσανάλογα. Τα τελευταία επτά χρόνια αναζητώ επιπλέον μεροκάματα, οτιδήποτε προκύψει», λέει στην «Κ» υπό τον όρο της ανωνυμίας καθώς η άσκηση άλλου επαγγέλματος από ένστολους χωρίς σχετική έγκριση από το αρχηγείο της Ε.Λ.ΑΣ. μπορεί να επιφέρει πειθαρχικές κυρώσεις. «Ξεκίνησα και συνεχίζω με τις μετακομίσεις, δύο φορές την εβδομάδα. Μπορεί όμως και μια μέρα κάποιος συνάδελφος να με ενημερώσει ότι γίνεται μια εκδήλωση και μας χρειάζονται εκεί σαν “γλάστρες”, να φαινόμαστε σαν φύλαξη».

Το εργατικό δυστύχημα της 16ης Απριλίου στον Πειραιά επανέφερε στην επικαιρότητα το διαχρονικό και ιδιαίτερα διαδεδομένο ζήτημα της παράνομης παράλληλης απασχόλησης αστυνομικών. Ένας ειδικός φρουρός της ομάδας Δ.Α.Σ., 31 ετών, συμμετείχε σε οικοδομικές εργασίες εκτός υπηρεσίας για να συμπληρώσει το εισόδημά του. Μαζί με άλλους εργάτες από την Ελλάδα, τη Γεωργία και την Ακτή Ελεφαντοστού είχαν αναλάβει την κατεδάφιση της εσωτερικής τοχοποιίας σε διώροφο κτίριο κατασκευής του 1958, στην οδό Νεωρίων.

Το οίκημα είχε αγοραστεί από Λιβανέζους επενδυτές και ο αρμόδιος μηχανικός κατά παράβαση των σχετικών κανονισμών είχε βγάλει άδεια μικρής κλίμα-

κας για «μικρής έκτασης εσωτερικές επισκευές ή διασκευές που δεν μεταβάλλουν τη φέρουσα κατασκευή του κτιρίου». Κατά την απομάκρυνση των δομικών υλικών κατέρρευσε η πλάκα του πρώτου ορόφου, παρέσυρε και άλλους τοίχους περιμετρικά και καταπλάκωσε τον αστυνομικό που είχε πηδήξει στην καρότσα φορτηγού για να σωθεί. Στο παρελθόν ο ίδιος είχε εργαστεί και ως διανομέας.

«Κοινό μυστικό»

Αστυνομικοί που έχουν συμπληρώσει περισσότερα από δέκα χρόνια υπηρεσίας, καθώς και συνδικαλιστικοί εκπρόσωποι τους που μίλησαν στην «Κ» επισημαίνουν ότι η παράλληλη απασχόληση ενστόλων είναι «κοινό μυστικό». Σε ορισμένες υπηρεσίες της Αττικής εκτιμάται ότι οκτώ στους δέκα κάνουν δεύτερη δουλειά. Πέρα από την παροχή υπηρεσιών φύλαξης σε σπίτια επιχειρηματιών ή σε νυ-

«Θα ήταν πιο εύκολο να μετρούσαμε ποιοι αστυνομικοί δεν κάνουν δεύτερη δουλειά. Δεν μπορούν να επιβιώσουν με τις απολαβές που έχουν».

χτερινά κέντρα, σύμφωνα με τις μαρτυρίες που συνέλεξε η «Κ», άλλοι εργάζονται σε ντελίβερι και μετακομίσεις, σε συνεργεία αυτοκινήτων, ως βοηθοί ελαιοχρωματιστών, ακόμη και σε γραφείο τελετών.

Τον Αύγουστο του 2023 συνελήφθησαν τρεις αστυνομικοί οι οποίοι είχαν αποσπαστεί για την τουριστική περίοδο στη Μύκονο και κατά παράβαση των καθκόντων τους φυλούσαν μια πολυτελή κατοικία με αμοι-

βή 10-12 ευρώ την ώρα. Τον περασμένο Δεκέμβριο συνελήφθη έπειτα από καταγγελία 47χρονος αστυνομικός στο Ηράκλειο Κρήτης γιατί οδηγούσε ιδιωτικό ασθενοφόρο. Ο ίδιος ισχυρίστηκε στην απολογία του ότι εξυπηρετούσε κάποιον οικείο του και δεν το έκανε για τα χρήματα. Άλλος αστυνομικός είχε συλληφθεί το 2022 καθώς εργαζόταν ως φύλακας σε εργοστάσιο και στο βιβλίο εισόδου της επιχείρησης καταγράφονταν σχεδόν καθημερινά ως «επισκέπτης».

«Θα ήταν πιο εύκολο να μετρούσαμε ποιοι αστυνομικοί δεν κάνουν δεύτερη δουλειά», λέει ο πρόεδρος του Σωματείου Ειδικών Φρουρών, Βασίλης Ντούμας. «Δεν μπορούν να επιβιώσουν με τις απολαβές που έχουν».

Το ζήτημα είχε απασχολήσει και στο παρελθόν με αφορμή άλλων ένα θάνατο αστυνομικού εκτός υπηρεσίας. Στις 17 Απριλίου 2008 δολοφονήθηκε με τέσσερις σφαίρες στο στήθος

και στην κοιλάδα ένας 39χρονος αστυνομικός κατά τη διάρκεια ληστείας σε τράπεζα στη λεωφόρο Μεσογείων. Δεν βρισκόταν εκεί με την επίσημη επαγγελματική του ιδιότητα, αλλά ως υπάλληλος ιδιωτικής εταιρείας ασφαλείας, ανασφάλιστος και χωρίς σχετική άδεια, φέροντας και το υπηρεσιακό του όπλο. Είχε συμπληρώσει 13 χρόνια στο Σώμα και το τελευταίο διάστημα υπηρετούσε κυρίως τα απογεύματα στο κυλικείο της Αστυνομικής Διεύθυνσης Πειραιά. Οι καθαρές απολαβές του δεν ξεπερνούσαν τα 650 ευρώ, καθώς μέρος του μισθού του παρακρατούσαν για δύο δάνεια που είχε πάρει από διαφορετικές τράπεζες, ενώ η σύζυγός του ήταν άνεργη. Τότε η Πανελλήνια Ομοσπονδία Αστυνομικών Υπαλλήλων είχε εκτιμήσει ότι περίπου 12.000 αστυνομικοί της Αττικής έκαναν και δεύτερη δουλειά. Εκτοτε δεν έγινε κάποια άλλη καταγραφή και δεν μπορεί να υπολογιστεί σήμερα με ακρίβεια ο αριθμός τους.

Σύμφωνα με μαρτυρίες, πάντως, μια ένδειξη της τάσης που επικρατεί είναι ότι μειώθηκαν αισθητά οι αμοιβές όσων αστυνομικών απασχολούνται στη φύλαξη σπιτιών επιχειρηματιών. «Συνήθως κάποιος απόστρατος αναλαμβάνει τον συντονισμό ως μεσάζοντας και βρίσκει ενδιαφερόμενους μέσα από την υπηρεσία. Οι αστυνομικοί που ανταποκρίνονται κάνουν τη νυχτερινή βάρδια, συχνά μπορεί η θέση τους να είναι μέσα στο σπίτι, στο δωμάτιο με τις κάμερες ασφαλείας», λέει αστυνομικός. «Είναι τόσο πολλοί οι ενδιαφερόμενοι που έχει μειωθεί και το μεροκάματο». Εκτιμάται ότι τα ποσά για βραδινή φύλαξη κυμαίνονται πλέον μεταξύ 40-60 ευρώ.

«Ντρέπομαι να το πω»

Ένας εκ των αστυνομικών που μίλησαν υπό τον όρο της ανωνυμίας στην «Κ» είναι άνω των 40 ετών και από το 2022 εργάζεται και στην οικοδομή. Το περασμένο Σάββατο μετέφερε λαμαρίνες σε ένα εργοτάξιο για 40 ευρώ. «Σκέφτομαι τουλάχιστον ότι δεν κλώφω φυλάξεις με όπλο, αλλά κάτι πιο τίμιο. Ντρέπομαι, όμως, να πω στον πατέρα μου ότι έχω και δεύτερη δουλειά», λέει. «Αν γύριζα τον χρόνο πίσω μπορεί να επέλεγα κάποιο άλλο επάγγελμα. Είναι μεγάλη η κούραση, να είσαι στην οικοδομή και μετά εάν έχεις νυχτερινή βάρδια πηγαίνεις στην υπηρεσία πτώμα. Δεν υπάρχει διαύγεια, τα κάνει όλα μηχανικά. Υπάρχει πάντοτε και ο φόβος μη με πιάσουν, αλλά έχουν προκύψει επιπλέον έξοδα, τα ενοίκια έχουν αυξηθεί, πρέπει να βγάλω περισσότερα».

Η κατάρρευση του υπό ανακαίνιση κτιρίου την περασμένη Τρίτη στον Πειραιά και η καταπλάκωση του 31χρονου ειδικού φρουρού που εργαζόταν εκεί επανέφεραν με δραματικό τρόπο στην επικαιρότητα το ζήτημα της παράνομης παράλληλης απασχόλησης αστυνομικών.

Τη νύχτα ιδιωτικός φρουρός, το πρωί στην περιπολία

«Εκω συναδέλφους που πηγαίνουν για (ιδιωτική) φύλαξη στις 22.00, τελειώνουν τη βάρδια τους στις 5.30 τα ξημερώματα και στις 6.15 ξεκινάει η δουλειά τους στην αστυνομία και οδηγούν περιπολικό ή μηχανή», λέει στην «Κ» αστυνομικός με 17 χρόνια υπηρεσίας. «Φαντάσου πόσο πιο λάθος μπορεί να χειριστούν ένα περιστατικό, ενώ είναι ξαγρυπνοι. Οι αισθήσεις, η εγρήγορση, η αντίληψη πρέπει κανονικά να δουλεύουν στο φουλ, μια απόφαση μπορεί να κρίνει ακόμη και μια ζωή. Αλλά τι να κάνει κάποιος όταν οι λογαριασμοί τρέχουν, όπως και τα δάνεια, τα έξοδα των παιδιών».

Ο ίδιος έχει εργαστεί παράλληλα ως διανομέας φαγητού για να συμπληρώσει το εισόδημά του. «Δούλευα έως τρεις ημέρες την εβδομάδα βγάζοντας περίπου 300 με 350 ευρώ τον μήνα για να καλύπτω μέρος του ενοικίου μου, αλλά και έξοδα που ήταν αναγκαία για τον εξοπλισμό μου. Από τη στιγ-

μή που μπήκε πλάφόν στις ώρες των νυχτερινών αποζημιώσεων και προέκυψαν και άλλες περικοπές, ήταν αναγκαίο», επισημαίνει. «Η κούραση ήταν μεγάλη, αλλά ήμουν σε μια ηλικία που μπορούσα ακόμη να αντεπεξέλθω».

Ως διανομέας εργάζεται από το 2015 και άλλος συνάδελφος του. Στην επιχείρηση εστίασης που τον απασχολεί παράτυπα οι πέντε από τους επτά διανομείς είναι αστυνομικοί. Οι τρεις υπηρετούν στη Δ.Α.Σ. και οι δύο στην ΟΠΚΕ. Ο ένας έφερε τον άλλον στη δουλειά.

«Παίρνουμε πέντε ευρώ την ώρα. Μπορεί να φαίνονται λίγα, αλλά ανάλογα με το πόσες φορές θα εργαστείς την εβδομάδα και με συμπληρώματα, είναι ένα επιπλέον ποσό. Παλιότερα το Εσωτερικών Υποθέσεων έψαχνε και τα ντελίβερι, ακόμη και όσους δούλευαν ως σερβιτόροι. Αλλά μετά την κρίση, όταν δυσκόλεψε η ζωή και υπήρχαν αντιδράσεις

«Παίρνουμε πέντε ευρώ την ώρα. Μπορεί να φαίνονται λίγα, αλλά ανάλογα με το πόσες φορές θα εργαστείς την εβδομάδα και με τα φιλοδωρήματα, είναι ένα επιπλέον ποσό».

στο Σώμα δεν δείχνουν πλέον τον ίδιο ζήλο για αυτές τις δουλειές», λέει. «Άλλοι αστυνομικοί επιλέγουν πιο βαριά επαγγέλματα γιατί είναι καλύτερα τα χρήματα. Μπορεί να κάνουν μετακομίσεις, να μεταφέρουν χαλιά για καθαρισμό, ή να εργάζονται σε φυλάξεις». Και η δική του παράλληλη απασχόληση, όμως, έχει ρίσκο. Πριν από καιρό τράκαρε με τη μηχανή, χρειάστηκε ράμματα και έλειψε τρεις εβδομάδες με αναρ-

ρωτική από την υπηρεσία του.

Βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας υπάρχει η δυνατότητα άσκησης άλλου επαγγέλματος από αστυνομικό σε ειδικές, όμως, περιπτώσεις και έπειτα από άδεια του αρχηγού της Ε.Λ.ΑΣ. Θα πρέπει η παράλληλη εργασία που ασκεί να «συμβιβάζεται με τα καθήκοντα της θέσης του, να μην παραβιάζει την ομαλή εκτέλεση της υπηρεσίας του και να μην δίνει αφορμή για δυσμενή σχόλια». Απαγορεύεται ο αστυνομικός να μετέχει σε οποιαδήποτε εμπορική εταιρεία, προσωπικής, περιορισμένης ευθύνης ή κοινοπραξίας, ούτε να είναι διευθύνων ή εντεταλμένος σύμβουλος ανώτερης εταιρείας ή διαχειριστής εμπορικής εταιρείας.

Αστυνομικοί που μίλησαν στην «Κ» εξηγούν ότι είναι εξαιρετικά δύσκολη η έγκριση σχετικής άδειας. Τα περισσότερα αιτήματα δεν γίνονται δεκτά ή δεν εξυπηρετούνται άμεσα, ενώ συ-

νήθως ικανοποιούνται όσα σχετίζονται με καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Από την Ε.Λ.ΑΣ. δεν παρέχεται στοιχεία για το πόσες σχετικές άδειες έχουν χορηγηθεί. Η μόνη διαθέσιμη πληροφορία είναι για 46 άδειες παράλληλης απασχόλησης το μακρινό 2008, που είχαν δοθεί μεταξύ άλλων σε διδακτικό προσωπικό ΙΕΚ και μουσικούς.

Ο Γιώργος Πετρόπουλος, μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της ΑΔΕΔΥ, εξηγεί στην «Κ» ότι το φαινόμενο της δεύτερης ή σε ορισμένες περιπτώσεις και τρίτης δουλειάς είναι διαδεδομένο και σε άλλους κλάδους του Δημοσίου. Ωστόσο δεν υπάρχει κάποια σχετική μελέτη ή καταγραφή που να αποδεικνύει αυτό το εύρος. «Γνωρίζω και νοσηλευτές που απασχολούνται και ως ντελίβερι, γιατί το εισόδημά τους είναι χαμηλό», λέει. «Ειδικά όσοι είναι πιο νέοι ηλικιακά βρίσκονται σε πιο δυσμενή θέση».

Ανόρθωση

Ψάχνει χαραμάδα ελπίδας σε επιφανείς παράγοντες

Αρχισαν επαφές με υποψήφιο επενδυτή, ενώ γίνονται διεργασίες ενόψει της Γ.Σ.

ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΣΙΟΛΑΚΗ

Τα πάνω-κάτω ήρθαν στην Ανόρθωση τη φετινή χρονιά. Εκεί που ξεκίνησε η σεζόν αρκετά καλά, με την ομάδα μέχρι αρχές Ιανουαρίου να βρίσκεται στις πρώτες θέσεις, λίγους μήνες μετά ήρθε το... «χάος». Οι παλιές οφειλές επί εποχής Χρήστου Πουλλαϊδη, ο υψηλός προϋπολογισμός που έγινε και η αδυναμία της διοίκησης Σάντη να παραμείνει συνεπής στις οικονομικές της υποχρεώσεις, οδήγησαν τη «μεγάλη κυρία» και στην αγωνιστική κατάρρευση. Βέβαια, σε αυτή την

Υπάρχει κινητοποίηση από ομάδα επιφανών Ανορθωσιατών που κάνουν διάφορες συναντήσεις μεταξύ τους για να επεξεργαστούν το πλάνο τους, εφόσον αποφασίσουν να προχωρήσουν.

φάση το αγωνιστικό κομμάτι έρχεται σε δεύτερη μοίρα, καθώς επικρατεί οικονομικό και διοικητικό αδιέξοδο, μιας και μεσούσης της εβδομάδας παραιτήθηκε η διοίκηση Σάντη με το τίποτα να είναι θολό. Πιο συγκεκριμένα η διοίκηση του σωματίου παραιτήθηκε, με σκοπό να ανοίξει τον δρόμο σε όποιον επιθυμεί να εμπλακεί στα διοικητικά της Ανόρθωσης

Τα λεφτά που ξόδεψε η διοίκηση για να καλύψει παλιές «αμαρτίες» σε συνδυασμό με το υψηλό μπάτζετ που δημιουργήθηκε, οδήγησαν την ομάδα στο αδιέξοδο.

και να παρουσιαστεί ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης την επόμενη Τετάρτη (24/04) προσφέροντας άμεσες λύσεις.

Η παραιτήση της διοίκησης Ανδρέα Σάντη αλλά και της γνωστοποίησης της απόφασής του πως δεν θα συνεχίσει στον προεδρικό θώκο του σωματίου, ακόμη και αν δεν υπάρξει από οποιονδήποτε ενδιαφέρον, φα-

νερώνει την απογοήτευσή του για την πολύ δύσκολη κατάσταση που έφτασε η ομάδα.

Ο Ανδρέας Σάντης παρουσιάστηκε τον Ιανουάριο του 2023, όταν ο Χρήστος Πουλλαϊδης αποφάσισε να αποχωρήσει από την Ανόρθωση και να δώσει τις μετοχές του. Βλέποντας την αγαπημένη του ομάδα να μην βαδίζει στα σωστά βήματα, πίστεψε πως μπο-

ρούσε να προσφέρει λύσεις μαζί με κάποιους άλλους που θα έβαζαν σημαντικά ποσά για να πάρουν τις μετοχές του Πουλλαϊδη. Κάτι τέτοιο ωστόσο ποτέ δεν έγινε, για αυτό και δεν τηρήθηκε το μνημόνιο συναντήσεων που υπογράφηκε, καθώς η πλευρά Σάντη υποστήριζε πως για να έβαζαν τα λεφτά οι διάφοροι «μέτοχοι» που εντοπίστηκαν, θα έπρεπε να έπαιρναν πρώτα τις μετοχές, ενώ η πλευρά Πουλλαϊδη υποστήριζε το αντίθετο. Έτσι ουδέποτε έγινε η μεταβίβαση των μετοχών στον Ανδρέα Σάντη και την ομάδα του.

Στη συνέχεια, το περασμένο καλοκαίρι, ένεκα των πολύ δύσκολων οικονομικών καταστάσεων και με τις επαφές για μεταβίβαση των μετοχών να μην καρποφορούν, υπήρξε ανάγκη για εξόφληση παλιών οφειλών σε παίκτες, προπονητές και όχι μόνο, που ήταν άμεσα πληρωτέες. Έτσι η διοίκηση Σάντη, παράλληλα με το κτίσιμο της ομάδας, φρόντισε να κλείσει και ανοικτές οικονομικές «τρύπες» του παρελθόντος, γεγονός που την «εγκλώβισε» σε ένα λαβύρινθο από χρέη. Παρά το καλό ξεκίνημα, η ομάδα «έμεινε» από χρήμα στη μέση της χρονιάς, κάτι που σίγουρα επηρέασε στη μη υλοποίηση των στόχων.

Το γεγονός ότι η διοίκηση Σάντη στατάλσε αρκετά λεφτά από τον φετινό προϋπολογισμό για να καλύψει παλιές «αμαρτίες» σε συνδυασμό με το υψηλό μπάτζετ που δημιουργήθηκε φέτος, ήταν τα δύο μεγάλα στοιχεία που οδήγησαν την Ανόρθωση τη συγκεκριμένη στιγμή στο οικονομικό-διοικητικό αδιέξοδο.

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η κανονικοποίηση του παραλόγου

Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΖΑΒΥΟΥ

Αρχικά πρέπει να οικειοποιηθούμε με βασικούς κανόνες, όχι απαραίτητα ποδοσφαιρικούς. Για παράδειγμα, είναι καλό να υπενθυμίσουμε σε όλους, ότι όταν κάποιος επιτίθεται στον οποιονδήποτε επιδιώκοντας να του προκαλέσει ζημιά, ανεξαρτήτως λόγων και αιτίας, είναι καταδικαστέο. Καμία συζήτηση επί τούτου.

Όσο και αν κάποιος θεωρεί ότι προκαλείται, δεν έχει κανένα δικαίωμα να επιτίθεται σε κανένα. Όσον αφορά τα γήπεδα –και ενώ οι αγώνες είναι σε εξέλιξη– αν ο οποιοσδήποτε αθλητής παραφερθεί, υπεύθυνος να τον τιμωρήσει είναι ο διαίτητής και μόνο. Ουδείς αποκτά το δικαίωμα να τιμωρήσει την οποία συμπεριφορά αθλητή, ακόμη και αν εκτιμά ότι είναι θιγμένος. Στην Κύπρο, έτσι όπως το έχουμε εξελίξει, τείνει να δημιουργήσουμε νέους κανονισμούς.

Δεν αποκλείεται να θεσμοποιηθεί κιόλας η κατάσταση, και να γίνουμε η πρώτη χώρα στον κόσμο όπου θα ορίσουμε κανόνες συμπεριφοράς των ποδοσφαιριστών κατά τη διάρκεια που πανηγυρίζουν, ή να ορίσουμε συγκεκριμένο χώρο στην περιοχή του οποίου θα μπορούν να εκφραστούν. Έτσι όπως οδεύουν τα πράγματα και με τη συνδρομή δημοσιογράφων, σχολιαστών που επιλέγουν να κατηγορήσουν τους αθλητές και όχι τη μάζα των οπαδών που ασχμηθούν, το όλο θέμα οδηγείται στην κανονικοποίησή του. Στην παρούσα φάση, η επικρατούσα αντίληψη στην Κύπρο, φέρει τους παίκτες κατά την διάρκεια των πανηγυρισμών τους να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί, τόσο στις σωματικές τους κινήσεις όσο και στο ύψος. Καμία φορά και στις εκφράσεις του προσώπου.

Ακούγοντας σχολιαστές αγώνων που περιγράφουν σε παγκύπρια κάλυψη ζωντανούς αγώνες και μάλιστα υψηλού ενδιαφέροντος, να τάσσονται με τα λεγόμενά τους υπέρ των οπαδών και όχι των αθλητών, είμαστε ένα βήμα πριν την κανονικοποίηση του παραλόγου. Μαζί με τους κατηγορούς οπαδούς που παίρνουν τον νόμο στα χέρια τους, τάσσονται και δημόσια και δημοσιογράφοι, παραταγμένοι με τα βασικά τους όπλα. Το μικρόφωνο και την κάμερα! Πρέπει ξανά μια φορά να θέσουμε κανόνες, αν το έχουμε κάνει και ποτέ σε τούτο το νησί. Πού θα πάει όμως, θα επικρατήσει η λογική. Έως τότε θα υπερτερεί ο παραλογισμός;

Η επόμενη (δύσκολη) μέρα, μας ακόμη παραίτησης

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΔΗ

Η υποβολή παραίτησης της διοίκησης της Ανόρθωσης, πολύ περισσότερο το... δεν μπορώ και δεν υπάρχει περίπτωση να συνεχιστώ, από τον πρόεδρο Ανδρέα Σάντη, από τους περισσότερους εκλαμβάνεται ως παραδοχή της ευθύνης και παράλληλα αδυναμία εξεύρεσης λύσεων. Πίσω από την παραίτηση, τις αντιδράσεις και τα λαϊκά δικαστήρια, παραμένει, το ίδιο έντονη με προηγούμενα χρόνια, η ανάγκη αλλαγής πλεύσης στην Ανόρθωση –και αυτό δεν είναι αποκλειστικό θέμα της όποιας (νέας) διοίκησης. Η αδυναμία της διοίκησης Σάντη να διαχειριστεί την πολύ δύσκολη επόμενη μέρα, στη μετά Πουλλαϊδη εποχή, στην ουσία προξοφλεί και την αποτυχία της όποιας επόμενης διοίκησης, της όποιας επόμενης προσπάθειας, αν αυτή θα γίνει με τα ίδια δεδομένα. Ο Ανδρέας Σάντης δεν μπόρεσε, γιατί δεν είχε τις λύσεις στο οικονομικό κομμάτι. Ο προκάτοχός του, Χρήστος Πουλλαϊδης, έβαλε πολλά εκατομμύρια από τους προσωπικούς του λογαριασμούς στο ταμείο της Ανόρθωσης, έφυγε ωστόσο «κυνηγιμένος», αποτυχάνοντας να συνδυάσει τα εκατομμύρια με τις σωστές αποφάσεις και γενικότερα τη σωστή διαχείριση.

Ιδανικό σενάριο θα ήταν η παρουσία Χρήστου Πουλλαϊδη, με την συνύπαρξη στη διοίκηση ατόμων με καλύτερη δυνατότητα σε θέματα ποδοσφαιρικής διοίκησης. Με τα υφιστάμενα δεδομένα, κάτι τέτοιο δείχνει ανέφικτο και υπό τις περιστάσεις πολύ... ρομαντικό. Άλλος πρόεδρος... τύπου Χρήστου Πουλλαϊδης δεν φαίνεται να υπάρχει, άρα το πιο ρεαλιστικό ίσως σενάριο, είναι αυτό που προϋποθέτει όσο περισσότεροι, τόσο το καλύτερο. Οι εντός της ανορθωσιατικής οικογένειας γνωρίζουν πως και αυτό το σενάριο δύσκολα μπορεί να υλοποιηθεί. Εμείς οι απ' έξω το διαπιστώσαμε εκ νέου, ακούγοντας τον υπό παραίτηση πρόεδρο να μιλά κατ' επανάληψη για την εωσωτρέφεια, τον δικασμό και τον διαχωρισμό σε ομάδες. Πονεμένη ιστορία η οποία χρονολογείται. Την προηγούμενη φορά που οι συνέπειές της έφεραν την Ανόρθωση στο κέλυος της καταστροφής, βρέθηκε ο... από μηχανής Θεός Χρήστος Πουλλαϊδης. Αυτή τη φορά, ανάλογη λύση δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει...

Η κατάσταση δύσκολη, η επόμενη μέρα δυσκολότερη. Τα μέλη –και κυρίως αυτοί που έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν δεδομένα– καθορίζουν το μέλλον. Με την απαραίτητη υπενθύμιση, πως λύση δεν μπορεί να αποτελεί απλά και μόνο η πλήρωση των θέσεων ενός νέου διοικητικού συμβουλίου. Εκτός και αν αποδεχθούν –πρώτα και κύρια τα μέλη του συλλόγου– πως η Ανόρθωση δεν θα μπορεί πλέον να έχει πρωταγωνιστικούς στόχους, παρά το τεράστιο ποδοσφαιρικό της εκτόπισμα...

Μετά και την παραίτηση της διοίκησης Σάντη η Ανόρθωση ψάχνει χαραμάδα ελπίδας σε επιφανείς ή σε έναν «από μηχανής θεό», δηλαδή έναν σοβαρό επενδυτή που να είναι ισχυρός οικονομικά. Σύμφωνα με πληροφορίες μας, υπάρχει κινητοποίηση από ομάδα επιφανών Ανορθωσιατών που κάνουν διάφορες επαφές και συναντήσεις μεταξύ τους για να επεξεργαστούν το πλάνο τους, εφόσον αποφασίσουν να προχωρήσουν. Πρόκειται για ομάδα παραγόντων που απαρτίζεται από άτομα που έχουν προσφέρει οικονομικά όλα αυτά τα χρόνια στην Ανόρθωση, η οποία συζητά το ενδεχόμενο να δημιουργήσει συνδυασμό και να τον παρουσιάσει στην επικείμενη Γενική Συνέλευση.

Οι σκέψεις των εν λόγω επιφανών μάλιστα είναι προχωρημένες, και μετά την ανακοίνωση παραίτησης της διοίκησης Ανδρέα Σάντη οι διεργασίες έχουν πάρει «φωτιά». Οι πα-

Ο κόσμος της Ανόρθωσης δεν θα την αφήσει ποτέ μόνη

Κάτι που αξίζει να γίνει ξεχωριστή αναφορά είναι η προσφορά του κόσμου της Ανόρθωσης, ο οποίος ουδέποτε άφησε την ομάδα του στα δύσκολα και ούτε πρόκειται να το κάνει. Τρανό παράδειγμα είναι και η απόφαση που πάρθηκε από τους οργανωμένους της ομάδας να παρουσιάσουν τη Δευτέρα (22 Απριλίου), πλάνο εξόφλησης του γηπέδου που ετοίμασαν, σε συνεργασία με ομάδες ατόμων που έδειξαν ενδιαφέρον να συνεισφέρουν. Η Ανόρθωση είναι ο κόσμος της που την λατρεύει και την στηρίζει δείχνοντας την αφοσίωσή του σε έναν σύλλογο που είναι πολύ περισσότερα από μια ομάδα.

ράγοντες που αποτελούν την ομάδα των επιφανών βρίσκονται σε συνεχείς επαφές ώστε να καταρτίσουν το πλάνο τους και πολύ σύντομα θα υπάρξουν εξελίξεις.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως είχαν χτυπήσει την πόρτα του Χρήστου

Πουλλαϊδη για οικονομική στήριξη κι όχι μόνο, με τον μεγαλομέτοχο να απαντά πως δεν θα εμπλακεί ξανά στα διοικητικά αλλά θα προσφέρει ως απλός φιλάθλος. Πάντως για την ώρα κανείς δεν μπορεί να πει με σιγουριά πως οι εν λόγω επιφανείς θα εμπλακούν

στα διοικητικά, μιας και η οικονομική κατάσταση κάνει δύσκολο το έργο τους στο να καταρτίσουν ένα πλάνο και να βρεθούν άμεσα πόροι.

Πρέπει να βρει επενδυτή

Ακόμη και αν τελικά παρουσιαστεί συνδυασμός επιφανών Ανορθωσιατών να αναλάβουν, αυτό θα γίνει μόνο ως προσωρινή λύση, με τον στόχο των εν λόγω ανθρώπων να είναι η εξεύρεση σοβαρού επενδυτή που θα αναλάβει το ποδοσφαιρικό τμήμα.

Είναι ξεκάθαρο πως πρώτα πρέπει να δημιουργηθεί μια υγιής οικονομική κατάσταση και να υπάρξουν οι ανάλογες συνθήκες για να μπορεί να κατηφορίσει πιο εύκολα ο οποιοσδήποτε επενδυτής στην Ανόρθωση. Γι' αυτό και οι άνθρωποι που θα αναλάβουν, έτσι και προσωρινά, θα πρέπει να έχουν ως πρώτιστο στόχο τους την οικονομική εξυγιάνση της «μεγάλης κυρίας» του κυπριακού ποδοσφαίρου.

Μεταβολές εβδομάδας

	Χ.Α.Κ.		Χ.Α.		Dow Jones		Nasdaq		Nikkei		Dax		FTSE 100			ΕΝΡΙΚΟ ΛΕΤΑ Ευρωπαϊκές ενισχύσεις για έρευνα και καινοτομία Σελ. 10		Πετρέλαιο		€/€	
	-0,94%		-0,57%		-0,01%		-4,98%		-6,21%		-1,42%		-1,85%					-2,29%		-0,05%	

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΗΠΑ

Φρένο σε ρωσικά σχέδια για ανάκαμψη μέσω LNG

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν προωθεί την κατασκευή παράκτιας εγκατάστασης με στόχο να υπερ-τριπλασιάσει τις εξαγωγές LNG. Η Ουάσιγκτον επιχειρεί να μπλοκάρει τα σχέδιά του, επιβάλλοντας κυρώσεις. Μεταξύ άλλων εμποδίζει τη Ρωσία να παραλάβει εξειδικευμένα πλοία για μεταφορά αερίου. **Σελ. 9**

ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Υψηλότερα τα ενοίκια για πράσινα γραφεία

Εως τρεις φορές υψηλότερα είναι τα ενοίκια που μπορούν να εξασφαλίσουν σήμερα τα σύγχρονα κτίρια γραφείων πράσινων προδιαγραφών, καθώς κινούνται μεταξύ 30-35 ευρώ/τ.μ. σε μηνιαία βάση. Το επόμενο διάστημα η αγορά αναμένεται να εισέλθει σε τροχιά σταθεροποίησης των τιμών. **Σελ. 12**

NUROFEN
ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

NUROFEN EXPRESS

Συμβουλευτείτε τον γιατρό ή τον φαρμακοπόσο σας. Διαβάστε προσεκτικά το φύλλο οδηγιών χρήσης.

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	3,31%	0,04%
Γερμανία	2,48%	0,04%
Γαλλία	2,98%	0,04%
Ιταλία	3,90%	0,06%
Ισπανία	3,30%	0,04%
Ιρλανδία	2,92%	0,05%
Ελλάδα	3,53%	0,05%
Ην. Βασίλειο	4,25%	0,05%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB (High)	Σταθερή
Fitch	BBB	Θετική
Moody's	Baa2	Σταθερή
S&P	BBB	Θετική
Score Ratings	BBB+	Σταθερή

Πάνω από 1,1 δισ. τα κέρδη των τραπεζών

«Χρυσό» αποδείχθηκε το 2023 με ιστορικό ρεκόρ εσόδων λόγω επιτοκίων – Παραμένουν οι προκλήσεις

Ρεκόρ κερδών κατέγραψαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023. Μια χρονιά η οποία αποδείχθηκε «χρυσή» για τα πιστωτικά ιδρύματα του τόπου. Τα κέρδη τους ξεπερνούν το 1,1 δισ. ευρώ, κυρίως λόγω των αυξημένων επιτοκίων.

Το 2024 αναμένεται να είναι και αυτό κερδοφόρο λόγω επιτοκίων, ωστόσο πιθανό να υπάρξει μια μικρή μείωση λόγω του ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα αρχίσει να τα μειώνει ελαφρώς από το προσεχές καλοκαίρι. Οι

δείκτες που παρουσίασαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023 στα αποτελέσματά τους είναι οι καλύτεροι που έχουν παρουσιάσει τουλάχιστον εδώ και μία 15ετία, με τις προκλήσεις όμως σίγουρα να παραμένουν και οι κίνδυνοι

να ελλοχεύουν εάν δεν χειριστούν σωστά τους καρπούς που έχουν στην παρούσα φάση στα χέρια τους. Ο κυπριακός τραπεζικός τομέας επέδειξε υψηλή ανθεκτικότητα σε εξωτερικές διαταραχές, όμως, δεν αποκλείεται να δοκι-

μαστεί ξανά στο μέλλον ιδίως σε ένα περιβάλλον ακρίβειας, πληθωριστικών πιέσεων και γεωπολιτικών εντάσεων, που σύμφωνα με την Ε.Ε. μπορεί να οδηγήσει σε νέες αναταράξεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές. **Σελ. 3**

Η κλιματική κρίση ψαλιδίζει το παγκόσμιο εισόδημα

Τα ακραία καιρικά φαινόμενα όπως οι καύσωνες, οι καταστροφικές καταιγίδες και πλημμύρες και οι εκτεταμένες πυρκαγιές που φέρνει μαζί της η κλιματική κρίση, θα έχουν κολοσσιαίο αντίκτυπο στα εισοδήματα όχι μόνο των οικονομιών και των επιχειρήσεων αλλά και των ατόμων. Σύμφωνα με νέα έκθεση των Ηνωμένων Εθνών που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Nature, η ανθρωπότητα θα φτωχύνει στο σύνολό της, καθώς οι φυσικές αυτές καταστροφές θα μειώσουν το παγκόσμιο εισόδημα κατά περίπου 19% μέσα στα επόμενα 26 χρόνια. **Σελ. 11**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Της ΚΑΤΡΙΝΑ ΧΑΜΛΙΝ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Η ήπια προειδοποίηση του Βερολίνου προς το Πεκίνο

Η Γερμανία μπορεί να κλιμακώσει τους τόνους της συζήτησης για τις κινεζικές βιομηχανίες. Ο Γερμανός καγκελάριος Ολαφ Σολτς χρησιμοποίησε την επίσκεψή του στην Κίνα για να προειδοποιήσει σχετικά με την πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα σε τομείς όπως τα ηλεκτρικά οχήματα, ουσιαστικά συνεχίζοντας τη θεματολογία της υπουργού Οικονομικών των ΗΠΑ, Τζάνετ Γέλν. Ωστόσο επισήμανε πως δεν είναι η απάντηση ο προστατευτισμός, όταν ρωτήθηκε σχετικά με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επιδοτούμενες εισαγωγές κινεζικών ηλεκτρικών αυτοκινήτων. Ο Σολτς διάλεξε τις λέξεις με προσοχή,

διότι η Κίνα είναι ζωτικής σημασίας για τις γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες. Παραμένει η μεγαλύτερη αγορά για τη Volkswagen και αντιπροσωπεύει το 1/3 των πωλήσεων για τις BMW και Mercedes-Benz. Εντούτοις, αν και τα συμφέροντα της χώρας του απαιτούν λεπτούς εξισορροπητικούς χειρισμούς, η μετριοπαθής τοποθέτηση αναφορικά με την ταχέως διεθνοποιημένη αυτοκινητοβιομηχανία της Κίνας έχει νόημα και για άλλους λόγους. Πρώτον, η ιδέα ότι η Κίνα έχει σκοπίμως ανανεώσει την πλεονάζουσα παραγωγή της εύκολα μπορεί να υπερεκτιμηθεί. Αληθεύει, βέβαια, ότι οι κατα-

Η Κίνα είναι μια ζωτικής σημασίας αγορά για τις γερμανικές αυτοκινητοβιομηχανίες.

σκευαστές της επωφελούνται από την κρατική υποστήριξη. Στην περίπτωση της BYD, η κρατική επιδότηση συνεισέφερε 4,6 δισ. γουάν στα καθαρά της κέρδη των 30 δισ. γουάν του 2023, ενώ στο παρελθόν τέτοιες επιχορηγήσεις ήταν ακόμη πιο σημαντικές, φθάνοντας να ξεπερνούν τα καθαρά κέρδη μόλις το 2019. Τα φθηνά δάνεια αποτελούν ακόμα έναν παράγοντα.

Πάντως, η υπερβολική πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα είναι εμφανώς δύσκολο να προσδιοριστεί. Επί του παρόντος, η Κίνα κατασκευάζει πιο πολλά αμάξια από όσα χρειάζεται η αγορά, εν μέρει διότι έχει κλονιστεί η ανάπτυξη. Παρατηρείται, ωστόσο, διογκούμενη παγκόσμια ζήτηση για προσιτά ηλεκτρικά οχήματα. Ο πρόεδρος της Σι Τζινπίνγκ υπογράμμισε, μάλιστα, στον Σολτς ότι ο κόσμος χρειάζεται περισσότερο φθηνή και καθαρή τεχνολογία από την Κίνα για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Ούτε οι επιδοτήσεις ούτε η δύναμη πυρός της παραγωγής είναι οι μόνοι λόγοι για την επι-

τυχία των κινεζικών αυτοκινητοβιομηχανιών εντός και εκτός συνόρων. Οι BYD και CATL, οι μεγαλύτεροι κατασκευαστές νέων ηλεκτρικών οχημάτων και μπαταριών αντίστοιχα, εντοπίζουν τις ρίζες τους στις επιχειρήσεις μπαταριών, αρχής γενομένης τη δεκαετία του 1990, πολύ πριν από την επίσημη εκστρατεία του Πεκίνου για τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα. Επιπλέον, οι εν λόγω εταιρείες έχουν αναπτύξει συγκεκριμένες στρατηγικές, όπως η κάθετη ολοκλήρωση των εργασιών και οι γρήγοροι κύκλοι έρευνας και ανάπτυξης, ώστε να τοποθετείται το προϊόν τους στην αιχμή της τεχνολογίας.

Επικράτησε η εργατική ειρήνη τελικά στην Ελληνική

Τα βρήκαν με την ΕΤΥΚ

Τα βρήκαν τελικά Ελληνική Τράπεζα και ΕΤΥΚ και συμφώνησαν για την ληγμένη κατά πολλά χρόνια συλλογική σύμβαση του 2018-2022. Μετά από αυτή τη συμφωνία, πλέον μπορεί η Ελληνική να κάτσει στο ίδιο τραπέζι συνομιλιών μαζί με τις άλλες κυπριακές τράπεζες και να «μιλήσει» για την ανανέωση της συλλογικής σύμβασης του 2023-2025. **Σελ. 5**

Νωρίς ακόμα για εκτιμήσεις στον τουρισμό

Οι κρατήσεις και οι πτήσεις

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή προκαλούν ανησυχία για τη φετινή τουριστική περίοδο. Ωστόσο, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, παρά τη σχετική μείωση των κρατήσεων δεν υπήρξαν ακυρώσεις πτήσεων. Πάντως σύμφωνα με τους ξενοδόχους οι κρατήσεις για τους μήνες αιχμής – Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο – κινούνται σε αρκετά καλά επίπεδα. **Σελ. 4**

Corporate Statutory Compliance

Corporate Secretarial Services

Find out more

ΑΝΑΛΥΣΗ

Τών ΤΩΝ ΝΑΝ ΛΙ και ΝΤΙΑΣ ΝΟΥΡΕΛΙΝΤΙΝ*

Οι προοπτικές της παγκόσμιας ανάπτυξης

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται ενώπιον μιας απογοητευτικής πραγματικότητας, διότι ο ρυθμός ανάπτυξης της επιβραδύνεται σταθερά από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008-2009 και μετά. Χωρίς πολιτικές πρωτοβουλίες και στήριξη των αναδύμενων τεχνολογιών, οι ισχυρότεροι ρυθμοί ανάπτυξης του παρελθόντος είναι απίθανο να επιστρέψουν. Επίσης, οι προοπτικές μελλοντικής ανάπτυξης έχουν επιδεινωθεί. Η παγκόσμια ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί σε λίγο πάνω από το 3% έως το 2029, σύμφωνα με τις προβλέψεις πέντε ετών στην τελευταία μας σχετική έκθεση. Ένα σενάριο επίμονα χαμηλής ανάπτυξης σε συνδυασμό με υψηλά επιτόκια, θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα του χρέους, περιορίζοντας και τις δυνατότητες των κυβερνήσεων να αντιμετωπίσουν την οικονομική επιβράδυνση και να επενδύσουν υπέρ της κοινωνικής πρόνοιας ή του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι προδοκίες για αδύναμη ανάπτυξη θα μπορούσαν να αποθαρρύνουν τις επενδύσεις σε κεφάλαια και τεχνολογίες, εντείνοντας πιθανώς την επιβράδυνση. Όλα αυτά εκτραχύνονται εξαιτίας του γεωοικονομικού κατακερματισμού και των επιζήμιων μονομερών εμπορικών και βιομηχανικών πολιτικών.

Ωστόσο, οι ελπίδες δεν έχουν εξαφανιστεί. Ένα μείγμα πολιτικών που ποικίλλουν, από τη βελτίωση της κατανομής εργασίας και κεφαλαίου μεταξύ των επιχειρήσεων έως την αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού, που προκαλούνται από τη γήρανση του πληθυσμού στις μεγάλες οικονομίες, δυνητικά θα αναζωπύρωνα τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη συλλογικά. Ως βασικοί μοχλοί της οικονομικής ανάπτυξης λογίζονται η εργασία, το κεφάλαιο και η αποτελεσματική τους συνδυαστική χρήση, μία έννοια γνωστή ως Συνολική Παραγωγικότητα Συντελεστών (ΣΠΣ). Μεταξύ αυτών των τριών παραγόντων, περισσότερο από το ήμισυ της ανάπτυξης ελαττώνεται μετά την κρίση του 2008-2009 λόγω της επιβράδυνσης της ανάπτυξης της ΣΠΣ, η οποία ενισχύεται χάρη στα τεχνολογικά επιτεύγματα και τη βελτιωμένη κατανομή των πόρων, επιτρέποντας στην εργασία και στο κεφάλαιο να κινηθούν προς πιο παραγωγικές επιχειρήσεις. Η κατανομή των

πόρων είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη, όπως φαίνεται στην ανάλυσή μας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, η ολοένα και πιο αναποτελεσματική κατανομή των πόρων μεταξύ των εταιρειών έχει παρασύρει τη ΣΠΣ και την παγκόσμια ανάπτυξη. Μεγάλο μέρος αυτής της ολοένα και πιο εσφαλμένης κατανομής προέρχεται από εμπόδια που δεν αναθεωρούνται: λόγω χάριν, πολιτικές ευνοϊκές προς ορισμένες επιχειρήσεις ή τιμωρητικές, ανεξαρτήτως της παραγωγικότητάς τους, που εμποδίζουν το κεφάλαιο και την εργασία να φτάσουν στις πιο παραγωγικές εταιρείες. Εάν η λάθος κατανομή των πόρων δεν είχε επιδεινωθεί, η ανάπτυξη της συλλογικής παραγωγικότητας συντελεστών θα ήταν 50% υψηλότερη και η οικονομική επιβράδυνση όχι τόσο δραστηκή.

Δυσμένως λειτουργούν και άλλα δύο παράγοντες, ήτοι οι δημογραφικές πιέσεις στις μεγάλες οικονομίες λόγω γήρανος και οι αδύναμες επιχειρηματικές επενδύσεις, που εμποδίζουν τον σχηματισμό κεφαλαίων. Οι δημογραφικές πιέσεις αναμένεται να αυξηθούν στις περισσότερες από τις μεγάλες οικονομίες, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΗΕ. Ως συνέπεια θα προκληθεί ανισορροπία στην παγκόσμια προσφορά εργασίας και θα ανασχεθεί η ανάπτυξη. Μέχρι το 2030, αναμένουμε ότι ο ρυθμός αύξησης της παγκόσμιας προσφοράς εργασίας θα μειωθεί σε μόλις 0,3%, ένα κλάσμα του μέρους όπου της πριν από την πανδημία. Ωστόσο, συνολικά ο ρυθμός ανάπτυξης της ΣΠΣ είναι πιθανό να συνεχίσει να μειώνεται, λόγω προβλημάτων, όπως η αυξανόμενη δυσκολία στην επίτευξη τεχνολογικών ανακαλύψεων, η στασιμότητα σε εκπαιδευτικό επίπεδο και μια πιο αργή διαδικασία με την οποία οι λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες μπορούν να καλύψουν τη διαφορά με τις πιο ανεπτυγμένες. Ελλείψει σημαντικής τεχνολογικής πρόοδου ή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, αναμένουμε ότι η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη θα φτάσει το 2,8% έως το 2030, πολύ κάτω από τον ιστορικό μέσο όρο του 3,8%.

* Οι Ναν Λι και Ντίσια Νουρέλιντιν είναι επιστημονικά στελέχη του ΔΝΤ. Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο ιστολόγιο του ΔΝΤ.

Η Μόνικα Ροντρίγκεζ (στη μεγάλη φωτογραφία) ίδρυσε δική της εταιρεία προστασίας υψηλών προσώπων. Η Άμπερ Χάντοκ (αριστερά και επάνω) εξασκείται στη σκοποβολή σε περιοχή του Τέξας. Και οι δύο προήλθαν από τις τάξεις της αστυνομίας, πριν μεταπηδήσουν στην ιδιωτική φύλαξη προσώπων.

Γυναίκες σωματοφύλακες

Προστατεύουν μέλη βασιλικών οικογενειών με 1.000 δολάρια την ημέρα

Της **ΠΟΛΕΤ ΠΕΡΑΤΣ**

Η **Μόνικα Ροντρίγκεζ** ποτέ δεν περίμενε ότι θα αποβιβαζόταν από ιδιωτικό τζετ στην έρημο του Σερρενγκέτι της Αφρικής για τη δουλειά της. «Σκέφτηκα, τι γυρεύει αυτό το φτωχό κορίτσι, μια πρώην αστυνομικός, στην Αφρική;» λέει η Ροντρίγκεζ. Η ίδια θυμάται ότι η εκπαίδευσή της ως «ειδικού προστασίας εταιρικών στελεχών» — όρο που προτιμά από το «σωματοφύλακας» — ξεκίνησε νωρίς. Μεγαλώνοντας σε μικρό διαμέρισμα σε προβληματική συνοικία του Σικάγου, ένιωθε από μικρή ότι έπρεπε να προστατεύσει τα τρία αδέρφια της από τα ναρκωτικά και τη βία των δρόμων.

Φοίτησε τρία χρόνια στο πανεπιστήμιο, εργαζόμενη παράλληλα 40ωρο την εβδομάδα και φροντίζοντας τα δύο παιδιά της. Η γνώση της ισπανικής γλώσσας της έδωσε την ευκαιρία να καταθέσει αίτηση στην αστυνομική ακαδημία, την εποχή που η υπηρεσία αναζητούσε ισπανόφωνα στελέχη. Η Ροντρίγκεζ υπηρέτησε 15 χρόνια στην αστυνομία, τα περισσότερα στη Φλόριντα, αρχικά ως ντετέκτιβ της δίωξης ναρκωτικών και αργότερα ως διαπραγματευτής ομάδας ταχείας επέμβασης, προτού προαχθεί σε ντετέκτιβ στη διεύθυνση ληστειών και διαρρήξεων.

Η απασχόλησή της ως σωματοφύλακα άρχισε μετά τη γνωριμία

της με Αμερικανούς κομάντος στη Γουατεμάλα κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων πάταξης του τράφιανγκ. Οι επαφές της αυτές τη συνέστησαν σε Αμερικανό δισεκατομμυριούχο, ο οποίος την προσέλαβε για την προσωπική του ασφάλεια.

Η Ροντρίγκεζ αμείβεται με 42.000 δολάρια τον χρόνο στην αστυνομία, ενώ ως ειδική προστασίας εξασφαλίζει μέχρι και 200.000 δολάρια τον χρόνο, ενίοτε και 1.000 δολάρια την ημέρα. Η

Χρειάζεται τήρηση του πρωτοκόλλου θέσης, σεβασμός και ήθη των πελατών και να μη φαίνεται η διαρκής εγρήγορση.

Ροντρίγκεζ ίδρυσε τώρα δική της εταιρεία προστασίας υψηλών προσώπων. Εξηγεί ότι οι μελλοντικοί σωματοφύλακες μπορεί να εργάζονται σήμερα ως πληρώματα ασθενοφόρων ή να είναι στρατιωτικοί. Το σημαντικότερο προσόν για έναν ειδικό ασφαλείας, πάντως, είναι η ικανότητα να ηρεμήσει την ανησυχία των πελατών του, χωρίς να

δείχνει ότι βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση. «Πρέπει να γίνεις χαλαροί», τονίζει η Ροντρίγκεζ προσφέροντας επίσης αμισθί τις υπηρεσίες της σε οργάνωση στήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, συνοδεύοντας τις γυναίκες αυτές στο δικαστήριο προκειμένου να καταθέσουν εναντίον των κακοποιτών τους.

Η Άμπερ Χάντοκ προήλθε και αυτή από τις τάξεις της αστυνομίας, πριν μεταπηδήσει στην ιδιωτική φύλαξη προσώπων. Η πρώτη της αποστολή ήταν η φύλαξη 17χρονης πριγκίπισσας από χώρα της Μέσης Ανατολής, η οποία φοιτούσε στην Ουάσιγκτον.

Η Χάντοκ, που δεν οπλοφορούσε, οδηγούσε τη 17χρονη και τους φίλους της στο πανεπιστήμιο και σε κοινωνικές εκδηλώσεις, ενώ πετούσε μαζί της στο εξωτερικό με το ιδιωτικό αεροσκάφος της πελάτισσάς της. Οι φίλοι και ο κοινωνικός κύκλος της πριγκίπισσας δεν έμαθαν ποτέ ότι η Χάντοκ ήταν σωματοφύλακας, έχοντας πει σε όλους ότι τη φιλοξενούσε στο σπίτι της. «Είναι σαν να μην υπάρχουν, μέχρις ότου τα πράγματα ζορίσουν και αρπάξουμε τον πελάτη για να τον κατευθύνουμε στο αυτοκίνητο», υπογραμμίζει η Χάντοκ.

Ο σχεδιασμός αποτελεί μεγάλο μέρος της δουλειάς. Η φύλαξη προσώπων απαιτεί εναλλακτικά σχέδια, οδούς διαφυγής και επιπλέον οχήματα. Οι σωματοφύλα-

κες πρέπει να βρουν το πλησιέστερο νοσοκομείο και τις ασφαλείς τοποθεσίες, γνωστές ως «σκληρά σημεία».

Η Χάντοκ, που υπηρέτησε στην αστυνομία του Ντάλας για περισσότερο από 10 χρόνια, μεταπήδησε στον ιδιωτικό τομέα και άρχισε να οργανώνει τη φύλαξη μελών βασιλικών οικογενειών της Μέσης Ανατολής. «Όταν ξεκίνησα πριν από 15 χρόνια, αυτά ήταν τα μόνα συμβόλαια για γυναίκες σωματοφύλακες εξαιτίας των θρησκευτικών περιορισμών των μουσουλμάνων», λέει. Η αύξηση του αριθμού γυναικών ανώτατων στελεχών στον εταιρικό κόσμο, ωστόσο, ενίσχυσε τη ζήτηση για γυναίκες ειδικούς ασφαλείας.

Οι απαιτήσεις της εργασίας σημαίνουν ότι οι σωματοφύλακες περνούν μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς να δουν τους οικείους τους. Η Χάντοκ δεν αντιμετωπίζει αυτό το πρόβλημα. «Δεν είχα ποτέ σκοπό να κάνω οικογένεια και η δουλειά αυτή μου επιτρέπει να ταξιδεύω σε όλο τον κόσμο και να βοηθάω άλλες οικογένειες στις ζωές τους», εξηγεί. Τα συμβόλαια φύλαξης μπορεί να έχουν διάρκεια πολλών μηνών, προσφέροντας συνήθως δύο εβδομάδες διακοπές για κάθε τρεις εβδομάδες εργασίας. Η φύλαξη προσώπων σε εταιρείες έχει πιο κανονικά ώραρια, αλλά δεν αμείβεται τόσο πλουσιοπάρχα.

THE NEW YORK TIMES

Υπάρχει ευτυχία σε έναν γάμο που δεν έχει σεξ;

Της **ΑΜΑΝΤΑ ΜΟΝΤΕΛ**

Οι αντιλήψεις γύρω από τον ρόλο του σεξ στον γάμο βίον έχουν εξελιχθεί σημαντικά με την πάροδο των ετών. Η συχνή ερωτική επαφή θεωρείται τις τελευταίες δεκαετίες αναπόσπαστο τμήμα ενός ευτυχισμένου γάμου.

Τη δεκαετία του 1990, το νέο κύμα «σεξουαλικής θετικότητας» συνέπεσε με την επικράτηση νέων μορφών ψυχοθεραπείας, όπως η βοήθεια συμβούλων γάμου. Οι ειδικοί αυτοί συμβούλευαν τα ζευγάρια να συζητούν ερωτικά τακτικά με τους συντρόφους τους. Είκοσι χρόνια αργότερα, το «σεξ κατόπιν ραντεβού» είχε καταστεί δημοφιλής μέθοδος διατήρησης της οικειότητας. Τα τελευταία χρόνια, όμως, οι ειδικοί και τα ίδια τα ζευγάρια άρχισαν να αποδομούν πολλές από τις εδραιωμένες αυτές αντιλήψεις και απεννοχοποίησαν πολλές αντισημιατικές προσεγγίσεις για τη διατήρηση της σχέσης. Η Σάρον Χάιμαν, διαχειρίτρια ομάδας στο Facebook Ζευγαριών που επέλεξαν να ζουν χωρία, λέει ότι η σεξουαλική ζωή των μελών βελτιώθηκε όταν έπαψαν να κοι-

μούνται στο ίδιο κρεβάτι ή ακόμη και να συγκατοικούν.

Μία επίδραση των συνεχών αλλαγών των σεξουαλικών αντιλήψεων είναι ότι πολλά ζευγάρια αρνούνται πλέον να αποδεχθούν την ανία στο συζυγικό κρεβάτι. Η ψυχολόγος Εσθερ Περέλ μελέτησε την υπονόμευση της ερωτικής διάθεσης, που απαιτεί ένα βαθμό μυστηρίου και περιπέτειας, από την οικιακή τριβή μεταξύ ζευγαριών. Η Περέλ εξηγεί ότι αυτό δεν σημαίνει ότι ο ερωτικός πόθος και οι μακροχρόνιες σχέσεις είναι έννοιας ασύμβατες, αλλά ότι η διατήρηση του ερωτισμού απαιτεί δημιουργικότητα.

Πολλοί ειδικοί συμφωνούν ότι αυτό θα απαιτήσει την αναθεώρηση των μονογαμικών φύσος του γάμου. Ο αρθρογράφος Νταν Σάβατς επικρίνει την εμμονή των Αμερικανών να καταδικάζουν ηθικά την απιστία. Ενθαρρύνει, αντίθετα, τα παντρεμένα ζευγάρια να μιλούν με ειλικρίνεια για το πόσο δύσκολο τους είναι να ικανοποιούν τις σεξουαλικές και συναισθηματικές ανάγκες των συντρόφων τους.

Παρότι κάποιοι πειραματίζονται με ανοικτές σχέσεις και πολλα-

Οι Αμερικανοί κάνουν σήμερα λιγότερο σεξ, φαινόμενο που παρατηρείται σε κάθε φυλετική, επαγγελματική, ηλικιακή και εισοδηματική κατηγορία.

πλούς ερωτικούς συντρόφους, άλλα ζευγάρια αντιδρούν στην πίεση της τακτικής ερωτικής συτημονογαμικής φύσος του γάμου. Ο αρθρογράφος Νταν Σάβατς επικρίνει την εμμονή των Αμερικανών να καταδικάζουν ηθικά την απιστία. Ενθαρρύνει, αντίθετα, τα παντρεμένα ζευγάρια να μιλούν με ειλικρίνεια για το πόσο δύσκολο τους είναι να ικανοποιούν τις σεξουαλικές και συναισθηματικές ανάγκες των συντρόφων τους. Παρότι κάποιοι πειραματίζονται με ανοικτές σχέσεις και πολλα-

Η απογραφή πληθυσμού του 2021 έδειξε ότι 50% των Αμερικανών κάνουν σεξ μία φορά τον μήνα ή λιγότερο, με το ήμισυ αυτών να λέει ότι δεν έχει κάνει έρωτα τον τελευταίο χρόνο. Οι ειδικοί αποδίδουν το φαινόμενο στην απομόνωση που προκαλεί η τεχνολογία, αλλά και στη συζήτηση γύρω από την έννοια και τα όρια της συναινεσης.

Πολλές νέες γυναίκες, επηρεασμένες από το κίνημα #MeToo, έχουν επιλέξει συνειδητά την αποχή από το σεξ. Τάση στο TikTok

καλεί τις γυναίκες σε «αποχή από τα αγόρια», με την κωμική Χόουπ Γούντγουορντ να εξηγεί στα δημοφιλή βίντεό της ότι ένα διάλειμμα από το σεξ κάνει τις γυναίκες να συνειδητοποιήσουν πόσο υποτάσσονται στην επιθυμία τους στις ανδρικές φαντασιώσεις.

Το κίνημα 4B

Το διαδικτυακό κίνημα 4B, που ξεκίνησε στη Νότια Κορέα, καλεί σε απόρριψη της τεκνοποίησης, αλλά και της συνειδησίας, του γάμου και του σεξ με άνδρες. Την ίδια

Πολλοί αρνούνται να αποδεχθούν την ανία στο συζυγικό κρεβάτι και έχουν απεννοχοποιήσει πλέον αντισημιατικές προσεγγίσεις για τον έγγαμο βίον.

ώρα, «πλατωνικοί σύντροφοι ζωής», που έχουν επιλέξει τη συγκατοίκηση ή ακόμη και την από κοινού ανατροφή παιδιών, επιμένουν ότι το σεξ και ο ρομαντισμός δεν είναι αναγκαία συστατικά ευτυχισμένης συμβίωσης.

Η Κάιτι, μητέρα παιδιού στο φάσμα του αυτισμού, συνειδητοποίησε ότι η ερωτική πράξη με τον σύζυγό της είχε γίνει «ρομποτική» και άρχισε να αντιμετωπίζει το σεξ σαν «μία ακόμη υποχρέωση». Ο άνδρας της έκανε ό, τι μπορούσε για να τη στηρίξει, αλλά «το μόνο που ήθελα ήταν να πάω στο δάσος και να ξαπλώσω και να μην ακούω τίποτα και κανέναν», σχολιάζει.

Η Λίλιαν, που έχει δύο παιδιά, λέει ότι η μητρότητα ήταν γι' αυτή το σημείο καμπής. «Αναγκάστηκα να αφήσω τη δουλειά μου και βρισκόμουν σε σύγχυση για το ποια ήμουν και ποια ήταν η αξία μου στην κοινωνία», τονίζει. Πιστεύει ότι έπρεπε να αφιερώσει όλη της την τρυφερότητα στα παιδιά της και ότι δεν περίσσευε καθόλου για τον άνδρα της.

THE NEW YORK TIMES

Πέραν του 1,1 δισ. τα κέρδη των τραπεζών

Το 2023 είναι η χρονιά που θα μείνει αξέχαστη λόγω αύξησης των επιτοκίων της ΕΚΤ – Οι προκλήσεις παραμένουν

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Κέρδη τα οποία ξεπερνούν το 1,1 δισ. ευρώ παρουσίασαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023. Μία χρονιά στην οποία καταγράφηκε ρεκόρ σε επίπεδο κερδών στο ιστορικό τους. Το 2024 αναμένεται να είναι και αυτό κερδοφόρο λόγω επιτοκίων, ωστόσο πιθανό να υπάρξει μία μικρή μείωση λόγω του ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) θα αρχίσει να τα μειώνει ελαφρώς από το προσεχές καλοκαίρι. Οι δείκτες που παρουσίασαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023 στα αποτελέσματά τους είναι οι καλύτεροι που έχουν παρουσιάσει τουλάχιστον εδώ και μία 15ετία, με τις προκλήσεις όμως σίγουρα να παραμένουν και οι κινδύνου να ελλοχεύουν εάν δεν χειριστούν σωστά τους καρπούς που έχουν στην παρούσα φάση στα χέρια τους.

Μέχρι στιγμής έχουν παρουσιάσει αποτελέσματα για το 2023 τέσσερις τράπεζες. Η Τράπεζα Κύπρου παρουσίασε καθαρά κέρδη 487 εκατομμυρίων ευρώ, η Ελληνική Τράπεζα καθαρά κέρδη 365 εκατομμυρίων ευρώ, η Eurobank Κύπρου καθαρά κέρδη 199 εκατομμυρίων ευρώ και μέσα στην εβδομάδα παρουσίασε καθαρά κέρδη 30 εκατομμυρίων ευρώ η Astrobank. Αθροιστικά, τέσσερις τράπεζες παρουσίασαν 1.081 εκατομμύρια ευρώ καθαρά κέρδη, ενώ αναμένουμε τα αποτελέσματα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (Κύπρου), της Alpha Bank Κύπρου, της Ancoxia Bank, της Societe και της CDB Bank. Συντηρητικά ομιλώντας, τα 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ κερδών είναι σχεδόν βέβαιο πως θα τα ξεπεράσουν, πιθανότατα να δούμε αθροιστικά κέρδη ύψους 1,2 – 1,3 δισε-

κατομμυρίων ευρώ για το 2023. Οι κυπριακές τράπεζες τουλάχιστον για μία 10ετία παρουσίασαν ζημιές, ενώ τα καθαρά έσοδα από τόκους για το 2023 αποδείχθηκαν «χρυσά», καθώς η κερδοφορία τους ανέκαμψε έντονα, λόγω του περιβάλλοντος των υψηλών επιτοκίων. Ο κυπριακός τραπεζικός τομέας επέδειξε υψηλή ανθεκτικότητα σε εξωτερικές διαταραχές, όμως, δεν αποκλείεται να δοκιμαστεί ξανά στο μέλλον ιδίως σε ένα περιβάλλον ακρίβειας, πληθωριστικών πιέσεων και γεω-

Ο κυπριακός τραπεζικός τομέας επέδειξε υψηλή ανθεκτικότητα σε εξωτερικές διαταραχές, όμως, δεν αποκλείεται να δοκιμαστεί ξανά στο μέλλον.

πολιτικών αναταραχών. Εξάλλου, πάγια θέση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η εξής: «Ένας συνδυασμός αυξημένων γεωπολιτικών εντάσεων, υψηλότερων επιτοκίων για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και δυναμικής επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας στη Ζώνη του Ευρώ μπορεί να οδηγήσει σε νέες αναταράξεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές».

Εσοδα από τόκους

Για την Τράπεζα Κύπρου, τα καθαρά έσοδα από τόκους για το 2023 ανήλθαν σε 792 εκατ. ευρώ, σε σύγκριση με 370 εκατ. ευρώ για το 2022, αυξημένα κατά 114% σε ετήσια βάση. Επωφελήθηκαν από την

Οι δείκτες που παρουσίασαν οι κυπριακές τράπεζες το 2023 στα αποτελέσματά τους είναι οι καλύτεροι που έχουν παρουσιάσει τουλάχιστον εδώ και μία 15ετία.

αύξηση των επιτοκίων των ρευστών διαθέσιμων περιουσιακών στοιχείων και δανείων, την αύξηση του καρτοφυλακίου ομολόγων καθώς και τη χαμηλή μετακύλιση της αύξησης των επιτοκίων στο κόστος καταθέσεων (pass-through). Και όλα αυτά, παρά τη μείωση στα καθαρά έσοδα από τόκους από την

πώληση ΜΕΔ μέσω του καρτοφυλακίου Helix 3 (περίπου 13 εκατ. για το 2022) και το τέλος των ενοίκων όρων του δανεισμού (πράξεις πιο μακροπρόθεσμου αναχρηματοδότησης TLTRO III) περίπου 15 εκατ. για το 2022.

Για την Ελληνική Τράπεζα, τα καθαρά έσοδα από τόκους για το

2023 ήταν 536,3 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 78% σε σύγκριση με 300,9 εκατ. ευρώ για το 2022. Η αύξηση οφειλόταν κυρίως στην αύξηση στα έσοδα από τόκους από καταθέσεις σε Κεντρικές Τράπεζες και άλλες τράπεζες και χρεόγραφα, μετά τις συνεχιζόμενες αυξήσεις των επιτοκίων που ανακοινώθηκαν

από την ΕΚΤ που αντισταθμίστηκε εν μέρει από τους αυξημένους τόκους στο δανειακό κεφάλαιο. Όπως τονίζει η τράπεζα, το όφελος στα καθαρά έσοδα από τόκους από τον δανεισμό σε Στοχευμένες Πράξεις Μακροπρόθεσμου Αναχρηματοδότησης (TLTRO) ύψους περίπου 17,4 εκατ. ευρώ που αναγνωρίστηκε στο 2022 έπαψε να υφίσταται από τον Νοέμβριο εκείνου του έτους, μετά την αλλαγή των όρων στις πράξεις πιο μακροπρόθεσμου αναχρηματοδότησης που εισήγαγε η ΕΚΤ.

Τα καθαρά κέρδη της Eurobank Κύπρου ανήλθαν στα 199,4 εκατομμύρια ευρώ για το 2023, καταγράφοντας αύξηση 105,1 εκατομμυρίων ευρώ, ή 111%, σε σχέση με τα αντίστοιχα αποτελέσματα του 2022 που ήταν στα 94,3 εκατομμύρια ευρώ. Δεν υπάρχει ειδική αναφορά στα καθαρά έσοδα από τόκους, ωστόσο γίνεται ευκόλως αντιληπτό πως θα ήταν αυξημένα σε επίπεδα κοντά στο 50%. Η μπητρική για παράδειγμα στην Ελλάδα που παρουσίασε καθαρά κέρδη 1,14 δισεκατομμυρίων ευρώ για το 2023 είχε αυξημένα καθαρά έσοδα από τόκους κατά 46,9% έναντι του 2022.

Το «κουαρτέτο» των κερδών συμπληρώνει η Astrobank, καταγράφοντας κέρδη μετά φόρων 30,4 εκατ. ευρώ για το 2023. Τα συνολικά λειτουργικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 34% και ανήλθαν στα 97,2 εκατ. ευρώ, έναντι 72,7 εκατ. ευρώ για το 2022. Όπως αναφέρει η τράπεζα, η αύξηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στα καθαρά έσοδα από τόκους, τα οποία αυξήθηκαν κατά 46% το 2023 και ανήλθαν στα 74,8 εκατ. ευρώ, αντανακλώντας την επίδραση του ευνοϊκού επιτοκιακού περιβάλλοντος στην ρευστότητα της τράπεζας.

The Black Range Nutrients

Pharma
LEAD®
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Αντοχή
Ενέργεια - Τόνωση
**Ενίσχυση των
αρθρώσεων**

Προς το παρόν δεν υπήρξαν ακυρώσεις πτήσεων προς την Κύπρο, χωρίς αυτό να αποκλείεται λόγω της συνεχούς μεταβαλλόμενης έντασης στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ανοίγει αυλαία ο τουρισμός σε περίοδο αβεβαιότητας

Η σύγκρουση Ισραήλ-Ιράν δυνατό να επηρεάσει αρνητικά το τουριστικό μας πλεονέκτημα

Του **ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΡΑΜΗΤΑ**

Οι **αφιξεις** τουριστών στην Κύπρο τον προηγούμενο Μάρτιο είχαν αύξηση 9,8%, που μεταφράζεται σε 202.256 ταξιδιώτες, ενώ για τη χρονική περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2024 οι αφίξεις ανήλθαν σε 415.251 σημειώνοντας αύξηση 5,4%. Ωστόσο, παρά τα αυξημένα νούμερα είναι σχεδόν βέβαιο πως ο κυπριακός τουρισμός μπαίνει σε δύσκολα μονοπάτια λόγω των πολεμικών συγκρούσεων που συμβαίνουν στην ευρύτερη περιοχή αλλά και του πολέμου στην Ουκρανία. Επιπρόσθετα, η απουσία πραγματικής στρατηγικής προσέγγισης, αφού αυτή που υπάρχει υιοθετήθηκε το 2020 και ήταν χωρίς να ληφθούν υπόψη οι τρέχουσες γεωπολιτικές εξελίξεις και οι νέες πραγματικότητες, δυσχεραίνει επιπλέον τις προσπάθειες για αυξήσεις στον τουρισμό την καλοκαιρινή περίοδο.

Πηγές της «Κ» από το υφυπουργείο Τουρισμού αναφέρουν ότι παρακολουθούν στενά τις εξελίξεις αφού υπάρχει αυξημένη ανησυχία για το πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση. Τονίζονται χαρακτηριστικά ότι αν η αντιπαράθεση Ισραήλ-Ιράν κλιμακωθεί περαιτέρω, θα έχει αρνητικό πρόσημο για την κυπριακή τουριστική βιομηχανία. Παράλληλα, ο υφυπουργός Τουρισμού κ. Κώστας Κουμπής δήλωσε στο ΡΙΚ ότι τα όσα συμβαίνουν στην περιοχή και στον κόσμο λει-

τουρούν ανασταλτικά για την περαιτέρω ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας διεθνώς, και κατ' επέκταση της κυπριακής βιομηχανίας.

Πάντως αν και τα νούμερα είναι ανοδικά, μπορεί κάποιος να πει ότι η ανθεκτικότητα της βιομηχανίας τα προηγούμενα χρόνια έως και σήμερα, περισσότερο οφείλεται στην τύχη παρά στην ύπαρξη στρατηγικού πλάνου για την αντιμετώπιση των προκλήσεων.

Μειωμένη ροή κρατήσεων

Σχετικά με τις πτήσεις προς την Κύπρο, όλοι λένε ότι η ροή κρατήσεων εισιτηρίων μειώθηκε τις τελευταίες μέρες συνέπεια των εξελίξεων που προέκυψαν με τη σύγκρουση Ισραήλ-Ιράν. Το θετικό σημείο είναι ότι παρά τη μείωση της ροής δεν έγιναν ακυρώσεις πτήσεων. «Μπορεί να χάνουμε 25% από τις κρατήσεις που γίνονταν από το Ισραήλ, ωστόσο άλλες αγορές που απευθυνόμαστε, όπως η Πολωνία, Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, παραμένουν σε υψηλές πτήσεις» δήλωσε εκ μέρους του TOP KINISIS ο διευθύνων σύμβουλος κ. Ντίνος Κάκκουρας. Στο ίδιο κλίμα και η Hermes που διαχειρίζεται τα αεροδρόμια. Συγκεκριμένα, δεν υπήρξαν ακυρώσεις πτήσεων, προς το παρόν, χωρίς αυτό να αποκλείεται λόγω της συνεχούς μεταβαλλόμενης έντασης στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρατηρήθηκε μία μικρή επιβράδυνση

Η **μείωση** των εσόδων στις μαρίνες είναι δραματική, κάτι που σίγουρα θα έχει τις επιπτώσεις του στην κυπριακή οικονομία.

στη ροή επιβατών, χωρίς όμως αξιοσημείωτα αποτελέσματα.

Αισιοδοξία από ξενοδόχους

Από την άλλη, και η τουριστική βιομηχανία δηλώνει έτοιμη για το άνοιγμα της καλοκαιρινής τουριστικής περιόδου με τα ξενοδοχεία να λειτουργούν στο πλήρες δυναμικό τους περί τα τέλη Απριλίου. Η «Κ» επικοινωνήσε με τον πρόεδρο των Ξενοδόχων κ. Φιλόκυπρο Ρουσούνιδη ο οποίος ανέφερε ότι τα τελευταία τέσσερα χρόνια η τουριστική βιομηχανία ταλανίζεται από πολλές προκλήσεις, οι οποίες εξαρτώνται από τις γεωπολιτικές εξελίξεις. Σίγουρα δεν θέλουμε να σπείρουμε τον πανικό, αλλά η πραγματικότητα δεν ενοχλεί την τουριστική βιομηχανία, γι' αυτό και κάναμε προσπάθειες για εξεύρεση νέων αγορών. Ας μην ξεχνάμε πως το Ισραήλ ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη αγορά. Σκέψεις επίσης γίνονται και για μεγαλύτερο άνοιγμα στην κεντρική Ευρώπη. Σε γενικές γραμμές ωστόσο, ο ΠΑΣΥΞΕ αναφέρει ότι η τουριστική χρονιά φέτος ξεκίνησε με χαλαρούς ρυθμούς και οι κρατήσεις για την καλοκαιρινή

Αν και τα νούμερα είναι ανοδικά, μπορεί κάποιος να πει ότι η ανθεκτικότητα της βιομηχανίας τα προηγούμενα χρόνια έως και σήμερα, περισσότερο οφείλεται στην τύχη παρά στην ύπαρξη στρατηγικού πλάνου για την αντιμετώπιση των προκλήσεων.

τουριστική περίοδο –και ιδιαίτερα για τους μήνες αιχμής, Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο– κινούνται σε αρκετά καλά επίπεδα.

Ο ναυτικός τουρισμός

Από τις εξελίξεις επηρεάστηκε και ο τομέας κρουαζιέρας. Τα τελευταία χρόνια είδαμε παγκόσμιους κολοσσούς της κρουαζιέρας να εμποστεύονται την Κύπρο και το λιμάνι Λεμεσού. Εκτός από τους

Κυπρίους αναμένονταν και άλλες εθνικότητες οι οποίες θα κατέβαιναν στο λιμάνι Λεμεσού ενισχύοντας την τουριστική και τοπική οικονομία της πόλης. Λόγω των εξελίξεων στην περιοχή εταιρείες όπως η Royal Caribbean και η Celestya άλλαξαν τα δρομολόγια τους για να αποφύγουν τις θαλάσσιες περιοχές, όπου υπάρχει επικινδυνότητα για στρατιωτικές επιχειρήσεις ή τρομοκρατικά χτυπήματα. Επιπρόσθετα, λόγω των εξελίξεων αρνητικά επηρεάζεται και ο τομέας του ναυτικού τουρισμού και συγκεκριμένα του yachting. Σύμφωνα με πηγές της «Κ» από τη μαρίνα Λεμεσού, η έλευση των λεγομένων σούπερ γατς στις κυπριακές μαρίνες έχει σταματήσει αφού τα περισσότερα έρχονται από τη Μέση Ανατολή μέσω του Σουέζ και αγκυροβολούσαν στην Κύπρο. Η μείωση των εσόδων στις μαρίνες είναι δραματική, κάτι που σίγουρα θα έχει τις επιπτώσεις του στην κυπριακή οικονομία.

Απαραίτητο το σχέδιο Β

Η αντιμετώπιση των προκλήσεων και η συνεχής αλλαγή στα

ταξιδιωτικά μοτίβα απαιτούν συντονισμένη προσπάθεια από την κυβέρνηση, τον τουριστικό κλάδο και τα εμπλεκόμενα μέρη.

Η υλοποίηση μίας στρατηγικής που εστιάζει στην ασφάλεια, στην προβολή, στην ανάπτυξη νέων αγορών και στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού μας πλεονεκτήματος, μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στην αντιστροφή της αρνητικής τάσης και στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού στην Κύπρο δεδομένου ότι οι ιθύνοντες λάβουν σοβαρά υπόψη τις νέες πραγματικότητες που διέρχονται από τις γεωπολιτικές αλλαγές και τις αλλαγές στη Μεσόγειο Θάλασσα.

Μπορεί ο υφυπουργός Τουρισμού να δηλώνει συνεχώς πως η Κύπρος παραμένει ένας ασφαλής προορισμός για τους τουρίστες και μάλιστα αυτό είναι και το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει όλοι προς τα έξω, αλλά η κατάσταση στην περιοχή είναι ρευστή και οι κίνδυνοι παραμονεύουν, γι' αυτό και επιβάλλεται να υπάρξει σχέδιο Β.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΕΛΑΓΙΔΗ**

Περίπλοκές στην πορεία μείωσης του πληθωρισμού

Τα πρόσφατα στοιχεία για τον πληθωρισμό στις ΗΠΑ –3,5%, αύξηση για τρίτο συνεχόμενο μήνα– δείχνουν ότι το τελευταίο μίλι αποκλιμάκωσής του, όχι μόνο θα είναι δύσκολο, αλλά θα διαρκέσει περισσότερο από ό,τι περιμέναμε. Περιπλέκει δε επίσης αυτό που μπορούσαν να κάνουν άλλες κεντρικές τράπεζες, όπως η ΕΚΤ, με τρία συνεχόμενα τρίμηνα μηδενικής ανάπτυξης.

Ο οικονομικός κόσμος μπορεί να βρίσκεται ακόμη σε ένα «οροπέδιο της παγκοσμιοποίησης» – ή ακόμη και σε μια μικρή υποχώρησή της–, αλλά δεν έχει σημαντικά αποσυνδεθεί. Κατακερματίζεται, αλλά ακόμη δεν χωρίζεται από «τραμπικούς τοίκους».

Σε γενικές γραμμές, το παράδειγμα των ΗΠΑ μπορεί να απο-

δείξει ότι εάν μια κυβέρνηση χωρίς δημοσιονομική συνείδηση «τρέχει» ελλείμματα με πραγματική απόδοση του εκδοθέντος χρέους υψηλότερη από τον ρυθμό ανάπτυξης, τότε η νομισματική πολιτική, που δεν μπορεί να ελέγξει τη νομισματική βάση, δεν είναι επίσης σε θέση να ελέγξει αποτελεσματικά τον πληθωρισμό. Και η Fed, σε ένα τέτοιο πλαίσιο, κινδυνεύει να στείλει ξανά λάθος μήνυμα στις αγορές, όπως το περασμένο φθινόπωρο που υπονόησε ότι το 2024 θα είναι έτος πολλών περικοπών επιτοκίων.

Τι μαθήματα μπορούμε να λάβουμε γι' αυτό το ταξίδι, από διψήφιο ρυθμό αύξησης των τιμών, πίσω σε πληθωρισμό κοντά στο 3%, αν και με ένα δύσκολο και αβέβαιο τελευταίο μίλι, σε έναν αβέβαιο κόσμο;

1. «Δεν τελειώσε, μέχρι να τελειώσει» (it's not over, until it's over)! Και δεδομένου ότι οι κεντρικές τράπεζες πρέπει να ισορροπήσουν τώρα μεταξύ της χαμηλής παραγωγής (lost output) και του στόχου πληθωρισμού 2% (σε μέσο διάστημα), η συνταγή είναι «καλύτερα ασφαλή παρά μεταβλητό» (better safe than sorry), δηλαδή να μη χαθεί αυτή η ισορροπία, όπως έγινε για τη Fed το 2021.

2. Η αγορά εργασίας μπορεί να συνεχίσει να είναι σφιχτή, ακόμη και με επιτόκια 5,5%!

3. Το υψηλό μπορεί να μην είναι αρκετά υψηλό ή το υψηλό δεν σημαίνει πραγματικά υψηλό! Χρηματοοικονομικοί δείκτες σύσφιγξης δείχνουν ότι το 5,2%-5,5% δεν αρκεί προσώρας για να

Το τελευταίο μίλι αποκλιμάκωσης όχι μόνο θα είναι δύσκολο, αλλά θα διαρκέσει περισσότερο από ό,τι περιμέναμε.

σφίξει αποτελεσματικά την οικονομία των ΗΠΑ, καθώς υπάρχουν μεγάλη ρευστότητα και εξαιρετικά διευκολυντικές χρηματοοικονομικές συνθήκες. Τουλάχιστον μέχρι τώρα.

4. Αυξήσεις των τιμών των εμπορευμάτων, δημογραφικά στοιχεία, διάσπαση αποτελεσματικών αλυσίδων εφοδιασμού, δαπάνες

που απαιτούνται για την κλιματική αλλαγή και την άμυνα, η αύξηση της ζήτησης από την Ασία και η διευρυμένη μεσαία τάξη της, που δαπανά ισχυρά, φέρνουν το r^* σίγουρα σε υψηλότερα επίπεδα από πριν (οι αγορές λένε 3,7%, η Fed 2,6%). Ένα πράγμα είναι σίγουρο: αν ο πληθωρισμός τελικά καθίσει γύρω στο 2+%, για τους προαναφερθέντες ιστορικούς - διαρθρωτικούς λόγους, θα πρέπει να δούμε ένα r^* ισορροπίας πληθωρισμού και απασχόλησης πολύ πάνω από 2%, πιθανώς ένα ονομαστικό επιτόκιο r^* άνω του 3%.

5. Για να είναι αποτελεσματική, η νομισματική πολιτική θα πρέπει να υποστηριχθεί με μια παθητική, συστατική δημοσιονομική πολιτική. Σημαίνει εφεξής λιγότερα δημοσιονομικά χρήματα σε λαϊκή-

στικούς καιρούς. Είναι αυτό εφικτό;

6. «Το υψηλό επιτόκιο μπορεί να μην είναι αρκετά υψηλό». Υπάρχει αυξανόμενος ρόλος των μη τραπεζικών δανειστών στις ιδιωτικές πιστωτικές αγορές, με αποτέλεσμα η αύξηση των επιτοκίων να μην περιορίζει επαρκώς την οικονομική δραστηριότητα.

7. Οι αποκλίνουσες προοπτικές σε ΗΠΑ - Ε.Ε. απαιτούν διαφοροποιημένη βαθμονόμηση της νομισματικής πολιτικής. Τι γίνεται αν οι διαφορές συνεχίσουν να αποκλίνουν; (ανάπτυξη, επίπεδα επιτοκίων, πληθωρισμός;).

Ο κ. Θεόδωρος Πελαγίδης είναι υποδιευθυντής της ΤτΕ, καθηγητής οικονομικής ανάλυσης στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς και πρώην υπουργός Οικονομικών στην υπηρεσιακή κυβέρνηση.

Θετικό βήμα για τα εργασιακά των τραπεζών

Τα βρήκαν τελικά Ελληνική και ETYK

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Οι εξελίξεις στην Ελληνική Τράπεζα με την επικείμενη εξαγορά της από την Eurobank, αλλά και οι συζητήσεις της Ελληνικής για απόκτηση της ασφαλιστικής εταιρείας CNP Cyprus όχι μόνο δεν έβαλε στον «πάγο» τις συνομιλίες της τράπεζας με την ETYK, αντιθέτως, λειτούργησαν καταλυτικά. Την περασμένη Παρασκευή έγινε κατορθωτό να «δώσουν χέρια» η ETYK με την Ελληνική Τράπεζα και να συμφωνηθούν για τη ληγμένη κατά πολλά χρόνια συλλογική σύμβαση του 2018-2022. Μετά από αυτή την συμφωνία, πλέον μπορεί η Ελληνική να κάτσει στο ίδιο τραπέζι συνομιλιών μαζί με τις άλλες κυπριακές τράπεζες και να «μιλήσει» για την ανανέωση της συλλογικής σύμβασης του 2023-2025. Είναι ένα βήμα σαφώς θετικό, καθώς για πολλά χρόνια γινόταν λόγος για «αδιέξοδο» μεταξύ ETYK και Ελληνικής Τράπεζας και το χάσμα είχε αποδειχθεί ότι ήταν μεγάλο. Πλέον, το «παιχνίδι» αναμένεται να περάσει σε άλλο «γήπεδο» καθώς ο Σύνδεσμος Τραπεζών θα αρχίσει να διαπραγματεύεται για την «ενιαίου τύπου» συλλογική σύμβαση που θα λειτουργεί ως «ομπρέλα» για όλες τις τράπεζες. Το 2023 δεν ήταν και τόσο ωφέλιμο για τις τράπεζες και η συντεχνία των τραπεζοϋπαλλήλων, όμως το 2024 από ό, τι φαίνεται θα είναι κομβικό για τα εργασιακά των τραπεζών.

Η ETYK από μέρους της επισμαίνει πως «η συμφωνία δημιουργεί θετικές προϋποθέσεις τόσο για την ίδια την

Ελληνική Τράπεζα αλλά και την Eurobank, που έμμεσα είναι εμπλεκόμενη, αλλά και την τυχόν ολοκλήρωση της αγοράς της CNP Insurance Holdings από την Ελληνική Τράπεζα που σε κάποιο στάδιο πιθανότατα να καταλήξει στην Eurobank». Ευχήθηκε δε, η συμπίεση αυτή της ETYK με τη Διοίκηση της Ελληνικής Τράπεζας να μην είναι μια μεμονωμένη χειρονομία, αλλά η αφετηρία μιας νέας –όπως είπε– μακροχρόνιας καλόπιστης συνεργασίας που θα επιφέρει κέρδος τόσο στην ίδια την Ελληνική Τράπεζα αλλά και στο προσωπικό.

Από εδώ και πέρα ενδιαφέρον θα έχουν οι συζητήσεις μεταξύ Συνδέσμου Τραπεζών και της ETYK για τη σύμβαση 2023-2025, καθώς, σύμφωνα με την πάγια θέση των τραπεζών, οι συντεχνίες των τραπεζοϋπαλλήλων θα πρέπει να δεχθούν κάποιο είδους διασύνδεση του κόστους με την απόδοση του Οργανισμού. Σύμφωνα με τις τράπεζες, δεν θα πρέπει να μετακινήθουν προς τα πάνω τα ύψη των ετήσιων προσαυξήσεων και θα πρέπει να δίδονται σε σχέση με την εκάστοτε κερδοφορία που παρουσιάζει ο Οργανισμός, ώστε να καλύπτεται το έξτρα κόστος. Αντίστροφα, αν καταγράφονται ζημιές ή μη ικανοποιητικά κέρδη, να μην δίδονται αυξήσεις.

Η μεσολαβητική πρόταση

Στην τελευταία επικοινωνία του προέδρου του Δ.Σ. της Ελληνικής Τράπεζας κ. Πέτρου Χριστοδούλου προς το προσωπικό σχετικά με την ανανέωση της συλλογικής σύμβασης του

Από εδώ και πέρα ενδιαφέρον θα έχουν οι συζητήσεις μεταξύ Συνδέσμου Τραπεζών και της ETYK για τη σύμβαση 2023-2025.

Κατά την ETYK η συμφωνία δημιουργεί θετικές προϋποθέσεις για την Ελληνική, την Eurobank, αλλά και την τυχόν ολοκλήρωση της εξαγοράς της CNP.

προσωπικού την περασμένη Παρασκευή, υπογράμμισε πως έχει την πλήρη επίγνωση των προκλήσεων που θα κληθεί να αντιμετωπίσει ως πρόεδρος του Δ.Σ. της Ελληνικής. Μια από αυτές τις προκλήσεις, όρισε την επίλυση της μακροχρόνιας εκκρεμότητας εργατικής διαφοράς σε σχέση με την ανανέωση της Συλλογικής Σύμβασης και είπε πως, η Ελληνική υιοθέτησε θέσεις που τα προηγούμενα χρόνια

αποτελούσαν κόκκινες γραμμές της τράπεζας.

Η έγκριση της μεσολαβητικής πρότασης θα γίνει από το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της τράπεζας και το επόμενο διάστημα η τράπεζα σε συνεργασία με τη ETYK θα ξεκινήσει με τη διαδικασία ένταξης όλων των μελών του προσωπικού στις νέες μισθολογικές κλίμακες. Μετά την ολοκλήρωση της εν λόγω διαδικασίας, η τράπεζα θα προχωρήσει μαζί με την ETYK στη διαμόρφωση των κριτηρίων προαγωγών στη βάση των οποίων θα δοθούν οι προαγωγές/αναβαθμίσεις στα μέλη του προσωπικού, με στόχο την ανανέωση των προσπαθειών και της δουλειάς που έχουν καταβάλει τα τελευταία χρόνια. Όταν ολοκληρωθούν οι δύο αυτές διαδικασίες, θα εφαρμοστούν με αναδρομική ισχύ την ημερομηνία που αναφέρεται στη μεσολαβητική πρόταση, αφού αυτή εγκριθεί από το νέο Διοικητικό Συμβούλιο.

Προειδοποιήσεις του οίκου DBRS για νέα ΜΕΔ

Ο καναδικός οίκος αξιολόγησης DBRS προειδοποιεί πως αναμένεται «κάποια» επιδείνωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) σε ευρωπαϊκές τράπεζες το 2024, ιδιαίτερα σε τομείς όπως τα εμπορικά ακίνητα και η ιδιωτική πίστη.

Οι κυπριακές τράπεζες αν και δηλώνουν προετοιμασμένες, δεν εκτιμούν πως το πρόβλημα γι' αυτές θα έχει βάθος, καθώς, όπως επισμαίνουν τραπεζικές πηγές, αφού «κάμκν από τον χυλό», εδώ και χρόνια «φυθούν και το γιαούρτι». «Οι όροι για παροχή δανείων έχουν αυστηροποιηθεί πολύ, και οι δικλείδες πολλές», σημειώνουν χαρακτηριστικά. Ο οίκος εκτιμά από πλευράς του ότι «ο πλήρης αντίκτυπος της αύξησης των επιτοκίων δεν έχει μεταφερθεί πλήρως στην ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών».

Όπως βρίσκουμε στα δεδομένα που παρουσίασε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου με αφορμή τη συμπλήρωση της θητείας του διοικητή Κωνσταντίνου Ηροδότου, μειώθηκαν τα κόκκινα δάνεια στο χαμηλότερο επίπεδο από το 2014, από 10,4 δισ. ευρώ (30,5%) τον Δεκέμβριο του 2018, σε 1,9 δισ. ευρώ (7,9%) τον Δεκέμβριο του 2023. Σύμφωνα με την Κεντρική, παράλληλη μείωση καταγράφηκε και στα δάνεια στο Στάδιο 2 που είναι ο προθάλαμος των κόκκινων δανείων, υποδεικνύοντας τη συνέχιση αυτής της πορείας.

Επίσης, η ΚΤΚ απαίτησε από τις τράπεζες για πρώτη φορά να παρακρατούν άλλα ειδικά κεφάλαια από τα κέρδη που μπορεί να απελευθερωθούν στην οικονομία σε περιόδους κρίσης ή ύφεσης. Διαχρονικά και μέχρι το 2022 το ποσοστό ήταν στο 0%, ενώ το 2024 έφτασε στο 1%, δηλαδή σε 223 εκατ. ευρώ. «Η Κύπρος είναι πλέον μία από μόλις πέντε χώρες της Ευρώζωνης που υποκρατούν τις τράπεζες να παρακρατούν αυτά τα κεφάλαια όταν δεν συντρέχουν κίνδυνοι, ώστε να μπορούν να απελευθερωθούν σε περιόδους κρίσεων και να χρηματοδοτούν πολλαπλάσια δάνεια» σύμφωνα με την Κεντρική.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΓΚΑΛΑΣ

Συνεργάτης των επιχειρήσεων το Eric Business One

Καλύπτει το σύνολο των επικοινωνιακών αναγκών των οργανισμών και αυξάνει την αποδοτικότητά τους

Συνέντευξη στον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η Eric «Λανσάρι» νέο επιχειρηματικό πλάνο που προσφέρει μια ολοκληρωμένη λύση για όλες τις επικοινωνιακές ανάγκες μιας επιχείρησης, συμβάλλοντας έτσι στην ομαλή λειτουργία της και στην αύξηση της αποδοτικότητάς της. Μιλώντας στην «Κ» ο Product Marketing & Strategy της Eric, κ. Βασίλειος Καλουδάς, δίνει το στίγμα του νέου προϊόντος, του «Eric Business One» και αναφέρει τις υπηρεσίες που ενσωματώνονται σε μία «ομπρέλα», η οποία –όπως τονίζει– μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με το μέγεθος του οργανισμού. Στη συνέντευξη του, σημειώνει πως, η Eric επενδύει κάθε χρόνο δεκάδες εκατομμύρια ευρώ στην ανάπτυξη και αναβάθμιση των βραβευμένων δικτύων κινητής και του ανεξάρτητου ιδιόκτητου δικτύου οπτικών ινών. Παράλληλα, εκφράζει τη θέση πως, η ψηφιακή μετάβαση αποτελεί κρίσιμο στόχο για όλες τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, καθώς έτσι παραμένουν ανταγωνιστικές σε ένα δυναμικά εξελισσόμενο περιβάλλον.

Ποιες είναι οι νέες υπηρεσίες και προϊόντα τα οποία προσφέρει η Eric στον τομέα του B2B;

Η Eric είναι ένας από τους μεγαλύτερους τηλεπικοινωνιακούς πάροχους στην Κύπρο. Ο επιχειρηματικός βραχίονας της Eric παρέχει όλες τις απαραίτητες υπηρεσίες καθώς και εξειδικευμένους επιχειρηματικούς συμβούλους, και είναι δίπλα στις επιχειρήσεις και τις ανάγκες τους. Η Eric παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες κινητής και σταθερής τηλεφωνίας, internet, συνδεσιμότητας, collaboration και εξειδικευμένες λύσεις ICT για επιχειρήσεις. Οι υπηρεσίες αυτές έρχονται να ενωθούν στο Eric Business One το οποίο μπορεί να καλύψει το σύνολο των επικοινωνιακών αναγκών των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας έτσι στην ομαλή λειτουργία της καθώς και στην αύξηση της αποδοτικότητάς της.

Πως και πόσο αυτή η «ομπρέλα» σας διαφοροποιεί από τον ανταγωνισμό;
Κάθε επιχείρηση, ανεξαρτήτως μεγέθους ή είδους, έχει βασικές ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν. Αυτές οι ανάγκες προστι-

θενται στις ήδη υπάρχουσες μεγάλες απαιτήσεις και προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε επιχείρημας κατά τη διαχείριση της επιχείρησής του. Η Eric, για μια ακόμη φορά, είναι κοντά στις επιχειρήσεις με το Eric Business One και αυτό το νέο επιχειρηματικό πλάνο περιλαμβάνει όλες τις θεμελιώδεις υπηρεσίες για τη λειτουργία μιας επιχείρησης, είτε αυτή αποτελείται από δύο άτομα, είτε από ολόκληρη ομάδα. Όλες οι απαραίτητες υπηρεσίες ενσωματώνονται σε μία ομπρέλα, η οποία μπορεί να προσαρμοστεί ανάλογα με το μέγεθος του οργανισμού, προσφέροντας ένα κατάλληλο μείγμα με όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την επιχείρηση. Αυτές οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν γρήγορη και απρό-

Η Eric επενδύει κάθε χρόνο δεκάδες εκατομμύρια ευρώ στην ανάπτυξη και αναβάθμιση των βραβευμένων δικτύων κινητής και του ανεξάρτητου ιδιόκτητου δικτύου οπτικών ινών.

σκοπτη πρόσβαση στο Internet μέσω κλιμακωτών οπτικών ινών (100%), προηγμένη σταθερή τηλεφωνία με υπηρεσίες τηλεφωνικού κέντρου, τη βραβευμένη εφαρμογή Webex by CISCO για collaboration η οποία σου επιτρέπει έξεις το σταθερό σου τηλέφωνο και το τηλεφωνικό σου κέντρο με όλες τις λειτουργίες σε όλες τις συσκευές (κινητό, υπολογιστή, τάλμπλετ) τόσο εντός όσο και εκτός γραφείου και πλάνο κινητής 5G Unlimited Max για απεριόριστα δεδομένα, SMS και λεπτά ομιλίας. Όλες αυτές οι υπηρεσίες προσφέρονται μέσω του Eric Business One σε ένα πλάνο με χαμηλό μηνιαίο κόστος. Επιπλέον, μπορούν να προσαρμοστούν στο μέγεθος και τις ανάγκες κάθε επιχείρησης, μειώνοντας το λειτουργικό κόστος και αυξάνοντας την παραγωγικότητα. Όλα αυτά δείχνουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του Eric Business καθώς φέρνει σημαντικά χαρακτηριστικά χωρίς να απαιτεί υψηλές επενδύσεις από τις επιχειρήσεις

Ο επιχειρηματικός βραχίονας της Eric παρέχει όλες τις απαραίτητες υπηρεσίες καθώς και εξειδικευμένους επιχειρηματικούς συμβούλους, και είναι δίπλα στις επιχειρήσεις και τις ανάγκες τους.

και παραμένει ευέλικτο όντας εύκολο να προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των επιχειρήσεων.

Εργασία από παντού

Πόσο σημαντική είναι η αξιοποίηση συνδυασμών τεχνολογιών διασύνδεσης σταθερής και κινητής τηλεφωνίας για μία επιχείρηση;

Είναι ουσίωδες να κατανοήσουμε και, στη συνέχεια, να αξιοποιήσουμε όλα τα εργαλεία που μας παρέχει ο συνδυασμός τεχνολογιών προς όφελος των επιχειρήσεων. Αυτός ο συνδυασμός μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγικότητας, καθώς μας επιτρέπει να εργαζόμαστε από οπουδήποτε, με αποτελεσματικότητα και ταχύτητα. Οι οργανισμοί, ανεξαρτήτως μεγέθους, μπορούν τώρα να μην χάνουν καμία κλήση, ανεξάρτητα από την παρουσία των ατόμων στο γραφείο. Η δυνατότητα επέκτασης των επιχειρησιακών λειτουργιών μέσω νέων

εργαλείων συνεργασίας και υπηρεσιών τηλεφωνικού κέντρου παρέχεται χωρίς την ανάγκη επενδύσεων σε εξοπλισμό. Επιπλέον, η διαχείριση της υποστήριξης γίνεται πιο εύκολη, καθώς όλα είναι συγκεντρωμένα κάτω από μια ομπρέλα, ενώ οι παραμετροποιήσεις των υπηρεσιών γίνονται γρήγορα και αποτελεσματικά ανάλογα με τις ανάγκες. Τέλος, επιτρέπει στην επιχείρηση να περιορίσει τα έξοδά της, συγκεντρώνοντάς τα σε ένα πλάνο και αποκοιμίζοντας σημαντικά οφέλη από τις συνδυαστικές εκπτώσεις που παρέχονται.

Πόσα χρήματα επενδύει η Eric στον τεχνολογικό τομέα;

Η Eric επενδύει κάθε χρόνο δεκάδες εκατομμύρια ευρώ στην ανάπτυξη και αναβάθμιση των βραβευμένων δικτύων κινητής και του ανεξάρτητου ιδιόκτητου δικτύου οπτικών ινών. Παράλληλα ως εταιρεία τεχνολογίας επενδύουμε κάθε χρόνο σε νέες

συνεργασίες και τεχνολογικά εργαλεία για μπορούμε να σταθούμε αρωγός των Κυπριακών Επιχειρήσεων παρέχοντάς τους όλα τα απαραίτητα εφόδια.

11 κιλ. επιχειρήσεις

Πως βοηθά η Eric στην ψηφιακή μετάβαση των κυπριακών επιχειρήσεων;
- Η εμπιστοσύνη που έχουν επιδειξει περισσότερες από 11.000 κυπριακές επιχειρήσεις προς τις εξοπλιστικές μας προϊόντα οφείλεται στη συνεχή αναβάθμισή τους. Παρέχουμε στις επιχειρήσεις κρίσιμα εργαλεία που τις εξοπλίζουν για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων. Μέσω αυτών των εργαλείων, οι επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργούν αποτελεσματικά από απόσταση, να συνεργάζονται αποτελεσματικά, να διαχειρίζονται τον εξοπλισμό και το τηλεφωνικό τους κέντρο απομακρυσμένα μέσω εφαρμογών που βρίσκονται στο cloud, και να λαμβάνουν τεχνολογικές λύσεις που προσαρμόζονται στις ανάγκες τους μέσω διαφορετικών ομάδων ειδικών.
- Τα κονδύλια που απορροφώνται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας εκτιμάται πως είναι κομβικά για το μέλλον των τηλεπικοινωνιών σε επιχειρήσεις:
- Η ψηφιακή μετάβαση αποτελεί κρίσιμο στόχο για όλες τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, καθώς μας επιτρέπει να παραμείνουμε ανταγωνιστικοί σε ένα δυναμικά εξελισσόμενο περιβάλλον. Τα κονδύλια που προέρχονται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αποτελούν ζωτικούς πόρους για τη μελλοντική ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών στις επιχειρήσεις. Αυτά τα κονδύλια μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αναβάθμιση της υποδομής, την εισαγωγή νέων τεχνολογιών όπως το 5G, την ενίσχυση της κυβερνοασφάλειας, την ανάπτυξη των εφαρμογών IoT και ψηφιακών υπηρεσιών. Μέσω αυτών των επενδύσεων, οι επιχειρήσεις μπορούν να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους, και να προσαρμοστούν στις αλλαγές του ψηφιακού τοπίου. Επιπλέον, μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στην ενίσχυση της οικονομίας. Συνολικά, αυτή η επένδυση έχει το δυναμικό να φέρει μακροπρόθεσμα οφέλη τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στην κοινωνία συνολικά.

Πρωτογενή πλεονάσματα στο 2,1% του ΑΕΠ έως το 2029

Ρυθμό ανάπτυξης 2% και 1,9% το 2025 εκτιμά το ΔΝΤ στις εαρινές προβλέψεις

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Κοντά στις κυβερνητικές προβλέψεις και συνεπείς με τις εκκλήσεις του Γιάννη Στουρνάρα για συνεχή πρωτογενή πλεονάσματα πάνω από 2% του ΑΕΠ είναι οι προβλέψεις του ΔΝΤ για τα δημοσιονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια. Αντιθέτως, είναι πιο απαισιόδοχο για την ανάπτυξη, την οποία βλέπει στο 2% φέτος, έναντι πρόβλεψης 2,9% της κυβέρνησης.

Η τελευταία, πάντως, ετοιμάζει ήδη την αναθεώρησή της για το ΑΕΠ – πιθανότατα κοντά στο 2,5%. Αλλωστε, εκτός από το ΔΝΤ, το οποίο αναθεώρησε ελαφρώς προς τα κάτω τη δική του πρόβλεψη του Ιανουαρίου (2,1% σύμφωνα με την έκθεση άρθρου IV) και την επανέφερε στα επίπεδα του περασμένου Οκτωβρίου, μακριά από την κυβερνητική πρόβλεψη βρίσκονται όλοι οι άλλοι φορείς και οι ελληνικές τράπεζες: η ανάπτυξη φέτος προβλέπεται σε 2,3% σύμφωνα με τις χειμερινές προβλέψεις της Κομισιόν και 2,5% σύμφωνα με το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή και την Εθνική Τράπεζα.

Στις προβλέψεις του που δημοσιεύθηκαν στο πλαίσιο της εαρινής συνόδου του, το ΔΝΤ βλέπει υποχώρηση του ρυθμού στο 1,9% το 2025. Όπως έγινε γνωστό και από την έκθεση του Ιανουαρίου, το ΔΝΤ διατηρεί μια ανησυχία για τον μεσοπρόθεσμο ρυθμό ανάπτυξης, λόγω σχετικά χαμηλών επενδύσεων και αποταμίευσης στη χώρα και κινδύνων από την κλιματική αλλαγή.

Αυτό, άλλωστε, αποτυπώνεται και στις προβλέψεις του για την εξέλιξη των εσόδων και δαπανών του ελληνικού προϋπολογισμού, που τις βλέπει σε καθοδική πορεία μεσοπρόθεσμα. Έτσι, από 46,8% του ΑΕΠ φέτος,

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΔΝΤ		
	2024	2025
Ανάπτυξη	2,00%	1,90%
Πληθωρισμός	2,70%	2,10%
Ανεργία	9,40%	8,70%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών % ΑΕΠ	6,50%	5,30%
Έλλειμμα προϋπολογισμού % ΑΕΠ	0,90%	0,90%
Πρωτογενές ισοζύγιο προϋπολογισμού % ΑΕΠ	2,10%	2,10%
Δημόσιο χρέος % ΑΕΠ	159%	152%

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το Ταμείο προβλέπει ότι το χρέος θα υποχωρήσει στο 141,5% του ΑΕΠ το 2028 και στο 138,8% το 2029.

τα έσοδα αναμένεται να υποχωρήσουν στο 43,7% το 2029. Οι δαπάνες από 47,7% του ΑΕΠ φέτος στο 45,1% το 2029.

Γενικά, στα δημοσιονομικά, πάντως, το συνθήμα αυστηρό ΔΝΤ δεν βλέπει εκτροπή. Το πρωτογενές πλεόνασμα εκτιμάται στο 1,1% του ΑΕΠ το 2023, όπως το αναφέρει και ο προϋπολογισμός του 2024, αν και είναι πιθανότατα να αναθεωρηθεί και αυτό, και μάλιστα σημαντικά προς τα άνω, στην περιοχή του 1,6% του ΑΕΠ. Από το 2024 και μετά, το ΔΝΤ βλέπει συνεχή πρωτογενή πλεονάσμα

τα 2,1% του ΑΕΠ έως το 2029. Η κυβέρνηση στο προηγούμενο Πρόγραμμα Σταθερότητας προέβλεπε πρωτογενή πλεονάσματα 2,1% του ΑΕΠ για το 2024, 2,3% του ΑΕΠ για το 2025, και 2,5% του ΑΕΠ για το 2026. Οι προβλέψεις αυτές θα αναθεωρηθούν έως τις 30 Απριλίου, όπως θα υποβάλει ένα νέο, ενδιάμεσο, διετές Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024-2025 και τον Σεπτέμβριο θα υποβάλει πλέον το 4ετές πρόγραμμά της, με βάση το νέο Σύμφωνο Σταθερότητας και έμφαση στην αύξηση των καθαρών πρωτογενών δαπανών, που αποτελεί το νέο κριτήριο.

Το συνολικό έλλειμμα μαζί με τους τόκους, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, προβλέπεται στο 0,9% του ΑΕΠ φέτος, χαμηλότερα από την κυβερνητική πρόβλεψη για 1,1% του ΑΕΠ φέτος και εντός του ορίου του νέου Συμφώνου Σταθερότητας για 1,5% του ΑΕΠ.

Στη συνέχεια, το 2025 θα παραμείνει στο 0,9% του ΑΕΠ και θα ανέβει ελαφρώς σε 1% του ΑΕΠ το 2026, 1,3% του ΑΕΠ το 2027 και 1,4% του ΑΕΠ το 2028 και 2029.

Το χρέος προβλέπεται στο 158,8% του ΑΕΠ φέτος, έναντι πρόβλεψης κυβέρνησης για 152,3% του ΑΕΠ. Το ΔΝΤ υπολογίζει το χρέος διαφορετικά, κυρίως προσθέτει τους αναβληθέντες τόκους, λόγω ρυθμίσεων, που θα προστεθούν κανονικά στο χρέος το 2032. Στη συνέχεια, το ΔΝΤ προβλέπει ότι το χρέος θα υποχωρήσει στο 152% του ΑΕΠ το 2025, στο 148,1% το 2026, στο 144,5% το 2027, στο 141,5% το 2028 και στο 138,8% το 2029. Κάθε χρόνο, η προβλεπόμενη υποχώρηση είναι υψηλότερη από την απαιτούμενη από το νέο Σύμφωνο 1% του ΑΕΠ. Από το 2028, το ελληνικό χρέος θα είναι κάτω από το ιταλικό ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Στο 62% το ποσοστό απασχόλησης

Κοντά σε ιστορικά υψηλά επίπεδα διαμορφώθηκε η απασχόληση στην Ελλάδα το τελευταίο τρίμηνο του 2023. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΟΟΣΑ, η απασχόληση στη χώρα διαμορφώθηκε στο 62% το διαισθητικό Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2023, ένα ποσοστό που μεταφράζεται σε 4,086 εκατ. άτομα ηλικίας μεταξύ 15 και 64 ετών. Βάσει των δεδομένων που καταγράφονται από το 2005, το ποσοστό της απασχόλησης είναι μια «ανάσα» μακριά από το ρεκόρ του 62,3% που επιτεύχθηκε επίσης πέρυσι και συγκεκριμένα το δεύτερο

τρίμηνο του έτους. Βέβαια, παρά τη βελτίωση σε σύγκριση με τις επιδόσεις των προηγούμενων τριμήνων, η απασχόληση στην Ελλάδα το δ' τρίμηνο ήταν πολύ χαμηλότερη από τις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες. Ειδικότερα, η Ελλάδα βρίσκεται τρίτη από το τέλος στην κατάταξη, ξεπερνώντας μόνο την Τουρκία και την Κόστα Ρίκα, που εμφάνισαν απασχολησιμότητα κάτω του 60% στο τέλος του 2023.

Στην Ελλάδα, το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού στην αγορά εργασίας (μεταξύ 15 και 64 ετών) διαμορφώ-

θηκε στο 69,3% το τελευταίο τρίμηνο του 2023 έναντι του ρεκόρ 70,2% που σημειώθηκε το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι. Τα αντίστοιχα μεγέθη διαμορφώθηκαν στο 73,8% στον ΟΟΣΑ, στο 75,2% στην Ε.Ε. και στο 75,2% στην Ευρωζώνη.

Βάσει πάντοτε των στοιχείων του ΟΟΣΑ, η ανεργία στη χώρα για τους άνω των 15 ετών διαμορφώθηκε στο 11% τον Φεβρουάριο του 2024 (524.000 άτομα), ποσοστό ελαφρώς αυξημένο σε σύγκριση με τα στοιχεία των προηγούμενων μηνών.

Το ποσοστό αυτό απέχει

ακόμη πολύ από το χαμηλό του 7,4% που καταγράφηκε πριν από το ξέσπασμα της κρίσης, τον Μάιο του 2008. Επίσης απέχει σημαντικά από το 4,9% του ΟΟΣΑ, το 6% της Ε.Ε. και το 6,5% της Ευρωζώνης.

Στο μεταξύ, φαίνεται πως η ανεργία των νέων μεταξύ 15 και 24 ετών στην Ελλάδα αυξήθηκε τον Φεβρουάριο, φθάνοντας το 25%. Βέβαια εξακολουθεί να διαμορφώνεται χαμηλότερα από τον μέσο όρο του 2023 (26,9%). Αξίζει να σημειωθεί ότι ανήλθε στον ΟΟΣΑ στο 10,9%, στην Ε.Ε. στο 14,8% και στην Ευρωζώνη στο 14,6%.

Ειδοποιητήρια σε 20 Έλληνες influencers από το υπ. Ανάπτυξης

«Ραβασάκι» από το υπουργείο Ανάπτυξης θα λάβουν το επόμενο διάστημα 20 Έλληνες influencers, προκειμένου να προβούν άμεσα σε διορθωτικές ενέργειες, μέσα από τις οποίες θα γίνεται σαφές ότι ασκούν εμπορική δραστηριότητα, ήτοι ότι προωθούν και διαφημίζουν προϊόντα και υπηρεσίες ενώ υφίστανται εταιρειών. Κι αυτό διότι από τον έλεγχο στους Έλληνες influencers, ο οποίος πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο πανευρωπαϊκής έρευνας, διαπιστώθηκε μεταξύ άλλων ότι ενώ το 100% ασκεί εμπορική δραστηριότητα, μόνο το 25% –και όχι πάντα με απόλυτα ξεκάθαρο τρόπο– γνωστοποιεί στον καταναλωτή ότι το περιεχόμενο των αναρτήσεων έχει εμπορικό σκοπό (π.χ. περιλαμβάνει διαφημίσεις).

Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι σε ποσοστό 50% δεν παρέχουν σαφή ενημέρωση στον καταναλωτή σχετικά με την εμπορική τους ταυτότητα, ενώ από αυτούς που διατηρούν δικές τους ιστοσελίδες πώλησης μόνο το 50% δηλώνει ότι είναι εγγεγραμμένο στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ).

Όλα τα στοιχεία των ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν θα διαβιβαστούν και στις αρμόδιες υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) για εντοπισμό πιθανών φορολογικών παραβάσεων. Υπευθυνότητα αλλά και πέρυσι τον Ιούνιο η ΑΑΔΕ είχε επιβάλει πρόστιμο ύψους 270.000 ευρώ σε γνωστό μοντέλο και influencer που κατείχε σημαντικό ποσοστό σε επικείμενη ηλεκτρονικού εμπορίου, τα προϊόντα της οποίας –ρούχα και κοσμήματα– διαφημιζόταν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Για τις περιπτώσεις εκείνες των influencers που έχουν δικές τους ιστοσελίδες πώλησης και συνάπτουν συμβάσεις από απόσταση με τους καταναλωτές, και για τις οποίες έχουν διαπιστωθεί παραβάσεις, θα επιβληθούν οι διοικητικές κυρώσεις που προβλέπονται από την καταναλωτική νομοθεσία.

Οι παραπάνω πρακτικές δεν είναι ελληνικό φαινόμενο, αλλά πανευρωπαϊκό, καθώς από την έρευνα σε 576 influencers προέκυψαν μεταξύ άλλων τα εξής:

- Από το 97% των ελεγχόμενων influencers των οποίων το περιεχόμενο των αναρτήσεων είναι εμπορικό, μόνο το 20% γνωστοποιεί με ξεκάθαρες φράσεις στον καταναλωτή ότι πρόκειται για ανακοινώσεις διαφημιστικού ή εμπορικού χαρακτήρα.
- Το 78% των influencers ασκεί εμπορική δραστηριότητα, ωστόσο μόνο το 36% αυτών είναι εγγεγραμμένο σε εμπορικό μητρώο στη χώρα του, στον βαθμό που αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία του κράτους-μέλους.

- Σε ποσοστό 30% οι influencers δεν παρέχουν πλήρη στοιχεία σχετικά με την εταιρεία τους, όπως εμπορική επωνυμία, γεωγραφική διεύθυνση, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή και αριθμό εγγραφής.

- Σε ποσοστό 38% δεν χρησιμοποιούν στις αναρτήσεις τους τα ειδικά εργαλεία γνωστοποίησης που διατίθενται από τις πλατφόρμες, όπως την ένδειξη «paid partnership» (συ-

SHUTTERSTOCK

Μόλις το 25% των Ελλήνων influencers γνωστοποιεί στον καταναλωτή ότι το περιεχόμενο των αναρτήσεων έχει εμπορικό σκοπό.

Καλούνται να ενημερώνουν τους καταναλωτές ότι ασκούν εμπορική δραστηριότητα, διαφημίζοντας προϊόντα.

νεργασία επί πληρωμή) στο Instagram. Αντιθέτως επιλέγουν διαφορετική διατύπωση, όπως «collaboration» (συνεργασία) (16%), «partnership» (15%), ή λοιπές, γενικές ευχαριστίες προς τις εταιρείες (brands) με τις οποίες συνεργάζονται (11%).

- Το 40% των influencers προβάλλει και προωθεί δικά του προϊόντα και υπηρεσίες. Ωστόσο, το 60% αυτών δεν παρέχει ξεκάθαρη και με σαφήνεια ενημέρωση ότι πρόκειται για εμπορική δραστηριότητα και προβολή των δικών του προϊόντων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της εταιρείας ανάλυσης Influencer Marketing Hub, η παγκόσμια αξία του influencer marketing εκτιμάται σε 21,1 δισ. δολάρια το 2023 και μέχρι το τέλος του 2024 αναμένεται να φτάσει στα 24 δισ. δολάρια. Το 2016 η αγορά υπολογιζόταν σε 1,7 δισ. δολάρια.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Νέα δάνεια 2,4 δισ. ευρώ σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Εκκινάει μετά το Πάσχα το ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ, δώδεκα τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για το πρόγραμμα της ΗΔΒ

Της ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Δώδεκα τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για συμμετοχή στο ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ, το πρόγραμμα της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (ΗΔΒ), που θα μοχλεύσει περί τα 2,4 δισ. ευρώ σε νέα δάνεια προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις και το οποίο ξεκινά μετά το Πάσχα, όπως ανακοίνωσε η Ισημερινή Παπακυρίλλου, διευθύνουσα σύμβουλος της ΗΔΒ.

Πρόκειται για ένα από τα αναπτυξιακά εργαλεία που βρίσκονται σε εξέλιξη αυτή την περίοδο, για την πορεία των οποίων εν-

μέρωσε σε συνέντευξη Τύπου ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Νίκος Παπαθανάσης. Το ΤΕΠΙΧ ΙΙΙ απευθύνεται σε νεοσύστατες μικρομεσαίες επιχειρήσεις 1-5 ετών. Η ΗΔΒ, όπως ανέφερε ο πρόεδρος της Γ. Ζαββός, έχει κορηγήσει πάνω από 45.000 νέα δάνεια την περίοδο 2019-2024, εκταμιεύοντας 9,3 δισ. ευρώ και πρόσθεσε τις είναι να τα υπερδιπλασιάσει. Το επιτόκιο κορηγήσεων ήταν 3,63% τον Ιανουάριο, έναντι 6,05% της αγοράς, πρόσθεσε.

Στο πλαίσιο της ΗΔΒ, επίσης, το Ταμείο Μικρών Δανείων Αγρο-

τικής Επιχειρηματικότητας παρέχει μικροδάνεια έως 25.000 ευρώ και διάρκεια έως 7 έτη, συνολικού ύψους 107 εκατ. ευρώ. Τα άλλα αναπτυξιακά εργαλεία που παρουσιάστηκαν περιλαμβάνουν:

- Την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων, που δια-

Το Ταμείο Αγροτικής Επιχειρηματικότητας παρέχει μικροδάνεια έως 25.000 ευρώ και διάρκεια έως 7 έτη.

χειρίζεται 2,1 δισ., με οκτώ ανοικτές προσκλήσεις για στρατηγικούς τομείς της οικονομίας. Στοχεύει στην ανάπτυξη του ελληνικού οικοσυστήματος κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital, private equity). Όπως υπογράμμισε ο πρόεδρος της Χάρης Λαμπρόπουλος, η μόχλευση γίνεται με ισχυρούς πολλαπλασιαστές 3,5-5 φορές, που συμβάλλουν σημαντικά στην αναπτυξιακή προσπάθεια.

- Το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, για τη Δυτική Μακεδονία και τη Μεγαλόπολη,

με πόρους 1,6 δισ. Οι εντάξεις έχουν φτάσει στο 14% του προγράμματος και οι προσκλήσεις στο 44%. Το β' τρίμηνο φέτος προγραμματίζονται τρεις προσκλήσεις 141,4 εκατ.

- Της Συμπράξης Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ). Περιλαμβάνουν φοιτητικές εστίες, σχολικές υποδομές, οδοφωτισμούς, στέγαση δημοσίων υπηρεσιών. Το κυβερνητικό πάρκο «Ανδρέας Λεντάκης» (ΠΥΡΚΑΔ) βρίσκεται στην Α' φάση, της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Το έργο είχε ανακοινωθεί πριν από τρία χρόνια.

Ο κ. Παπαθανάσης ανακοίνωσε στη συνέντευξη Τύπου ότι μετά την κατάθεση του τέταρτου αιτήματος για δάνεια από το Ταμείο Ανάκαμψης 2,3 δισ., θα υποβληθεί τον Μάιο και το τέταρτο αίτημα για επιδοτήσεις 1 δισ. Το αίτημα για την πέμπτη δόση, 3,6 δισ., θα υποβληθεί τέλη Σεπτεμβρίου με αρχές Οκτωβρίου, είπε. Το 2024 θα πραγματοποιηθεί το μεγαλύτερο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων των τελευταίων 14 ετών, ύψους 12,2 δισ., ανέφερε. Πάνω από 65% του ρυθμού ανάπτυξης θα προέλθει από εκεί.

Ανακάμπτει δυναμικά ο κλάδος ναυπηγοεπισκευής στην Ελλάδα

Περισσότερα από 500 πλοία κατέπλευσαν πέρυσι στην χώρα για εργασίες

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Αργά αλλά σταθερά οι αριθμοί των πλοίων και ο όγκος του έργου της ναυπηγοεπισκευής στην Ελλάδα μεγαθύνονται δημιουργώντας προσδοκίες ότι η χώρα μπορεί να ξεναγίνει κόμβος επισκευής πλοίων της Ανατολικής Μεσογείου. Η ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας στον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς αλλά και στο Νεώριο Σύρου και στα υπό εξυγίανση Ναυπηγεία Ελευσίνας και Σκαραμαγκά είναι εμφανής.

Στον Πειραιά ελλιμενίστηκαν για επισκευές πέρυσι 270 πλοία όλων των μεγεθών, ενώ στη Σύρο και την Ελευσίνα περισσότερα από 170 ποντοπόρα πλοία. Συντομα αναμένεται να αποκτήσει αξιόλογα μεγέθη και το Ναυπηγείο Σκαραμαγκά—στο οποίο κατέπλευσαν αυτό το διάστημα για εργασίες δύο μεγάλα δεξαμενόπλοια ελληνικών συμφερόντων—, ενώ δεν είναι διόλου αμελητέος ο όγκος της δραστηριότητας σε άλλα ναυπηγεία, όπως σε μονάδες στη Σαλαμίνα κ.α. Υπολογίζεται πως περισσότερα από 500 μεγάλα πλοία πραγματοποίησαν ναυπηγοεπισκευές στην Ελλάδα πέρυσι. Πριν από 10 χρόνια αυτοί οι αριθμοί ήταν αδιανόητοι.

Επενδύσεις από Cosco

Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που η εταιρεία που ελέγχει τον ΟΛΠ, Cosco Shipping, προχωρεί σε επενδύσεις συνολικού ύψους 55 εκατ. ευρώ στη ναυπηγοεπισκευή με τελευταία την προμήθεια δύο ναυπηγικών γε-

ρανών, συνολικής αξίας περίπου 8 εκατ. ευρώ, που θα εκφορτωθούν το αμέσως επόμενο διάστημα στις θέσεις 1 και 2 στη Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη Περάματος, για την οποία προορίζονται. Πρόκειται για σύγχρονους και τεχνολογικά εξελιγμένους γερανούς που διαθέτουν ανυψωτικές ικανότητες 40 τόνων και μπορούν να εξυπηρετούν εργασίες επισκευής για πλοία μέχρι 55 μέτρα ύψους. «Αυτό ουσιαστικά σηματοδοτεί μια νέα εποχή, τεματίζοντας την ιστορία πολλών

δεκαετιών στη ζώνη Περάματος, η οποία δεν διέθετε γερανούς στην αποβάθρα, αλλά βασιζόταν για τη λειτουργία του ναυπηγείου αποκλειστικά σε κινητούς γερανούς», αναφέρει χαρακτηριστικά η διοίκηση του ΟΛΠ.

Η κινεζική μητρική εταιρεία έχει δεσμευθεί να υλοποιήσει στη ναυπηγοεπισκευή επενδύσεις 55 εκατ., εκ των οποίων 38 εκατ. έχουν ήδη υλοποιηθεί, ενώ έχουν συμβασιοποιηθεί συνολικά επενδύσεις 50 εκατ., είτε ολοκληρωμένες είτε υπό εξέλιξη.

Οι επενδύσεις αυτές ήδη αποδίδουν: το 2023 τα κέρδη EBITDA από τη ναυπηγοεπισκευή στον ΟΛΠ αυξήθηκαν στα 5,9 εκατ. από 3,3 εκατ. το 2019. Στον τομέα των δεξαμενών, 154 πλοία εξυπηρετήθηκαν το 2023 έναντι 133 το 2022, σημειώνοντας αύξηση 15,8%. Συμπληρωματικά, οι συνολικές ημέρες πληρότητας αυξήθηκαν κατά 10% (από 1.304 σε 1.439 ημέρες).

Στον τομέα της ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης σημειώθηκε μείωση 3,6% στον αριθμό πλοίων που εξυπηρετήθηκαν, με 270 πλοία το 2023 έναντι 280 το προηγούμενο έτος, καθώς τα έργα αναβάθμισης των υποδομών κατά τη διάρκεια της χρονιάς μείωσαν τη διαθεσιμότητα των επισκευαστικών θέσεων σε όλη τη ζώνη. Πρόκειται για θέσεις ελλιμενισμού και κεραιών χώρων για την επισκευή πλοίων στη Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη Περάματος (NEZ), στον προβλήτα Δραπετσώνας και στον προβλήτα «της ΔΕΗ». Η διαθεσιμότητα θέσεων είναι άλλωστε ζήτημα που αποτελεί συχνά σημείο τριβής και με τους μισθωτές εκτάσεων στη Ναυπηγοεπισκευαστική Ζώνη Περάματος, αφού περιορίζει τον όγκο των πλοίων που μπορούν να εξυπηρετηθούν, όπως ισχυρίζονται. Σημειώνεται πως στη NEZ ιδιωτικές εταιρείες μισθώνουν τμήματα κεραιών εκτάσεων του ΟΛΠ και δραστηριοποιούνται ανεξάρτητα, καταβάλλοντας ενδοκίο στον ΟΛΠ.

Ενισχύσεις 30 εκατ. για φωτοβολταϊκά στο χωράφι

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

Μέχρι και τις 15 Μαΐου θα μπορούν να υποβάλουν τις αιτήσεις τους οι δικαιούχοι του προγράμματος «Φωτοβολταϊκά στο χωράφι», στην ηλεκτρονική πλατφόρμα που άνοιξε. Μέσω του προγράμματος του ΥΠΕΝ, συνολικού προϋπολογισμού 30 εκατ. ευρώ, ενισχύεται η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών ισχύος έως 50 kW από επαγγελματίες, από αγρότες ειδικού καθεστώτος και από αγροτικές επιχειρήσεις. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να έχουν ενεργή αγροτική παροχή και να είναι εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων κατά το τρέχον έτος, ώστε να γίνουν ενεργειακά αυτόνομοι. Οι ωφελούμενοι θα λάβουν ενίσχυση 30% και έως 350 ευρώ ανά kW, με το ποσό της επιδότησης να μη σωρεύεται στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας που λαμβάνουν οι αγρότες. Βασική προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης στο πρόγραμμα είναι ο ωφελούμενος να μην έχει ξεκινήσει καμία εργασία ή παραγωγή για τον φωτοβολταϊκό σταθμό. Η κατάταξη των αιτήσεων θα γίνει με βάση δύο ομάδες προτεραιότητας και έως την κάλυψη του συνολικού ποσού. Η πρώτη ομάδα προτεραιότητας αφορά αιτήσεις για φωτοβολταϊκά έως και 10,8 kW και η δεύτερη για φωτοβολταϊκά πάνω από 10,8 kW και έως 50 kW. Οι αιτήσεις σε κάθε ομάδα θα κατατάσσονται με βάση τη χρονική σειρά υποβολής τους, ενώ στο πρόγραμμα θα υπάρχουν και επιλαχόντες. Για αιτήσεις ισχύος έως 30 kW εφαρμοζέ-

ται ο ενεργειακός συμψηφισμός (net metering), ενώ για αιτήσεις από 31 kW έως 50 kW συμψηφίζεται η κατανάλωση, η οποία συμπίπτει την ίδια χρονική στιγμή με την παραγωγή του φωτοβολταϊκού σταθμού, και εφόσον υπάρχει περίσσεια παραγωγή αυτή αποζημιώνεται με μια σταθερή τιμή από τον Διαχειριστή Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Εγγυήσεων Προέλευσης (ΔΑΠΕΕΠ - ως απλός αυτοπαραγωγός). Στο μεταξύ, ολοκληρώθηκε η υποβολή αιτήσεων στο πρόγραμμα «Φωτοβολταϊκά στη στέγη» από επαγγελματίες αγρότες και για ισχύ έως 10,8 kW, ενώ όπως δήλωσε ο υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Θόδωρος Σκυλακάκης, από τον

Παράταση του προγράμματος «Αλλάζω συσκευή για τις επιχειρήσεις».

Μάιο έως τον Σεπτέμβριο θα τεθεί σε ισχύ η πρόσθετη έκπτωση 10% στο αγροτικό ρεύμα, έπειτα από απόφαση της ΔΕΗ. Με την ένταξη στο πρόγραμμα «Φωτοβολταϊκά στο χωράφι», σύμφωνα με την υπουπουργό Ενέργειας Αλεξάνδρα Σδούκου, ένας μέσος αγρότης (με ετήσια κατανάλωση 30.000 kWh) θα πετύχει μείωση του λογαριασμού ρεύματος σε ετήσια βάση έως και 3.600 ευρώ. Το ΥΠΕΝ ανακοίνωσε και την παράταση του προγράμματος «Αλλάζω συσκευή για τις επιχειρήσεις», συνολικού ύψους 105,6 εκατ. ευρώ, έως τις 15 Μαΐου.

Η επιμονή στην πρόοδο και η διαφορετικότητα πίσω από την επιτυχία της ομάδας

Το επιτυχημένο μοντέλο της Philip Morris Cyprus

Η Philip Morris Cyprus, θυγατρική της Philip Morris International (PMI), αριθμεί σχεδόν μόλις τρία χρόνια λειτουργίας στην Κύπρο, ωστόσο έχει πετύχει μια ισχυρή παρουσία με βάση ένα εξαιρετικά δυναμικό και ευέλικτο περιβάλλον εργασίας. Με καθαρά ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, η Philip Morris Cyprus έχει υιοθετήσει έναν τρόπο λειτουργίας που προσομοιάζει σε μια εταιρεία start up, πετυχαίνοντας τη σύνθεση μιας γερά δεμένης, δημιουργικής ομάδας με κοινό όραμα, ένα μέλλον χωρίς κανόν. Ο Γενικός Διευθυντής της Philip Morris Κύπρου και Μάλτας, κ. Σταύρος Δρακουλαράκος, παραθέτει τη φιλοσοφία πίσω από τη σύνθεση και αποδοτικότητα μιας ποικιλόμορφης ομάδας με άτομα από διαφορετικό υπόβαθρο, αλλά με ένα κοινό όραμα που οδηγεί στην επιτυχία μιας εταιρείας.

τίστοιχα, στη Philip Morris Cyprus, δημιουργούμε ομάδες οι οποίες σπρίζονται στη διαφορετικότητα, προκειμένου να επιτύχουμε την απαραίτητη ποικιλία σε ιδέες, αντιλήψεις, γνώσεις και δεξιότητες. Ωστόσο, οι ομάδες λειτουργούν κάτω από το ίδιο αξιακό σύστημα το οποίο βασίζεται σε αρχές και αξίες όπως ο σεβασμός, η εμπιστοσύνη, η υπομονή, η ανεκτικότητα και η διάθεση για συνεργασία και επικοινωνία. Με αυτό τον τρόπο διατηρείται η συνοχή και ανεκτικότητα της ομάδας γύρω από τον κοινό στόχο. Παράλληλα, επενδύουμε στη δύναμη της αναγνώρισης και της επιβράβευσης, οικοδομώντας ένα καινοτόμο χώρο εργασίας όπου η προσπάθεια και η επιτυχία αναγνωρίζονται και γιορτάζονται. Ως αποτέλεσμα αυτού, δημιουργείται μία ζωντανή και υποστηρικτική κοινότητα όπου τόσο οι στόχοι όσο και οι επιτυχίες είναι κοινότητες, γεγονός που ενισχύει τη συμμετοχή και ωθεί την παραγωγικότητα.

- Πώς εξασφαλίζετε ίσες απολαβές

και δίκαιη μεταχείριση για τους εργαζόμενους με διαφορετικό υπόβαθρο ή/και φύλο εντός της Philip Morris Cyprus;

- Η καριέρα, οι απολαβές και το ταλέντο δεν έχουν φύλο. Για αυτό το λόγο, στη Philip Morris Cyprus αναγνωρίζουμε ως θεμελιακή αρχή για την ισότητα στην εργασία, τη διασφάλιση ίσων αμοιβών για εργασία ίσων αξιών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Προς αυτή την κατεύθυνση, η Philip Morris International έχει αξιολογηθεί και πιστοποιηθεί ως εργοδότης EQUAL-SALARY από τον μη-κερδοσκοπικό οργανισμό EQUAL-SALARY μετά από μια ενδελεχή και πολυδιάστατη διαδικασία. Η πιστοποίηση αυτή δεν επιβεβαιώνει απλά τη δέσμευσή μας για την εξάλειψη του μισθολογικού κενού που χωρίζει τις γυναίκες από τους άνδρες αλλά μας βοηθά, μέσω των ποιοτικών της χαρακτηριστικών, να εντοπίσουμε και να διορθώσουμε τα σημεία που εμποδίζουν τις γυναίκες να ανεληχθούν. Με αυτό τον τρόπο δημιουργούμε τις απαραίτητες δομές και διαδικασίες που ενισχύουν τη δίκαιη μεταχείριση μεταξύ εργαζομένων με διαφορετικά χαρακτηριστικά ή/και υπόβαθρο.

- Πώς η εταιρική σας φιλοσοφία και οι αξίες έχουν συμβάλει στη δημιουργία ενός ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στην αγορά;

- Οι αξίες μας, στη Philip Morris International, μας οδήγησαν 10 χρόνια

Ο Γενικός Διευθυντής της Philip Morris Κύπρου και Μάλτας, κ. Σταύρος Δρακουλαράκος

πριν στο να αλλάξουμε τον ίδιο μας τον εαυτό, αλλάζοντας το προϊόν μας προκειμένου να γίνουμε μέρος της λύσης αντί του προβλήματος. Έτσι, υιοθετώντας το όραμα για ένα μέλλον χωρίς τσιγάρο, επενδύσαμε πέραν των \$12,5 δισεκατομμυρίων σε πρωτοποριακές τεχνολογίες και, με σύμμαχο την τεχνολογία και την επιστήμη, αναπτύξαμε δυναμικά λιγότερο επιβλαβείς εναλλακτικές για υφιστάμενους κα-

πνιστές που δεν διακόπουν το τσιγάρο. Με αυτό τον τρόπο, πρωτοπορούμε και ηγούμαστε παγκοσμίως ενός μεγάλου μετασχηματισμού της αγοράς προς όφελος των πελατών μας και της κοινωνίας. Αυτό το μετασχηματισμό υλοποιούμε και επιταχύνουμε και στην Κύπρο από το 2021, με την παρουσία της Philip Morris Cyprus. Στόχος μας, μία Κύπρος απαλλαγμένη από το τσιγάρο μέχρι το 2030.

Σε 4 νέα Airbus για μακρινές πτήσεις επενδύει η Aegean

Στόχος νέοι προορισμοί σε Περσικό Κόλπο, Κ. Αφρική και Ασία

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΕΛΕΒΕΓΚΟΥ

Το αποτύπωμα της σε νέες αγορές, που εμφανίζουν διψήφιους ρυθμούς ανάπτυξης, επιδιώκει να ενισχύσει η Aegean μέσω της παραλαβής, τη διετία 2026-2027, σε πρώτη φάση, τεσσάρων αεροσκαφών Airbus A321neo, των οποίων η έκδοση είναι ειδικά διαμορφωμένη και αναβαθμισμένη. Πρόκειται για τα A321neo LR που θα χρησιμοποιεί ο αερομεταφορέας για τη διενέργεια πτήσεων μεγαλύτερης εμβέλειας, σε σύγκριση με τα A321neo, ώστε να είναι δυνατή η εξυπηρέτηση μακρινών προορισμών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα νέα αεροσκάφη διαθέτουν μεγαλύτερη χωρητικότητα καυσίμου, παρέχοντας αυτονομία για πτήσεις διάρκειας έως και 7,5 ωρών. Ως αποτέλεσμα, θα επιτρέπουν στην Aegean να εξυπηρετεί περιοχές που βρίσκονται στα νότια και τα νοτιοανατολικά της Ελλάδας, δηλαδή στον Περσικό Κόλπο, στην Κεντρική Αφρική και την Ασία που καταγράφουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Στη Μέση Ανατολή η επιβατική κίνηση άγγιξε το 2023 τα επίπεδα του 2019, έχοντας αυξηθεί κατά 33,3% συγκριτικά με το 2022. Φέτος, σε απόλυτους αριθμούς η κίνηση των επιβατών εκτιμάται σε 420 εκατ. άτομα και αναμένεται να είναι αυξημένη κατά 5,4% έναντι του 2019. Στην Αφρική, τη φετινή χρονιά η επιβατική κίνηση τοποθετείται σε 98 εκατ. άτομα, με τον αριθμό των διαθέσιμων

θέσεων να ενισχύεται τον Μάρτιο του 2024, συγκριτικά με τον ίδιο μήνα του 2019, κατά 12,6%, σε 16,1 εκατ. Στην Ασία, πέρυσι η επιβατική κίνηση ανήλθε στο 94% των επιπέδων του 2019 και αναμένεται φέτος να ξεπεράσει τα επίπεδα εκείνης της χρονιάς.

Η επικείμενη δραστηριότητα στις δυναμικές περιοχές του Κόλπου, της Κεντρικής Αφρικής και της Ασίας ενισχύει το διεθνές αποτύπωμα της Aegean, η οποία θα ανταγωνίζεται μεγάλες αεροπορικές εταιρείες—ορισμένες υπό κρατικό έλεγχο—που εκτελούν πτήσεις σε αυτές τις πε-

Τα A321neo LR διαθέτουν μεγαλύτερη χωρητικότητα καυσίμου, παρέχοντας αυτονομία για πτήσεις διάρκειας έως και 7,5 ωρών.

ριοχές. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των αναβαθμισμένων A321neo, που περιλαμβάνουν λιγότερες από 180 θέσεις, συγκριτικά με τις 220 θέσεις της τυπικής έκδοσης, σχετίζεται με την παροχή υψηλότερου επιπέδου άνεσης των ταξιδιωτών τόσο της οικονομικής όσο και της διακεκριμένης θέσης (business class). Κάθε κάθισμα της βελτιωμένης έκδοσης των A321neo θα διαθέτει δορυ-

Τα αναβαθμισμένα A321neo περιλαμβάνουν λιγότερες από 180 θέσεις, συγκριτικά με τις 220 θέσεις της τυπικής έκδοσης, και παρέχουν υψηλότερου επιπέδου άνεση στους ταξιδιώτες τόσο της οικονομικής όσο και της διακεκριμένης θέσης. Κάθε θέση διαθέτει δορυφορική σύνδεση στο Internet, οθόνες ψυχαγωγίας (IFE), ενώ οι προσφερόμενες υπηρεσίες στην business class περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων καθίσματα οριζόντιας ανάκλισης.

φορική σύνδεση στο Internet, οθόνες ψυχαγωγίας (IFE), ενώ οι προσφερόμενες υπηρεσίες στην business class είναι αναβαθμισμένες, περιλαμβάνοντας μεταξύ άλλων καθίσματα οριζόντιας ανάκλισης (lie flat seats).

Μέσω των τεσσάρων νέων αεροσκαφών η στρατηγική της Aegean αποσκοπεί στην παροχή αναβαθμισμένων υπηρεσιών σε υφιστάμενα αλλά και νέα δρομολόγια εκτός Ε.Ε. με διάρκεια πτήσης από 4 έως και 7,5 ώρες. Αυτού του είδους οι προορισμοί περιλαμβάνουν ορισμένους που ήδη ανήκουν στο δίκτυο της Aegean (π.χ. Ριάντ, Τζέντα, Ντουμπάι) ή αποτελούν πιθανές, νέες προσθήκες στην περιοχή (π.χ. Μπαχρέιν, Ντόχα, Ομάν). Οπως και νέους δυννητικούς προορισμούς στην Κεντρική Αφρική (π.χ. Λάγος, Ναϊρόμπι, Αντίς Αμπέμπα) ή και στην Ασία, με δυνατότη-

τα κάλυψης προορισμών όπως το Δελχί και η Βομβάη στην Ινδία ή το Αλμάτι στο Καζακστάν. Οπως αναφέρει η Aegean, αυτοί οι προορισμοί εκτός Ε.Ε. εξυπηρετούνται από αερομεταφορείς με αφετηρία ευρωπαϊκές μητροπόλεις που χρησιμοποιούν συνήθως αεροσκάφη με καμπίνες που διασφαλίζουν μεγαλύτερη άνεση και μικρότερη πυκνότητα θέσεων σε σχέση με την «τυπική» διαμόρφωση καμπίνας (για τους ίδιους αερομεταφορείς) για εντός Ευρώπης πτήσεις μικρότερης διάρκειας.

«Πιστεύουμε στην ευκαιρία ανάπτυξης για την Aegean αλλά και τη χώρα μας σε αγορές πέρα από την Ε.Ε., στην περιοχή του Κόλπου, στην Κεντρική Αφρική αλλά και σε περιοχές της Ασίας που λόγω της γεωγραφικής μας θέσης, στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης, μπορούν να εξυ-

πηρητηθούν με μια μεγαλύτερη εμβέλεια έκδοση των A321neo αεροσκαφών. Αναγνωρίζουμε επίσης ότι η μεγαλύτερη διάρκεια πτήσης απαιτεί αναβαθμισμένο επίπεδο άνεσης και συνολικής εμπειρίας των επιβατών. Προχωρούμε σε μια σημαντική επένδυση σε αρχικά τέσσερα αεροσκάφη μεγαλύτερης εμβέλειας αλλά και ενός εντελώς νέου επιπέδου άνεσης και εμπειρίας, δίνοντας στους ανθρώπους μας το κατάλληλο εργαλείο για να αναδείξουν τις αξίες της Aegean και σε αυτές τις αγορές. Η κίνησή μας αυτή αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό βήμα για τη διεύρυνση των δυνατοτήτων μας τόσο ποιοτικά όσο και σε γεωγραφική κάλυψη, και ανυπομονούμε να καλωσορίσουμε τους επιβάτες μας, και από αυτές τις αγορές, στις πτήσεις μας μέσα στα επόμενα χρόνια», δήλωσε ο διευθύν-

των σύμβουλος της Aegean, Δημήτρης Γερογιάννης.

Σχετικά με τον στόλο της Aegean, στα τέλη του 2023, η αεροπορική άσκησε το δικαίωμα (option) που προέβλεπε η συμφωνία με την Airbus για την αγορά τριών επιπλέον αεροσκαφών A321neo, καθώς και τη μετατροπή πέντε αρχικών παραγγελιών αεροσκαφών A320neo στα μεγαλύτερα A321neo. Σε συνέχεια αυτών των κινήσεων, ο συνολικός αριθμός των αεροσκαφών neo της οικογένειας A320/321 που έχουν ήδη παραληφθεί ή έχουν παραγγελθεί, έφθασε τα 50. Από αυτά, 29 είναι πλέον A321neo, από τα οποία 4, αρχικά, θα απορροφούν την ειδική έκδοση μεγαλύτερων αποστάσεων. Συνολικά 28 αεροσκάφη neo έχουν ήδη παραδοθεί μέχρι σήμερα, ενώ άλλα 22 πρόκειται να παραληφθούν στο διάστημα 2024-2028.

Αυξήθηκαν κατά 9,1% οι εξαγωγές φαρμάκων

Της ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΟΝΤΗ

Ανέκαμψαν οι εξαγωγές του συνόλου των φαρμακευτικών σκευασμάτων κατά την περυσινή χρονιά, με το φάρμακο να καταλαμβάνει την πρώτη θέση στη λίστα με τα κορυφαία εξαγόμενα βιομηχανικά προϊόντα για το 2023, γεγονός που οφείλεται και στην ενίσχυση της παραγωγικής δυναμικής της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας.

Την ίδια στιγμή, το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο σε ό,τι αφορά τα φαρμακευτικά σκευάσματα φαίνεται πως βαίνει μειούμενο σε σύγκριση με τη χρονιά που προηγήθηκε. Έτσι, σύμφωνα με μηνιαίο δελτίο εξελίξεων στη βιομηχανία για τον Απρίλιο που δημοσίευσε το ΙΟΒΕ, οι εξαγωγές φαρμακευτικών σκευασμάτων ανήλθαν στα 2,8 δισ. ευρώ (σε αυτά περιλαμβάνονται και οι νόμιμες παράλληλες εξαγωγές), παρουσιάζοντας αύξηση 9,1% σε σύγκριση με το 2022, χρονιά όπου οι εξαγωγές φαρμακευτικών σκευασμάτων υποχώρησαν κατά περίπου 11%-12% σε σχέση με το 2021, έτος-ρεκόρ για τις εξαγωγές φαρμακευτικών σκευασμάτων (2,9 δισ. ευρώ).

Η μείωση των εξαγωγών για το 2022 αποδίδεται εν μέρει και στην απαγόρευση των παράλληλων εξαγωγών από τον ΕΟΦ λόγω των ελλείψεων σε φάρμακα—ακόμη και πρώτης ανάγκης—αλλά και στη συνδρομή της ελληνικής φαρμακοβιομηχανίας στην κάλυψη των εγχώριων αναγκών και στην αντιμετώπιση των ελλείψεων σε φάρμακα. Πάντως,

Η εγχώρια φαρμακοβιομηχανία είναι από τους κλάδους της μεταποίησης που παρουσιάζει μεγάλη δυναμική. Η παραγωγή του διπλασιάστηκε τα τελευταία επτά χρόνια, προσεγγίζοντας τα 2 δισ. ευρώ το 2022 από 896 εκατ. το 2016.

Το 2023 έφτασαν στα 2,8 δισ. ευρώ—Μετά το αλουμίνιο, το φάρμακο είναι το δεύτερο κορυφαίο εξαγόμενο προϊόν της χώρας.

ένα μεγάλο μέρος των εξαγωγών, ήτοι περίπου το 1/3, αφορά και τις εξαγωγές της γερμανικής εταιρείας Boehringer Ingelheim. Η γερμανική εταιρεία διατηρεί παραγωγικές εγκαταστάσεις στο Κορωπί, τις οποίες το επόμενο διάστημα αναμένεται να επεκτείνει.

Εκτός από την ενίσχυση των εξαγωγών, μειούμενο βαίνει και το έλλειμμα στο εμπορι-

κό ισοζύγιο, σύμφωνα με στοιχεία του ΙΟΒΕ που έχει στη διάθεσή της η «Κ». Το 2023, οι εισαγωγές φαρμακευτικών σκευασμάτων ανήλθαν περίπου στα 4,3 δισ. ευρώ παρουσιάζοντας μία σταθεροποίηση ή ελαφριά υποχώρηση σε σύγκριση με το 2022, ενώ το εμπορικό ισοζύγιο έκλεισε με έλλειμμα κοντά στο 1,5 δισ. ευρώ από περίπου 1,8 δισ. ευρώ το 2022. Σύμφωνα με το δελτίο εξελίξεων στη βιομηχανία του ΙΟΒΕ, δεύτερο στη λίστα των κορυφαίων εξαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων μετά το φάρμακο είναι το αλουμίνιο με την εξαγωγή να διαμορφώνεται στα 2,4 δισ. ευρώ (-12,9%) και ακολουθούν τα διατηρημένα φρούτα και λαχανικά, τα έλαια και λίπη, το φυσικό αέριο καθώς και τα γαλακτοκομικά προϊόντα.

Ο κλάδος του φαρμάκου έχει διπλασιάσει την παραγωγή του τα τελευταία επτά χρόνια, κάτι που οφείλεται και στις επενδύσεις ύψους 1,2 δισ. ευρώ που υλοποιεί η ελληνική φαρμακοβιομηχανία από το 2020-2026. Σύμφωνα με την ετήσια έρευνα που εκπόνησε το ΙΟΒΕ σε συνεργασία με τον ΣΦΕΕ (Σύνδεσμος Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδος) με τίτλο «Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα: Γεγονότα και στοιχεία 2022», ένας από τους κλάδους της μεταποίησης που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη παραγωγική δυναμική τα τελευταία επτά χρόνια, είναι ο κλάδος του φαρμάκου, με την παραγωγή να διπλασιάζεται τα τελευταία επτά χρόνια, προσεγγίζοντας σε αξία τα 2 δισ. ευρώ το 2022 από 896 εκατ. ευρώ το 2016.

Αίτημα για δάνεια 2,3 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης

Το 4ο αίτημα πληρωμής, ύψους 2,3 δισ. ευρώ, για το δανειακό σκέλος του Ταμείου Ανάκαμψης υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Νίκος Παπαθανάσης. Προσπειτούμενο ήταν η συμβασιοποίηση δανείου 4,52 δισ. ευρώ, κάτι που επετεύχθη νωρίτερα από το προβλεπόμενο, σύμφωνα με τη χθεσινή ανακοίνωση του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Το δανειακό πρόγραμμα του Ταμείου Ανάκαμψης, επισμαίναει η ανακοίνωση, παρουσιάζει ιδιαίτερως υψηλή ζήτηση από τις επιχειρήσεις όλων των μεγεθών, δεδομένου ότι τα συγκεκριμένα δάνεια χορηγούνται με σταθερό επιτόκιο δανεισμού 0,35% για πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις και 1% για μεσαίες και μεγάλες, με μέση διάρκεια αποπληρωμής τα 14 έτη, εν μέσω της αύξησης των επιτοκίων και του κόστους κεφαλαίου διεθνώς. Σημειώνεται ότι έως τις 26/3/2024 είχαν συμβασιοποιηθεί

287 δάνεια, εκ των οποίων τα 136 είναι δάνεια για μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ο προϋπολογισμός του συνόλου των δανειακών συμβάσεων φθάνει τα 11,15 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 4,75 δισ. είναι δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης, 3,77 δισ. δάνεια των τραπεζών και 2,63 δισ. ίδια κεφάλαια των επενδυτών. Οπως δήλωσε ο κ. Παπαθανάσης, το αμέσως προσεχές διάστημα η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην κατάθεση και του ανάλογου αιτήματος πληρωμής από το σκέλος των επικυρωθέντων. Σύμφωνα με πληροφορίες, το αίτημα, ύψους 1 δισ. ευρώ, θα υποβληθεί τον Μάιο.

«Το δανειακό πρόγραμμα του Ταμείου Ανάκαμψης λειτουργεί για την ιδιωτική οικονομία ως κίνητρο επενδύσεων, παρέχοντας σε όλες τις επιχειρήσεις, με ταχείες διαδικασίες, δάνεια με χαμηλό επιτόκιο και με έμφαση στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και την εξωστρέφεια», δήλωσε ο διοικητής της Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού του Ταμείου Ορέσσης Καβαλάκης.

Το αμέσως προσεχές διάστημα η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην κατάθεση και του ανάλογου αιτήματος πληρωμής από το σκέλος των επικυρωθέντων, δήλωσε ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Οικονομίας Νίκος Παπαθανάσης.

Οι ΗΠΑ μπλοκάρουν τα ρωσικά σχέδια για ανάκαμψη μέσω LNG

Η Ουάσιγκτον φρενάρει τις ρωσικές εξαγωγές αερίου

Το νέο επεισόδιο της ενεργειακής αντιπαράθεσης Ουάσιγκτον-Μόσχας «παίζεται» στη Σιβηρία, στην Αυτόνομη Περιφέρεια Γιαμάλων Νένετς από όπου εξαγεται το περισσότερο φυσικό αέριο της Ρωσίας. Στην περιοχή κατασκευάζεται μια νέα παράκτια εγκατάσταση, έργο πνοής για τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος φιλοδοξεί να υπερτριπλασιάσει τις εξαγωγές LNG τα επόμενα χρόνια, «σκοντάφτει» όμως στη Δύση.

Το υδροποιημένο φυσικό αέριο (LNG), μια από τις πιο σημαντικές πηγές ενέργειας στον κόσμο, αποτελεί πλέον σημείο ανάφλεξης μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ, με την Ουάσιγκτον να επιστρατεύει μπαραζ κυρώσεων για να ακρωτηριάσει την πρωτοβουλία, γνωστή ως Arctic LNG 2, εμποδίζοντας μεταξύ άλλων τη Ρωσία να παραλάβει εξειδικευμένα δεξαμενόπλοια που χρειάζονται για τη μεταφορά φυσικού αερίου. «Ρόλος μας είναι να διασφαλίσουμε ότι το Arctic LNG 2 θα αποτύχει», δήλωσε ο υφυπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Τζέφρεϊ Πιάιτ σε πρόσφατο συνέντευξη στην Ελβετία.

Σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνεται η ζήτηση για LNG, καθώς οι κυβερνήσεις εγκαταλείπουν τον άνθρακα ενώ επιταχύνεται η παραγωγή ενεργόβόρας τεχνητής νοημοσύνης. Η διαμάχη στην

Αρκτική κλιμακώνεται μάλιστα σε μια ευαίσθητη στιγμή για την ενεργειακή πολιτική στις ΗΠΑ, οι οποίες πέρυσι έγιναν ο μεγαλύτερος εξαγωγέας LNG. Η κυβέρνηση Μπάιντεν έχει «παγώσει» την έγκριση νέων εξαγωγών LNG λόγω περιβαλλοντικών ανησυχιών, κίνηση που έχει εξοργίσει επιχειρηματικούς ομίλους και πελάτες σε συμμαχικές, ενεργειακά φτωχές χώρες, όπως η Ιαπωνία και η Γερμανία. Ανά-

Αμερικανικές κινήσεις εμποδίζουν τη Ρωσία να παραλάβει αλλά και να κατασκευάσει δεξαμενόπλοια υδροποιημένου φυσικού αερίου.

μεσα σε εκείνους που πιέζουν να αντιστραφεί η παύση είναι ο Ρεπουμπλικανός πρόεδρος της Βουλής Μάικ Τζόνσον, συνδέοντας μάλιστα το θέμα με την ψηφοφορία στο Κογκρέσο για τη βοήθεια στην Ουκρανία.

Ο Πούτιν την ίδια ώρα ποντάρει στο LNG για να χρηματοδοτήσει τον πόλεμο στην Ουκρανία και να αντισταθμίσει την πτώση από τις παραδοσιακές εξαγωγές αερίου

μέσω αγωγών που κατέρρευσαν μετά την εισβολή. Ενώ η Ρωσία έχει βρει νέες αγορές για το πετρέλαιό της, το οποίο μεταφέρεται με πλοίο, η αντικατάσταση των χαμένων όγκων που περνούσαν μέσω σταθερών αγωγών φυσικού αερίου αποδεικνύεται πιο δύσκολη. Εκεί «μπαίνει» το LNG. Το πείραμα της Ρωσίας με το υδροποιημένο αέριο είναι μέχρι στιγμής σχετικά μικρό, αλλά το Κρεμλίνο θέλει να επεκταθεί γρήγορα. Περίπου 32 εκατ. μετρικοί τόνοι ετήσιας δυναμικότητας βρίσκονται υπό κατασκευή, σύμφωνα με τη Rystad Energy, πέρα από τους υπάρχοντες 29 εκατ. τόνους.

Το Κρεμλίνο χρησιμοποιεί εδώ και καιρό τις εξαγωγές ενέργειας ως μοχλό πίεσης. Το 1990, για παράδειγμα, η Σοβιετική Ένωση διέκοψε τις προμήθειες πετρελαίου στη Βαλτική για να παρακωλύσει τα κινήματα ανεξαρτησίας, ενώ ακόμη και πριν εισβάλει στην Ουκρανία, η Μόσχα μείωσε τις προμήθειες φυσικού αερίου στην Ευρώπη, προκαλώντας αύξηση τιμών. Τον Δεκέμβριο του περασμένου έτους, το πρώτο από τα τρία εργοστάσια υδροποίησης, γνωστά στη βιομηχανία ως «τρένα», ολοκληρώθηκε στο Arctic LNG 2 και η εγκατάσταση άρχισε να παράγει LNG. Οι εξαγωγές έπρεπε να ξεκινήσουν το πρώτο τρίμηνο, όμως τα ειδικά κατασκευασμένα πλοία που

Η Ρωσία κατασκευάζει στην Αρκτική εργοστάσια παραγωγής υδροποιημένου αερίου με στόχο να υπερτριπλασιάσει τις εξαγωγές LNG τα επόμενα χρόνια.

χρειάζεται η Novatek, ο ρωσικός ενεργειακός γίγαντας πίσω από το έργο, για να διαπεράσει παγωμένα μέρη του Αρκτικού ωκεανού δεν είχαν παραδοθεί. Η Hanwha Ocean, μια ναυπηγική εταιρεία της Νότιας Κορέας, όπως και η ιαπωνική Mitsui O.S.K. Lines, δήλωσαν ότι ακύρωσαν τα σχέδια να ναυπηγήσουν πλοία για το Arctic LNG 2 για λόγους που σχετίζονται με κυρώσεις. Χωρίς πλοία, η Novatek δεν

μπορεί να εξαγάγει φυσικό αέριο. Ως αποτέλεσμα, η παραγωγή LNG έχει σταματήσει και η εγκατάσταση ανακυκλώνει ως επί το πλείστον το ήδη παραγόμενο αέριο. Η Ρωσία προσπαθεί να κατασκευάσει τα δικά της πλοία σε ένα ναυπηγείο στις ακτές του Ειρηνικού, δυσκολεύεται όμως να προμηθευθεί εξαρτήματα που κατασκευάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη γαλλική Gaztransport & Technigaz, η οποία έχει σταμα-

τήσει να λειτουργεί στη Ρωσία. Συνολικά, οι ΗΠΑ έχουν πλήξει τη νεοσύστατη βιομηχανία LNG της Ρωσίας με τέσσερα κύματα κυρώσεων από τον Σεπτέμβριο, στοχεύοντας εταιρείες εκμετάλλευσης για το έργο Arctic LNG 2, πλοία αποθήκευσης, ναυτιλιακές εταιρείες κ.ο.κ. «Ως G7 δεσμευόμαστε συλλογικά να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να εμποδίσουμε τα μελλοντικά ενεργειακά έσοδα της Ρωσίας», λέει ο Πιάιτ.

Ακούς ό,τι αγαπάς όλες τις ώρες

ΤΑΣΙΟΣ ΤΡΥΦΩΝΙΟΣ & ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΑΡΤΕΜΙΟΥ

6-10

ΠΡΩΤΗ ΠΡΩΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ

21-24

ΠΡΩΤΗ ΒΡΑΔΙΝΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

ΣΥΛΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

9-12

ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ

ME 12.9%

ME 15.2%

ME 13.4%

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ MARKET RESEARCH 13 Α ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ 2023 - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ 2024 ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΔΕΙΟ ΠΡΩΙΝΩΝ ΕΚΠΟΜΩΝ

MIXED ZONE

ΜΑΡΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
19:00 - 22:00

ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

Ευρωπαϊκές ενισχύσεις για έρευνα και καινοτομία

Ενρικό Λέτα: Η Ε.Ε. πρέπει να σταματήσει να τρέχει πίσω από τις ΗΠΑ και την Κίνα

της ανταποκρίτριας μας στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

«Περισσότερο από μια αγορά». Αυτός είναι ο τίτλος της περιφημης για έκθεσης του Ενρικό Λέτα εμπνευσμένης από τον πολιτικό του μέντορα Ζακ Ντελέρ που πάντα πίστευε ότι το «διαμάντι» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κοινή ενιαία αγορά θεσπίστηκε πρώτα και κύρια για τους πολίτες της δίνοντας τους συνολικά τέσσερις ελευθερίες: κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, κεφαλαίων και παροχής υπηρεσιών. «Ηρθε η ώρα να μιλήσουμε πλέον για την πέμπτη, την πιο σημαντική στην αυγή του 21ου αιώνα», τόνισε ο πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας, Ενρικό Λέτα, που δεν είναι άλλη από την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας. Ένα δηλαδή από τα βασικά ζητούμενα, ώστε η Ευρώπη να πάψει να «τρέχει» πίσω από τους γεωπολιτικούς και οικονομικούς ανταγωνιστές της, τις ΗΠΑ, την Κίνα, την Ινδία και όλες τις αναδυόμενες οικονομίες.

Οι προτεραιότητες

Σκιαγραφώντας τους στόχους της έκθεσής του για τον μετασχηματισμό της ενιαίας αγοράς ο Ενρικό Λέτα ανέφερε ότι επί της ουσίας προτείνει την ένωση αποταμιεύσεων και επενδύσεων (Savings and Investment Union), που θα εξασφαλίσουν την παραμονή ιδιωτικών κεφαλαίων στην Ευρώπη, με άμεση προτεραιότητα την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, καθώς και την εισαγωγή ενός νέου ευρωπαϊκού συστήματος κρατικών ενισχύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. «Μια επέκταση και ολοκλήρωση της ενιαίας αγο-

ράς» προς όφελος των πολιτών είπε χαρακτηριστικά ο Ενρικό Λέτα, αμέσως μετά την ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που συζήτησε διεξοδικά τις προτάσεις του.

Επί της ουσίας, ο Ενρικό Λέτα εισηγείται τη σταδιακή αντικατάσταση των εθνικών από ευρωπαϊκές ενισχύσεις, αναθέτει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στις δημόσιες επενδύσεις, προσθθεται την έρευνα - καινοτομία - εκπαίδευση στον πυρήνα της εσωτερικής αγοράς, προτείνει τη διεύρυνση της ενιαίας αγοράς στις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια, την αμυντική βιομηχανία (με κοινή χρηματοδότηση από τον ESM) και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

Παράλληλα, όμως, η έκθεση Λέτα «απαντά» στις ανησυχίες της Ε.Ε. ότι εν μέσω των νέων γεωπολιτικών ανακατατάξεων με δύο πολέμους στη γειτονιά της και την πιθανή επιστροφή του Ντόναλντ Τραμπ στις ΗΠΑ, η Ευρώπη θα μείνει όχι μόνο «πίσω» αλλά και μόνη της. Στο πλαίσιο αυτό, οι «27» κατέληξαν μετά κόπων και βασάνων σε ένα «νέο σύμφωνο για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα» προκειμένου η Ε.Ε. να μη μείνει «πίσω» από τους βασικούς ανταγωνιστές της και να δώσει νέα πνοή στη βιομηχανική πολιτική της. Όμως για να συμβεί αυτό «χρειάζεται να κινητοποιήσουμε περισσότερα χρήματα, περισσότερα εργαλεία, να επενδύσουμε σε στρατηγικούς τομείς», σημείωσε ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ. «Στη διάρκεια της συνεδρίασης όλοι μας αντιληφθήκαμε ότι είναι σημαντικό να επιταχύνουμε, να αυξηθούμε, δίνοντας όμως προσοχή στις μικρομεσαίες επι-

Ο πρώην πρωθυπουργός της Ιταλίας Ενρικό Λέτα επί της ουσίας προτείνει την ένωση αποταμιεύσεων και επενδύσεων (Savings and Investment Union), που θα εξασφαλίσουν την παραμονή ιδιωτικών κεφαλαίων στην Ευρώπη, με άμεση προτεραιότητα την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, καθώς και την εισαγωγή ενός νέου ευρωπαϊκού συστήματος κρατικών ενισχύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η Ευρώπη κινδυνεύει να μείνει όχι μόνο «πίσω», αλλά και μόνη της.

χειρήσεις με το σωστό μείγμα και τη σωστή ισορροπία», ανέφερε. Η αλήθεια είναι ότι προς το παρόν το νέο αυτό σύμφωνο αποτελεί «δύσκολη προέλευση» και θα προχωρήσει με συγκεκριμένα βήματα μετά τις επικείμενες ευρωπαϊκές εκλογές και ενώ παρουσιάζει την έκθεση συνολικά για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα από τον επίσης πρώην πρωθυπουργό της Ιταλίας, Μάριο Ντράγκι.

«Η ανταγωνιστικότητα και η ενιαία αγορά της Ένωσης ξεκινούν από ισχυρή βάση. Τώρα πρέπει να μετατραπεί σε βιώσιμη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη», τόνισε ο πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν. Η ίδια πρόσθεσε ότι η Ε.Ε. πρέπει να διασφαλίσει ότι οι Ευρωπαίοι δεν καταναλώνουν απλώς ψηφιακά και τεχνολογικές υπηρεσίες, που παράγονται αλλού και ζήτησε συγκεκριμένες δράσεις για την ενίσχυση της πρόσβασης σε κεφάλαια, τη μείωση του ενεργειακού κόστους, την αντιμετώπιση της έλλειψης δεξιοτήτων και την περαιτέρω ενίσχυση των εμπορικών δεσμών.

«Το μέλλον μας είναι πα στα χέρια μας», είπε χαρακτηριστικά ο Βέλγος πρωθυπουργός Αλεξάντερ ντε Κρο και κάπως αισιόδοξα σε σχέση με το κλίμα που επικράτησε στη συνεδρίαση των «27» ιδιαίτερα για την ένωση των κεφαλαιαγορών (CMU). Η ιδέα της ένωσης των κεφαλαιαγορών πρωτοκυκλοφόρησε το 2014 αλλά δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. «Η Ε.Ε. διαθέτει 33 τρισ. ευρώ σε ιδιωτικές αποταμιεύσεις. Πρέπει να βρούμε τρόπους να διοχετεύσουμε αυτά τα ποσά στις επιχειρήσεις μας», σημείωσε ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. «Οι startups της Ε.Ε. λαμβάνουν σχεδόν τη μισή χρηματοδότηση από τις αντίστοιχες αμερικανικές. Αυτό πρέπει να αλλάξει. Η απάντηση θα έρθει μέσω της ένωσης των κεφαλαιαγορών», πρόσθεσε, ενώ ο πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν ισχυρίστηκε ότι σχεδόν 470 δισ. σε ευρωπαϊκά κεφάλαια θα μπορούσαν να «απελευθερωθούν» προς αυτή την κατεύθυνση.

Ωστόσο μικρά κράτη-μέλη ανησυχούν ότι η ένωση των κεφαλαιαγορών θα δώσει ρυθμιστικές εξουσίες και εποπτεία σε μεγάλους κερματωμένους όπως η Γαλλία, που πίεσε χτες συνεπικουρούμενη από την Ιταλία και την Ισπανία να αναλάβει την εποπτεία των αγο-

ρών ο μηχανισμός (ESMA) με έδρα το Παρίσι. Απέναντί τους, όμως, στάθηκε μια ισχυρή πλειοψηφία συνολικά 14 κρατών-μελών.

Χρηματοδότηση άμυνας

Το μέλλον της «ένωσης των κεφαλαιαγορών» παραπέμπεται για τεχνολογική επεξεργασία από την Κομισιόν και την τρέχουσα βελγική και επόμενη ουγγρική προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Άλλο θέμα που «δίχασε» τη συνεδρίαση των «27» ήταν και ο τρόπος χρηματοδότησης των αμυντικών αναγκών της Ε.Ε. και της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, καθώς οι συνήθεις «υποπτοι» Γερμανία, Ολλανδία και Δανία τάσσονται κατά της έκδοσης κοινού χρέους.

Την πρόταση στηρίζουν όμως αρκετά κράτη-μέλη όπως η Γαλλία, εσχάτως η Εσθονία, αλλά και η Ελλάδα. «Στο ζήτημα του ευρωμολόγου για την άμυνα, νομίζω είμαστε στην αρχή αυτής της συζήτησης, αλλά θέλω να επαναλάβω τη μεγάλη επιμονή με την οποία προσωπικά θα διεκδικήσω ένα ενιαίο ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό εργαλείο για να στηριχθεί η άμυνα της Ευρώπης», τόνισε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ερωτηθείς σχετικά από την «Κ», ενώ μιλώντας για την έκθεση Λέτα,

ανέφερε ότι «κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση».

«Είναι πολύ σημαντικό για μία μεσαία χώρα, όπως η Ελλάδα, εξωστρεφής, η ενιαία αγορά να δουλεύει ώστε να ξεπερνιούνται διάφορα γραφειοκρατικά εμπόδια. Είναι σημαντικό και για τις ελληνικές επιχειρήσεις, τις πιο εξωστρεφείς επιχειρήσεις, να υπάρχει μια ένωση κεφαλαιαγοράς που θα επιτρέψει στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να ανταλλάξουν με μεγαλύτερη ευκολία κεφάλαια, αλλά και στους Ευρωπαίους επενδυτές να επενδύουν αντίστοιχα σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, αντί εκτός Ε.Ε.», όπως είπε χαρακτηριστικά ο πρωθυπουργός μετά τη λήξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Σε ό,τι αφορά τη συζήτηση που προηγήθηκε, ο Κυριάκος Μητσοτάκης τόνισε ότι «είναι σαφές ότι η Ευρώπη έχει βάλει πολλούς φιλόδοξους στόχους: θέλει να κάνει την πράσινη, ψηφιακή μετάβαση, θέλει να έχει ενιαία άμυνα, αλλά δεν έχει τα απαραίτητα χρηματοδοτικά εργαλεία για να μπορεί να υλοποιήσει αυτές τις πολιτικές». Για τον λόγο αυτό, πρόσθεσε ότι «τα ιδιωτικά κεφάλαια είναι πηγή χρηματοδότησης τέτοιων πρωτοβουλιών. Θα χρειαστούν όμως και δημόσιοι και ευρωπαϊκοί πόροι».

Η Ρωσία ανοίγει νέους εμπορικούς δρόμους με την Ασία

Η Ρωσία προχωράει στην κατασκευή δύο νέων εμπορικών διαδρόμων που συνδέουν την Ασία με την Ευρώπη, σε μια προσπάθεια να απαντήσει στις κυρώσεις αλλά και στις διαταραχές στο παγκόσμιο εμπόριο από τη γεωπολιτική κρίση στη Μέση Ανατολή.

Τα θαλάσσια και σιδηροδρομικά δίκτυα μέσω Ιράν και το θαλάσσιο πέρασμα στην Αρκτική θα μπορούσαν να ενισχύσουν ακόμη περισσότερο τους δεσμούς της Μόσχας με την Κίνα και την Ινδία.

Οι δρόμοι αυτοί θα μπορούσαν επίσης να περιορίσουν τον χρόνο ταξιδιού κατά 30% έως 50% συγκριτικά με τις διελεύσεις από τη διώρυγα του Σουέζ, βοηθώντας ταυτόχρονα τη Ρωσία να αποφυγεί τα προβλήματα στην Ερυθρά Θάλασσα.

Ενώ οι ΗΠΑ και οι δυτικοί σύμμαχοί τους αποφεύγουν τις διαδρομές που υποστηρίζει η Ρωσία παρά την πιθανή εξοκονόμηση κόστους, οι μεγάλες οικονομίες της Ασίας και του Κόλπου έχουν δείξει ενδιαφέρον. Ωστόσο, παραμένουν σημαντικά εμπόδια.

Οι απρξαιωμένες υποδομές του Ιράν εμποδίζουν την ανάπτυξη του Διεθνούς Διαδρόμου Μεταφορών Βορρά - Νότου που συνδέει την Ινδία με το ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας. Επίσης, ακόμη και εάν η κλιματική αλλαγή οδηγεί σε λιγότερο των πάγων της Αρκτικής καθιστώντας τη Βόρεια Θάλασσα μια πιο βιώσιμη επιλογή, υπάρχουν τρομερές υλικοτεχνικές προκλή-

σεις κατά μήκος της απομακρυσμένης ακτογραμμής της Ρωσίας.

Η Ρωσία ετοιμάζεται να επενδύσει περισσότερα από 25 δισ. δολάρια για την αναβάθμιση της διαδρομής μέσω του Ιράν και τη βελτίωση των εγκαταστάσεων κατά μήκος της ρωσικής ακτής της Αρκτικής, συμπεριλαμβανομένου ενός στόλου παγοθραυστικών εγκώριων κατασκευής. Σχεδιάζει επίσης να περιπολεί τη διαδρομή της Βόρειας Θάλασσας με ένα δίκτυο βάσεων drone, όπως ανέφερε η

Επενδύει περισσότερα από 25 δισ. δολ. για την αναβάθμιση της διαδρομής μέσω του Ιράν και τη βελτίωση των εγκαταστάσεων κατά μήκος της ρωσικής ακτής της Αρκτικής.

εφημερίδα Izvestia, επικαλούμενη στέλεχος του υπουργείου Άμυνας.

Η Ρωσία εξέδωσε δάνειο ύψους 1,3 δισ. ευρώ στο Ιράν τον περασμένο Μάιο για την κατασκευή μιας ζωτικής σημασίας σιδηροδρομικής σύνδεσης που θα εκτείνεται σε 162 χιλιόμετρα συνδέοντας την πόλη Ραστ κατά μήκος της ακτής της Κασπίας Θάλασσας

Τα θαλάσσια και σιδηροδρομικά δίκτυα μέσω Ιράν και το θαλάσσιο πέρασμα στην Αρκτική θα μπορούσαν να ενισχύσουν ακόμη περισσότερο τους δεσμούς της Μόσχας με την Κίνα και την Ινδία. Με αιχμή τις ρωσικές πωλήσεις πετρελαίου το εμπόριο με την Κίνα έφτασε πέρυσι στο ρεκόρ των 240 δισ. δολαρίων, υπερδιπλάσιο από τα 108 δισ. δολάρια το 2020, ενώ με την Ινδία αυξήθηκε σε σχεδόν 64 δισ. δολάρια πέρυσι, έναντι περίπου 10 δισ. δολαρίων τρία χρόνια νωρίτερα.

με την Αστάρτα στα σύνορα με το Αζερμπαϊτζάν. Μόλις ολοκληρωθεί, ο σιδηρόδρομος θα επιτρέψει τις μεταφορές φορτίων από την Αγία Πετρούπολη στο Μπαντάρ Αμπάς, το κύριο εξαγωγικό λιμάνι του Ιράν στον Περσικό Κόλπο. Η μεταφορική ικανότητα κατά μήκος της διαδρομής Βορρά - Νότου, μέσω μιας μεγαλύτερης

σιδηροδρομικής σύνδεσης που διασχίζει την κεντρική Ασία και ενός δικτύου της Υπερκασπίας Θάλασσας, θα μπορούσε να αυξηθεί κατά 85% σε 35 εκατ. τόνους ετησίως έως το 2030, σύμφωνα με την Ευρασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης. Θα συνδέσει τη Ρωσία με το Ιράν και την Ινδία καθώς και πιθανώς με την υπόλοιπη Νότια Ασία, τον

Περσικό Κόλπο και την Αφρική. Τον περασμένο Αύγουστο, η Ρωσία έστειλε το πρώτο τρένο μεταφοράς εμπορευμάτων στη Σαουδική Αραβία.

«Εάν διακοπουν τα άλλα δρομολόγια, αυτό θα συνεχίσει να λειτουργεί γιατί δεν υπόκειται σε κυρώσεις», δήλωσε ο Νικίτα Σμαγκίν, αναλυτής στο Συμβούλιο Διεθνών Υποθέσεων Ρωσίας που ιδρύθηκε από το Κρεμλίνο. «Αυτή είναι η βασική ιδέα».

Με αιχμή τις ρωσικές πωλήσεις πετρελαίου και αγορές ηλεκτρονικών, βιομηχανικού εξοπλισμού και αυτοκινήτων, το εμπόριο με την Κίνα έφτασε στο ρεκόρ των 240 δισ. δολαρίων το 2023, υπερδιπλάσιο από τα 108 δισ. δολάρια το 2020. Το εμπόριο με την Ινδία αυξήθηκε σε σχεδόν 64 δισ. δολάρια πέρυσι, έναντι περίπου 10 δισ. δολαρίων τρία χρόνια νωρίτερα, καθώς οι αγορές ρωσικού πετρελαίου από το Νέο Δελχί έχουν εκτοξευθεί από τότε που ξεκίνησε ο πόλεμος στην Ουκρανία.

Ωστόσο η εμπορική έκρηξη της γειτονικής Τουρκίας με τη Ρωσία υποχωρεί, καθώς οι ΗΠΑ και η Ε.Ε. στοχεύουν στα λεγόμενα αγαθά διπλής χρήσης που θα μπορούσαν να προσφέρουν στο Κρεμλίνο μια σημαντική στήριξη για τη στρατιωτική του επίθεση στην Ουκρανία. Τα προκαταρκτικά στοιχεία που δημοσιεύθηκαν αυτόν τον μήνα από το υπουργείο Εμπορίου της Τουρκίας, έδειξαν ότι οι εξαγωγές στη Ρωσία μειώθηκαν κατά

ένα τρίτο το πρώτο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Η ανάπτυξη της Βόρειας Θαλάσσιας Οδού έχει επιβραδυνθεί από τις δυτικές κυρώσεις μετά την εισβολή στην Ουκρανία, καθώς εμπόδιζαν το ρωσικό σχέδιο εξαγωγής υδρογονομένου φυσικού αερίου από το εργοστάσιο LNG 2 της Αρκτικής στην Ασία, από τη στιγμή που βασικοί ξένοι επενδυτές «πάγωσαν» τη συμμετοχή τους. Οι κυρώσεις ανέβασαν επίσης το κόστος των συμβολαίων για το εργοστάσιο που αφορούν στην απόκτηση εξειδικευμένων παγοθραυστικών πλοίων για την πλοήγηση στα παγωμένα νερά.

Η κινεζική ναυτιλιακή εταιρεία Cosco σταμάτησε να χρησιμοποιεί τη διαδρομή από το 2022, παρόλο που ένα ταξίδι από το Νταλιάν της Κίνας στο Ρότερνταμ της Ολλανδίας κατά μήκος της Βόρειας Θαλάσσιας Οδού διαρκεί περίπου 33 ημέρες, σε σύγκριση με 48 ημέρες μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Κάθε μεταφορά μεταξύ Ασίας, Βόρειας Αμερικής και Ευρώπης μέσω της Αρκτικής που το 2021 αντιπροσώπευε το 40% του όγκου ναυτιλίας, έχει σταματήσει εν μέσω ανησυχιών για τις κυρώσεις.

«Το διεθνές διαμετακομιστικό εμπόριο μέσω της Οδού της Βόρειας Θαλάσσιας θεωρήθηκε επικίνδυνο λόγω των αλλαγών στη γεωπολιτική κατάσταση», δήλωσε ο Mikhail Grigoryev, συνδιοικητής και διευθυντής της εταιρείας συμβούλων Gecon.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Η ανάγκη για ευρωπαϊκή βιομηχανική στρατηγική

Των ΛΙΝΤΑ ΚΑΛΤΕΡ και ΝΙΛ ΜΑΚΑΡΟΦ*

Η Πράσινη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αρχίσει να εκσυγχρονίζει την οικονομία και την κοινωνία της Ευρώπης. Ορίζει μια άνευ προηγουμένου ταχύτητα και κλίμακα για τη μετάβαση στις «καθαρές μηδενικές» εκπομπές ρύπων έως το 2050 και έδωσε τη λύση σε άλλες κρίσεις, ήτοι την ανάκαμψη από την πανδημία και τον περιορισμό της εξάρτησης από το ρωσικό αέριο, το πετρέλαιο και τον γαιάνθρακα. Το έργο, πάντως, δεν έχει ολοκληρωθεί. Η επόμενη φάση της Πράσινης Συμφωνίας χρειάζεται αναβάθμιση σε φιλοδοξίες και εμπέδωση. Μια νέα έκθεση από τις «Στρατηγικές προοπτικές» δείχνει ότι ο στόχος μείωσης των εκπομπών κατά 90% το 2040 δύναται να μετασχηματιστεί σε στρατηγική επιλογή για τον εκσυγχρονισμό της μελλοντικής βιομηχανίας της Ευρώπης, ενισχύοντας την ενεργειακή ασφάλεια και αποκαθιστώντας την ανταγωνιστικότητα. Συγκε-

Μπορούν να δημιουργηθούν 1,6 εκατ. πρόσθετες πράσινες θέσεις εργασίας στην Ε.Ε. έως το 2035.

κριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ωφεληθεί, εστιάζοντας στην προώθηση της ευημερίας, στη δημιουργία καλών θέσεων εργασίας και στη στήριξη της βιομηχανίας, ώστε να απαλλάξει από τους ρύπους, κάτι που απαιτεί τη χάραξη καινούργιας βιομηχανικής στρατηγικής. Η στρατηγική αυτή για την Ευρώπη θα έχει τη δυνατότητα να επιταχύνει τη μετάβαση σε επίπεδο τεχνολογίας, βιομηχανίας, οικονομικών και δεξιότητων των εργαζομένων της. Η χάραξη της πολιτικής αυτής, επίσης, θα μπορέσει να διακριστεί και τον διττό κίνδυνο της Ε.Ε., ήτοι να χάσει έδαφος από τις ανταγωνιστικές δυνάμεις στο εξωτερικό και να μειώνουν πίσω ορισμένες περιοχές της, καθιστώντας τη μετάβαση δύο ταχυτήτων.

Εξ ανατολών, η Κίνα ελέγχει το 60% της εφοδιαστικής αλυσίδας στις τεχνολογίες μηδενισμού ρύπων, δηλαδή ηλιακών συλλεκτών και μπαταριών. Το γεγονός πως στη Γηραιά Ήπειρο δεν

υπάρχει ανάλογη αλυσίδα ισοδυναμεί με απώλειες στο πεδίο της απασχόλησης, την ίδια ώρα που η πρώτη εξαρτάται από την κινεζική προσφορά τεχνολογίας. Εκ δυσμίας, οι ΗΠΑ αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο στην καινοτομία μηδενισμού των ρύπων, σχεδιάζοντας να δεκαπλασιάσουν την ικανότητα κατασκευής ηλεκτρικών οχημάτων, χάρις στην καλύτερη και ταχύτερη χρηματοδότηση διεθνώς μέσω της νομοθεσίας κατά του πληθωρισμού. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι ΗΠΑ συνεχίζουν να ξεπερνούν την Ε.Ε. σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη. Οπότε μια ολιστική ευρωπαϊκή βιομηχανική στρατηγική, η οποία συνδυάζει την πολιτική δέσμευση, την επαρκή χρηματοδότηση, τις επενδύσεις και την ασφάλεια της απασχόλησης μπορεί να αλλάξει το παιχνίδι. Η ανάλυση των «Στρατηγικών προοπτικών» δείχνει ότι με τα ανωτέρω μπορούν να δημιουργηθούν 1,6 εκατ. πρόσθετες πράσινες θέσεις εργασίας στην Ε.Ε. έως το 2035 και 2,1 εκατομμύρια έως το 2040. Δεν χρειάζεται να φανταστούμε πως θα μοιράζεται αυτό, διότι ήδη έχει αρχίσει να διαμορφώνεται. Η ανάπτυξη μιας «κοιλιάδας μπαταριών» στο Ο ντε Φρανς της Γαλλίας (όπως η Κοιλιάδα του Πυριτίου/Σιλικόν Βάλεϊ στην Καλιφόρνια) έφερε θέσεις εργασίας και επενδύσεις σε μια ιστορικά υποβαθμισμένη περιοχή. Μια νέα κοιλιάδα για τις αντλίες θερμότητας ανθεί στην περιοχή μεταξύ Πολωνίας, Τσεχίας και Σλοβακίας. Οι δυνατότητες είναι μεγάλες, αλλά μπορούμε να τις πολλαπλασιάσουμε και να τις εδραιώσουμε, εάν επενδύσουμε στην Ευρώπη αντί στις εισαγωγές. Η εξάρτηση από τις εισαγόμενες τεχνολογίες, την ενέργεια και τα υλικά σημαίνει ότι η ευρωπαϊκή βιομηχανία χάνει ευκαιρίες για δημιουργία αξίας – άλλωστε, η ανάλυσή μας δείχνει ότι μια βιομηχανική στρατηγική θα μπορούσε να δημιουργήσει περισσότερα από 233 δισ. ευρώ πλέον προστιθέμενης αξίας στους προηγμένους μεταποιητικούς τομείς της Ευρώπης έως το 2040.

* Η κ. Λίντα Κάλτερ είναι ιδρυτική εκτελεστική διευθύντρια και ο κ. Νιλ Μακάροφ διευθυντής της πανευρωπαϊκής δεξαμενής σκέψης «Στρατηγικές προοπτικές». Το άρθρο δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Social Europe.

Η κλιματική κρίση φέρνει μεγάλες απώλειες στο παγκόσμιο εισόδημα

Θα μειωθεί κατά 19% έως το 2050 – Στα 38 τρις. δολ. το κόστος των καταστροφών

Τα ακραία καιρικά φαινόμενα όπως οι καύσωνες, οι καταστροφικές καταιγίδες και πλημμύρες και οι εκτεταμένες πυρκαγιές που φέρνει μαζί της η κλιματική κρίση θα έχουν κολοσσιαίο αντίκτυπο στα εισοδήματα όχι μόνο των οικονομιών και των επιχειρήσεων αλλά και των ατόμων. Σύμφωνα με νέα έκθεση των Ηνωμένων Εθνών που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό Nature, η ανθρωπότητα θα φτωχύνει στο σύνολό της, καθώς οι φυσικές αυτές καταστροφές θα μειώσουν το παγκόσμιο εισόδημα κατά περίπου 19% μέσα στα επόμενα 26 χρόνια. Και το χειρότερο είναι πως αυτό το τίμημα είναι ήδη αναπόφευκτο ακόμη κι αν οι κυβερνήσεις επισπεύσουν άμεσα τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης.

Όπως υπογραμμίζει ο Νόα Ντίφενμπι, καθηγητής και ερευνητής περιβαλλοντικών θεμάτων στο Πανεπιστήμιο Στάνφορντ, ο οικονομικός αντίκτυπος από την κλιματική κρίση θα ποικίλλει, με τα ακραία καιρικά φαινόμενα να καταστρέφουν περισσότερες και τις υψηλές θερμοκρασίες να πλήττουν την αγροτική παραγωγή και γενικότερα τη γεωργία, και να μειώνουν όχι μόνο την παραγωγικότητα της εργασίας αλλά ακόμη και τις γνωστικές δυνατότητες των ανθρώπων. Η εν λόγω μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν είναι ακόμη πολύ αργά για να αποτρεφεί η ανθρωπότητα τις μεγαλύτερες καταστροφές. Προσθέτει, ωστόσο, πως ήδη οι βραχυπρόθεσμες οικονομικές ζημιές από την κλιματική αλλαγή υπερβαίνουν το κόστος των μέτρων για την αντιμετώπισή της. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ερευνητών, η συμμόρφωση με τις αποφάσεις της Συμφωνίας του Παρισιού για το Κλίμα συνεπάγονται για την παγκόσμια οικονομία κόστος 6 τρις. δολ. έως το 2050. Το κόστος των καταστροφών από την κλιματική αλλαγή, όμως, υπολογίζεται στα 38 τρις. δολ. για το ίδιο χρονικό διάστημα.

Και όπως συνήθως συμβαίνει, το κόστος δεν θα είναι ίδιο για όλες τις χώρες, αλλά θα πλήξει περισσότερο τις φτωχές και αναπτυσσόμενες. Η Βόρεια Αμερική και οι χώρες της Ευρώπης θα πληγούν λιγότερο αφού θα μειωθεί το εισόδημά τους κατά 11%, όταν στη νότια Ασία και στην Αφρική η αντίστοιχη

Ο οικονομικός αντίκτυπος των ακραίων καιρικών φαινομένων δεν θα είναι ίδιος για όλα τα κράτη. Η Βόρεια Αμερική και οι χώρες της Ευρώπης θα πληγούν λιγότερο, αφού θα μειωθεί το εισόδημά τους κατά 11%, όταν στη νότια Ασία και στην Αφρική η αντίστοιχη μείωση θα φτάσει στο 22%. Η φωτογραφία είναι από τις πρόσφατες πλημμύρες που έπληξαν το Ντουμπάι.

Όποιο παιδί γεννηθεί στις ΗΠΑ στη διάρκεια του τρέχοντος έτους θα επιβαρυνθεί από το κόστος της κλιματικής αλλαγής κατά 500.000 δολ. σε όλη τη ζωή του.

μείωση θα φτάσει στο 22%. Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την οικονομία της υπερδύναμης, που διαχρονικά φέρει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για τη μόλυνση, θα δεχθεί μικρότερο πλήγμα σε σύγκριση με διάφορες γειτονικές της χώρες. Αυτό δεν σημαίνει, πάντως, πως δεν θα υποστεί τις συνέπειες της υπερθέρμανσης του πλανήτη, και ειδικότερα οι νεότερες και επερχόμενες γε-

νές Αμερικανών. Από τα πορίσματα άλλης έρευνας που δημοσιεύθηκε μία ημέρα νωρίτερα σε έντυπο για τους καταναλωτές, εκτιμάται πως όποιο παιδί γεννηθεί στις ΗΠΑ στη διάρκεια του τρέχοντος έτους θα επιβαρυνθεί από το κόστος της κλιματικής αλλαγής κατά 500.000 δολάρια σε όλη τη ζωή του. Το κόστος της στέγης, για παράδειγμα, εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 125.000 δολ. στη διάρκεια ζωής ενός ανθρώπου που γεννιέται φέτος και ο λόγος θα είναι οι αυξημένες δαπάνες για συντήρηση και ασφάλιση των κατοικιών δεδομένων των κινδύνων από πλημμύρες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα. Οι τιμές των τροφίμων υπολογίζεται ότι θα είναι αυξημένες κατά 33.000 δολ. στη διάρκεια ζωής ενός παιδιού που γεννιέται φέτος εξαιτίας των προβλημάτων που θα παρουσιαστούν στη

γεωργία και στις εφοδιαστικές αλυσίδες, και το ίδιο θεωρείται πως θα συμβεί με το κόστος της ενέργειας, των μεταφορών και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης μια και αναμένεται να εκτοξευθούν στα ύψη τις επόμενες δεκαετίες.

Μιλώντας στο CNN σχετικά, οι Μαξιμίλιαν Κοτς και Λεονί Γουέντζ, ερευνητές του Πανεπιστημίου Ερευνών του Κλίματος στο Πότσταμ και συντάκτες της νέας έρευνας, τόνισαν πως οι ζημιές αυτές δεν μπορούν να αποφευχθούν, αλλά μπορούν να μετριαστούν. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Μπερνάρντο Μαστιέν, ερευνητής στο Ινστιτούτο Οκεανογραφίας στο Πανεπιστήμιο του Σαν Ντιέγκο, που επισφαιρίζει ότι θα είναι αυξημένες κατά 33.000 δολ. στη διάρκεια ζωής ενός παιδιού που γεννιέται φέτος εξαιτίας των προβλημάτων που θα παρουσιαστούν στη

Σε κατάσταση κρίσης οι ευρωπαϊκές εταιρείες φωτοβολταϊκών

Με ρυθμό-ρεκόρ αυξάνεται η δυναμικότητα των ΑΠΕ στην Ευρώπη, η οποία «τρέχει» να υλοποιήσει τους στόχους της πράσινης μετάβασης. Ωστόσο η παραγωγή φωτοβολταϊκών πάνελ στη Γερμανία, η οποία μέχρι και πριν από μία δεκαετία ήταν παγκόσμια ηγέτιδα στον κλάδο, συρρικνώνεται συνεχώς, με αποτέλεσμα όσοι δραστηριοποιούνται στη βιομηχανία των φωτοβολταϊκών είτε να απολύουν προσωπικό και να κλείνουν, είτε να μετεγκαθίστανται στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

Η αιτία είναι βέβαια ο έντονος ανταγωνισμός από την Κίνα, η οποία παράγει τεράστιες ποσότητες φθηνών πάνελ που εισρέουν στη διεθνή αγορά, συνθλιβώντας τη γερμανική βιομηχανία φωτοβολταϊκών. Οι παράγοντες του ευρωπαϊκού κλάδου έχουν αναδείξει το ζήτημα προ πολλού και απαιτούν μέτρα στήριξης αντίστοιχου βεληνεκού με αυτά που εφαρμόζονται σε Κίνα και ΗΠΑ, δημιουργώντας εύφορο έδαφος για ανάπτυξη της παραγωγής. Ωστόσο το θέμα στη Γηραιά Ήπειρο έχει «παγώσει», πα-

ρότι το ένα εργοστάσιο μετά το άλλο κλείνει τις πόρτες του μόνιμα ή μετακομίζει στις ΗΠΑ, αφήνοντας εκατοντάδες ανέργους.

Η κατάσταση βάζει σε δίλημμα τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που θέλουν να αντιμετωπίσουν την κλιματική αλλαγή: είτε να προσφέρουν περισσότερη στή-

Ο έντονος ανταγωνισμός από την Κίνα αναγκάζει βιομηχανίες είτε να κλείνουν είτε να μετεγκαθίστανται στις ΗΠΑ.

ριξη, ώστε η εγχώρια παραγωγή να παραμείνει ανταγωνιστική, είτε να επιτρέψουν την ομαλή ροή των απειρίοριστων εισαγωγών, προκειμένου να διατηρηθεί ο υψηλός ρυθμός εγκατάστασης φωτοβολταϊκών.

Αυτή τη στιγμή πάντως, η Κίνα προγραμματίζει επέκταση της βιομηχανίας, αν και ήδη κατέχει το 80% της διεθνούς παραγωγής.

Η Κίνα προγραμματίζει επέκταση της βιομηχανίας φωτοβολταϊκών, αν και ήδη κατέχει το 80% της διεθνούς παραγωγής.

γής. Το κόστος στην Κίνα διαμορφώνεται περίπου στα 12 σεντς ανά watt παραγόμενης ενέργειας έναντι 22 σεντς στην Ευρώπη.

Εκτός αυτού, στις ΗΠΑ χάρη στον νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού (IRA) ορισμένοι παραγωγοί και εργολάβοι δικαιούνται φοροαπαλλαγές, προσελκύοντας επιχειρήσεις από την Ε.Ε. και από αλλού. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της Meyer Burger, της γερμανικής βιομηχανίας που έκλεισε τις εγκαταστάσεις στο Φράιμπουργκ στα μέσα Μαρτίου. «Ελλείψει μέτρων στήριξης της βιομηχανίας στην Ευρώπη κάναμε την τολμηρή κίνηση και στρέψαμε το έργο της επέκτασης των ηλιακών κυψελών από τη Γερμανία στις ΗΠΑ», δήλωσε στο Reuters ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας, Gunter Erfurt.

Δεδομένης της έκτασης που έχει πάρει το πρόβλημα, η ένωση παραγωγών Solar Power Europe προτείνει «χάρτη» στήριξης της βιομηχανίας φωτοβολταϊκών, τον οποίο κυβερνήσεις και επιχειρήσεις μπορούν να υπογράψουν ως ένδειξη πολιτικής βούλησης για βελτίωση των συνθηκών

ανταγωνιστικότητας. Τα προηγούμενα χρόνια, η γερμανική κυβέρνηση είχε καταργήσει τους περιορισμούς σε επικερπήσεις για εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών, συνεισφέροντας έτσι στην ενίσχυση της ζήτησης. Επίσης, πριν από μερικά χρόνια τέθηκε σε ισχύ το ευρωπαϊκό Green Deal, ενώ η ενεργειακή κρίση μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία βοήθησε στην ταχύτερη εγκατάσταση ΑΠΕ.

Κι όμως, ως αποτέλεσμα του «κύματος» των φθηνών φωτοβολταϊκών πάνελ από την Κίνα, οι αποθήκες στην Ευρώπη είναι γεμάτες από πάνελ που αναμένονται για εγκατάσταση. Τα απόθεμα είναι πιθανό να αυξηθούν περαιτέρω, όσο συνεχίζει να επεκτείνεται η κινεζική παραγωγή. Εάν όλα τα πλάνα που έχουν ανακοινώσει οι κινεζικές εταιρείες εφαρμοστούν, τότε η κινεζική βιομηχανία θα μπορεί να κατασκευάζει διπλάσια πάνελ από αυτά που αναμένεται να εγκατασταθούν διεθνώς το 2024, δήλωσε στο Reuters ο Marius Mordal Bakke, αναλυτής στη συμβουλευτική εταιρεία Rystad Energy.

Περιζήτητα τα σύγχρονα γραφεία με «πράσινες» προδιαγραφές

Τα μισθώματα φτάνουν τα 30-35 ευρώ/τ.μ., τριπλάσια σε σχέση με τα παλαιά

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Εως τρεις φορές υψηλότερα είναι τα ενοίκια που μπορούν να εξασφαλίσουν σήμερα τα σύγχρονα κτίρια γραφείων πράσινων προδιαγραφών, συγκριτικά με τα αντίστοιχα παλαιά ακίνητα, κάτι που οφείλεται στη μεγάλη έλλειψη τέτοιων ακινήτων στην αγορά, συγκριτικά με τη ζήτηση. Στην τελευταία ετήσια έκθεσή της για την αγορά γραφείων, η εταιρεία πιστοποιημένων εκτιμητών Geoaxis τονίζει ότι «τα νεόδμητα ενεργειακά πιστοποιημένα κτίρια γραφείων καταγράφουν έως και τριπλάσια μισθώματα, ύψους 30-35 ευρώ/τ.μ. σε μηνιαία βάση, τη στιγμή που τα παλαιά γραφεία αποτελούν πάνω από το 90% του αποθέματος».

Σύμφωνα με τον Γιάννη Συλά, επικεφαλής της Geoaxis, «αυτή την περίοδο παρατηρείται μια δομική αλλαγή στην αγορά γραφείων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, όπου ο παράγοντας της τοποθεσίας του ακινήτου έχει περάσει σε δεύτερη μοίρα κι έχει αντικατασταθεί από άλλες παραμέτρους. Η μεγάλη πλειονότητα των κτιρίων και επενδυτών αναζητεί πλέον αειφορία, ψηφιοποιημένα - αυτοματοποιημένα συστήματα, προσφορά στο περιβάλλον και μετρήσιμη συνεισφορά στο κοινωνικό γίγνεσθαι, ανεξάρτητα της θέσης του ακινήτου». Σύμφωνα με τον Κ. Συλά, «ιστορικά η δύναμη της τοποθεσίας κυριάρχησε μονοδιάστατα, μέχρι που το Διαδικτυο και η υγειονομική κρίση άλλαξαν τα δεδομένα και η εικονική πραγματικότητα μας οδηγεί στο μέλλον. Όλο και περισσότερο ψαχνόμαστε δίχως να επισκεπτόμαστε τα καταστήματα (ακόμη και η μαναβική απέχει ένα κλικ), οι τραπέζικες συναλλαγές δεν απαιτούν γκισέ, η εργασία επεκτείνεται σε υβριδικές μορφές και η διασκέδαση και η ενθέρωση ψηφιοποιήθηκαν

Η μεγάλη πλειονότητα χρηστών και επενδυτών αναζητεί πλέον αειφορία και ψηφιοποιημένα - αυτοματοποιημένα συστήματα, σημειώνει η εταιρεία πιστοποιημένων εκτιμητών Geoaxis. Ζήτηση που δεν μπορεί να καλυφθεί, καθώς τα νεόδμητα ενεργειακά πιστοποιημένα κτίρια γραφείων αποτελούν μόλις το 10% της αγοράς.

Οι τιμές ενοικίασης αυξήθηκαν κατά 40% κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.

δίχως επιστροφή». Συνολικά, στις περιοχές που παρακολουθεί το Παρατηρητήριο Αξιών Γραφείων της Geoaxis, καταγράφεται αύξηση των ζητούμενων τιμών ενοικίασης κατά 40% κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Συγκεκριμένα, στα αυτοτελή κτίρια γραφείων με θέσεις στάθμευσης η αύξηση αγγίζει το 33%, ενώ στις οριζόντιες ιδιοκτησίες με θέσεις στάθμευσης το κόστος έχει αυξηθεί κατά 46% κατά μέσον όρο.

Ωστόσο, όπως τονίζει στην ανάλυσή της η Geoaxis, ο ρυθμός αύξησης των τιμών ενοικίασης στα πράσινα γραφεία αναμένεται να ανακοπεί το επόμενο διάστημα,

καθώς η αγορά θα εισέλθει σε τροχιά σταθεροποίησης των τιμών. Ταυτόχρονα, προβλέπεται αύξηση των ενοικίων στα παλαιότερα, πλην όμως ανακαινισμένα και αναβαθμισμένα γραφεία, που βρίσκονται σε σημεία προβολής. Όπως αναφέρει η ανάλυση της Geoaxis, η μεγάλη αύξηση των ενοικίων που σημειώθηκε την περίοδο 2019-2022 στα γραφεία υψηλών προδιαγραφών, θα συνεχιστεί μεν, αλλά με ηπιότερο ρυθμό, καθώς εκτός από την επιδείνωση του πολιτικού κλίματος τα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας (αύξηση ΑΕΠ, επιπεδο δανεισμού, κόκκινα δάνεια, ανεργία κ.λπ.), παραμένουν προβληματικά.

Όσον αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά της αγοράς γραφείων στην Αττική, η Geoaxis επισμαίνει την ανάκαμψη των τιμών ενοικίασης στα βόρεια προάστια, όπου τα επόμενα χρόνια αναμένεται να

προσθεθεί σημαντικός όγκος νέων κτιρίων γραφείων, από επενδυτές όπως η Dimand, η Noval και η Prodea Investments. Επίσης, η περιοχή του Πειραιά είναι πιθανό να αναδειχθεί μια ακόμη περιοχή πιθανής εγκατάστασης νέων γραφείων, λόγω της ύπαρξης μετρό και νέων έργων που προωθούνται.

Άλλη μια τάση που διακρίνει η έρευνα της Geoaxis αφορά την αύξηση της ζήτησης για παλαιά, αλλά ανακαινισμένα και ενεργειακά αναβαθμισμένα γραφεία στο κέντρο της Αθήνας, με παράλληλη στροφή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε πιο μικρά και φθηνότερα γραφεία σε αποκεντρωμένες θέσεις του λεκανοπεδίου. Παράλληλα, προβλέπεται και η παγίωση του ανοίγματος της ψαλίδας μεταξύ των γραφείων υψηλών προδιαγραφών και των γραφείων χαμηλής ποιότητας σταθμών ή όσων βρίσκονται σε δευτερεύουσες θέσεις.

Νέα άνοδος τιμών πώλησης και ενοικίασης κατοικιών

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του δικτύου ηλεκτρονικών αγγελιών Spitogatos.gr, κατά το φετινό πρώτο τρίμηνο η μέση τιμή πώλησης κατοικιών στην Αττική διαμορφώθηκε σε 2.350 ευρώ/τ.μ., έναντι 2.070 ευρώ/τ.μ. κατά το αντίστοιχο περυσινό διάστημα, αύξηση 13,5%. Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά τα ενοίκια η μέση ζητούμενη τιμή ενοικίασης έχει πλέον αγγίξει τα 9,6 ευρώ/τ.μ., όντας 11,6% υψηλότερη σε σχέση με πριν από ένα χρόνο, χωρίς να διακρίνονται σημάδια έστω σταθεροποίησης.

Μεταξύ των επιμέρους περιοχών, η μεγαλύτερη αύξηση των ζητούμενων τιμών πώλησης εξακολουθεί να εντοπίζεται στην περιοχή του Πειραιά. Ειδικότερα, σε ετήσια βάση η αύξηση αγγίζει πλέον το 27,3% σε 2.333 ευρώ/τ.μ., ενώ στα προάστια του Πειραιά η μέση ζητούμενη τιμή πώλησης διαμορφώνεται πλέον σε 1.875 ευρώ/τ.μ., αυξημένη κατά 25% σε ετήσια βάση. Οι αυξήσεις αυτές οφείλονται στη στροφή των επενδυτών του προγράμματος «κρυσή βίζα» στην περιοχή του Πειραιά, όπου το ελάχιστο ύψος επένδυσης

παρέμεινε στις 250.000 ευρώ, έναντι 500.000 ευρώ που απαιτούνται από την 1η Αυγούστου 2023 στο κέντρο της Αθήνας, τα βόρεια και τα νότια προάστια.

Στην αγορά των ενοικίων η εικόνα μοιάζει ιδιαίτερα δύσκολη για όσους βρίσκονται σε αναζήτηση κατοικίας, καθώς ακόμη και στο κέντρο της Αθήνας η μέση

Η μέση τιμή πώλησης κατοικιών στην Αττική ενισχύθηκε 13,5%, φθάνοντας στις 2.350 ευρώ/τ.μ.

Ζητούμενη τιμή έχει πλέον αυξηθεί σε 10,36 ευρώ/τ.μ., όντας 10,4% υψηλότερη συγκριτικά με το περυσινό πρώτο τρίμηνο του έτους. Ωστόσο, η μεγαλύτερη αύξηση εντοπίζεται και πάλι στην περιοχή του Πειραιά, όπου η μέση ζητούμενη τιμή διαμορφώθηκε κατά το φετινό πρώτο τρίμηνο σε 9,78 ευρώ/τ.μ., από 8,25 ευρώ/τ.μ. πριν από ένα χρόνο.

Άνοδος τιμών πώλησης κατοικιών

ΕΥΡΩ/Τ.Μ.

ΠΕΡΙΟΧΗ	α' τρίμ. 2023	α' τρίμ. 2024	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
Κέντρο Αθήνας	1.810	2.073	14,6%
Βόρεια προάστια	2.800	3.000	7,1%
Νότια προάστια	3.368	3.664	8,8%
Δυτικά προάστια	1.635	1.880	15,0%
Ανατολικά προάστια	1.837	2.083	13,4%
Πειραιάς	1.833	2.333	27,3%
Προάστια Πειραιά	1.500	1.875	25,0%
Υπόλοιπο Αττικής	1.778	1.889	6,2%
Δήμος Θεσσαλονίκης	2.000	2.273	13,6%

ΠΗΓΗ: Spitogatos.gr

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Επικρατούσα σύγχυση και αβεβαιότητα

Ανεύονται να απομονώσουμε ένα πράγμα που χαρακτηρίζει την αγορά των ακινήτων, αλλά και την ευρύτερη οικονομία αυτή την περίοδο, είναι η σύγχυση. Μία σύγχυση που κατατάσσεται πρώτη πριν ακόμα και από την αβεβαιότητα, η οποία αβεβαιότητα είναι αρκετά άσχημη από μόνη της.

Όσο καλοπροαίρετα και να είναι τα όποια μέτρα και πολιτικές που υιοθετούνται από την κυβέρνηση, είτε αυτά αφορούν την ανάπτυξη, είτε αφορούν τη στεγαστική πολιτική, ή ακόμη την ενεργειακή αναβάθμιση, δεν μπορεί κάποιος αντικειμενικός κριτής παρά να τα ψέξει για την ελλιπή τους εκκρίνεση, τη βραχεία τους έκταση και που για ποσοστό φορά μάλλον αποθαρρύνουν παρά να ενθαρρύνουν τις επενδύσεις, προς επίτευξη του αντικειμενικού τους σκοπού.

Και επειδή κάνω αναφορά πιο πάνω σε «εκκρίνεση», ξεκαθαρίζω πως το πρώτο πράγμα που πρέπει να χαρακτηρίζει ένα μέτρο, ένα σχέδιο και μια πολιτική είναι ο μεγάλος βαθμός κατανόησης τους από τους πολλούς και όχι μόνο από τους πέντε ή τους δέκα ή τους πενήντα συμβούλους ή επαγγελματίες ή ειδικούς. Αν το ένα εκατομμύριο ανθρώπων πρέπει να τρέχει πίσω από εκατό ειδικούς για να βρει τον ένα που θα τον καθοδηγήσει ως προς το τι προνοεί το σχέδιο ή το μέτρο, τότε αυτό το σχέδιο είναι καταδικασμένο σε αποτυχία.

Κάνει λοιπόν εντύπωση το γεγονός πως ενώ η κυβέρνηση θέλει

να κάνει πρωταθλητισμό στην επικοινωνία, φαίνεται να μην πετυχαίνει όλα πρέπει να πετύχει στο να περάσει με ξεκάθαρο τρόπο στο ευρύ κοινό, ποια είναι τα σχέδια που βρίσκονται σε ισχύ, σε τι αποσκοπούν, ποιο είναι ο δικαιούχος, ποιο είναι το πραγματικό τους όφελος (οικονομικό ή άλλο), πώς μπορούν οι εν δυνάμει δικαιούχοι να τα αξιοποιήσουν, τι ορίζονται εφαρμογές έχουν και τι γίνεται πέραν αυτού του ορίζοντα.

Αναφέρωμια πιο πάνω σε σχέδια βραχείας έκτασης. Ενωώ πως σε αυτά τα σχέδια τίθενται τέτοιες προϋποθέσεις που στην τελική έχουν μικρό πεδίο εφαρμογής. Για παράδειγμα, στο κίνητρο για την παραγωγή προσιτών κατοικιών παραχωρείται αύξηση στον συντελεστή δόμησης 25%, εκ της οποίας το 15% θα διοχετεύεται προς την κατασκευή προσιτών στέγης και το υπόλοιπο 10% είναι το μόνους/καρότο προς τον ιδιοκτήτη. Καλοπροαίρετο το μέτρο, δεν αντιλέγω, εφόσον θέλουμε προσιτή στέγη. Η πρώτη μου μικρή ένσταση είναι στο ύψος του 25% στην αύξηση του συντελεστή δόμησης: είναι το 15% αρκετό για παραγωγή προσιτών στέγης. Πιστεύω πως είναι λίγο. Έπρεπε η συνολική αύξηση να είναι μεγαλύτερη για να δούμε αξιοσημείωτο αποτέλεσμα στην αγορά. Αλλά αυτό είναι δευτερεύον. Η μεγάλη μου ένσταση είναι στην πρώτη προϋπόθεση που τίθεται: «Ελάχιστο Καθαρό Εμβαδόν ιδιοκτησίας 4.000 τ.μ.».

Η ενεργειακή αναβάθμιση των γερασμένων κτιρίων πρέπει να είναι προτεραιότητα. Η παρούσα κατάσταση φαίνεται να είναι στον αυτόματο πιλότο.

Κάτσε ρε φίλε, δηλαδή πρέπει ο άλλος να έχει τουλάχιστον επτά οικόπεδα σε οικιστικές περιοχές με συντελεστή δόμησης κάτω του 120% ή τουλάχιστον δύο οικόπεδα σε οικιστικές περιοχές με συντελεστή δόμησης από 120% και πάνω. Πόσοι αλήθεια είναι αυτοί που έχουν τέτοιων μεγεθών εκτάσεις και είναι σε θέση να αναπτύξουν και ταυτόχρονα να θελήσουν να εκμεταλλευτούν το κίνητρο Ελάχιστοι. Κάποιες από τις προϋποθέσεις μπορούν εύκολα να σκοτωθούν το σχέδιο. Θυμίζω τις εποχές που εκπονούσαν σχέδια ενθάρρυνσης κατασκευής δημόσιων χώρων στάθμευσης και οι πλείστες αξιολογήσεις

έμειναν στις μελέτες επειδή δεν ήταν οικονομικά βιώσιμες.

Για να πετύχουν τέτοια σχέδια πρέπει να μην τίθενται περιορισμοί στις εκτάσεις τεμαχίων και τα κίνητρα να είναι κλιμακωτά ανάλογα με την κλίμακα της ανάπτυξης: όσοι περισσότεροι μονάδες προσιτών στέγης, τόσο μεγαλύτερη αύξηση στον συντελεστή δόμησης και παράλληλη αύξηση του ίδιου οφέλους προς τον ιδιοκτήτη/ επενδυτή - είτε στην ίδια την ανάπτυξη ή κάπου αλλού που θα υποδείξει. Αν παράπλευρος σκοπός είναι και ο έλεγχος του πού θα γίνονται τέτοιες αναπτύξεις, θα μπορούσαν να καθοριστούν περιοχές εφαρμο-

γής στα τοπικά σχέδια έτσι ώστε ο κάθε ένας να γνωρίζει.

Μετά έχουμε τις περιπτώσεις του ΚΟΑΓ και των δημοσίων πανεπιστημίων. Ο μεν ΚΟΑΓ κτίζει προσιτή στέγη, τα δε πανεπιστήμια έχουν ανάγκες φοιτητικών εστιών.

Γιατί δεν εκπονείται σχέδιο ή σχέδια κατασκευής τέτοιων εστιών από αυτούς τους οργανισμούς, που να επιτρέπουν εναλλακτικούς τρόπους δόμησης από τον συμβατικό για να έχουμε άριστης ποιότητας κατασκευές με αισθητά μειωμένο κατασκευαστικό κόστος και άρα αισθητά μειωμένα ενοίκια ή τιμές αγοράς. Τέτοιες πρακτικές χρησιμοποιούνται με επιτυχία στο εξωτερικό, αλλά φαίνεται εδώ το «σφυρίζην» αδιάφορα να είναι εθνικό σπορ.

Τι να πούμε τώρα για το «Φωτοβολταϊκά για Όλους» Ποιους όλους ή ποια φωτοβολταϊκά. Πας να ρωτήσεις και σου λέν, «α, αυτό δεν γίνεται επειδή η ΑΗΚ δεν επιτρέπει την εναέρια διέλευση καλωδίου...». Και γιατί, αυτή δεν πάει εναέρια «Ε, τι να πούμε, έτσι τα θέλει...». Κάνεις τις μελέτες σου και μετά σου λένε, «να, αλλά αν παράγεις παραπάνω, μπορεί να σε κόβει...». Προτείνεις χώραφι για virtual net metering, και θέλεις περισσότερες άδειες και διαδικασίες από το να κτίσεις ουρανοξύστη. Δεν έχει τελειωμό, και ακόμη δεν εφαρμόζεται ευρέως η αποθήκευση. Κάνετε να πάμε μέχρι εκεί να δούμε τι θα απαιτείται... Η δε ενεργειακή αναβάθμιση των γερασμένων κτιρίων πρέπει να είναι προτεραιότητα. Εκεί

πρέπει να υπάρχουν αυξημένα οικονομικά κίνητρα για να επιταχυνθεί η διαδικασία και να αυξηθεί η κλίμακα εκτέλεσης τέτοιων εργασιών. Η παρούσα κατάσταση φαίνεται να είναι στον αυτόματο πιλότο.

Αυτά τα λίγα παραδείγματα σκοπώ έχουν να δείξουν το τι περνά ο μέσος πολίτης, ο μέσος ιδιοκτήτης, ο μέσος επενδυτής σε αυτόν τον τόπο. Το σκηνικό είναι αβεβαιο από πάσα κατεύθυνση και δεν ξέρουμε τι έπεται με φόρους, με μέτρα, με σχέδια -όλα αμφιβόλου αποτελεσματικότητας.

Ο σχεδιασμός πρέπει να είναι ολιστικός, να είναι πλαίσιο ασφάλειας, να είναι μακρόπνοος και να εξασφαλίζει οικονομική σταθερότητα. Μόνο έτσι έλκονται οι επενδύσεις και λαμβάνουν σάρκα και οστά. Εγώ περιμένω πολιτικά κόμματα να βγουν μπροστά από τώρα, πριν υπερθερμανθεί το κλίμα της προεκλογικής περιόδου, να κάνουν εισηγήσεις και προτάσεις που να έχουν πρακτική εφαρμογή και που να φέρνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα έχοντας σαν φάρο την οικονομική σταθερότητα, την οικονομική καταστροφή του κόσμου και τον σεβασμό στα δημόσια οικονομικά. Μέχρι τώρα μόνον ο Δημοκρατικός Συναγερμός προτείνει ένα τέτοιο πλέγμα εφαρμοσμένων μέτρων, και θα χαρώ ιδιαίτερα αν ακολουθήσουν και οι υπόλοιποι.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΣΙΝΕΣ γράμματα

ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2024

Σκηνή από την παράσταση «Περιμένοντας τον Γκοντό», του Σάμιουελ Μπέκετ. «Εσύ είσαι εδώ και το κείμενο έχει πάει πιο κάτω και εκεί που πας να πλησιάσεις το νόημα, αυτό έχει μεταφερθεί πάλι αλλού. Όπως και με τις αρχαίες τραγωδίες, έτσι και η "ποίηση" του Μπέκετ χαρακτηρίζεται από την αιώρηση των πραγμάτων», λέει ο Θεόδωρος Τερζόπουλος.

«Σήμερα δεν περιμένουμε κανέναν»

Ο Θεόδωρος Τερζόπουλος μιλάει στην «Κ» με αφορμή το έργο «Περιμένοντας τον Γκοντό», που θα παρουσιάσει στη Στέγη

Συνέντευξη στην **ΞΕΝΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Συναντώ τον Θεόδωρο Τερζόπουλο σαράντα ημέρες μετά την πρεμιέρα της παράστασης «Περιμένοντας τον Γκοντό», του Σάμιουελ Μπέκετ, στο Teatro Piccolo στο Μιλάνο, η οποία θα παρουσιαστεί τώρα από τη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση. Χάρη στην μετάκληση της Στέγης, το αθηνναϊκό κοινό θα έχει τη σπάνια ευκαιρία να δει μια από τις πιο σημαντικές παραστάσεις που έδωσε ο κορυφαίος Έλληνας σκηνοθέτης στο εξωτερικό.

Σκέφτομαι τη συγκεκριμένη παράσταση: ένας σταυρός τέμνει ένα μεγάλο τετράγωνο στο κέντρο της σκηνής. Φέρνει στον νου πέτρινη επιτύμβια στήλη από αυτές που συναντάς σε ερημιωμένα ευρωπαϊκά κοιμητήρια, αυστηρό εξώφυλλο δερματόδεντης Βίβλου ή ακόμη και βιτρό καθεδρικού ναού.

Μου εξηγεί πως εκείνος την αποκαλεί «ομιλούσα εγκατάσταση», αφού όλα τα στοιχεία της παράστασης – οι μουσικές, τα σκηνικά αντικείμενα, οι φωνές και τα σώματα των ηθοποιών – συνυπάρχουν ισότιμα για να μεταφέρουν τα νοήματα του κειμένου. Επιχειρώ μια εξήγηση, αφού πρώτα έχω ξεκαθαρίσει πως το αντικείμενό μου δεν είναι το θέατρο. «Ούτε και το δικό μου είναι», λέει γελώντας. «Στο εξωτερικό με κατατάσσουν στους ανθρωπολόγους και έτσι είναι, εμένα με ενδιαφέρει ο άνθρωπος».

«Κινούμενη άμμος»

Αναφέρει πως το έργο του Μπέκετ είναι κινούμενη άμμος. «Εσύ είσαι εδώ και το κείμενο έχει πάει πιο κάτω, κι εκεί που πας να πλησιάσεις το νόημα, αυτό έχει μεταφερθεί πάλι αλλού. Όπως και με τις αρχαίες τραγωδίες έτσι και η "ποίηση" του Μπέκετ χαρακτηρίζεται από την αιώρηση των πραγμάτων. Δεν μπορείς να διακινδυνεύσεις σαφείς ερμηνείες, έχεις μόνο ερωτηματικά. Στον «Γκοντό», με δυσκόλευε η έννοια του ερημικού τοπίου, όπως ορίζεται στο έργο, γιατί ερημικό μπορεί να είναι οτιδήποτε. Μόνο μπορεί να αισθανόμαστε και σε μια πολυσύχναστη σάλα ξενοδοχεί-

ου, σε μια αίθουσα αναμονής στο αεροδρόμιο. Υπάρχουν πολλοί τόποι όπου υπάρχει πολυπληθές κοινό και κάτι περιμένει και έτσι αποφάσισα να το δώ μέσα από μια σύμβαση αλληλωτική. Είδα το έργο μέσα από την ερμημία των θρησκευτών».

Όταν «ανοίγει» ο σταυρός, συμβολίζοντας και τη διάνοιξη του χρόνου που συντελείται στον Μπέκετ, προβάλλουν ξαπλωμένοι οι δύο κλοσάρ, ο Βλαδίμηρος και ο Εστραγκόν. «Χουζουρεύουν», μου εξηγεί. «Γι' αυτό είναι ξαπλωμένοι, επειδή αποζητούν στιγμές ανθρώπινες επαφής, ένα κοιτάγμα, ένα χάδι. Αυτό το απόλυτο αδιέξοδο το οποίο βιώνουμε έχει τελικά μια διαφυγή: έχει τον Άλλον, τον Απέναντι. Αυτοί, αν και τόσο διαφορετικοί, ταυτίζονται. Είναι σαν ο ένας να εμπεριέχει τον άλλον».

Σχολιάζει πως δύο είναι οι κεντρικοί άξονες στο έργο: το να καταφέρουμε να επικοινωνήσουμε με τον διπλανό μας, αλλά και με τον Άλλον μέσα μας, να γνωρίσουμε αυτή την ανεξίτηλη και σκοτεινή περιοχή των καταπιεσμένων επιθυμιών

«Στο εξωτερικό με κατατάσσουν στους ανθρωπολόγους και έτσι είναι, εμένα με ενδιαφέρει ο άνθρωπος».

και των φόβων. Παρατηρώ πως σήμερα δεν υπάρχει ούτε χρόνος ούτε διάθεση στους ανθρώπους για τέτοια «ενδοσκοπήση». «Σήμερα αδιαφορούμε και για εμάς μόνο ερωτηματικά. Στον «Γκοντό», με δυσκόλευε η έννοια του ερημικού τοπίου, όπως ορίζεται στο έργο, γιατί ερημικό μπορεί να είναι οτιδήποτε. Μόνο μπορεί να αισθανόμαστε και σε μια πολυσύχναστη σάλα ξενοδοχεί-

«Είδα το έργο μέσα από την ερμημία των θρησκευτών», λέει για τον «Γκοντό» ο Θ. Τερζόπουλος. Στη φωτογραφία, τμήμα από το σκηνικό της παράστασης.

εις, να αγγίξεις, να ακούσεις, να κλάψεις είναι σημαντικό. Το να κλάψεις με πολλά δάκρυα είναι επαναστατική πράξη».

Ωστόσο δηλώνει πως έχει μεγάλη πίστη στους νέους. «Η γενιά που γεννήθηκε μετά το 2000 είναι αλληλωτική, πολύ δυναμική, με νητική – αυτή θα φέρει την ανατροπή. Εμείς οι μεγάλοι δεν προετοιμάσαμε τίποτα για εκείνους, δεν εξασφαλίσαμε καμία δημιουργική θέση εργασίας, μόνο θέσεις σκλάβου. Αυτό θα πει μίσος, θα πει ότι δεν βλέπουμε με προοπτική, αδιαφορούμε για το μέλλον. Τους παραδίδουμε ένα κράτος βασισμένο στο ψεύδος, στην αισχροκέρδεια,

«Δούλεμα εξαντλητικά έτρεχα από παράσταση σε παράσταση με λιγη αδrenalίνη για καύσιμο», λέει ο Θεόδωρος Τερζόπουλος, ο οποίος θέλει να μείνει στη χώρα μας το επόμενο διάστημα και να το αφιερώσει στον εαυτό του.

στην ανηθικότητα, στο εφήμερο και στις πελαταιακές σχέσεις. Όμως, αυτό το έχουν βαρεθεί και θα το αλλάξουν, το παιχνίδι θα κερδηθεί. Το διακρίνω και στις κουβέντες που κάνω με τους νέους ηθοποιούς από τα εργαστήρια του «Άττις» στις πρόβες».

Καταλαβαίνω πως η σχέση δασκάλου - μαθητή είναι για εκείνον ιερή, χαιρείται όταν τον προσφωνούν δάσκαλο, η μέθοδός του διδάσκει σε κάθε γωνιά του κόσμου, μιλάει άλλωστε και εκείνος με μεγάλο θαυμασμό για τον μέντορά του, Χάινερ Μίλερ. «Όλο μου το ταξίδι είναι ένα δρομολόγιο: από την αρχαία τραγωδία στον Μίλερ, ένα aller retour είναι».

Η «Ορέστεια»

Τον ρωτώ για την «Ορέστεια» του Αισχύλου, τη μοναδική σωζόμενη τριλογία αρχαίου δράματος που θα σκηνοθετήσει για το Εθνικό Θέατρο και θα παρουσιάσει στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών - Επιδαύρου. «Εβλεπα την «Ορέστεια» από διάφορους σκηνοθέτες και δεν κατάλαβα-

λειά του θα ξεχώριζε. «Δεν συγγρατά παρά μόνον στιγμές από αυτά που έχω κάνει, φευγαλέες εικόνες, συχνά δεν θυμάμαι ούτε τους τίτλους. Ωστόσο, αισθάνομαι ότι υπάρχει ένα νήμα που με πηγαινει από τη μια παράσταση στην άλλη και αυτό συμβαίνει από ένστικτο. Θα σου απαντήσω με τον τρόπο που μου απαντούσε ο φίλος και συνεργάτης μου, Γιάννης Κουνέλλης, όταν του ζητούσα να μου ονοματίσει το αγαπημένο του έργο. Κανένα, μου έλεγε. Το αγαπημένο μου έργο δεν το έχω κάνει ακόμη. Ήταν 80 χρονών, όταν τα έλεγε αυτά».

Παγκόσμιος Έλληνας

Τελικά, αισθάνεται Έλληνας ή πολίτης του κόσμου; Μόνον τον περασμένο Οκτώβριο παίζονταν παραστάσεις του σε 7 πόλεις του κόσμου: Φιλαδέλφεια, Τορίνο, Βουδαπέστη, Ταϊπέι, Πεκίνο, Μόσχα, Αγία Πετρούπολη, Μόντρεαλ. «Αισθάνομαι Έλληνας που εκπροσωπώ την ελληνική ιδέα και την έχω φτάσει από άκρη σε άκρη. Δύο χιλιάδες τριακόσιες παραστάσεις σε όλο τον κόσμο, αυτό είναι ελληνική επέλαση».

Παρατηρώ το σαλόνι όπου καθόμαστε, σε μια γωνία βλέπω την οθόνη ενός υπολογιστή. Αναρωτιέμαι αν τελεί και κρέπ ηπλεόρασης. «Πια δεν ανοίγω ούτε ραδιόφωνο. Ακούς το ίδιο πράγμα, μια σελίδα ανακυκλώνεται συνέχεια. Σχολιάζω πώς και στην παράσταση που θα δούμε στη Στέγη, οι δύο παρίες επαναλαμβάνουν τις ίδιες λέξεις, φράσεις. «Αυτές οι συζητήσεις όμως γίνονται χωρίς να υπάρχουν κοινωνικά γεγονότα, σε έναν άδειο χώρο και είναι διαφορετική η ερμηνεία και η στόχευση. Ο Μπέκετ σε βάζει να σκεφτείς μέσα από ένα απλό λεξιλόγιο, μια καθημερινή γλώσσα. Τα απλά κείμενα έχουν συνήθως ένα επίπεδο, ο Μπέκετ έχει πολλά και αυτό είναι μεγάλο καθόρθωμα της συγγραφέας, της ποιήσής και της δραματουργίας του. Είναι πολλά games, όχι ένα. Κάνει παιχνίδι με τη φιλοσοφία, την κοινωνιολογία, την οντολογία».

*«Περιμένοντας τον Γκοντό», Στέγη Ιδρύματος Ωνάση, από 15 έως 19.05.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

21.4 - 27.4.24

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

«Κύπρος 1974-2024»

Οι εκδόσεις Ελληνοεκδοτική παρουσιάζουν τον συλλογικό τόμο «Κύπρος 1974-2024». Ομιλητές θα είναι οι συγγραφείς Ελπίδοφόρος Ιντζέμπελης, Κώστας Λυμπούρης, Χρίστος Χατζήπασκας και Τάκης Χατζηδημητρίου. Χαιρετισμό θα απευθύνουν ο πρόεδρος της Ένωσης Συντακτών Κύπρου κ. Γιώργος Φράγκος, ο κυβερνήτης ΑΝΕΡΑ ΚΥΠΡΟΥ κ. Γεώργιος Καλλένος και ο πρόεδρος της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου κ. Λεωτέρης Πλουτάρχου. Την εκδήλωση συντονίζει ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Γιώργος Κασκάνης. Τετάρτη 24 Απριλίου, ώρα 6:00 μ.μ. Δημοσιογραφική Εστία, λεωφ. ΡΙΚ 12, Αγλαντζιά.

ΕΚΘΕΣΗ

Πλούσια Τέχνη σε Δύσκολους Καιρούς

Η 16η έκδοση της «Πλούσιας Τέχνης σε Δύσκολους Καιρούς», σε επιμέλεια Αντρου Ευσταθίου, παρουσιάζει έργα τέχνης από 28 νέους, αλλά και καταξιωμένους καλλιτέχνες σε προσιτές τιμές. Με μότο «επειδή η τέχνη είναι προνόμιο όλων», παρουσιάζουμε στο κοινό επιλεγμένα έργα τέχνης από νέους, αλλά και καταξιωμένους καλλιτέχνες σε τιμές οι οποίες δεν ξεπερνούν τα 500 ευρώ. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο νέοι αγοραστές θα μπορούν επιτέλους να αποκτήσουν ένα αξιόλογο έργο τέχνης σε προσιτή τιμή. Επίσης με αυτόν τον τρόπο δίνουμε σε νέους συλλέκτες σύγχρονης τέχνης να ξεκινήσουν την συλλογή τους με ένα ιδιαίτερα χαμηλό budget. Στην νέα μας αυτή έκθεση θα παρουσιαστούν ζωγραφικά έργα, κεραμικά, έργα σε χαρτί, γλυπτά, πολλαπλά έργα, και φωτογραφίες. Όλα τα έργα έχουν δημιουργηθεί για την νέα μας αυτή ομαδική έκθεση και έχουν επιλεγεί με πολλή προσοχή από την ομάδα της Isnotgallery contemporary. Is not gallery, Οδούσσεως 11, Λευκωσία. Διάρκεια έκθεσης ως 27 Απριλίου.

ΒΙΒΛΙΟ

«Ηρεμίας 21», της Χαράς Ζυμαρά

Η έκδοση του βιβλίου της Χαράς Ζυμαρά «Ηρεμίας 21» (εκδόσεις Το Ροδακίό) ταυτίζεται με μία ιδιαίτερη χρονική συγκυρία, καθώς το 2024 συμπληρώνονται είκοσι χρόνια από την καταψήφισή του δημοψηφίσματος για το Σχέδιο Ανάν, που πρότειναν τα Ηνωμένα Έθνη, με τη σύμφωνη γνώμη των δυο κοινοτήτων του νησιού, ως λύση στο κυπριακό πρόβλημα. Το συναπάντημα των ιστοριών τους έχει αφορμή ένα πραγματικό γεγονός: τη λογοκρισία που ασκήθηκε στον Ευρωπαϊκό αξιωματούχο Γκίντερ Φερχόλγκεν, ένθερμο υποστηρικτή του Σχεδίου Ανάν, όταν κατόπιν άνωθεν οδηγιών ακυρώθηκαν οι συνεντεύξεις του σε όλα τα κυπριακά μέσα. Περιπέτειες από τις ζωές απλών ανθρώπων διασταυρώνονται στην κρίσιμη εκείνη εποχή, πριν από είκοσι ακριβώς χρόνια, λίγο πριν χαθεί ένας δρόμος που θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει στην ηρεμία. Στην εκδήλωση, η συγγραφέας της νουβέλλας θα συνομιλήσει με τις Μαρίνα Οικονομίδου, διευθύντρια της εφημερίδας Καθημερινή και τη συγγραφέα Νάσια Διονυσίου. Το συζητήσει θα συντονιστεί η δημοσιογράφος Ευδοκία Παπαδοπούλου. Παρασκευή 26 Απριλίου, ώρα 6:00, Επί τη Συνεργασία, Λευκωσία.

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Η ζωή ως υπνοβασία

«Έχουμε φτωχύνει. Από την κληρονομιά της ανθρωπότητας, εγκαταλείψαμε το ένα κομμάτι μετά το άλλο και συχνά ήμασταν αναγκασμένοι να το καταθέσουμε στο ενεχυροδοκιμαστήριο για ένα εκατοστό της αξίας του, για να λάβουμε αμέσως αντ' αυτού το μικρό κέρμα του «επίκαιρου». Στην πόρτα μας βρίσκεται η οικονομική κρίση, πίσω από αυτή μια σκιά, ο επόμενος πόλεμος».

Εγραφε ο Βάλτερ Μπένγιαμιν γύρω στο 1930 («Ονειρα», εκδ. Αλεξάνδρεια). Ας μιλήσουμε, λοιπόν, για κάτι που δεν είναι καθόλου «επίκαιρο». Όπως το «Ονειρόδραμα» του Στρίντμπεργκ, έργο των αρχών του 20ου αιώνα (1901), που παρουσιάζεται στο Εθνικό Θέατρο, σε σκηνοθεσία Μαρίας Μαυραγάνη, σαν πολυφωνικό χορικό, με τον 16μελή θίασο διαρκώς επί σκηνής, ένα κείμενο σαν χορογραφία λέξεων, σκέψεων, εικόνων. Η αντίληψη της ζωής ως παραίσθησης, ως υπνοβασίας ανάμεσα στο όνειρο και στον εφιάλτη, μέσα σε ένα μεταφυσικό περίγραμμα, όπως αναλύεται στο (φροντισμένο) πρόγραμμα της παράστασης. Ο,τι αποπνέει σαν σκηνική φόρμα έναν ευπρόσδεκτο «ερασιτεχνισμό» –τον οποίο υπηρετεί η σκηνοθεσία– είναι ίσως ο καλύτερος τρόπος για να συνδεθούμε, ως θεατές, με το ασύνδετο. Με πρόσωπα που είναι και δεν είναι, φράσεις που βρίσκουν ή δεν βρίσκουν τις αναλογίες τους στις ασυντάκτες εικόνες, στις τετριμμένες φαντασιώσεις του καθενός, στις επαναλήψεις, στους φόβους, στα ανεκπλήρωτα. Το κατακάθι της ψυχής που γίνεται και υλικό των ονείρων. Η επίγεια ζωή που μεταλλάσσεται και μεταλλάσσεται διαρκώς, μέσα στο σύμφωνο του ύπνου. Ένας κόσμος που άλλοτε μας επιτίθεται και άλλοτε μας νανουρίζει, που φαίνεται να πάσχει από έλλειψη νοήματος, αλλά μόνο έτσι δεν είναι.

Οι προβλήσεις του Μπένγιαμιν που συναντούν τον Στρίντμπεργκ; Ο Γερμανοεβραϊκός φιλόσοφος και στοχαστής που «διασταυρώθηκε» με τον προγενέστερό του, κατά μισόν αιώνα περίπου, Σουηδό θεατρικό συγγραφέα; Στη ζωή των ονείρων. Σε αυτήν τη διαδρομή της κατανόησης και της παραίτησης. Στα ενδιάμεσα στάδια των οικονομικών κρίσεων και των πολέμων. Στην «κληρονομιά της ανθρωπότητας» που

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Φανερώνματα: Όψεις του αλλόκοσμου στη ζωγραφική και το σχέδιο

Σε μια εποχή που ο κόσμος όπως επανειλημμένα διαπιστώνεται έχει απομαγευτεί, η έκθεση «Φανερώνματα: Όψεις του αλλόκοσμου στη ζωγραφική και το σχέδιο», στο Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λευκωσίας, Συνεργασία: Ίδρυμα Πιερίδη [NIMAC], σε επιμέλεια της δρος Έλενας Πάρπα και της δρος Ευσανθίας (Εύη) Τσελίκας, αναζητά τις εκφάνσεις του αλλόκοσμου, του μαγικού και του ονειρικού στην καλλιτεχνική δημιουργία και ιδιαίτερα στη ζωγραφική και το σχέδιο. Στην έκθεση ανακαλούνται οι μυστηριακές καταβολές της ζωγραφικής και του σχεδίου, η διασύνδεσή τους με πρακτικές τελετουργί-

ας και πρακτικές διερεύνησης του ασυνείδητου, του ονείρου, της δύναμης των συμβόλων, των οραμάτων, των μύθων, όπως και του ενεργειακού υποστρώματος της φύσης και των αντικειμένων. Τα έργα προέρχονται στην πλειοψηφία τους από συλλογές όπως: η Κρατική Συλλογή Κυπριακής Τέχνης, η συλλογή της Λεβεντινίου Πινακοθήκης, της Πρεσβείας της Ελλάδας στην Κύπρο και του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζικής Κύπρου. Έργα αντλούνται επίσης από συλλογές ιδιωτών και συλλεκτών. NIMAC, Παλιάς Ηλεκτρικής 19, Λευκωσία. Πληροφορίες 22797400, www.nimac.org.cy. Διάρκεια έως 13 Ιουλίου.

ΕΚΔΟΣΗ

Κυπριακές αρχαιότητες

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κύπρου και ο Σύνδεσμος Υποτρόφων Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη (Ελλάδας) παρουσιάζουν το βιβλίο «Κυπριακές αρχαιότητες στην Ελλάδα. Ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο», σε επιμέλεια Άννας Λέκκα και Σοφίας Αντωνιάδου, το οποίο καλύπτει ζητήματα διαχείρισης της κυπριακής πολιτισμικής κληρονομιάς. Για το βιβλίο θα μιλήσουν η αρχαιολόγος του Υπουργείου Πολιτισμού Ελλάδας, Άννα Λέκκα, ο αρχαιολογικός λειτουργός του Τμήματος Αρχαιοτήτων, Γιάννης Βιολάρης, ο καθηγητής Προϊστορικού Αιγαίου Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης, και ο διευθυντής Μουσείου Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου, Νίκος Παπαδημητρίου. Την παρουσίαση του βιβλίου συντονίζει ο δημοσιογράφος Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, Κυπριακό Μουσείο, Λευκωσία. Πέμπτη, 25 Απριλίου, ώρα 6:30 μ.μ. Η εκδήλωση είναι ανοικτή στο κοινό.

ΕΚΘΕΣΗ

«Συγχρονίζοντας την Ιστορία»

Η Δημοτική Πινακοθήκη Λάρνακας παρουσιάζει την έκθεση της Τούλας Λιασή «Συγχρονίζοντας την Ιστορία», σε επιμέλεια Ξένιου Συμεωνίδη, στην οποία θα παρουσιαστούν περισσότερα από 55 εικαστικά έργα (πίνακες, φωτογραφίες, βίντεο, και εγκαταστάσεις). Το καινούργιο εικαστικό έργο της Τούλας Λιασή «Συγχρονίζοντας την Ιστορία» επικεντρώνεται στο πατρικό της σπίτι στην κατεχόμενη Αγία Τριάδα Καρπασίας και αφορά κυρίως την ιστορία και τα αντικείμενά του. Επιδιώξη της είναι να διασώσει μέσα από την τέχνη της αυτά τα αναμφοβήτητα ιστορικά αντικείμενα, που δεν μπορούν να παραμεί-

νουν ιδιωτικά, και να τα μετουσιώσει σε εικαστικά τεκμήρια μνήμης και ταυτότητας, αντίστασης και επιβίωσης, ενός μικρού αριθμού ανθρώπων, στον σιωπηλό αλλά ηρωικό τους αγώνα. Έναν τίτιον αγώνα αυτοαπόρνησης και αυτοθυσίας, που δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν έφερε τη νίκη. Τα εγκαίνια θα τελεστεί ο δήμαρχος Λάρνακας, κ. Ανδρέας Βύρας. Χαιρετισμό θα απευθύνει ο διευθυντής του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τραπεζικής Κύπρου, δρ Γιάννης Τουμαζής. Δημοτική Πινακοθήκη Λάρνακας, Λεωφόρος Αθηνών, Πλατεία Ευρώπης, Λάρνακα Διάρκεια: 26 Απριλίου-31 Ιουλίου 2024.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Τέχνη στα Ελη της Ελίτ

Το στοιχείο της Μπιενάλε της Βενετίας για το 2024 κερδήθηκε και σίγουρα αυτό από μόνη του είναι ένα σημαντικό επίτευγμα, τόσο για το υφυπουργείο Πολιτισμού, όσο και για την καλλιτεχνική κοινότητα που εκπροσωπεί τη χώρα, σε αυτή τη σημαντική διεθνή πολιτιστική διοργάνωση (Πάτερ Εραμίαν, Εμίντιο Βάσκες, η κολλεκτίβα Endrosia των Ανδρέα Ανδρονίκου, Μαρίας Ασοσιώτη, Νίκης Χαραλάμπους, Ντόρις Μαρί Δημητριάδου, Ειρήνης Χένκιν, Ραφανλίας Τσιριδού, Αλέξανδρου Ξενοφώντος και Χάιγκ Αϊβαζιάν).

Την περασμένη Πέμπτη έγιναν τα εγκαίνια του Κυπριακού Περιπτέρου στη Βενετία, στην παρουσία και της υφυπουργού Πολιτισμού δρος Λίνας Κασσιανίδου, με τους επιμελητές του περιπτέρου να ξεναγούν και να εξηγούν στην υφυπουργό το σκεπτικό τους... Αμέσως, σκέφτηκα ότι η κα Κασσιανίδου ήταν τυχερή, γιατί είχε την ευκαιρία να καταλάβει το σκεπτικό της ομάδας που ετοίμασε τη συμμετοχή μας.

Εκείνοι που δεν είχαν την ευκαιρία να ακούσουν το σκεπτικό, θα πρέπει να περιμένουν τους δύο καταλόγους, οι οποίοι θα είναι σε τέσσερις γλώσσες, ή όπως αναφέρει το ελληνικό δελτίο Τύπου «με κάθε κείμενο να εμφανίζεται μεταφρασμένο στα αγγλικά, στα ελληνοκυπριακά, στα τουρκοκυπριακά και

στα αραβικά», τώρα γιατί όχι και στα ελληνικά και στα τουρκικά, δεν ξέρω; Δύο μεταφραστές παραπάνω θα χρειαζόντουσαν.

Δυστυχώς, δεν μπορώ να μην επανέλθω στο ζήτημα του πώς το υφυπουργείο Πολιτισμού και το Τμήμα Νεότερου και Σύγχρονου Πολιτισμού αποφασίσαν να δώσουν για δεύτερη φορά στη δημοσιότητα ένα δελτίο Τύπου στα ελληνικά, το οποίο είναι εξαιρετικά δυσνόητο, σε περίεργα ελληνικά, αγνώστως παντελώς όποιον δεν είναι βαθιά μυημένος στη σύγχρονη τέχνη, και δεν γνωρίζει εξαιρετικά αγγλικά (για το τουρκικό κείμενο δεν έχω εικόνα). Για το θέμα είχα γράψει και παλαιότερα, τον Ιούλιο του 2023, όταν το υφυπουργείο Πολιτισμού είχε ανακοινώσει τη συμμετοχή της χώρας στην Μπιενάλε Βενετίας 2024, με ένα εντελώς ακατανόητο κείμενο, το επανέλαβε και με το δελτίο Τύπου της περασμένης εβδομάδας. Είλικρινά, αφορά ποιος έγραψε το κείμενο και ποιος το ενέκρινε, εκτός και αν γίνει η παραδοχή ότι αυτά τα πράγματα είναι για πάρα πολύ λίγους και όποιος καταλαβαίνει από

τέχνη θα αντιληφθεί τι θέλει να πε το κείμενο. Μετά όμως να μην παραπονημάστε πως είμαστε πολιτιστικά απαίδευτοι.

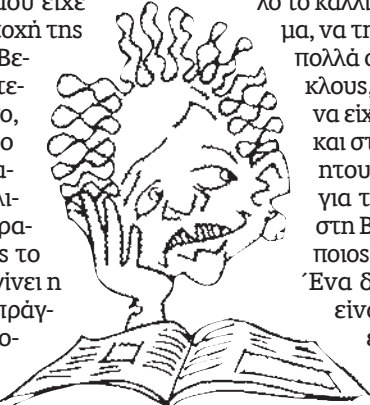
Είλικρινά, ποιος μπορεί να εξηγήσει τι σημαίνει στα ελληνικά η πρόταση: «Μέσα από αυτήν ακριβώς τη συρροή στοιχειωμένων και ιστορικής μνήμης, η έκθεση του Κυπριακού Περιπτέρου εστιάζει στην εγγύτητα της Κύπρου με τη Μέση Ανατολή, αφεαυτής εργοστάσιο φαντασμάτων, για να επανεξετάσει τον προσανατολισμό του νησιού σε σχέση με τον Λεβάντε». Ποιος θα αδικήσει αυτόν που δεν θα καταλάβει τι θέλουν να κάνουν στο Κυπριακό Περιπτέρου; Μπορεί η συμμετοχή μας να είναι η καλύτερη, να αφήσει ανεξίτηλο το καλλιτεχνικό της αποτύπωμα, να τη συζητάνε για χρόνια πολλά στους εικαστικούς κύκλους, δεν θα έπρεπε όμως να είχε δοθεί και η ευκαιρία και στους άλλους, τους αμύητους να έχουν μια εικόνα για το θα κάνει η Κύπρος στη Βενετία; Θα έπρεπε, και ποιος ο πιο εύκολος τρόπος; Ένα δελτίο Τύπου που θα είναι γραμμένο σε βατά ελληνικά, και γιατί όχι και στην κυπριακή ελληνικά, και στην

κυπριακή τουρκικά και σε όποια άλλη γλώσσα θέλουν. Βατά ελληνικά που θα βγάζουν νόημα, όταν μεταφερθούν από την αγγλική. Γιατί η φράση του δελτίου Τύπου «παραινούνται να κάνουν τόπο για στοχασμό και θύμηση» δεν νομίζω ότι αντιστοιχεί στο αγγλικό «are prompted to hold a space of reflection and remembrance», ενώ στο τουρκικό, αν είναι η μετάφραση που συμβουλευτήκα ορθή ταιριάζει περισσότερο.

Είναι περίεργο όταν ένα δελτίο Τύπου ευαγγελίζεται τη συμπεριληπτικότητα να μην καταφέρει να είναι στην ουσία του τέτοιου, όσο και αν χρησιμοποιείται το @ (παπάκι), για να μην πούμε για τα εντυπο-ανάπια άτομα και ανοίξουμε άλλη κουβέντα.

Όσο και αν με χαροποιεί η κυπριακή συμμετοχή στην Μπιενάλε της Βενετίας 2024, τόσο με ανησυχεί και η απομάκρυνση των ανθρώπων των τεχνών από πολύ μεγάλες μερίδες του πληθυσμού, και ακόμη περισσότερο με στενοχωρεί ότι παρόμοια κείμενα απολύονται από επίσημους φορείς του κράτους, ωσάν να είναι γραμμένα από στεγνοκράτες που «Κάθονται στις καρέκλες μουντζουρώνουν αθά, λευκά χαρτιά χωρίς αιτία», όπως έγραψε και ο Καρυωτάκης.

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

Μια εποχή φανατισμού και πόλωσης

Η Χαρά Ζυμαρά στο βιβλίο της «Ηρεμίας 21» θέτει υπό τον λογοτεχνικό φακό της το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν.

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Το βιβλίο της Χαράς Ζυμαρά, πρώην δημοσιογράφου και σήμερα επαγγελματίας Επικοινωνίας, «Ηρεμίας 21» που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Το Ροδακίό είναι, όπως λέει και η ίδια στη συνέντευξη της, μια ανάγκη να αναμετρηθεί με μια θολούρα που επικρατούσε –και εξακολουθεί να επικρατεί– σχετικά με τον τρόπο που βιώσαμε ως κοινωνία την περίοδο του δημοψηφίσματος για το Σχέδιο Ανάν, το 2004. Αυτός είναι και ο κεντρικός άξονας του βιβλίου, με τη συγγραφέα να μιλάει και για ζητήματα που μπορεί με την πρώτη ματιά να μη σχετίζονται με το δημοψήφισμα, όπως η θέση της γυναίκας τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία, ως τον καιρό του Σχεδίου Ανάν, αλλά και τις ταξικές και κοινωνικές δομές, «Η Ήβη είναι παιδί της εργατικής τάξης, ενώ η Πηνελόπη είναι αστή. Η διασταύρωση των δύο αυτών κόσμων φανερώνει πολλά για την κυπριακή κοινωνία» λέει η Χαρά, μία κοινωνία που κλήθηκε μέσα σε ένα πολωμένο κλίμα να αποφασίσει με ένα «Ναι» ή ένα «Όχι», να λύσει τον γόρδιο δεσμό, που ονομάζεται Κυπριακό.

–Χαρά, ποια ανάγκη σου δημιουρήθηκε για να γράψεις το «Ηρεμίας 21»;

–Ίσως να ένιωσα ότι έπρεπε να επεξεργαστώ το πολύ δικό μου, προσωπικό τραύμα του πολέμου. Δεν έζησα την περίοδο πριν και μετά τον πόλεμο, που μεγάλωνε η Πηνελόπη –η μία ηρωίδα της ιστορίας– και ήμουν μόλις δεκάξι, όταν άρχιζε η περιπέτεια της Ήβης, της κεντρικής ηρωίδας μου. Ωστόσο και οι δύο περιόδοι άφησαν ένα αποσπασμένο στίγμα τους πάνω μου. Γράφοντάς την το προσέγγισα με περιέργεια, το προσδιόρισα, το εξημέρωσα, το έκανα φίλο. Η ιστορία, όμως, προέκυψε κι από μια ανάγκη μου ως πρώην δημοσιογράφος και νυν επαγγελματίας Επικοινωνίας, να αποδώσω έναν φόρο τιμής σε αυτό τον χώρο. Οι ιστορίες που συνέ-

λεξα όλα αυτά τα χρόνια και οι προσωπικότητες του επαγγέλματος, που έχουν έρθει στο διάβη μου, έπρεπε με κάποιο τρόπο να αποκρυσταλλωθούν. Η περίοδος πριν από το δημοψήφισμα, με την πόλωση και την υπερβολή της, ήταν ιδανική, θεωρώ, για να αποδοθεί η μαγεία, αλλά και η «σκοτεινιά» του χώρου.

–Γράφοντας το «Ηρεμίας 21» ένιωσες να αναμετρείσαι με

«Θεωρώ ότι οι κοινωνικές δομές που μας διέπουν είναι αποτέλεσμα συνδιαλλαγής μεταξύ των μερών της κοινωνίας, με τα μέσα που το καθένα έχει στη διάθεσή του».

τον εαυτό σου και την πρόσληψη που είχες τότε για όσα αφορούσαν μια κρίσιμη περίοδο της Κύπρου;

–Σίγουρα, στη βάση όσων ανέφερα και πριν. Αλλά περισσότερο ένιωσα να αναμετρίεμαι με μια θολούρα που επικρατούσε –και εξακολουθεί να επικρατεί– σχετικά με τον τρόπο που βιώσαμε ως κοινωνία την περίοδο του δημοψηφίσματος. Έχουν περάσει ακριβώς 20 χρόνια, και δεν είμαι σίγουρη εάν ασχοληθήκαμε ιδιαίτερα με το πώς συνδιαλλαχθήκαμε ως πολίτες μεταξύ μας πάνω σε ένα τόσο κρίσιμο ζήτημα. Με το πώς συνδιαλλάχθηκε η Πολιτεία με τους πολίτες της, με τη δημοσιογραφική κοινότητα και πώς συνδιαλλάχθηκε η τελευταία με τους πολίτες, για να καταλήξουν σε μια ενημερωμένη απόφαση σχετικά με το μέλλον του νησιού. Θεωρούμε αυτόνομο ό,τι έγινε και το ότι ο λαός αποφάσισε αυτό που αποφάσισε. Υπό ποιες συνθήκες, όμως, έγινε αυτό; Τι λένε, αλήθεια, για την κοινωνία μας τα στοιχεία φανατισμού, πόλωσης και προπαγάνδας, που κυριάρχησαν τότε; Και ακόμα περισσότερο, τι λέει για

«Υπάρχουν χαρακτήρες που υποστηρίζουν τη δική τους αντίληψη περί ορθού και λάθους τη δεδομένη στιγμή, αλλά σκοπός του βιβλίου σίγουρα δεν είναι να διαφωτίσει κανέναν με πολιτικές αλήθειες» λέει η Χαρά Ζυμαρά, συγγραφέας του «Ηρεμίας 21».

εποχή τους. Από την άλλη, ήθελα να προσδώσω και ορισμένες άλλες παραμέτρους στην όλη ιστορία, όπως είναι, για παράδειγμα, η θέση της γυναίκας στην κοινωνία γενικότερα και στη δημοσιογραφία ειδικότερα, αλλά και ο ταξικός διαχωρισμός που επικρατούσε. Η Ήβη είναι παιδί της εργατικής τάξης, ενώ η Πηνελόπη είναι αστή. Η διασταύρωση των δύο αυτών κόσμων φανερώνει πολλά για την κυπριακή κοινωνία.

–Μπορεί ένα λογοτεχνικό έργο να δώσει τη σωστή ή τη λάθος πλευρά μιας ιστορικής περιόδου;

–Όχι, και αν το κάνει, τότε δεν πρόκειται για λογοτεχνικό έργο, αλλά για προπαγάνδα. Το βιβλίο δεν επιχειρεί να κάνει κάτι τέτοιο. Υπάρχουν χαρακτήρες που υποστηρίζουν τη δική τους αντίληψη περί ορθού και λάθους τη δεδομένη στιγμή, αλλά σκοπός του βιβλίου σίγουρα δεν είναι να διαφωτίσει κανέναν με πολιτικές αλήθειες. Αν επιχειρεί να επιτελέσει έναν πολιτικό σκοπό, αυτός είναι να θέσει ερωτήματα κι όχι να δώσει απαντήσεις.

την κοινωνία μας το γεγονός ότι δεν αναστοχαστήκαμε εδώ και 20 χρόνια πάνω σε αυτά;

–Εκτός από το πολιτικό στοιχείο που έχει το βιβλίο, αλλού υπάρχουν και άλλοι πιο έντονα υπάρχει και το κοινωνικό αποτύπωμα... γιατί θέλησες να τα συμπλέξεις;

–Θεωρώ ότι οι κοινωνικές δομές που μας διέπουν είναι αποτέλεσμα συνδιαλλαγής μεταξύ των μερών της κοινωνίας, με τα μέσα που το καθένα έχει στη διάθεσή του. Δεν είναι μια ισότιμη συνδιαλλαγή, γιατί δεν έχουν όλα τα μέρη ίση πρόσβαση στα μέσα αυτά (παιδεία, πλούτο, ΜΜΕ κ.ά.). Αυτή η συνδιαλλαγή είναι εν γένει πολιτική. Αυτό είναι στην ουσία η ίδια η πολιτική. Και οι κοινωνικές δομές που μας διέπουν, ως αποτέλεσμα της συνδιαλλαγής αυτής, αντανακλούν τις επικρατούσες πολιτικές δυνάμεις της κάθε εποχής. Στη συντηρητική κοινωνία της Κύπρου του '60-'70, που μεγαλώνει η Πηνελόπη και την πολωμένη και φανατισμένη κοινωνία του 2004, που ζει η Ήβη, οι δύο αυτές γυναίκες λειτουργούν ως αντίβαρο σε αυτό το κατεστημένο. Ήθελα, από τη μια, να ειπω-

θεί μια κατά τα άλλα κλισηπωμένη ιστορία από μια περιθωριακή σκοπιά – οι φωνές της Ήβης και της Πηνελόπης δεν εκπροσωπούν

σε καμία περίπτωση το επίσημο αφήγημα, αυτό που αντανάκλα το αποτέλεσμα της πολιτικής συνδιαλλαγής που συντελέστηκε στην

Η γλώσσα και οι ήρωες του βιβλίου

–Οι ήρωές σου είναι καθαροί, χωρίς γωνίες στον χαρακτήρα τους και τις απόψεις τους... Τους θέλησες έτσι από την αρχή ή συν τω χρόνω τους αποκωδικοποίησες;

–Ως προς τις προθέσεις τους, ναι, οι ήρωες είναι καθαροί. Δεν παίζουν «παιχνίδια». Αυτό βγήκε οργανικά, ίσως επειδή οι συνθήκες γύρω τους είναι τόσο φορτισμένες και βραχυκυκλωμένες, που αναλαμβάνουν εκείνες τον ρόλο του υπόγειου, του σκοτεινού, αυτού του παράγοντα που θέλει να τους ανακατέψει, να τους υπερδέψει. Το ίδιο όμως δεν ισχύει για τον εκδότη. Σε ό,τι αφορά τις απόψεις τους, η Ήβη δεν είναι καθαρή. Ξεκινά την περιπέτεια της εκλαμβάνοντας ορισμένα πράγματα ως δεδομένα, και στη συνέχεια τα αναθεωρεί. Προσπαθεί να παραμείνει ουδέτερη σε μία συνθήκη που δεν το επιτρέπει, κρατώντας αποστάσεις, παραμένοντας μετριαπαθής. Καταλήγει όμως να λαμβάνει ξεκάθαρη θέση. Όχι τόσο υπέρ ή κατά του

«Διαβάζοντας τους διαλόγους μεταξύ των ηρώων, ήθελα οι αναγνώστες εύκολα να μπορούν να βλέπουν κάποιον που γνωρίζουν».

Σχεδίου, που είναι το διακύβευμα της εποχής της, αλλά περισσότερο εναντίον των δυνάμεων της συντήρησης, εναντίον όσων τάχθηκαν υπέρ ή κατά, εξυπηρετώντας προθέσεις που δεν εκφράστηκαν ποτέ δημοσίως.

–Πώς η γλώσσα που χρησιμοποιεί κάθε ήρωας αντιπροσωπεύει τον χαρακτήρα του;

–Αλλιώς εκφράζεται στον προφορικό λόγο μια νέα δημοσιογράφος που ανήκει στην εργατική τάξη, αλλιώς μια αστή μεσήλικας, που σπούδασε καλές τέχνες στο Παρίσι. Διαφορετικά εκφράζονται ένας παλιός κοπής αριστερός δι-

μοσιογράφος από έναν αγγλομαθητό αστό δικηγόρο που έγινε εκδότης, και πολύ διαφορετικά ένας Τουρκοκύπριος Βαρωσιώτης που μιλά ελληνικά.

Διαβάζοντας τους διαλόγους μεταξύ των ηρώων, ήθελα οι αναγνώστες εύκολα να μπορούν να «βλέπουν» κάποιον που γνωρίζουν. Θεωρώ αυτόνομο ότι δεν θα πετύχαινα κάτι τέτοιο, εάν εκφράζονταν στην κοινή νεοελληνική, παρά το γεγονός πως αρχικά αμφιταλαντεύτηκα. Μου είναι πάρα ξεκάθαρο, ωστόσο, ότι εάν το έκανα, θα ήταν προσδοκώμενος μια πιο ομαλή αποδοχή από το αναγνωστικό κοινό που εκλαμβάνει την κυπριακή διάλεκτο ως λιγότερο λογοτεχνική. Η κυπριακή διάλεκτος δεν είναι λιγότερο δόκιμη ή λογοτεχνική. Είναι κι αυτή μια περιθωριακή δύναμη, που παλεύει με το κατεστημένο και προσπαθεί διακαώς να αποκτήσει υπόσταση και λόγο σε όλες τις πτυχές της ζωής μας. Όπως ήταν, άλλωστε, κάποτε και η κοινή νεοελληνική.

HOOVERPHONIC

FRIDAY 10TH MAY

MONTE CAPUTO

LIMASSOL, CYPRUS

T. 96 00 24 25 | LiveMusicZone.fun

SPIN DOUS 1166 4333

LIVE MUSIC ZONE

DEE JAY 93.5 RADIO

Στόχος η μουσική να είναι απλώς τέχνη

Ο βιρτουόζος του νέου Κουντσί Εργκουνέρ μιλάει στην «Κ» για το πώς ο τρόπος ζωής των σουφιστών μπορεί να γίνει μουσική

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Στις 3 Απριλίου στο Ίδρυμα Τεχνών Φάρος, σε συνεργασία με το Institut français de Chypre, έλαβε χώρα το πρότζεκτ Ιερές Μελωδίες της Κύπρου, υπό τη διεύθυνση του διεθνούς φήμης δεξιότεχνου του νέου Κουντσί Εργκουνέρ, μαζί με τον μουσικό Γιάννη Κουττή στο ούτι και τον Νίκο Ανδρικό στο λάφτα. Σε εκείνη τη μουσταγωγική βραδιά οι τρεις σπουδαίοι μουσικοί ερμήνευσαν έργα σημαντικών συνθετών της μετα-βυζαντινής μουσικής, που συνδέθηκαν με τη σουφιστική μουσική. Τα έργα που οι τρεις δεξιότεχνες μοιράστηκαν με το κοινό μετέφεραν διάχυτα ένα πνευματιστικό κόσμο στους παρευρισκόμενους, δημιουργώντας μια καταλυτική ατμόσφαιρα, γεμάτη μουσικά ιδιώματα και εικόνες. Για αυτή τη μουσική παράδοση, λοιπόν, συμφώνησα με τον Γιάννη Κουττή να διευθετήσουμε μία μικρή συνέντευξη με τον Κουντσί Εργκουνέρ, οποίος σήμερα ζει και εργάζεται στο Παρίσι, διδάσκει Τροπική Μουσική στο Πανεπιστήμιο Τεχνών Codarts του Ρότερνταμ, ενώ διατηρεί ετήσια σειρά εργαστηρίων μουσικής στο Ίδρυμα Cini στη Βενετία. Είναι επίσης πρεσβευτής Καλής Θελήσεως και Καλλιτέχνης για την Ειρήνη της ΟΥΝΕΣΚΟ.

Κλείσαμε το ραντεβού μας για την επομένη το πρωί, στην γκαλερί «Διαχρονική» στην παλιά Λευκωσία, όπου μας υποδέχθηκε ο ιδιοκτήτης της Kris Kikas. Καθίσαμε με τον κ. Εργκουνέρ στον φιλόξενο χώρο της γκαλερί, αφού πρώτα απολαύσαμε τον καφέ που μας πρόσφερε ο κ. Κίκας, στο μικρό μπαλκόνι του πρώτου ορόφου, με τη Λευκωσία και το ζωπό πρωινό πήγαινε-έλα της, με συζήτηση για τους Μεβλεβήδες δερβίσηδες των Χανίων και πλαίσιο από τα έργα τέχνης της γκαλερί...

—**Χθες (την Τετάρτη 3 Απριλίου) ακούσαμε έργα σημαντικών συνθετών της μετα-βυζαντινής μουσικής, που συνδυάστηκαν με τη σουφιστική μουσική... Υπάρχει μία κοινή δεξαμενή, από όπου οι λαοί της Ανατολής άντλησαν μουσικούς τρόπους;**
—Υπάρχει μία κοινή πηγή αυτής της μουσικής στην Ανατολή και αναπτύχθηκε και ως λαϊκή μουσική, αλλά και ως θρησκευτική σε ολόκληρη την περιοχή,

«Δεν είναι χρήσιμο να βάζουμε τα πάντα σε στεγανά. Σήμερα, πρέπει τα πράγματα να τα βγάσουμε από τα στενά τους πλαίσια».

πριν και μετά την ύπαρξη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μοιράζεται η περιοχή τον ίδιο μουσικό πολιτισμό, με διαφορετικές μουσικές φόρμες, με στίχους σε διαφορετικές γλώσσες.

—**Η μουσική των Σούφι είναι ένας τρόπος να πάει κάποιος πέρα από αυτό που θα λέγαμε ανθρώπινη φύση;**

—Εδώ θα μπορούσαμε να πούμε πάρα πολλά... Υπήρχε εν αρχή μία πνευματική στιγμή, πριν γίνουμε ανθρώπινο σώμα... Για τους σουφιστές όλα έχουν να κάνουν με την υπόσχεση για έναν καθαρό πνευματικό κόσμο. Τα πάντα πρέπει να υπενθυμίζουν αυτή την υπόσχεση. Βέβαια, οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να έχουν μουσική για όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής τους ζωής (γάμο, χορό, κ.λπ.) αλλά υπάρχει και η ανάγκη για δημιουργία μουσικής της πνευματικότητας. Πάντοτε τη μουσική εξαρτάται πώς την ακούει κανείς... Αυτό που

«Στις μέρες μας αυτού του είδους η μουσική μπορεί να ακουστεί εκτός του θρησκευτικού ή πνευματικού της πλαισίου, χωρίς βέβαια να κάνει την αξία της για τους πιστούς. Σκεφτείτε τα ρέκβιεμ πολύ σπουδαίων συνθετών της δυτικής κλασικής μουσικής».

λέω πάντα είναι ότι δεν υπάρχει σουφιστική μουσική, αλλά ο τρόπος ζωής των σουφιστών...

—**Παίζοντας αυτή τη μουσική προσπαθείτε να μπειτε και στη φιλοσοφία των Σούφι;**

—Μα δεν υπάρχει φιλοσοφία των Σουφιστών, είναι ένας τρόπος ζωής. Είναι η ελικρίνεια, η ειλικρίνεια απέναντι στον Θεό, δεν είναι ένας τρόπος να σκέφτεσαι, αλλά ένας τρόπος με τον οποίο επιλέγεις να ζεις. Φυσικά, εγώ

παίζοντας αυτού του είδους τη μουσική, κατέχω την τέχνη της μουσικής... Βέβαια, για να είναι πιο επιδραστική η μουσική που υπηρετώ προσπαθώ να ενυπάρχει και το στοιχείο της πνευματικότητας.

—**Ποια είναι η διαφορά μεταξύ θρησκευτικής και πνευματιστικής μουσικής; Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι αυτή η λόγια μουσική αυτού του είδους είναι για λίγους και μυημένους;**

—Όχι, καθόλου. Στις μέρες μας αυτού του είδους η μουσική μπορεί να ακουστεί εκτός του θρησκευτικού ή πνευματικού της πλαισίου, χωρίς βέβαια να κάνει την αξία της για τους πιστούς. Σκεφτείτε τα ρέκβιεμ πολύ σπουδαίων συνθετών της δυτικής κλασικής μουσικής, που μπορεί να ακούσετε σε ένα κονσέρτο. Κανείς δεν σκέφτεται αν οι εκτελεστές της μουσικής είναι καλοί Καθολικοί ή όχι. Γι' αυτό

δεν είναι χρήσιμο να βάζουμε τα πάντα σε στεγανά. Σήμερα, πρέπει τα πράγματα να τα βγάσουμε από τα στενά τους πλαίσια, και να τα επικοινωνούμε ως τέχνη. Αυτό που αποκαλούμε θρησκευτική μουσική αφορά κυρίως τις ιεροτελεστίες, και φυσικά υπάρχει μία φόρμα... στην περίπτωση π.χ. των σουφιστών έχουμε να κάνουμε με την υπέρβασή τους. Και πάλι έχει σημασία το πώς ακούει κάποιος αυτή τη μουσική.

Η μουσική κουλτούρα αναπτύσσεται και αναλόγως του κοινού

—**Είναι δύσκολο αυτού του είδους η μουσική να παίζεται στη δυτική Ευρώπη;**

—Αν υπάρχει κάποια δυσκολία αυτή είναι ότι το κοινό πολλές φορές χρειάζεται να βρει κάποια αναφορά με την οποία να συνδεθεί, να συσχετιστεί, σε σχέση με τη μουσική που ακούει γενικά. Αυτή η προσπάθεια να συνδεθεί το κοινό, το δυσκολεύει πολλές φορές από το να ακούσει καλή μουσική. Είμαι Ευρωπαίος, άρα μπορώ να ακούσω μόνο αυτά... ή είμαι από την Ανατολή... Φυσικά, αυτό είναι κάτι που δεν θα πρέπει να μας απασχολεί τόσο πολύ, αφού ο στόχος είναι η μουσική να είναι απλώς τέχνη, καλή τέχνη, έτσι ώστε όλοι να μπορούν να την απολαύσουν.

—**Όταν όμως παίζετε σε χώρες της Ανατολής...;**

—Το πρόβλημα εκεί είναι ότι αυτού του είδους η μουσική δεν είναι ούτε δημοφιλής ούτε και μαζικής κατανάλωσης. Εμείς σήμερα στην Ανατολή θέλουμε όλα να είναι δημοφιλή. Επίσης, πολλές φορές στην Ανατολή υπάρχει η διάθεση να εκλαμβάνονται και να δίνονται στο κοινό με έναν ανατολίτικο τρόπο. Γενικά, πάντως, η μουσική κουλτού-

«Είναι σημαντικό να υπάρχει ένα κοινό που μπορεί να είναι ανοικτό σε μία άλλη μουσική, και να καταλαβαίνει αυτό που κάνεις, διαφορετικά είναι σαν να μιλάς στον εαυτό σου».

ρα αναπτύσσεται και αναλόγως του κοινού. Είναι σημαντικό να υπάρχει ένα κοινό που μπορεί να είναι ανοικτό σε μία άλλη μουσική, και να καταλαβαίνει αυτό που κάνεις, διαφορετικά είναι σαν να μιλάς στον εαυτό σου. Αυτό που είναι ένα μεγάλο παράδοξο είναι ότι οι δυτικές χώρες αισθάνονται αυτή τη μουσική πιο πολύ, επειδή είναι πιο ανοικτόμυαλοι, πιο ευαίσθητοι προς τη μουσική. Στις ανατολικές χώρες, όπως η Τουρκία, το Ιράν και στον αραβικό κόσμο η μουσική έχει να κάνει με τη γιορτή, τους γάμους, θέλουν η μουσική να είναι για διασκέδαση περισσότερο...

Όταν παίζω αυτή τη μουσική το απολαμβάνω, είναι αυτό που μου αρέσει σήμερα, και έτσι γίνεται παρόν, όπως και όταν το απολαμβάνει το κοινό, μιας και γι' αυτούς επίσης αυτή η εμπειρία είναι το τώρα, μου λέει ο Κουντσί Εργκουνέρ.

—**Γιατί πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;**

—Υπάρχει ένα πολιτιστικό κενό. Είχαμε στην Ανατολή παλιούς πολιτισμούς, που είχαν τη

δική τους αισθητική και παραδόσεις... έπειτα υπήρξε μία ρήξη με αυτό το παρελθόν και σήμερα οι νεότερες γενιές έχουν χαθεί... Οι επιρροές τους έρχονται από την

ποπ, τη ροκ, από τη μαζική κουλτούρα που φτάνει από τη Δύση, αλλά και από την κλασική δυτική μουσική... Είναι πολύ δύσκολο να γεφυρωθεί αυτό το χάσμα.

Στη Δύση είναι πιο ανεπτυγμένη η μουσική παιδεία, δεν είναι μόνο ευκαρία για χορό... Το κοινό είναι πιο δεκτικό στο Δύση, ενδιαφέρεται περισσότερο, απ' ό,τι στις δικές μου περιοχές.

—**Παίζοντας αυτή τη μουσική, θα λέγατε πως είστε κατά κάποιον τρόπο ένας μουσικός αρχαιολόγος, μιας και η μουσική αυτή έρχεται από πολύ μακριά στον χρόνο;**

—Όχι, όχι. Αυτή η μουσική δεν είναι κάτι που μου θυμίζει το παρελθόν, ή κάποιο παρελθόν, απλώς στα τα παρόν είναι πάρα πολύ σημαντικό. Αν δεν καταφέρνεις να μεταφέρεις το παρελθόν στο σήμερα, τότε είσαι αρχαιολόγος. Όταν παίζω αυτή τη μουσική το απολαμβάνω, είναι αυτό που μου αρέσει σήμερα, και έτσι γίνεται παρόν, όπως φυσικά και όταν το απολαμβάνει και το κοινό, μιας και γι' αυτούς επίσης αυτή η εμπειρία είναι το τώρα.

—**Γιατί νέου, λοιπόν;**

—Ήταν κάτι πολύ φυσιολογικό για εμένα να το ακολουθήσω... αφού είμαι η πέμπτη γενιά που παίζει νέου. Πάντοτε στο σπίτι μας κάποιος έπαιζε αυτό το έργο. Δεν αποφάσισα απλώς μία μέρα να μάθω...

Επιστροφή στο σπίτι με τη Μαρίκα Νίνου

Η Βερόνικα Δαβάκη μιλάει για το θέατρο και το τραγούδι

Της ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ

Δεν κρύβει τη χαρά της για το βραβείο «Κάρολος Κουν» – ερμηνεύει ηθοποιού σε ελληνικό έργο. Χαρά διπλή, γιατί αφορά την παράσταση «Μαρίκα Νίνου - Σαν άστρο» και την ηρώδα που ενσάρκωσε – μια από τις μεγαλύτερες γυναίκες φωνές του ελληνικού τραγουδιού στον ανδροκρατούμενο χώρο του ρεμπέτικου. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι με αυτή την παράσταση, που παρουσιάστηκε στο Θέατρο Τέχνης, «ένιωσα να επιστρέφω στο πατρικό μου», λέει η Βερόνικα Δαβάκη. Από τη δραματική σχολή του Θεάτρου Τέχνης, που μπήκε το 2007, ξεκίνησε. «Το βραβείο ήταν επιβράβευση, σαν κάποιος να μου είχε “συνέχισε, καλά πας”», λέει σήμερα στην «Κ».

«Κατάστρωνα χρόνια αυτό το σχέδιο, πώς να παρουσιάσω αυτή τη γυναίκα στη σκηνή. Πριν από πολλά χρόνια σε μια ομάδα ακροβατών είχα πει μόνο τα τραγούδια της. Ομως, ήθελα να εμβαθύνω περισσότερο, να πλησιάσω αυτή τη μορφή, που υπήρξε καθοριστική για το ελληνικό τραγούδι. Τραγούδησε μόνο επτά χρόνια κι ακόμη μιλάμε γι' αυτήν», λέει η ίδια.

Η παράσταση, σε δραματολογία και σκηνοθεσία της Μαριάννας Κάλμπαρη, είχε επιτυχία, αλλά «θα ήθελα να την υποδυθώ ξανά. Αυτές οι ηρώδες του ελληνικού τραγουδιού, που εδώ και χρόνια η ζωή τους παρουσιάζεται στο θέατρο, έχουν μεγάλο ενδιαφέρον. Όλες τους συγκινούν με τη φωνή τους, αλλά και τη ζωή τους, τη θέση της γυναίκας στον χώρο του τραγουδιού εκείνα τα σκοτεινά και βίαια χρόνια».

Η Βερόνικα Δαβάκη ως Μαρίκα Νίνου. «Κατάστρωνα χρόνια αυτό το σχέδιο, πώς να παρουσιάσω αυτή τη γυναίκα στη σκηνή. Ηθελα να εμβαθύνω, να πλησιάσω αυτή τη μορφή που υπήρξε καθοριστική για το ελληνικό τραγούδι. Τραγούδησε μόνο επτά χρόνια κι ακόμη μιλάμε γι' αυτήν», λέει η ίδια.

«Σαν κάποιος να μου είχε “συνέχισε, καλά πας”», λέει για το βραβείο «Κάρολος Κουν» που έλαβε για την ερμηνεία της στον ρόλο της κορυφαίας ρεμπέτισσας.

νή τους, αλλά και τη ζωή τους, τη θέση της γυναίκας στον χώρο του τραγουδιού εκείνα τα σκοτεινά και βίαια χρόνια».

Νέος δίσκος

Αφήνουμε πίσω μας τη Μαρίκα Νίνου – για την οποία η νεαρή τραγουδίστρια και ηθοποιός μπορεί να μιλάει ώρες – και πάμε στη «Λαϊκή απογευματινή». Είναι ο τίτλος του καινούργιου δίσκου της που θα κυκλοφορήσει σε λίγο καιρό με λαϊκά τραγούδια του Βαγγέλη Κορακάκη. «Όλα ξεκίνησαν όταν βρεθήκαμε μαζί καλεσμένοι στο “Μουσικό κουτί” του Νίκου Πορτοκάλογλου. Στο διάλειμμα μιας πρόβας, μου είπε: “Θα σου παίξω ένα τραγουδάκι, μήπως το πεις, αν σου αρέσει”. Ήταν μια συγκινητική συνάντηση, γιατί το βασικό χαρακτηριστικό των λαϊκών συνθετών είναι η άμεση σύνδεση με το συναισθημα. Έτσι ξεκίνησε το πρώτο τραγούδι, το “Κάπου φυσούσε”. Ακολούθησαν δύο ακόμη. Ωσπου μια μέρα εμφανίστηκε στο σπίτι με έναν φάκελο που περιείχε εννέα τραγούδια, χειρόγραφους τους στίχους και δίπλα κάτι όμορφα μικρά σχέδια».

Ο Βαγγέλης Κορακάκης τα έπαιξε ένα ένα και της είπε: «Αν δεν σου αρέσει κάποιο, δεν πειράζει». Αυτό την εντυπωσίασε ακόμη περισσότερο. Μαζί με τον γιο του λαϊκού δημιουργού και ερμηνευτή, τον Βασίλη Κορακάκη, που βαδίζει στα βήματα του πατέρα του, πρόβαλαν τα τραγούδια. Ο δημιουργός τους ήθελε να τα ενορχηστρώσει ο Δημήτρης Παπαδημητρίου και έτσι έγινε. Το υλικό παρουσιάστηκε στο «Ελληνικό Σχέδιο», που πέτυχε να ασχοληθεί με το ρεμπέτικο (Τούντας, Παπαϊωάννου κ.ά.), αλλά και νέους συνθέτες με ρίζες λαϊκές.

Με τον Βαγγέλη Κορακάκη. Ο δίσκος τους, «Λαϊκή απογευματινή», θα κυκλοφορήσει σε ενορχήστρωση Δημήτρη Παπαδημητρίου, όπως επιθυμούσε ο συνθέτης. «Σαν να μπήκε μια τρίτη φωνή...», λέει η Βερόνικα Δαβάκη.

Για τη Βερόνικα έχει σημασία ο στίχος και η μουσική των τραγουδιών «να είναι σαν μια ενόπλη. Εδώ, λόγος και λαϊκοί ρυθμοί κουμπώνουν αβίαστα, συνεχίζοντας από το παρελθόν, αλλά ζώντας στο σήμερα». Στη συγκεκριμένη περίπτωση αναρωτιέται ποια πλευρά του επιστρατεύει ο πολυσχιδής Δ. Παπαδημητρίου στις ενορχηστρώσεις αυτού του δίσκου. Αλλωστε, έχει επιδόσεις στο έντεκνο, στο λαϊκό, στη λόγια και τη συμφωνική μουσική. «Τα ενορχηστρώσε με πομπική προσέγγιση, χωρίς να τους στερήσει τη λαϊκότητα τους. Είναι σαν να μπήκε μια τρίτη φωνή για να τα εμπλουτίσει με στοιχεία πιο λυρικά, πιο έντεχνα, αλλά χωρίς να τα μετακινήσει».

Στο πατρικό της στα Χανιά, όπου μεγάλωσε, οι γονείς δεν είχαν σχέση με την τέχνη – οδοιπλάτης ο μπαμπάς, μηχανικός ο πατέρας της, δεν της αρνήθηκαν το Ωδείο, τα μαθήματα πιάνου. «Τραγουδούσα πολύ και με τις κούκλες μου τις Μπάρμπι έστηνα ολόκληρους κόσμους. Κείμενο, σκηνοθεσία, μουσική επιμέλεια, όλα τα έκανα. Το τραγούδι ήταν

το καταφύγιό μου». Πολύ καλή μαθήτρια, εισήχθη στη Νομική Αθήνας, αλλά γρήγορα διέκοψε όταν μπήκε στον Πολιτιστικό Όμιλο Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΠΟΦΠΑ) στην Ιπποκράτους και Ακαδημίας. Η θεατρική ομάδα έγινε το σπίτι της. Σήμερα, επαγγελματίας ηθοποιός και τραγουδίστρια, ποιο από τα δύο προτιμά; «Αυτό που με καίει είναι να αφηγηθώ μια ιστορία. Τώρα, αν έχει νότες ή είναι πρόζα δεν με απασχολεί. Όλοι οι δρόμοι οδηγούν στην ιστορία που θέλω να πω».

Μουσικό καλοκαίρι

Και τα όνειρά της; Λέει ότι θα ήθελε να παίξει αρχαίο δράμα – «με μαγνητίζει ο Αριστοφάνης» – και δεν κρύβει την αγάπη της για το μιούζικαλ. Τώρα μόλις ολοκλήρωσε τις παραστάσεις στο «Καλιφόρνια Ντρίμιν 2» του Βασίλη Κατσικονούρη στον Πειραιά και ετοιμάζεται για το καλοκαίρι που θα είναι μουσικό. Συναυλίες, επίσης συνεργασία με την ορχήστρα «Βασίλης Τσιτσάνης», αλλά και παραστάσεις όπου θα πρωταγω-

νιστεί η άρπα. Το έχει άλλωστε ξανακάνει με επιτυχία με τραγούδια των Απόστολου Χατζηχρήστου, Γιώργου Μπάτη, Βασίλη Τσιτσάνη, Μπαγιαντέρα με τη συνοδεία της άρπας.

Πώς ήταν τα χρόνια που μαζί με άλλους μουσικούς έπαιζαν και τραγουδούσαν στον δρόμο; «Πηγαίναμε στη Διονυσίου Αρεοπαγίτου και στο Μοναστηράκι τραγουδώντας ρεμπέτικα, σμιρνέκα και παραδοσιακά. Ήταν τόσο ωραία! Η μουσική στον δρόμο έχει άμεση επικοινωνία με τον κόσμο. Δεν υπάρχει τίποτα ανάμεσά μας, ούτε το μικρόφωνο».

Οι σπουδές στην Καλών Τεχνών στο τμήμα Ιστορίας και Θεωρίας της Τέχνης που ακολούθησαν το 2012, ποια ανάγκη κάλυψαν; «Αισθανόμουν αμόρφωτη όσον αφορά την Ιστορία της τέχνης. Ήταν ένα μεγάλο έλλειμμα για μένα και ήθελα να έχω επίγνωση».

Πώς τα συνδυάζει όλα αυτά με την οικογένεια και τον τριάμισι ετών γιο τους με τον Δημήτρη Παπαδημητρίου; Δύσκολα και με ενόχες: «Όταν φεύγω ο Στέλιος με ρωτάει, “είναι μακριά το θέατρο;”».

**Βραβείο Συνολικής Προσφοράς
Μιχαλάκη Μαραθεύτη
του Κυπριακού Συνδέσμου Παιδικού
Νεανικού Βιβλίου
2024
Απονέμεται στις:
Τούλα Κακουλλή και Βασιλική Φωτίου**

Σας προσκαλούμε στην τελετή απονομής
του Βραβείου Συνολικής Προσφοράς του ΚΕΠΝΒ (IBBY Cyprus)
την Τετάρτη, 24 Απριλίου 2024,
στις 6:30 μ.μ.
στην αίθουσα εκδηλώσεων της ΚΡΜΓ
(Εσπερίδων 14, 1087, Στρόβολος).

Θα ακολουθήσει καλλιτεχνικό πρόγραμμα
από το
Αστρονέειο Ωδείο Κύπρου
και
δείξωση.

Βραβείο Συνολικής Προσφοράς

Σε συνεργασία με τον Κύκλο Φιλανθρωπίας
Δημοτικής Βιβλιοθήκης Στρόβολου.

Με την προχρηματοδότηση του Ιδρύματος Χριστιανής Ασπασίδου.

Με την ουσιαστική στήριξη της ΚΡΜΓ.

Χαριτόμος Επισκοπικός Βιβλιόθηκος

KPMG

Read LIBRARY

**CITF
ΔΦΘΚ**

CYPRUS
INTERNATIONAL
THEATRE FESTIVAL

ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ
ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

PROGRAM

Instagram
@citf.cy

Website
citf.cy

**April-
June
2024**

**JOHN MALKOVICH
& ANASTASYA
TERENKOVA**

**IVAN
VYRYPAEV**

**PARIS
EROTOKRITOU**

**KIRILL
& FRIENDS
COMPANY**

**YEHEZKEL
LAZAROV**

wizguide

MARFIELDS

Cyprus | Sotheby's
INTERNATIONAL REALTY

REAL ONYX
DEVELOPMENT GROUP

THE
GRAND RESORT
Larnaca

czit delivering
awesome
results

ΜΑΤΙΕΣ
ΣΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΟΡΝΟΥΑΛΗ
Υφάνσεις

Στην Τέιτ του Σεντ Αϊβς, του θερέρου της Κορνουάλης, η νέα περιόδικη έκθεση μας φέρνει σε επαφή με την τέχνη της Φινλανδίας δημιουργού Ούτι Πιέσκι. Με καταγωγή από τη Λαπωνία (ανήκει στην κουλτούρα των Σάμι), η Πιέσκι εκθέτει δημιουργίες από ξύλο και κλωστές, υφάσματα και ξέφτια, οργανώνοντας εγκαταστάσεις πυκνού συμβολισμού με έντονο χρώμα και ελκυστική γεωμετρία, με εμφανή αναφορά στα θέματα ταυτότητας της χώρας των Λαπώνων.

ΜΙΛΑΝΟ

Ρενουάρ και Σεζάν
Γέφυρα ανάμεσα στο Παρίσι και στο Μιλάνο είναι η μεγάλη έκθεση, με 52 έργα, του Ρενουάρ και του Σεζάν στο Παλάτσο Ρεάλε. Η έκθεση είναι επετειακή για τα 150 χρόνια από τη γέννηση του ιμπρεσιονισμού και θα διαρκέσει έως τις 30 Ιουνίου. Η συνεργασία του Παλάτσο Ρεάλε με το Μουσείο Ορσέ των Παρισίων (και το Μουσείο Ορανζερι) είχε ως αποτέλεσμα να έρθει στο Μιλάνο αυτή η θαυμάσια συγκέντρωση έργων δύο από τους πιο σημαντικούς ζωγράφους της Γαλλίας του 19ου αιώνα.

ΒΕΝΕΤΙΑ

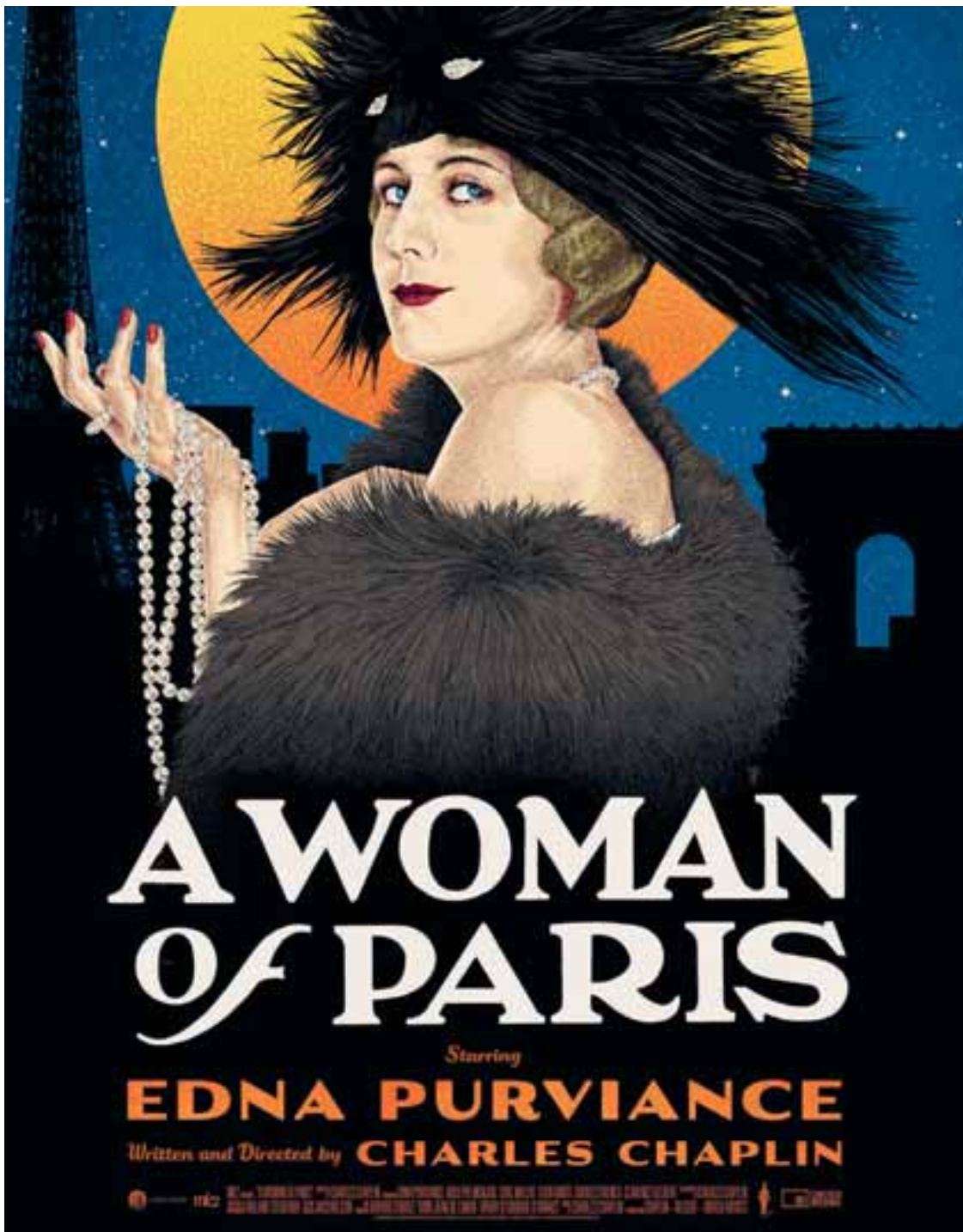
Η Γαλλία στην Μπιενάλε
Ο Γάλλος καλλιτέχνης Ζιλιέν Κρεζέ, με καταγωγή από τη Μαρτινίκα, εκπροσωπεί τη Γαλλία στην Μπιενάλε της Βενετίας. Ο Κρεζέ, βραβευμένος με τιμητικές διακρίσεις, με έκθεση τώρα στην Γκρενόνμπλ (Magasin CNAC) και εκπροσωπούμενος από την γκαλερί Mendes Wood DM, διερευνά θέματα διασποράς και ταυτότητας. Το έργο του χαρακτηρίζεται από υβριδικές εγκαταστάσεις, σπαράγματα γλυπτικής και ένταξη κειμένου σε μια απόπειρα γένεσης φιλοσοφικών στοχασμών.

ΛΟΝΔΙΝΟ

Αυτοκρατορία των Σιχ
Στο μουσείο της Συλλογής Γουάλας παρουσιάζεται μια εξόχως ενδιαφέρουσα ιστορική έκθεση για την αυτοκρατορία των Σιχ, στην Κεντρική Ασία, που άνησε στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Μέσα από σπάνιας ομορφιάς τεχνουργήματα και έργα τέχνης, η έκθεση αναδεικνύει τη ζωή και την κληρονομιά του Ραντζίτ Σιχ (1780-1839), όταν έπειτα από δεκαετίες αφγανικών εισβολών αναδύθηκε ο ίδιος ως ενοποιητική δύναμη και έγινε ο αδιαφιλονίκητος μαχαραγιάς που άφησε εποχή.

ΠΕΡΘ

Σκωτσέζικη περηφάνια
Το νέο Μουσείο Περθ στην ομώνυμη πόλη της Σκωτίας άνοιξε στις 30 Μαρτίου ορίζοντας μια νέα αρχή για την ιστορική συνείδηση και την τουριστική εξέλιξη της περιοχής. Το άνοιγμα του μουσείου έγινε κάρη στην αρχιτεκτονική παρέμβαση του ολλανδικού γραφείου Mecapoo. Τα έργα αποκατάστασης κόστισαν 27 εκατ. στερλίνες. Το μουσείο στεγάζεται σε ένα ιστορικό κτίριο του 1914 που τώρα έχει λάμψει ξανά και στεγάζει θησαυρούς που συνδέονται με την ιστορική συνείδηση της Σκωτίας.

«Μια γυναίκα από το Παρίσι» του Τσάρλι Τσάπλιν, με την Εντνα Περβιάνς (1923-24).

Ο Τσάπλιν ως σκηνοθέτης,
εκατό χρόνια μετά

Εκει περάσει ένας αιώνας από τότε που βγήκε στις αίθουσες η ταινία του Τσάρλι Τσάπλιν «Μια γυναίκα από το Παρίσι». Είναι, φυσικά, μια βωβή ταινία, γυρισμένη σε σούτιντιο, με δράση που υποτίθεται ότι εκτυλίσσεται στη Γαλλία, με έρωτες, αντιζηλίες και, κυρίως, έξοχο κοινωνικό και αισθητικό κλίμα των αρχών της δεκαετίας του 1920. Αλλά η σημασία της ταινίας αυτής, στην επέτειο των 100 ετών (άρχισε να γυρίζεται στα τέλη του 1923), είναι ότι φέρνει σε εμάς τη μεγαλοφυΐα του Τσάρλι Τσάπλιν ως πολυδιάστατου δημιουργού. Ο ίδιος αισθάνεται υποχρεωμένος να διευκρινίσει στους τίτλους της ταινίας ότι οι θεατές δεν θα τον δουν να παίζει παρά μόνο να σκηνοθετεί. Είναι μια ταινία με την υπογραφή του, από την αρχή έως το τέλος, και μπορείτε να τη δείτε αποκατεστημένη με ελληνικούς υποτίτλους στην πλατφόρμα του Cinobo. Πρωταγωνίστρια είναι η Εντνα Περβιάνς (1895-1958), η επί σειρά ετών συμπρωταγωνίστρια του Τσάπλιν, μαζί με άλλους αστέρες της εποχής, διάττονης ή ανερχόμενους. Ξεχωρίζει η θαυμάσια υποκριτική επίδοση και το στυλ του Αντόλφ Μενζού (1890-1963), που είχε μεγάλη επιτυχία στις δεκαετίες του '20 και του '30. Ανήκε στη γενιά που είχε πολεμήσει και στον Α' Παγκόσμιο

Πόλεμο. Ο Τσάπλιν έχει κάνει και κάτι ακόμη: έχει πλημμυρίσει την ταινία με τη δική του μουσική. Από το 1976 η ταινία έχει τη δική του μουσική αντικαθιστώντας προηγούμενες συνθέσεις. Η μουσική του Τσάπλιν συμβάλλει πολύ στην απόλαυση της ταινίας και μας δείχνει το εύρος της δημιουργικής του (είχε συνθέσει και άλλες μουσικές, έπαιζε βιολί, λάτρευε τη μουσική χωρίς να την έχει σπουδάσει). Η ταινία μας δείχνει επίσης όλον τον αισθητικό μαζιμαλισμό του 1923. Ιδίως στα γυναικεία ενδύματα, στα καπέλα, στο στυλ που τύλιγε το σώμα χωρίς μέση, με τον ποδόγυρο ακόμη αρκετά χαμηλά (πριν από την επανάσταση της κοντής φούστας το 1925), με τις γυναίκες επιδεικτικά να καπνίζουν διαρκώς, με την κοινωνική διάκριση από το υπηρετικό προσωπικό, με θηκές διαστάσεις σε όλη την ταινία περί προδοσίας, αυταπάρησης, αλαζονείας, μεταμέλειες, πάθους έως αυτοχειρίας. Ο Τσάπλιν ήθελε στην ταινία αυτή να αποδεσμεύσει την Εντνα Περβιάνς από τη δική του παρουσία στην οθόνη. Την αναδεικνύει ως αυτόνομη σταρ και εκείνη δείχνει το ταλέντο της. Για όποιους αγαπούν τη δεκαετία του 1920, αυτή η ταινία θα τους προσφέρει μεγάλη απόλαυση.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙΓράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μια, μάλλον, ασυνήθιστη οικογένεια – μέρος 1ο

Ο **Τζορτζ Μπουλ** γεννήθηκε το 1815 στην Αγγλία. Ο πατέρας του ήταν ταπεινός μπαλωματής. Ο Τζορτζ πήγε-δεν πήγε σχολείο, υπήρξε αυτοδίδακτος και έγινε ένας από τους κορυφαίους μαθηματικούς της εποχής του. Το 1849 έγινε πρώτος καθηγητής μαθηματικών στο Κουίνς Κόλετζ του Κορκ. Στους μαθηματικούς κύκλους, ο Μπουλ είναι γνωστός σήμερα για την «Μπουλεανή άλγεβρα», εφαρμοσμένα μαθηματικά που χρησιμοποιούνται στα software και τα hardware των υπολογιστών...

Στο Κορκ, ο Μπουλ ερωτεύτηκε τη μαθήτριά του Μαίρη Εβερσετ. Το 1855 παντρεύτηκαν – παρά τα δεκαεπτά χρόνια που τους χώριζαν. Η Μαίρη είχε πρωτοποριακές ιδέες για την εποχή της. Μία από αυτές ήταν πως όταν ανεβάζει κάποιος πυρετό επειδή εκτέθηκε σε βροχή και κρύο, καλό είναι να τον λούζεις με κουβάδες παγωμένο νερό.

Τα πέντε κορίτσια μεγάλωσαν μέσα σε ένα μποέμικο κλίμα, με τη μητέρα τους ως δασκάλα, η οποία προωθούσε ανορθόδοξες μεθόδους διδασκαλίας.

Αυτό εφάρμοσε το 1864 στον άνδρα της. Δεν ήταν καλή ιδέα: ο Μπουλ πέθανε στα 49 του χρόνια αφήνοντας χήρα τη Μαίρη στα 32 της και πέντε κόρες: Μαίρη Ελεν, Μάργκαρετ, Λούσι, Εθελ Λίλι και Αλίσι.

Η Μαίρη, εξπέρ στα μαθηματικά και η ίδια, πήρε τα κορίτσια κι εγκαταστάθηκαν στο Λονδίνο. Εκεί γνώρισε έναν ωριλό, τον Τζέιμς Χίντον, υποστηρικτή της πολυγαμίας και του ελεύθερου έρωτα, καθώς επίσης ιδρυτή της Μεταφυσικής Λέσχης του Λονδί-

Το χειρόγραφο Βόνιχ, ένας μεσαιωνικός κρυπτογραφημένος κώδικας, που ακόμα κρατάει καλά το μυστικό του. Ο Γουίλφριντ Βόνιχ παντρεύτηκε την Εθελ Λίλι, συγγραφέα του μυθιστορήματος «The Gadsfly» και κόρη του Τζορτζ Μπουλ και της Μαίρης Εβερσετ.

του. Ο κύκλος του Χίντον περιλάμβανε μορφές όπως η Γεωργία Ελιοτ, ο Τζον Ράσκιν, ο Τένισον

και ο ερευνητής της σεξουαλικότητας Χάβελουκ Ελις.

Τα πέντε κορίτσια μεγάλωσαν

μέσα σε ένα μποέμικο κλίμα, με τη μητέρα τους ως δασκάλα, η οποία προωθούσε ανορθόδοξες μεθόδους διδασκαλίας, ήταν φιλερηνίστρια, κατά της αποικιοκρατίας και της οργανωμένης θρησκείας, καθώς επίσης οπαδός των Ρώσων αντιτσαριστών. Επιπλέον, ήταν φανατική με τον αποκρυφισμό.

Η κόρη της Λούσι έγινε χημικός και η πρώτη γυναίκα υποτρόφος στο Βασιλικό Ίδρυμα Χημείας. Η άλλη της κόρη, Μάργκαρετ, γέννησε τον μετέπειτα διάσημο φυσικό σερ Τζέφρι Ινγκραμ Τέιλορ, ο οποίος ήταν μέλος του Προγράμματος Μανχάταν και ήταν στο Los Alamos όταν στις 16 Ιουλίου του 1945 έγινε η πρώτη ατομική δοκιμή «Τρίνιτι».

Η Εθελ Λίλι παντρεύτηκε τον αντιτσαριστή Πολωνό Γουίλφριντ Βόνιχ έπειτα από επτά χρόνια ελεύθερης σχέσης. Ο Βόνιχ ανακάλυψε ένα διάσημο σή-

μερα μεσαιωνικό χειρόγραφο με κωδικοποιημένα κείμενα, που κανένας έως σήμερα δεν έχει αποκρυπτογραφήσει, και περίεχνα σχέδια φυτών που μοιάζουν εξωγήινα και άπειρες γυμνές γυναίκες να παίρνουν το λουτρό τους μέσα σε μπανιέρες που θυμίζουν δοχεία αλχημιστών.

Το 1897, η Εθελ Λίλι έγραψε ένα μυθιστόρημα με ήρωα έναν Ιταλό επαναστάτη («The Gadfly»). Εγινε μπεστ σέλερ, ειδικά στη Σοβιετική Ενωση (το 1955 έγινε ταινία, όπου το σάουντρακ υπογράφει ο Ντμίτρι Σοστακόβιτς). Ένας αστεροειδής φέρει το όνομα της Εθελ Λίλι κι ένας ακόμα του πατέρα της (τον οποίο δεν γνώρισε) ήταν πέντε μηνών όταν αυτός πέθανε).

Ο κύριος Γκρι δηλώνει ενθουσιασμένος από αυτή την οικογένεια, οπότε επιφυλάσσει χώρο για την –ακόμα πιο συναρπαστική– συνέχεια την επόμενη Κυριακή.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Περιγραμμά ενός καρφιού

Ξαναβρίκα το μακρόστενο σπυριματάριο με τα λεπτά φύλλα στο γραφείο μου, κάτω από μια στοιβάζ βιβλία, τετράδια και τσαλακωμένα χαρτιά. Είναι ό,τι έχει μείνει από το ταξίδι, πέρυσι το Πάσχα. Όταν έφυγα για το Μεξικό, είχα μαζί μου μια παλιά βιντεοκάμερα, μια μηχανή πολυλάρνι με δύο πακέτα φιλμ και τη συσκευή του κινητού. Με το κινητό τράβηξα εξακόσιες φωτογραφίες, άχρηστες ως επί το πλείστον. Βιαστικά βλέμματά ενός τρομαγμένου τουρίστα σε μια τεράστια πόλη που θύμιζε έρημο. Τις έχω σ' ένα φάκελο στον υπολογιστή και δεν πρόκειται να τις ξαναδώ.

Η πολυλάρνι είχε πρόβλημα. Ξόδεψα το ασπρόμαυρο φιλμ τραβώντας τις πυραμίδες στην Τεοτιχουακάν, έξω από το Μέξικο Σίτι. Όμως και οι οκτώ πόζες βγήκαν από το πλαστικό στόμα της μηχανής υπερφωτισμένες. Λες και τις είχε κάψει ο μεξικανικός ήλιος, που εκείνη τη μέρα ήταν κρυμμένος πίσω από μια απόκοσμη συννεφιά: «Ένας ουρανός κρύβεται αλλά λαμπέρνουν, λες και είχε γίνει πυρηνική έκρηξη». Πόσο δικό είχε ο Μπολάνιο.

Ούτε το έγχρωμο φιλμ είχε καλή τύχη. Όλες οι φωτογραφίες ήταν ξεθωριασμένες. Η τζαμαρία από το σπίτι που νοίκιαζα, ο κήπος στο σπίτι του αρχιτέκτονα Λουίς Μπαράγκαν, το εσωτερικό ενός εστιατορίου στο κέντρο της πόλης. Nada. Ίσως οι ημερομηνίες, πατημένες με σφραγίδα στο πίσω μέρος του λευκού πλαισίου, έχουν περισσότερο ενδιαφέρον: «20 ΑΠΡ. 2023», «21 ΑΠΡ. 2023», «24 ΑΠΡ. 2023».

Σκόρπιες λέξεις

Ξεφυλλίζω το τλαιπωρημένο σημειωματάριο. Οι πρώτες σελίδες είναι πυκνογραμμένες. Ωστόσο, σταδιακά αραιώνουν, για να γίνουν σκόρπιες λέξεις στο χαρτί, μέχρι να καταλήξουν σε μουντζούρες και κακόγευχα σχέδια. Το πρόβλημα, βέβαια, είναι πάντα το ίδιο. Δεν βγάζω τα γράμματά μου. Γράφω βιαστικά και με τέτοιο τρόπο, λες και θέλω να ξεχάσω κάθε σκέψη, γεγονός ή εικόνα που καρφώνεται στο μυαλό μου, λες και θέλω να αποθηκεύσω άτσαλα το περι-

Πόλη του Μεξικού. Ακόμη και ο ήχος κάποιων (λιγοστών σε σχέση με το παρελθόν) ταξί είναι ξεχωριστός για την εποχή μας. Εκείνος του αερόψυκτου κινητήρα που σχεδίασε ο Φέρντιναντ Πόρσε.

Αν η Αθήνα είναι μια πόλη φτιαγμένη από τοιμεντένιους λευκούς κίονες, η Νάπολη από πεταμένα σκουπίδια στους δρόμους και η Στοκχόλμη από μια σωπή σαν παγωμένο γυαλί, τότε η Πόλη του Μεξικού είναι μια γεωλογία θορύβων.

γραμμά του καρφιού που βυθίζεται σ' έναν κόσμο ανύπαρκτο, μα ισχυρό, που δεν σταματά να τροφοδοτεί ό,τι αποκαλούμε, ίσως λανθασμένα, αληθινή ζωή.

Να σημειώνεις δεν σημαίνει πως γράφεις. Καμιά φορά σημαίνει το ακριβώς αντίθετο. Πως δεν γράφεις. Πως φοβάσαι να γράψεις. Κι έτσι ξαναβουτάς απελπισμένα στη σημείωση.

Ο ταξιδιός που οδηγούσε το βρώμικο αμάξι του μ' ένα κανερί σκυλί στα πόδια, μια κοπέλα που κρατούσε μια κλειστή ομπρέλα κοιτώντας με απορία τον ουρανό, το γαλακτερό φως στο καθιστικό ενός σπιτιού, μια γυμνή φωτογραφία της Φρίντα Κάλο καθώς χτενίζει τα ξέπλεκα

μαλλιά της, ένα σχέδιο με επτά αφιδωτά παράθυρα είναι συντεταγμένες ενός ονειρου που δεν οδηγεί πουθενά. Περισσότερο είναι άυλα σημεία που επιβεβαιώνουν το «κάσιμο» και το επιταχύνουν. Είναι εύκολο να χαθείς στο Μεξικό επειδή, στην πραγματικότητα, θέλεις να χαθείς στο Μεξικό. Καίγεται να σε καταπιεί.

Ο Μπολάνιο τα λέει καλύτερα: «Μερικές φορές ονειρεύομαι πως βρίσκομαι σε μια πόλη που είναι το Μεξικό και ταυτόχρονα δεν είναι το Μεξικό. Θέλω να πω, είναι μια πόλη άγνωστη, εγώ όμως τη γνωρίζω από άλλα όνειρα». Κουβαλάω στο σακίδιο τους «Αγρίου ντετέκτιβ» Πηγαίνω ακόμη και στο καφέ Αβάντα για χάρη τους. Εκεί όπου συζητάζαν ο Αρτούρο και ο Ουλίσε. Και τι βλέπω; Κουρασμένους ανθρώπους να πίνουν τον καφέ τους κάτω από τους κλειστούς ανεμιστήρες. Πουθενά το «καφέ της οδού Μπουκαρέλι». Παίρνω για ενθύμιο το χάρτινο σουπλά με το καφέ λογότυπο. Είμαι τελείως ανόητος.

Την επόμενη μέρα αρρωσταίνω. Μένω ζαλωμένος στο κρεβάτι για μια ολόκληρη μέρα, ακούγοντας τον θόρυβο του Μέξικο Σίτι, που επιδεινώνεται τη ναυτία μου. Αν η Αθήνα είναι μια πόλη φτιαγμένη από τοιμεντένιους λευκούς κί-

ονες, η Νάπολη από πεταμένα σκουπίδια στους δρόμους και η Στοκχόλμη από μια σωπή σαν παγωμένο γυαλί, τότε η Πόλη του Μεξικού είναι μια γεωλογία θορύβων. Ο εκκωφαντικός ήχος από τις σειρήνες των περιπολικών και των ασθενοφόρων μέσα στη νύχτα, τα ελικόπτερα που μεταφέρουν τους επιχειρηματίες στο αεροδρόμιο για ν' αποφύγουν μποτιλιάρισμα και απαγωγές, ο ήχος ενός πιστολιού, το γάβγισμα ενός σκυλιού, τρελμένοι τελάληδες που πουλάνε φρούτα και τάκος, οι δοκιμές συναγερμού από τα μεγάφωνα σε περίπτωση σεισμού.

Νιώθω πως επιπλέω στο ρεύμα των ήχων, πως έχω δικαίωμα να πάω σε όλες τις γειτονιές και να βιντεοσκοπήσω ό,τι θέλω. Από κει που βρίσκομαι, στην Κοντέσα, μέχρι τη Ρόμα, να τρυπώσω στο Παλάτι των Καλών Τεχνών και να χαζέψω την τοιογραφία του Ριβέρα, για να εξαφανιστώ στο Τεπίτο, σε μία από τις πιο επικίνδυνες περιοχές της πόλης. Εκεί κοντά πέρασε την εφηβεία του ο Μπολάνιο. Αλλά τι περιμένεις από έναν συγγραφέα που η τελευταία λέξη που έγραψε ήταν «Μεξικό»; Κι εγώ να μη βάζω τα γράμματά μου. «Alerta Sísmica, Alerta Sísmica».

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΚΛΕΦΤΟΓΙΩΡΓΟ

Ο Γιώργος Κλεφτογιώργος γεννήθηκε στην Αμφιλοχία και μεγάλωσε στην Αθήνα. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται συστηματικά με τη λογοτεχνία, έχοντας εκδώσει τα μυθιστορήματα «Κράτησε κανένας για ταξί» (2019), «Μη με ψάξεις στο Μπουένος Αίρες» (2021), «Περιμένοντας τους γυμναστές» (2024). Εκεί επίσης σημαντική συμμετοχή στην ελληνική δικογραφία, ως στιχουργός, με περισσότερα από τριακόσια τραγούδια, με τους σπουδαιότερους συνθέτες και ερμηνευτές.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας; Δύο συναρπαστικά βιβλία απ' τις εκδόσεις Καστανιώτη, «Τα βιβλία του Ιακώβ» της Ολγκα Τοκάτσουκ και το «Μακριά απ' το αγριεμένο πλήθος» του Τόμας Χάρντι.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου; Στο «Οι διάφανοι» του Οντζέκι, με εντυπωσίασε μια φράση που λέει ότι ο άνθρωπος είναι καμμένος από όσα σχεδιάζει και όσα αισθάνεται στην πορεία. Αλυσίδες που τον δένουν στο έδαφος και ρεύματα αέρα που διασχίζουν το κορμί του με αντηχίσιες ποίησης.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά;

«Ο μαγικός κύκλος» του Νικολάι Γκόγκολ.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη!

Στις εκβολές του Αχελώου, εκεί που η θάλασσα αγκαλιάζεται με το ποτάμι, στον τόπο που γεννήθηκε, να ξαναδιάβασα τον «Ροβινσώνα Κρούσο».

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία να νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν; Φυσικά και δεν νιώθω ενοχές για ένα βιβλίο που μου άρεσει. Ενοχές θα ένιωθα αντίθετα, αν προσπαθούσα να πείσω τον εαυτό μου ότι μου άρεσει ένα βιβλίο που βρίσκω αδιάφορο, επειδή άρεσε στους άλλους.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο; Κυρίως η διαχείριση της γλώσσας, η πλοκή, τα μηνύματα και θεωρώ καλό λογοτεχνικό βιβλίο εκείνο που θα με ταξιδέψει με μια διαφορετική γραφή απ' τη συνηθισμένη.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε;

Το «Βουό της σπιήνης» του Βαγγέλη Κούτα, καθώς έχω διαβάσει κι άλλα βιβλία του και μου άρεσει ο ιδιαίτερος τρόπος που γράφει.

Πώς εμπνευστήκατε την ιστορία του βιβλίου σας; Υπάρχουν πραγματικά γεγονότα ή είναι αποκλειστικά μυθοπλασία;

Σ' αυτό το μικρό σύμψημα που δημιουργούνη οι συγγραφείς ανά τον κόσμο, θεωρώ ότι το φανταστικό και το πραγματικό συνυπάρχουν γιατί η μυθοπλασία δεν είναι ξεκομμένη απ' την πραγματική ζωή μας και η φαντασία έρχεται να συμπληρώσει μια όμορφη ιστορία.

Τι μηνύματα επιθυμείτε να μεταδώσετε στους αναγνώστες;

Ενα βιβλίο το γράφεις από δική σου εσωτερική ανάγκη γιατί κάτι θέλεις να πεις. Αν προκύπτουν μηνύματα, αυτά θα τα ανακαλύψει και θα τα εκμυστήσει ο αναγνώστης σύμφωνα με τις δικές του προσλαμβάνουσες.

Επιμέλεια:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ

Greek drama

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΛΤΣΑΣ

Νικητήρια κόπνη
μτφρ. Γιώργος Μαραγκός
εκδ. Ψυχογιός, σελ. 560

Είχα καιρό να διαβάσω ένα τόσο φιλόδοξο ελληνικό μυθιστόρημα όσο αυτό του Κώστα Καλτσά (Αθήνα, 1977). Με την πρώτη του εμφάνιση στην πεζογραφία προτείνει τρία μυθιστορήματα στη συσκευασία του ενός. Το πρώτο μέρος, το μισό σε έκταση όλου του βιβλίου, ανατρέχει στον Δεκέμβριο του 1944. Η οπτική του αφηγητή ελαύνεται από το δικαστικό δημοψήφισμα του 2015, υπαινικτικό-μενος παραλληλισμούς ανάμεσα στις δύο τεταμένες χρονολογίες. Το δεύτερο μέρος (ένα άλλο βιβλίο) εκτυλίσσεται το 1995 στην επαρχία, όπου ο Καλτσάς στρώνει κάτω από τον ανελμένο καλοκαιρινό ήλιο ένα οικογενειακό τραπέζι, κατάφορτο με κλαρίνα, κόμπλεξ, ρετσίνα και πολιολογίες. Στο τρίτο βιβλίο ο αφηγητής περιπλανιέται στην Αθήνα την προηγούμενη του δημοψηφίσματος, προτού πάει στο νοσοκομείο όπου νοσηλεύεται ο πατέρας του. Ο πατέρας του τρίτου αφηγητή είναι ο Μιχάλης, ο οποίος στο πρώτο μέρος διηγείται στην εγγονή του τα γεγονότα του 1944, υιοθετώντας το βλέμμα του βρέ-

φους που ήταν τότε, βλέμμα παραδόξως προικισμένο με τον ευρυγώνιο φακό ενός παντεπόπιτη αφηγητή. Εικάζουμε πως ο Μιχάλης καταπάτησε με την αρχιεθέτησση του παρελθόντος πολύ πριν από το 2015, οπότε χρονολογείται η καταγραφή της εξιστόρησης στην εγγονή του, καθώς στο δεύτερο μέρος (1995) εκμυστηρεύεται στον γιο του τον Αντρέα την ύπαρξη ενός πολυειδούς αρχείου. Εκεί υπήρχαν ημερολόγια, γράμματα και άλλα ντοκουμέντα που μαρτυρούσαν την πορεία του δικού του πατέρα μέσα από τους ελληνικούς ολέθρους της Μικρασιατικής Καταστροφής, της Κατοχής και του Εμφυλίου. Στο πρώτο και στο τρίτο μέρος παρεισδύει, πρώτα νεαρός και μετά νεκρός, ο Στέλιος Αμπατζόγλου, ένας γκέι πειραματικός συγγραφέας, που αποσιπά το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον του Αντρέα, καθηγητή λογοτεχνίας από το 2012 στο Σαουθάμπτον. Ο Αντρέας, ο πατέρας του Μιχάλη, μετά την προσχώρησή του

στον ΕΛΑΣ βρέθηκε στη Μακρόνησο. Αυτό το βιογραφικό στάθηκε η αφορμή του τσακωμού του νεότερου Αντρέα με τη σύντροφο του, όταν τον Ιούνιο του 1995 επισκέφθηκαν την οικογένειά της και έκατσαν όλοι μαζί στο τραπέζι για να επιδοθούν σε έναν παραδοσιακό τρικούβερτο καβγά. Ο Καλτσάς έγραψε το μυθιστόρημα στα αγγλικά, στο πλαίσιο του διδακτικού του στη δημιουργική γραφή, και έπειτα ανέθεσε τη μετάφρασή του στον Γιώργο Μαραγκό. Το σημαντικότερο πρόβλημα δεν είναι η ατελέστατη μετάφραση, που μετά βίας παρακολουθεί τον μακροπερίοδο λόγο, αλλά το γεγονός ότι το βιβλίο καταφανώς απευθύνεται σε ένα ξένο κοινό. Η λεπτομερής εξιστόρηση των Δεκεμβριανών, όπου η Μεγάλη Βρετανία κανονάρχει την ελληνική αποικία της, ο τραγέλαφος της ελληνικής επαρχίας και το φαιδρό δημοψήφισμα, το ναδίρ της ελληνικής κρίσης, φτιάχνουν ένα συμπιλημα

από ελληνικές ατραξιόν που δεν προσφέρουν τίποτα στην ιστορία, ούτε τη συλλογική ούτε την ενδοκειμενική. Κύρια μέριμνα του Καλτσά είναι η ανάδειξη των πολυπλοκών αφηγηματικών τεχνικών, που επιτάχεια περιπλέκουν μια αφόρητα κοινότοπη μυθοπλασία. Ο Καλτσάς φροντίζει εγκαίρως να βγάλει από την οικτρά πλάνη του όποιον αναγνώστη έχει την εντύπωση πως διαβάσει μια κλασικότερη αφήγηση, μετερχόμενος κάθε λογής μεταμοντέρνες εκκεντρικότητες. Σε κάθε περίπτωση, δεν μένει αζόδευτο κανένα καλό τέχνασμα. Στις σελίδες βρίσκουμε λυρικές, ποικιλόχρωμες φωτοσκιάσεις του ήλιου στον ουρανό και σ' όλη την πλάση, πολλά σκόνη ως μετωνυμία του χρόνου και της λήθης, εναλλαγές εστιασίας, αυτοαναφορικά σχόλια, ψυχοδράματα, συνομιλίες με φαντάσματα, ψαγμένες μουσικές, φιλοσοφικές ακροβασίες, διακειμενικά κλεισίματα ματιού, λίγο queer, πολλά λογοτεχνία τεκμηρίων και φυσικά βιβλιογραφία. Το σύνολο αποπνέει την αίσθηση μιας υπερβολικά αυτάρεσκης κατασκευής. Και αυτό τελικά είναι το σοβαρότερο πρόβλημα του βιβλίου, η διανοουμενίστικη οίση του, που δεν έχει να ακουμπήσει σε έναν μεστό λόγο.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

από τη **Read**
LIBRARY

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΟ

«Είκοσι νουβέλες»

Μετ. Χρίστος Αλεξανδρίδης

Άδεια διανομής: Creative Commons BY-NC-ND

Στη σημείωση του μεταφραστή στο τέλος του βιβλίου αναφέρονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τον Λουίτζι Πιραντέλο, ο οποίος το 1934 τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ για τη λογοτεχνία δύο χρόνια πριν αποβιώσει στη Ρώμη στις 10 Δεκεμβρίου του 1936. Ο Πιραντέλο έγινε παγκόσμια γνωστός και αγαπήθηκε κυρίως από τα θεατρικά του έργα και το μυθιστόρημά του «Ο μακαρίτης Ματτία Πασκάλης». Έργα του αποτέλεσαν σενάρια για κινηματογραφικές ταινίες, με τελευταίο παράδειγμα το υπέροχο «Χάος» των αδελφών Ταβιάνι. Για τη «φιλοσοφία» του Πιραντέλο έχουν γραφεί πολλά. Η σύγχρονη κριτική συμφωνεί με το γεγονός ότι ο Πιραντέλο (όπως ο Κάφκα και ο Τζούζ), επηρεασμένος από την καθολική σχεδόν καταδικη του θετικισμού και κατά συνέπεια και του βερισμού (ρεαλισμού) -που διαπερνά την Ευρώπη των αρχών του αιώνα μας από τη μια ως την άλλη άκρη και κατά συνέπεια και την Ιταλία όπου παίρνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Decadentismo και του Futurismo, εκφράζει με τα έργα του τη βαθιά κρίση που περνούσαν οι παραδοσιακές αστικές αξίες στην εποχή του, ως αποτέλεσμα της εξάπλωσης της βιομηχανικής επανάστασης και της τεχνολογικής προόδου. Το κεντρικό θέμα της «φιλοσοφίας» του είναι η σχετική αξία, η υποκειμενικότητα της πραγματικότητας. Στην εποχή του γεγονότος αυτού είναι η αδυναμία του ατόμου να ήσκει μια πραγματική ζωή, κι έτσι η καθημερινότητα μοιάζει να είναι ένα θέατρο όπου το άτομο (persona) και το θεατρικό πρόσωπο (personaggio) συγχέονται. Αλλά και η προσπάθεια να φτιάξει κανείς και να βιώσει τη δική του πραγματικότητα αποτυγχάνει, γιατί έρχεται σε σύγκρουση με την καθιερωμένη ψεύτικη πραγματικότητα, τη γεμάτη υποκριτικές αστικές αρχές, θεσμούς και νόμους που ο Πιραντέλο δεν κάνει την ευκαιρία να ειρωνευτεί.

Το ψηφιακό βιβλίο διανέμεται δωρεάν και από τη Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο Read-library.com για πληροφορίες και βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Μου αρέσει να ζω μια grand opera

Ο ζωγράφος και συγγραφέας Ανδρέας Καραγιάν μιλάει στην «Κ» με αφορμή την αναδρομική έκθεση για το έργο του στη Λεμεσό

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Στο Δημοτικό Κέντρο Τεχνών Λεμεσού – Αποθήκες Παπαδάκη με τίτλο «Karayan: The Golden Eras» παρουσιάζονται έργα από τις οκτώ ενότητες της ζωής και της Τέχνης του Ανδρέα Καραγιάν, όπως αναφέρει ο Γιώργος Ταξιαρχόπουλος ο οποίος συνεργάστηκε με τον καλλιτεχνικό συντονιστή του έργου του Ανδρέα Καραγιάν, κ. Μοχάμεντ Ελ Σααντάνι. Με την ευκαιρία λοιπόν αυτή μίλησα με τον κ. Καραγιάν για την τέχνη του, τις εμπειρίες του και για το αν νιώθει επαναστάτης ή πρωτοπόρος. Ο κ. Καραγιάν μου λέει πως «όταν είσαι ειλικρινής με τον εαυτό σου και δεν φοβάσαι να πεις τις αλήθειες σου, να γίνεις ευάλωτος, τότε γίνεσαι... πρωτοπόρος», όσο για το αν ήταν επαναστάτης μου λέει: «δεν είναι ζήτημα να νιώσω επαναστάτης, εκείνο που ζητούσα ήταν η δική μου δικαίωση ως υπαρκτή, ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα». Μου λέει επίσης πως του αρέσει να διηγείται ιστορίες και πως αυτό είναι μέσα στο DNA του, όσο για το ποιο είναι το χαρακτηριστικό του, μου απαντά: «να ζω μια grand opera και να φτιάχνω παραμύθια».

–Μετά από 50 χρόνια καλλιτεχνικής πορείας έχετε φτάσει εκεί που ονειρευτήκατε να φτάσετε, όταν ξεκινούσατε;

–Κατά κάποιο τρόπο, ναι! Με την έννοια ότι έχω ολοκληρώσει κάποιους κύκλους πολύ σημαντικούς για μένα. Όταν άρχισα τις «επαναστάσεις» μου, αφήνοντας κατά μέρος την Ιατρική και μια άνετη αστική ζωή δεν ήξερα αυτό που θα με οδηγούσε. Ένιωθα την ανάγκη να αλλάξω τρόπο

«Όταν είσαι ειλικρινής με τον εαυτό σου και δεν φοβάσαι να πεις τις Αλήθειες σου, να γίνεις ευάλωτος, τότε γίνεσαι... πρωτοπόρος».

ζωής, όχι αυτό που μου επέβαλε η οικογένειά μου αλλά αυτό που ήθελα εγώ. Ήξερα μέσα μου τι ήθελα, νομίζω ότι όλοι ξέρουμε τι θέλουμε, αν ακούμε την εσωτερική φωνή μας. Όπως είπα είναι σημαντικό το ότι, χωρίς καν να το συνειδητοποιήσω ολοκληρώνα θέματα στην τέχνη μου και συγγραφή μου, μάλλον το ένα και μοναδικό θέμα που διέπει όλη μου πορεία, την αποδοχή της διαφορετικότητας.

–Μου είχατε πει σε παλαιότερή μας συνέντευξη πως η ζωγραφική σας είναι κριτική ζωγραφική... αυτό ήταν απελευθερωτικό για εσάς ως δημιουργό;

–Ακριβώς αυτό! Όταν πρωτάριζα να ζωγραφίζω, πριν ακόμη αρχίσω τη σχολή, τα πρώμα σχέδια όπου παρουσιάζα δύο γυμνά αγόρια σε εσωτερικούς χώρους ήξερα ότι άρχιζε μια ολόκληρη ιστορία. Χαίρομαι που ο Δήμος Λεμεσού με τίμησε για τα ογδοντάχρονα μου και στήθηκε μια εξαιρετική αναδρομική έκθεση με τη συμπαράσταση του διευθυντή του Δημοτικού Κέντρου Τεχνών Λεμεσού και επιμελητή της έκθεσης κ. Γιώργος Ταξιαρχόπουλος, με τον καλλιτεχνικό συντονιστή του έργου μου κ. Mohamed El Saadani και της κας Βούλας Κοκκίνου. Ακριβώς ο θεατής περπατώντας στις αίθουσες βλέποντας τα έργα μου αποκομίζει ακριβώς αυτήν «κριτική» αίσθηση. Είναι όμορφη ζωγραφική, είμαι λάτρης της καθαρής ζωγραφικής γλώσσας, αλλά συνάμα ολοκληρωμένη και εκείνο που άρχισα το '67, την αναζήτηση της δικής μου αλήθειας μέσα από τα χρώματα και τις συνθέσεις. Μάλιστα, το τε-

λευταίο έργο που ζωγράφισα πέρσι είναι δύο γυμνά ξαπλωμένα αγόρια που ενώνουν την αίσθηση των ακουαρέλων που άρχισα το 1967 με το σήμερα. Με συγκίνησε η προσέλευση του κοινού στα εγκαίνια που τα τέλεσε η κα Αννίτα Δημήτρίου, πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων. Μεγάλη τιμή για μένα.

–Ποιο θα λέγατε πως είναι το χαρακτηριστικό του δημιουργού Ανδρέα Καραγιάν, λοιπόν;

–Το storytelling. Μου αρέσει να διηγούμαι ιστορίες και αυτό είναι μέσα στο DNA μου. Και πιστεύω ότι το κληρονόμησα από τη γιαγιά μου! Όταν ήμουν έφηβος είχα αυτό το παράξενο όνειρο ότι περπατούσα ανάμεσα σε αρχαία ελληνικά αγάλματα και άκουγα τους ψιθυρούς τους. Αυτοί οι ψιθύροι έλεγαν ωραία μου παραξένες αισθήσεις, που προσπάθησα αργότερα να αποτυπώσω στη ζωγραφική μου. Νομίζω ότι το χαρακτηριστικό μου είναι το ότι αφήνομαι στη γοητεία των πραγμάτων και από την πραγματικότητα φτιάχνω έναν μύθο, αυτή είναι η δική μου προσωπική μυθολογία που είναι και η βάση της δικής μου Δημιουργίας. Ποιο είναι το χαρακτηριστικό μου; Λοιπόν να ζω μια grand opera και να φτιάχνω παραμύθια.

–Η συγγραφική πορεία πώς συμπλέκεται με τη ζωγραφική; Εμπνέει το ένα το άλλο, ή είναι δύο ξεχωριστές δημιουργικές διαδικασίες;

–Είμαι μια οντότητα, με καταβολή από την αστερόσκονη του σύμπαντος, μέσα μου συνυπάρ-

χει ολόκληρη η δημιουργία, το συμπαντικό θείο, αυτό είναι που με καθορίζει και αυτό είναι που με οδηγεί στη Δημιουργία και φυσικά όλες μου οι εμπειρίες στη ζωή. Έτσι κάθε μορφή έκφρασης μου είναι αλληλένδετη. Η μία διαδικασία συμπληρώνει την άλλη και δεν είναι μόνο η συγγραφή και η ζωγραφική αλλά και τα περίπου είκοσι χρόνια δημοσιογραφίας, όπου ασχολήθηκα με κριτικές και ανθρωπιστικά θέματα. Ακόμη με τον φίλιτο μακαριστό Κατσαμπά, παλέψαμε και σώσαμε το κτήριο της Αρχιεπισκοπής που σκόπευαν να το καταδαφίσουν. Όλα αυτά είναι όμορφες ψηφίδες, μέρος ενός παζλ που τελικά αυτό το παζλ είμαι εγώ! Και ομολογώ χαίρομαι αφάνταστα που η Δημιουργία μου έδωσε χρόνο να ολοκληρώσω την «Πενταλογία» μου που γράφω από το 2004 με την κυκλοφορία εφέτος του πέμπτου τόμου «Το Πέμπτο Βιβλίο» από τις εκδόσεις της Εστίας. Μέσα στις 1000 και τόσες σελίδες παραλαμβάνει ο αφηγητής μου, αναζητώντας καλλιτεχνική και ερωτική ταυτότητα σε έναν κόσμο που αλλάζει, το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα και τις αρχές του 21ου. Για μένα είναι η παρακαταθήκη μου, το Magnum Opus μου.

–Θεωρείτε τον εαυτό σας πρωτοπόρο; Εισαγάγετε πρώτος αν δεν κάνω λάθος το ανδρικό γυμνό στην κυπριακή τέχνη;

–Όταν είσαι ειλικρινής με τον εαυτό σου και δεν φοβάσαι να πεις τις Αλήθειες σου, να γίνεις ευάλωτος, τότε γίνεσαι... πρωτοπόρος. Το θέμα της ομοφυλοφιλίας έφερε πάντα μια στολή «παράλλαξης». Στην αναγέννηση για

να ζωγραφίσω ένα ωραίο ανδρικό γυμνό το κάλυπτες πίσω από αγίους σεβαστιανούς ή θεούς της αρχαιότητας. Βέβαια ήταν κι αυτό πολύ γοητευτικό. Ο Τσαρούχας εισήγαγε μέσα στο πλαίσιο μιας «ελληνικότητας» το ανδρικό γυμνό. Εγώ θέλησα να προχωρήσω λίγο πέρα, το 1978 με την πρώτη μου έκθεση με ερωτικά ανδρικά γυμνά που προκάλεσε και τότε αναστάτωση ώστε θα ερχόταν ο Αρχιεπίσκοπος να την κλείσει, και αργότερα με τις μεγάλες μου συνθέσεις, τριλογία «Κύπρος 83-85» χρησιμοποίησα το ανδρικό γυμνό σαν μορφή επαναστατική και διαμαρτυρίας. Όπως έγραψε ο κριτικός Τέχνης Χρυσάνθος Χρήστου στην Ιστορία της Κυπριακής ζωγραφικής: «Ο Καραγιάν προσθέτει μια νέα διάσταση στη σύγχρονη κυπριακή ζωγραφική. Μια διάσταση ερωτική και αισθησιακή, καθαφική και αντιφωτιστική, απολογητική και αυτοαναλυτική. Το θέμα της ζωγραφικής του είναι αποκλειστικά σχεδόν η ανδρική μορφή. Βασίζεται στο θαυμάσιο σχέδιο, τη συνθετική σαφήνεια, τη μορφική δύναμη και τη χρωματική επάρκεια του».

–Νιώσατε επαναστάτης μιλώντας για θέματα ταμπού όπως το γυμνό ή την ομοφυλοφιλία, σε εποχές που αυτό δεν ήταν νόημα;

–Δεν είναι ζήτημα να νιώσω επαναστάτης, εκείνο που ζητούσα ήταν η δική μου δικαίωση ως υπαρκτή, ως ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Θυμάμαι πάντα από μικρός επαναστατούσα, όταν μου έλεγε η μάνα μου κάτι, της έλεγα όχι, αυτό το όχι με σημάδεψε και το κουβαλούσα σε όλη μου τη

«Είναι σημαντικό το ότι, χωρίς καν να το συνειδητοποιήσω ολοκληρώνα θέματα στην τέχνη μου και συγγραφή μου, μάλλον το ένα και μοναδικό θέμα που διέπει όλη μου πορεία, την αποδοχή της διαφορετικότητας» λέει ο ζωγράφος και συγγραφέας Ανδρέας Καραγιάν.

«Νομίζω ότι το χαρακτηριστικό μου είναι το ότι αφήνομαι στη γοητεία των πραγμάτων και από την πραγματικότητα φτιάχνω έναν μύθο, αυτή είναι η δική μου προσωπική μυθολογία που είναι και η βάση της δικής μου Δημιουργίας».

ο οποίος έφερε την πρώτη τηλεόραση στη γειτονιά. Οι Έλληνες δεν μπορούσαν να αγοράσουν τηλεόραση, γιατί πήγαιναν μασκοφορμένοι επί τόπου και την έσπαζαν, εθεωρήθη ως προϊόν προπαγάνδας των Άγγλων, είμαστε επί εποχής της ΕΟΚΑ. Θυμάμαι που πήγαινα και έβλεπα όπερες. Ήταν μια εποχή διαφορετική όπου στην καθημερινότητα υπήρχε το παραμύθι και ένας κοσμοπολιτικός τρόπος ζωής. Ο πατέρας μου ήταν βιολιστής και με έπαιρνε συχνά στις πρόβες της πρώτης ορχήστρας που δημιουργήθηκε στη Λευκωσία, της ορχήστρας Μότσαρτ. Αλεξανδρία: «Αυτή είναι η Αλεξανδρία, η Μεσόγειος γεμάτη μνήμες, πουθενά αλλού η Μεσόγειος δεν έχει τόσο ομορφιά, έβγαίνα στο μπαλκόνι, στο στούντιο μου, και γέμιζα από την αύρα των ερώτων που κουβαλούσε το αεράκι». Ζωγράφιζα τα «Αλεξανδρινά» μου και ανακάλυπτα την πόλη και τον κόσμο της. Πιο πέρα το Καρτιέ Γκερεκ, υπέροχες επαύλεις που παλιά τις τριγύριζαν κήποι, εκεί έζησε και η Πηνελόπη Δέλτα, λαμπρές εποχές με δεξιώσεις, χορούς, πολιτικές συζητήσεις... Στον δρόμο δεσπόζουν αφίσες από ακάλυπτες γυναίκες που αφήνουν τα πλούσια μαλλιά τους να ανεμίζουν, καθώς διαφημίζουν κάποιο σαμπουάν. Το δικασμένο πρόσωπο της Αιγύπτου, από τη μια οι σκεπασμένες με το βέλο Αιγύπτιες και από την άλλη ο κόσμος των διαφημίσεων, ο κόσμος που αντανακλάται στον μαγικό καθρέφτη της Αλικίας. Η Αιγύπτιος διατηρεί τον κοσμικό της χαρακτήρα, αισθανόμαι ασφαλώς να κυκλοφορώ στους δρόμους. Αυτή η αίσθηση που ενώνει τον παρελθόντα χρόνο με τον παρόντα

Δημιουργός τελικά σημαίνει να φτιάχνεις ο ίδιος την Κόλαση ή τον Παράδεισο σου και να τον αφήνεις για τις επόμενες γενιές.

ζωή. Βέβαια δεν ήταν και εύκολο πράγμα επειδή προκαλούσα, και κάθε επανάσταση έχει το τίμημά της. Θέλει πολύ θάρρος να σταθείς απέναντι στις νόρμες. Βέβαια με βοήθησαν πολύ και τα επαναστατικά κινήματα της εποχής, το Gay Liberation Front και του Φεμινισμού. Ζούσα στο Λονδίνο και ανέπνεα ό,τι σύγχρονο και επαναστατικό. Ζούσαμε σε κοινόβια, ερωτευόμασταν, ήταν η εποχή των Παιδιών των Λουλουδιών. Ήταν φυσικό για μένα να θεωρώ τον εαυτό μου «επαναστάτη», αν και δεν κίνησα αρεμανίως όπως έκαναν οι «πραγματικοί» επαναστάτες! Όταν ήρθα στην Κύπρο με όλες αυτές τις εμπειρίες έγινα από τους πρωτεργάτες του gay κινήματος. Δεν λέω ότι δεν συνάντησα κάποιο ρατσισμό απέναντί μου, αλλά κάπου επέβαλα τον εαυτό μου μέσω της ειλικρινούς στάσης που κράτησα στη ζωή μου, στη ζωγραφική και συγγραφική μου.

–Πόσο έχουν επηρεάσει τον δημιουργό πόλεις όπως η Αλεξανδρία και η Λευκωσία;

–Εδώ σας δίνω την αύρα δύο πόλεων που με επηρέασαν, με έκαναν κοσμοπολίτη και άνοιξαν τους ορίζοντές μου. Λευκωσία: Η οδός Ουζουνιάν, τη δεκαετία του '40 και '50 όπου μεγάλωσα, ήταν ένα πολυπολιτισμικό κέντρο, μια μικρογραφία της κοινωνίας της εποχής. Θυμάμαι την κυρία Πάμπουλου που έβγαίνα στο μπαλκόνι με το τσιγάρο της και έλεγε για τους νεόπλουτους «λε κολ ξεβράκ αν βαγιάν λε βρακ κεστικ». Κάθε σπίτι είχε και μια ιστορία. Στο ανώι ήταν το σπίτι του Αρμεναίου, του Τζωρτζ Ιντζιρτζιάν,

1, 2, 3... Πινέλα, καμβάδες και πάμε

Στην έκθεση που φιλοξενείται αυτή την περίοδο στη Λεβέντειο Πινακοθήκη στη Λευκωσία το κοινό μετατρέπεται σε καλλιτέχνη

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΛΑΚΗ**

Μία διαφορετική έκθεση φιλοξενεί αυτή την περίοδο η Λεβέντειος Πινακοθήκη, με αφορμή τα δέκατα γενέθλιά της, και ο τίτλος της... ενδεικτικός «1, 2, 3... Ζωγράφισε!». Η ιδέα της έκθεσης έρχεται από τη «ζωγραφική με αριθμούς», που γεννήθηκε στη μεταπολεμική ευημερία της Αμερικής του 1950 και συνδέθηκε με μία κάπως πιο «εύκολη» αναπαραγωγή συχνά διάσημων έργων τέχνης, επιτρέποντας στον καθένα να «γίνει καλλιτέχνης». Σε αυτό το πλαίσιο λοιπόν και η Λεβέντειος Πινακοθήκη ζητάει από το φιλότεχνο κοινό της να μετατραπεί σε καλλιτέχνη. Οι επισκέπτες και οι επισκέπτριες της Λεβέντειου, συμμετέχοντας σε αυτό το ζωγραφικό παιχνίδι, καλούνται και γιατί όχι προκαλούνται να ερμηνεύσουν με τον δικό τους τρόπο έργα τέχνης που γνώρισαν και αγάπησαν από τις μόνιμες Συλλογές της Πινακοθήκης, αλλά και μετά από δέκα χρόνια προσωρινών εκθέσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και γόνιμης ανταλλαγής ιδεών στους χώρους της Πινακοθήκης. Μέσω αυτής της έκθεσης το κοινό θα έχει την ευκαιρία να ξαναδεί την τέχνη με διαφορετικό μάτι, και γίνεται αφορμή να ξανασκεφτούμε όλοι ό,τι νομίζουμε ότι γνωρίζουμε για την τέχνη, για τη δημιουργική διαδικασία και για τη σχέση ανάμεσα στον δημιουργό και στον θεατή, τον «πομπό και τον δέκτη», σε ένα έργο τέχνης. Αν ο επισκέπτης από απλός παρατηρητής και ερμηνευτής ενός

ζωγραφικού έργου μετατρέπεται σε καλλιτέχνη... εμπνεόμενος από έναν ζωγράφο ή ένα έργο, άραγε αλλάζει και η δυναμική ή η πρόσληψή του για την τέχνη ή τον δημιουργό; Ίδου πεδίο δόξης για να δούμε την τέχνη με άλλο μάτι.

Νέα ματιά

Ο στόχος της έκθεσης, όπως μας εξηγείται από τη Λεβέντειο Πινακοθήκη είναι να ξαναϊδωθούν οι τις Συλλογές της Πινακοθήκης με νέα μάτια, και για τους πιο τολμηρούς, να προβληματιστούν με ερωτήσεις, αναζητώντας την ουσία που εμπεριέχεται γενικά στην καλλιτεχνική δημιουργία.

Η συμμετοχική αυτή έκθεση πραγματοποιείται στην παρακαταθήκη του μοντερνισμού που συνδέθηκε άρρηκτα με την αμφισβήτηση του ρόλου του καλλιτέχνη ως «δημιουργού».

μηνούς, να προβληματιστούν με ερωτήσεις, αναζητώντας την ουσία που εμπεριέχεται γενικά στην καλλιτεχνική δημιουργία. Η συμμετοχική αυτή έκθεση πραγματοποιείται στην παρακαταθήκη του μοντερνισμού που συνδέθηκε άρρηκτα με την αμφισβήτηση του ρόλου του καλλιτέχνη ως «δημιουργού». Μία ακόμη πολύ ενδιαφέρουσα πτυχή της έκθεσης και της φιλοσοφίας της εν γένει είναι ο πειραματισμός με τον μύθο της καλλιτεχνικής ιδιοφυΐας, της συνεργατικής κουλτούρας και της μηχανιστικής τέχνης που γέννη-

Ο στόχος της έκθεσης «1, 2, 3... Ζωγράφισε!», όπως μας εξηγείται από τη Λεβέντειο Πινακοθήκη, είναι να ξαναϊδωθούν οι τις Συλλογές της Πινακοθήκης με νέα μάτια, και για τους πιο τολμηρούς, να προβληματιστούν με ερωτήσεις, αναζητώντας την ουσία που εμπεριέχεται γενικά στην καλλιτεχνική δημιουργία.

σε την pop art, την εποχή που ξαναζωντανεύει μέσα από κουτιά ζωγραφικής με αριθμούς (και την τολμηρή πρόταση «Φτιάξ' το μόνος σου!»), που χρόνια πραγματοποιούνται ανατρεπτικοί καλλιτέχνες από τον Andy Warhol στον Damien Hirst και μετέπειτα.

Η «ζωγραφική με αριθμούς» μπορεί να είναι ένα ανατρεπτικό εικαστικό σχόλιο επάνω στην ίδια τη δημιουργική μας φύση, αλλά και στην αισθητική απόλαυση που μπορεί να προσφέρει η (φαινομενικά) «δίκως νόημα» τέχνη. Μέσω της έκθεσης «1, 2, 3... ζω-

γράφισε!» προκύπτουν διάφορα ερωτήματα, τα οποία φυσικά θα απαντηθούν διά της... ζωγραφικής ενέργειας... Στην έκθεση αυτή της Λεβέντειου Πινακοθήκης θα αναρωτηθεί ο συμμετέχων «Αν το μόνο που έχεις να κάνεις είναι να "ακολουθήσεις τους αριθμούς", τότε πού ακριβώς έγκειται το νόημα του πίνακα;». Αυτός ο μηχανιστικός τρόπος αναπαραγωγής μιας εικόνας είναι απελευθερωτικός ή εγκλωβίζει τη φαντασία; Από την άλλη τίθεται και το ερώτημα... Αποτελεί φόρο τιμής ή ηερουσία να ξαναδημιουργή-

σει κανείς έναν Γκικά ή να φιλοτεχνήσει μια αναθεωρημένη εκδοχή του Coco του Renoir; Ένα ερώτημα που επίσης τίθεται στην έκθεση αυτή και που ολοένα αρχίζει και αφορά και την καλλιτεχνική δημιουργία είναι ο ρόλος της τεχνικής νοημοσύνης. Τα ερωτήματα που πραγματεύεται η έκθεση προκαλούν το κοινό να αναλογιστεί, αν ξλώνοντας τον μύθο του «δημιουργού» μοιραία περνάμε και στην αμφισβήτηση της «καλλιτεχνικής πρόθεσης» ως μονοδιάστατης αλήθειας. Η έκθεση, όπως αναφέρουν

οι εμπνευστές της ιδέας, εισάγει με τρόπο χειροπιαστό μια δημοκρατικότερη προσέγγιση στην τέχνη, εστιάζοντας παράλληλα στην εξωστρέφεια και στη συμπεριληψη, αλλά και στην καλλιέργεια συνεργατικής κουλτούρας. Σε αυτό το θέμα, η Λεβέντειος Πινακοθήκη, από την ημέρα ίδρυσής της χτίζει την αίσθηση κοινότητας, όπου οι άνθρωποι μπορούν να συγχρωτιστούν σε έναν χώρο σχεδιασμένο να λειτουργήσει ως κόμβος, ως εργαστήριο και ως φάρος ιδεών, διάλογου και τέχνης. Όπως και να 'χει τον τελικό λόγο τον έχει το κοινό, μπορεί να επιλέξει, να δοκιμάσει να επανερμηνεύσει μια καλλιτεχνική παράδοση, να λειτουργήσει ατομικά ή ως κομμάτι ενός μεταανεωτερικού «εργαστηρίου» ή απλώς να χαρεί τη στιγμή, να απολαύσει τη διαδικασία και την υφή των χρωμάτων σε έναν χώρο γεμάτο προοπτικές. Το κοινό έχει στα χέρια του τα πινέλα και τα χρώματα, as ξανα-ζωγραφίσει όπως αυτό θέλει τον κόσμο των καλλιτεχνών, έργα των οποίων φιλοξενούνται στη Λεβέντειο Πινακοθήκη.

Πληροφορίες: «1, 2, 3... Ζωγράφισε», Λεβέντειος Πινακοθήκη, Λευκωσία. Διάρκεια έκθεσης έως 9 Ιουνίου. Γενικός συντονισμός, ιδέα και ανάπτυξη περιεχομένου: Μυρτώ Χατζάκη, Λουκία Λοΐζου Χατζηαβριήλ, Κατερίνα Στεφανίδου. Σύμβουλος Έκθεσης: Δήμητρα Θεοδότου Αναγνωστοπούλου. Κατά τη διάρκεια της έκθεσης θα διεξαχθούν και κάποιες μουσικές εκπλώσεις, έτσι ο επισκέπτης θα έχει την ευκαιρία να ζωγραφίσει μετά μουσικής.

A WAR PHOTOGRAPHER. A SURVIVOR.
A SECRET THAT THREATENS TO DESTROY THEM BOTH.

HUGO WEAVING

HEARTS AND BONES
A FILM BY BEN LAWRENCE

tiff
"SENSITIVE AND AFFECTING"
VARIETY

ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 21:00

HEARTS AND BONES
ΔΡΑΜΑ

Ο Σεμπάστιαν, ένας πρόσφυγας από το Βόρειο Σουδάν, έχει φτιάξει μια ευτυχισμένη ζωή στην Αυστραλία. Όταν μαθαίνει ότι σε μια έκθεση πρόκειται να παρουσιαστούν φωτογραφίες από τη σφαγή στο χωριό του, συναντά τον φωτογράφο και του ζητά να τις αποσύρει.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cablenet cyta vision MOVIES MESIMVRIA

Θέση: 101 Θέση: 49

www.mesimvria.com

Για τον άνθρωπο
και τον γοργιζισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

Romas Katsoris

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

Οι ΗΠΑ ξανά στο μονοπάτι του Εμφυλίου

Ενας διχασμένος (και οπλισμένος) λαός με έναν αυταρχικό πρόεδρο

Εμφύλιος πόλεμος ★★
ΘΡΙΑΕΡ (2024)

Σκηνοθεσία: Αλεξ Γκάρλαντ
Ερμηνείες: Κίρστεν Ντανστ, Βάγκνερ Μόουρα, Κέλι Σπένι

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Ερχεται αυτή την εβδομάδα στις αίθουσες μια από τις πολυαναμενόμενες ταινίες της τρέχουσας κινηματογραφικής σεζόν. Ο Αλεξ Γκάρλαντ («Ex Machina») εννοχιστρώνει σκηνοθετικά ένα δικής του επινόησης σενάριο, σύμφωνα με το οποίο η Αμερική βρίσκεται για τα καλά στη δίνη του εμφυλίου πολέμου. Με τις πολιτείες του Τέξας και της Καλιφόρνιας να έχουν ξεγερευθεί ενάντια στον πρόεδρο, μια ομάδα δημοσιογράφων και φωτορεπόρτερ ταξιδεύει από τη Νέα Υόρκη στην Ουάσινγκτον προκειμένου να καλύψει από κοντά τη σύγκρουση. Για να το καταφέρει θα χρειαστεί να διασχίσει μια δυστοπία, όπου το χάος, η παράνοια και οι θανάσιμοι κίνδυνοι παραμονεύουν σε κάθε στροφή.

Η Κίρστεν Ντανστ αναλαμβάνει τον κεντρικό ρόλο της έμπειρης φωτορεπόρτερ, έχοντας στο πλευρό της τον δημοσιογράφο του Βάγκνερ Μόουρα («Narcos») και τη νεαρή φωτογράφο της Κέλι Σπένι («Πρισίλα»). Ήδη από την πολεμική σκηνή της έναρξης, ο Γκάρλαντ φροντίζει να σοκάρει τον θεατή, «ρίχνοντάς» τον επί της ουσίας σε μια αδιανόητη πραγματικότητα, δίχως πολλές εξηγήσεις και αναδρομές στο πώς φτάσαμε έως εδώ. Σε γενικές γραμμές, η εντύπωση που μένει είναι πως τον Λευκό Οίκο κατοικεί ένας αυταρχικός πρόεδρος (βρίσκεται στην... τρίτη του θητεία, έχει διαλύσει το FBI), μάλλον ευθεία αναφορά στον Ντόναλντ Τραμπ, ενώ οι επαναστατημένες Δυτικές Δυ-

νάμεις βρίσκονται κοντά στην τελική επικράτηση.

Αυτό που θα συναντήσει, ωστόσο, στον δρόμο η ομάδα των ηρώων δεν είναι τακτικές μάχες, αλλά μια καοτική αλυσίδα συγκρούσεων ανάμεσα σε αντάρτες, οργανωμένες στρατιωτικές δυνάμεις και απλούς πολίτες, οι οποίοι κυκλοφορούν οπλισμένοι σαν αστακοί πράττοντας κατά το δοκούν. Αρκετοί από αυτούς δεν ξέρουν καν

«*Ρίχνω στον τύπο που με πυροβολεί από απέναντι*», λέει ένας από τους εμπολέμους. *Μια ειρωνική αναφορά και στη σημερινή σύγκρουση που επικρατεί στην Αμερική.*

ακριβώς ποιον μάχονται—«ρίχνω στον τύπο που με πυροβολεί από απέναντι», λέει ένας τους— γεγονός που αποτελεί ειρωνική αναφορά και στη σημερινή σύγκρουση που επικρατεί στις ΗΠΑ.

Στις καλές στιγμές της, η ταινία του Γκάρλαντ και της A24 είναι ακριβώς αυτό: μια τραβηγμένη στα άκρα μεγέθυνση αληθινών προβλημάτων με εύστοχες παρατηρήσεις, πάνω σε μια ξεκάθαρα διχασμένη χώρα, η οποία ετοιμάζεται για άλλον ένα γύρο καθοριστικών εκλογών. Από την άλλη, συχνά οι συμβολισμοί γίνονται υπερβολικά χοντροκομμένοι και οι καταστάσεις σχηματικές, ενώ η ανάγκη-επιλογή για περισσότερη καθαρή δράση, ειδικά προς το τέλος, στερεί στην πραγματικότητα κάτι από τη δραματική κορύφωση και την αληθοφάνεια των τεκταινόμενων.

Ελεύθεροι σκηνοθετές στον πυρσό του Αγάλματος της Ελευθερίας. Ο Αλεξ Γκάρλαντ περιγράφει ένα χάος με έντονους συμβολισμούς.

HOME CINEMA

Βιντεοπαιχνίδι και λογοτεχνία επί της οθόνης

Η Ελα Πουρνέλ πρωταγωνιστεί στη μεταφορά του δημοφιλέστατου «Fallout» στο Amazon Prime.

Δημήτρης Πολιτάκης, Ηρώ Σοφουλάκη στο «The Great Eastern» των Λάκη και Αρη Ιωάν.

Fallout
ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ (2024)
Δημιουργός: Τζίνια Ρόμπερτσον, Γκρέϊαμ Βάγκνερ
Ερμηνείες: Ελα Πουρνέλ, Γουόλτον Γκόγκινς

Ένα από τα πιο επιτυχημένα βιντεο γκέιμ στην ιστορία μεταφέρεται στη μικρή οθόνη με μια πλούσια παραγωγή του Amazon Prime. Περίπου 200 χρόνια έπειτα από ένα πυρηνικό ολοκαύτωμα, κάποιος από τους απογόνους των επιζώντων μένουν ακόμα σε υπόγεια καταφύγια. Μία εξ αυτών ωστόσο θα αναγκαστεί να ανέβει στην επιφάνεια όταν ο πατέρας της θα απαχθεί από ληστές. Εκεί ανακαλύπτει έναν ολόκληρο καινούργιο κόσμο αποτελούμενο από σύγχρονους σταυροφόρους, παράνομους κάθε λογής και... μεταλλαγμένους.

Το σύμπαν του δημοφιλέστατου «Fallout» ζωντανεύει με μεγαλειώδη τρόπο, χάρη σε εξαιρετικά ειδικά εφέ, αλλά κυρίως μια πολύ προσεγγισμένη αφήγηση, η οποία μετακινείται από τον έναν ήρωα στον άλλο φτάνοντας να συνδέσει τις μετα-

ξύ τους ιστορίες. Το σκηνοθετικό, που θυμίζει έντονα γουέστερν, είναι τουλάχιστον εντυπωσιακό, όπως και οι σκηνές δράσης, που δεν κάνουν οικονομία στη γραφική βία και στο σπλάτερ. Ταυτόχρονα το σενάριο ισορροπεί άρτια ανάμεσα στο δράμα και την κωμωδία, με τη δεύτερη να είναι πανταχού παρούσα στην πιο σύγχρονη, αλλόκοτη εκδοχή της.

Αντιθέτως βιντατζ είναι η υπόλοιπη αισθητική, τόσο του σάουντρακ όσο και των σκηνικών, που μοιάζουν να έχουν μείνει στη δεκαετία του 1960, όταν δηλαδή υποτίθεται ότι εξαπολύθηκαν και τα πυρηνικά που κόντεψαν να εξαφανίσουν την ανθρωπότητα.

The Great Eastern ★★

ΔΡΑΜΑ (2015)
Σκηνοθεσία: Λάκης και Αρη Ιωάν
Ερμηνείες: Δημήτρης Πολιτάκης, Ηρώ Σοφουλάκη

Η πλατφόρμα του Cinobo κάνει αυτές τις μέρες αφιέρωμα στους πολυσχιδείς καλλιτέχνες Λάκη και Αρη Ιωάν (The Callas) κι

εμείς επιλέγουμε μία από τις καλύτερες ταινίες τους. Βασισμένη στον κλασικό «Μέγα Ανατολικό» του Ανδρέα Εμπειρικού, τοποθετείται στη σύγχρονη εποχή, με βασική πρωταγωνίστρια την Ειρήνη (Ηρώ Σοφουλάκη), μια όμορφη, γεμάτη ζωντάνια και νιάτα κοπέλα, η οποία θα ανατρεφεί την προκαθορισμένη ροή των καταστάσεων που συντελούνται στη μικρή αλλά πολυσυλλεκτική κοινωνία ενός σταθμού μετάβασης. Οι ανθρωπίνες αδυναμίες και το «τραύμα» που κουβαλάμε μέσα μας, σε συνδυασμό με τη δίνη του έρωτα, προκαλούν ανεξέλεγκτες εξελίξεις, εν αναμονή μιας ιδανικής κοινωνίας-οικογένειας που θα βασίζεται στη φιλία, στην αλληλεγγύη, στον αλληλοσεβασμό, στον έρωτα και στον πόθο. Δίπλα στους χαρακτήρες της ταινίας, το μινιμαλιστικός αρχιτεκτονικός, απομονωμένο κτίριο των πρώην σφαγείων της Υδρας—όπου έγιναν και τα περισσότερα από τα γυρίσματα—πρωταγωνιστεί εξίσου, σε μια άγρια αρμονία με το βραχώδες τοπίο του νησιού.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Δύο επιτυχημένες συναυλίες από τη Γαλλική Ραδιοφωνία

Ιδιαίτερα επιτυχημένες υπήρξαν οι δύο συναυλίες της Φιλαρμονικής Ορχήστρας της Γαλλικής Ραδιοφωνίας υπό τον Μίκο Φρανκ. Στις 12 και στις 13 Μαρτίου, στην αίθουσα «Χρήστος Δ. Λαμπράκης», ο Φινλανδός αρχιμουσικός διύθυσε ένα «γαλλικό» και ένα «ρωσικό» πρόγραμμα και συνεργάστηκε με δύο εξαιρετικούς σολιστές: τον Γάλλο τσελίστα Γκοτιέ Καπιόν για το πρώτο Κοντσέρτο για τσέλο του Καμίγ Σεν-Σανς και με τη Νορβηγίδα βιολονίστρια Βίλντε Φρανγκ για το πρώτο Κοντσέρτο για βιολί του Ντιμίτρι Σοστακόβιτς.

Την πρώτη βραδιά, η ορχήστρα ξεκίνησε με το «Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύλου» του Ντεμπισί, συνέχισε με τη συμφωνική σουίτα «Ανοιξη» του ίδιου συνθέτη και ολοκλήρωσε το πρόγραμμά της με τη σουίτα «Η μάνα μου η χίνα» του Ραβέλ. Εκείνο το οποίο άμεσα διέκρινε κανείς ήταν η ποιότητα ήχου του συνόλου και ιδιαίτερα αυτή των εγχόρδων του: ένας ήχος ομοιογενής, καλλιεργημένος, αισθητικά ωραίος, ο οποίος διατηρούσε τις ποιότητες αυτές ακόμη και στις μεγαλύτερες εντά-

σεις. Στην τέχνη του Φρανκ θα πρέπει να αποδώσει κάποιος την ευγένεια και την κομψότητα στη διαμόρφωση των φράσεων, ειδικά όπως αποτυπώθηκε στις πέντε μικρογραφίες που συνιστούν το έργο του Ραβέλ. Στον αρχιμουσικό πιστώνεται επίσης η ευέλικτη, χαλαρή άρθρωση ανάμεσα στις μουσικές παραγράφους, η οποία τελικά έδινε χαρακτηριστική ελαφρόδα στη μουσική.

Ήταν ποιότητες οι οποίες επιβεβαιώθηκαν και την επόμενη βραδιά, τόσο στο Κοντσέρτο του Σοστακόβιτς όσο και στην υποδειγματική απόδοση της μουσικής για το μπαλέτο «Πετρούσκα»

Ο Μίκο Φρανκ διύθυσε δύο καλά σχεδιασμένα προγράμματα με εξαιρετικούς σολιστές.

του Στραβίνσκι. Ο Φρανκ και η ορχήστρα ανέδειξαν τις ατμόσφαιρες του μπαλέτου μέσα από τη μουσική: την ανάλαφρη, ανέμελη διάθεση καρναβαλιού με το

Η Νορβηγίδα βιολονίστρια Βίλντε Φρανγκ δεν φοβόταν να αναδείξει τα σκοτάδια της μουσικής του Σοστακόβιτς.

κουκλοθέατρο και τα παιχνίδια, τη μαγεία της έναστρης νύχτας, τον γοητευτικό όσο και απειλητικό Μαυριτανό. Στο εξαιρετικό αποτέλεσμα συνεισέφεραν άρι-

στες επιδόσεις από τα πνευστά, ιδιαίτερα το φλάουτο και την τρομπέτα.

Κατά την πρώτη βραδιά, ο Γκοτιέ Καπιόν απέδωσε με εκφρα-

στικότητα το πρώτο Κοντσέρτο για τσέλο του Σεν-Σανς. Δεδομένη ήταν η δεξιοτεχνία όπως και η τονική ακρίβεια, στοιχεία που επέτρεπαν στον τσελίστα να χει-

ριστεί με μεγάλη ευχέρεια τα εκφραστικά του μέσα.

Ακόμη επιτυχεστέρα υπήρξε κατά τη δεύτερη βραδιά η ερμηνεία της Βίλντε Φρανγκ στο πρώτο Κοντσέρτο για βιολί του Σοστακόβιτς. Οχι μόνον επειδή το έργο είναι ιδιαίτερα απαιτητικό, αλλά και επειδή λίγες ημέρες νωρίτερα ένας άλλος θαυμάσιος βιολονίστας, ο Κρίστιαν Τέτσαφ, είχε ερμηνεύσει με επιτυχία το ίδιο κοντσέρτο στην ίδια αίθουσα με τη Φιλαρμονική Ορχήστρα του Λονδίνου. Η Φρανγκ διέθετε ήχο εντυπωσιακά στιβαρό όσο και εύπλαστο.

Η ερμηνεία της υπήρξε ιδιαίτερα εκφραστική και ξεχώρισε για τη εσωτερικότητα της στην «πασακάλα». Γεμάτο αποχρώσεις και ευαίσθητες σκιάσεις ήταν επίσης το εκτενές δεξιοτεχνικό τμήμα (καντέντσο) στο τέλος αυτού του μέρους. Είχε κανείς την αίσθηση μιας ερμηνείας που δεν φοβόταν να αναδείξει τα σκοτάδια της μουσικής και η οποία ευτύχησε επειδή, επιπλέον, ο Μίκο Φρανκ κράτησε την ορχήστρα χαμηλά, δημιουργώντας καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στο σύνολο και στην σολίστ.

«Δεν είμαι ειδικός στην αγάπη»

Ο βραβευμένος με Νομπέλ Λογοτεχνίας Τζον Μάξγουελ Κούτσι μιλάει στην «Κ» για το βιβλίο του «Ο πολωνός»

Συνέντευξη στη ΛΕΝΑ ΜΑΤΣΙΩΡΗ

Το 2003 ήταν η χρονιά που του απονεμήθηκε το Νομπέλ Λογοτεχνίας· είχε χαρακτηριστεί τότε ως μία από τις πιο αναμενόμενες αλλά και από τις πιο δίκαιες βραβεύσεις. Ο λόγος φυσικά για τον συγγραφέα Τζον Μάξγουελ Κούτσι, με καταγωγή από τη Νότια Αφρική, ο οποίος ήδη από το 1983 είχε κερδίσει το βραβείο Booker για το βιβλίο του «Ο βίος και πολιτεία του Μάικλ Κ.» και το 1999 είχε κερδίσει ξανά για το μυθιστόρημά του «Ατίμωση». Έτσι, ο Κούτσι έγινε ο πρώτος συγγραφέας που έχει κερδίσει δύο φορές το βραβείο Booker και ίσως ο μοναδικός που δεν παραιτήθηκε για να το παραλάβει.

Γεννημένος στο Κέιπ Τάουν το 1940, έχει αίμα ολλανδικό από την πλευρά του πατέρα του, ενώ από εκείνη της μητέρας του ολλανδικό, γερμανικό και πολωνικό. Το 1962 εγκαταστάθηκε στη Μεγάλη Βρετανία, εργάστηκε ως προγραμματιστής στην IBM και το 1965 γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο του Οστίν, στο Τέξας των ΗΠΑ. Σπού-

«Οι άνθρωποι στα βιβλία έχουν τη δική τους ζωή και τις δικές τους απόψεις, τόσο ασταθείς και μεταβλητές, όσο οι απόψεις των ανθρώπων στον πραγματικό κόσμο».

δασε γλωσσολογία και λογοτεχνία. Το 1972 επέστρεψε στη Ν. Αφρική και δίδαξε στο Πανεπιστήμιο του Κέιπ Τάουν. Το 1974 εκδίδει το πρώτο του μυθιστόρημα, για να ακολουθήσει μια πληθώρα βιβλίων – μυθοπλασία αλλά και αυτοβιογραφία, δοκίμια και μελέτες.

Γνωστός για τον μοναχικό του βίο – από το 2002 ζει στην Αυστραλία και το 2006 πολιτογράφηκε Αυστραλός – αλλά και την απροθυμία του να παραχωρεί συνεντεύξεις, ήταν τεράστια η έκπληξή μου όταν δέχτηκε να μιλήσει για το νέο του βιβλίο «Ο πολωνός» (μτφρ.: Χριστίνα Σωτηροπούλου, επιμ.: Μίνα Ευσταθίου, εκδ. Διόπτρα). Το άλλο σημαντικό μυθιστόρημα του Κούτσι, η «Ατίμωση», αναμένεται να κυκλοφορήσει προσεχώς, επίσης από τις εκδόσεις Διόπτρα.

Να σημειώσουμε επιπλέον εδώ ότι στο φετινό Φεστιβάλ Αθηνών - Επιδαύρου, ο Πολωνός σκηνοθέτης Κριστόφ Βαρλικόφσκι βασιζόταν με τη θεατρική ομάδα Nowy Teatr την παράσταση «Elizabeth Costello/J. M. Coetzee. Επτά μαθήματα και πέντε παραβολές», που θα ανεβεί στην Πειραιώς 260 (5-7 Ιουνίου), στα εξής έργα του νομπελίστα συγγραφέα: «Ελιζαμπέτ Κοστέλο», «Ένας αργός άνθρωπος» και Moral Tales.

Ερωτας και μουσική

Η πλοκή του «Πολωνού» εξελίσσεται απλά, όσο απροσδόκητα πολύπλοκα και απαιτητικά είναι πολλές φορές τα «απλά» πράγματα. Πρόκειται για μια ιστορία αγάπης. Ένας Πολωνός πιανίστας κοντά στα εβδομήντα, ο Βίτολντ, γνωστός για τις αντιρομαντικές ερμηνείες του Σοπέν, προσκαλείται να δώσει ένα ρεσιτάλ στη Βαρκελώνη. Εκεί συναντά και ερωτεύεται μια γοητευτική και νεότερη του Ισπανίδα με το δαντικό όνομα Μπεατρίθ.

Πόσο οικείο του ήταν να δημιουργήσει έναν ήρωα σαν τον Πολωνό, ο οποίος ερμηνεύει έναν Σοπέν «κλιρονόμο του Μπαχ» πηγαίνοντας κόντρα στο στερεότυπο της καταγωγής του; Είναι περίπου η ίδια συνθήκη που ένας συγγραφέας σαν τον Κούτσι, με παγκόσμια αναγνώριση, προσπα-

«Είναι πάντα κολακευτικό να σου λένε ότι κάποιος σε αγαπά τόσο πολύ, που δεν μπορεί να ζήσει χωρίς εσένα», λέει ο Τζον Μάξγουελ Κούτσι.

θεί να αποφυγήσει το «καθήκον» αλλά και το στερεότυπο του «εθνικού» συγγραφέα;

Ο ίδιος λέει: «Γεννήθηκα στη Νότια Αφρική, αλλά από το 2002 ζω στην Αυστραλία. Αν ήθελα να γίνω εθνικός συγγραφέας, θα προσπαθούσα να γίνω εθνικός συγγραφέας της Νότιας Αφρικής ή εθνικός συγγραφέας της Αυστραλίας. Η έννοια του εθνικού συγγραφέα είναι, κατά τη γνώμη μου, ξεπερασμένη. Είχε γεννηθεί στις εθνικές επαναστάσεις της Ευρώπης στις αρχές του 19ου αιώνα και έχασε τη δύναμή της στις αρχές του 20ού αιώνα».

«Δεν είναι γλώσσα»

Οι πρωταγωνιστές αυτού του έργου επικοινωνούν σε μια γλώσσα που δεν είναι η μητρική τους, με αποτέλεσμα να είναι προβληματική η έκφραση όχι μόνο των βαθύτερων συναισθημάτων τους αλλά και των πιο απλών αποχρώσεών τους. Η μουσική λειτουργεί σαν γέφυρα, αλλά είναι άραγε αρκετή; Έχουμε συνηθίσει να

εξετάζουμε τη μουσική, εντελώς φυσικά, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο, μιλώντας συχνά για παγκόσμια γλώσσα. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως ένας από τους λόγους για τους οποίους ο συγγραφέας επέλεξε η αρχιτεκτονική αυτού του βιβλίου να βασίζεται εν πολλοίς στη μουσική, είναι γιατί η μουσική είναι η μόνη γλώσσα που μπορεί να συνδέσει τους ανθρώπους; Ως προς αυτό, είναι κατηγορηματικός:

«Δεν υπάρχει ενιαία μουσική, μια μουσική, ούτε παγκόσμια γλώσσα μουσικής. Ο Πολωνός πιανίστας στο βιβλίο μου είναι ένας εκφραστής και υπέρμαχος της δυτικής τέχνης-μουσικής, της αγαπημένης μουσικής ενός ολοένα και μικρότερου κοινού».

Ο Κούτσι, εκτός από ουδέτερης παρατηρητής της δικής του σχέσης με την ευρωπαϊκή κουλτούρα και του ρόλου της στη διαισθητική της δικής του προσωπικής ταυτότητας, είναι και εξαιρετικός ανατόμος της ανθρώπινης κατάστασης, που δεν

αφήνει περιθώρια για παρερμηνείες και δεν προσφέρει ποτέ εύκολες απαντήσεις.

«Η Πολωνία είναι γεμάτη σκουπίδια. Σκουπίδια αιώνων. Δεν τα θάβουμε. Δεν τα κρύβουμε», γράφει κάπου στο βιβλίο. Η Πολωνία είναι μια χώρα που διαχρονικά αποτελεί ένα πεδίο συγκρούσεων. Μήπως είναι και μια αλληγορία για τον δικό του κόσμο;

«Αυτό το σχόλιο για την Πολωνία προέρχεται από το στόμα ενός άνδρα που μιλάει σε μια γυναίκα σε μια συγκεκριμένη στιγμή της σχέσης τους. Είναι πιθανό ότι θα εξέφραζε αρκετά διαφορετικά συναισθήματα για τον δικό του κόσμο;»

«Δεν είμαι ειδικός σε τρόπους αγάπης, ιδιαίτερα σε τρόπους αγάπης στον σύγχρονο κόσμο. Η Μπεατρίθ, η πρωταγωνίστρια στο μυθιστόρημά μου, έχει μια πιο προσγειωμένη στάση απέναντι στον έρωτα από τον Πολωνό πιανίστα, ο οποίος είναι, όπως λέτε, ιδεαλιστής. Ποιο από αυτά αντιπροσωπεύει το μέλλον της ρομαντικής αγάπης; Δεν μπορώ να πω».

Η απάντησή του αυτή μας θυμίζει τον τρόπο που επικρίνει να προσεγγίσει μυθοπλαστικά ακό-

Μήπως τότε, η ιστορία της Μπεατρίθ και του Βίτολντ είναι μια υπενθύμιση πως υπάρχει μια επείγουσα ανάγκη για αναανομητοδότηση θεμελιακών αρχών και εννοιών; Αλλωστε, ένα μεγάλο μέρος της αξίας που έχουν τα έργα του μεγάλου συγγραφέα οφείλεται ακριβώς στις λεπτές αποχρώσεις των ιστοριών αγάπης, του ηθικού προβληματισμού, της αντιπαραβολής διαφορετικών οπτικών γωνιών στο εσωτερικό της πλοκής.

«Δεν είμαι δάσκαλος ή ιεροκήρυκας, ιδιαίτερα στο θέμα της αγάπης. Ο «Πολωνός» είναι μια ιστορία αγάπης, δηλαδή μια ιστορία για έναν άνδρα και μια γυναίκα σε μια περίπλοκη κατάσταση στην οποία η εμψυχωτική και κινητήριος δύναμη είναι ο έρωτας».

Και το δράμα; Ο συγγραφέας δεν θέλει να το αποφυγή, γι' αυτό και βάζει στα χείλη της ηρωίδας του μια συνθησιμένη συναισθηματική απαίτηση: «Γιατί δεν με βομβάρδισες με ικεσίες»; Είναι τόσο απαραίτητο, λοιπόν, το δράμα για να κατανοήσουμε τον άλλον; «Είναι πάντα κολακευτικό να σου λένε ότι κάποιος σε αγαπά

«Η Μπεατρίθ έχει μια πιο προσγειωμένη στάση από τον Πολωνό πιανίστα, ο οποίος είναι ιδεαλιστής. Ποιο από αυτά αντιπροσωπεύει το μέλλον της ρομαντικής αγάπης; Δεν μπορώ να πω».

τόσο πολύ, που δεν μπορεί να ζήσει χωρίς εσένα».

Σε μια σχέση, όμως, που για τον Πολωνό πιανίστα συμβολίζει την απόλυτη αγάπη, ο συγγραφέας βάζει την Μπεατρίθ στο επίκεντρο της ιστορίας του. Τι βιώνει, τι σκέφτεται, πώς νιώθει...

Η γραφή του Κούτσι παραμένει λιτή, πυκνή, με λέξεις καθαρές, αλλά και σκληρές. Η αγάπη, η φθορά, η απελπισία, ο θάνατος διεισδύουν χωρίς καμιά απειλή σε αυτή την ανεπιτήδευτη ιστορία, γιατί δεν έχουν πρόθεση να την αλώσουν. Η μήπως το αντίθετο;

«And just as it often happens that a man goes looking for silver and apart from his intention finds gold...» (Dante, Convivio II, chapters 11-12).

Μήπως έχει αντιστρέψει τους ρόλους και είναι η Μπεατρίθ που για την αγάπη, την ηθικά υπερβατική αγάπη, θα χρειαστεί να περάσει τον Παράδεισο, το Καθάρτήριο και την Κόλαση; Μήπως η ιστορία συνεχίζεται ακόμη και όταν θα έχει διαβαστεί και η τελευταία σελίδα; Είναι αποστομωτικός: «Οι φιλοδοξίες μου δεν είναι τόσο μεγάλες».

μη και τη βιογραφία του ή ακόμη και την παροιμιώδη διάλεξη του «Αυτός και ο άνθρωπος του», με αφορμή τη βράβειυσή του με το Νομπέλ Λογοτεχνίας (2003).

Σημείο διάβασης

Η μελαγχολία σε αυτό το μυθιστόρημα είναι το ορατό σημείο διάβασης: ανακαλύπτοντας ξανά την αγάπη του ποιητή Δάντη για τη Βεατρίκη, ο Κούτσι μας μιλάει για την αγάπη σε μια εποχή σαν τη δική μας, όπου το ανέφικτο, το απρόσιτο δεν είναι πια πρόβλημα για να θεωρηθεί μια αγάπη ιδανική. Πρόκειται άραγε για κάποιο είδος νοσταλγίας;

«Δεν είμαι ειδικός σε τρόπους αγάπης, ιδιαίτερα σε τρόπους αγάπης στον σύγχρονο κόσμο. Η Μπεατρίθ, η πρωταγωνίστρια στο μυθιστόρημά μου, έχει μια πιο προσγειωμένη στάση απέναντι στον έρωτα από τον Πολωνό πιανίστα, ο οποίος είναι, όπως λέτε, ιδεαλιστής. Ποιο από αυτά αντιπροσωπεύει το μέλλον της ρομαντικής αγάπης; Δεν μπορώ να πω».

«Ο πολωνός» (μτφρ.: Χριστίνα Σωτηροπούλου, επιμ.: Μίνα Ευσταθίου, εκδ. Διόπτρα) είναι μια ιστορία αγάπης, δηλαδή μια ιστορία για έναν άνδρα και μια γυναίκα σε μια περίπλοκη κατάσταση, στην οποία η εμψυχωτική και κινητήριος δύναμη είναι ο έρωτας, λέει ο Τζον Μάξγουελ Κούτσι.

γαστρονόμος

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τα γλυκά

του Πάβχα
και της άνοιξης

54 συνταγές
για τσουρέκια,
κουλούρια και
ανοιξιάτικα
επιδόρπια

Κυριακή

28/4

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κεντρική Πρωτεύουσα και Οικονομική Επιτροπή

www.kathimerini.com.cy